T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

BERLİN DEVLET KÜTÜPHANESİ (STAATSBIBLIOTHEK ZU BERLIN) MS.OR.OCT. 3744 NUMARALI ŞİİR MECMÛ‘ASI (VR. 192^{b}-236^{a})

(İNCELEME-TRANSKRİPSİYONLU METİN-DİL İÇİ ÇEVİRİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERYEM ŞENTÜRK

İSTANBUL 2022

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

BERLİN DEVLET KÜTÜPHANESİ (STAATSBIBLIOTHEK ZU BERLIN) MS.OR.OCT. 3744 NUMARALI ŞİİR MECMÛ'ASI (VR. 192^{b}-236^{a}) (İNCELEME-TRANSKRİPSİYONLU METİN-DİL İÇİ ÇEVİRİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

MERYEM ŞENTÜRK

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. ÜZEYİR ASLAN

İSTANBUL 2022

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER I
ÖN SÖZ IV
ÖZET V
ABSTRACT VI
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ VII
KISALTMALAR VE İŞARETLER VIII
GİRİŞ 1
1. KLÂSİK TÜRK EDEBİYATINDA MECMÛ'A 4
1.1. MECMÛ'ALARIN EDEBİYATIMIZ AÇISINDAN ÖNEMİ 4
1.2. MECMÛ'ALARIN TASNİFİ VE BU KONUDA YAPILMIŞ BAZI ÇALIŞMALAR 7
1.2.1. Nazîre Mecmû'aları 10
1.2.1.1.Önemli Nazîre Mecmû'aları 12
1.2.2. Tanınmış Kişilerce Hazırlanan Mecmû'alar 12
1.3. ŞAİRLERİN MECMÛ'A HAKKINDAKİ DEĞERLENDİRMELERİ 13
2. BERLİN DEVLET KÜTÜPHANESİ (STAATSBIBLIOTHEK ZU BERLIN) MS. OR. OCT. 3744 NUMARALI ŞİİR MECMÛ'ASININ İNCELENMESİ 17
2.1. MECMÛ'ANIN NÜSHA TAVSİFİ 17
2.2. MECMÛ'ANIN 192^{b}-236^{a} VARAKLARI MUHTEVASI 20
TABLO 2.1.: Mecmû'ada yer alan şiirlerin varak numarası, şiir numarası, şairi, şiirin ilk mısrası, nazım biçimi, dîvândaki durumu ve açıklamalar 21
TABLO 2.2.: Mecmû'ada yer alan şiirlerin numaraları, şairleri, nazım şekilleri, vezin ve bahirleri, beyit/bend sayıları ve eksik beyit/bend sayıları 25
TABLO 2.3.: Beyit sayısına göre şiir sayıları 28
2.3. MECMÛ'ADA YER ALAN ŞAİRLER 28
TABLO 2.4.: Şair ve toplam şiir sayıları. 28
2.3.1. Kadı Burhâneddin (ö. 800/1398) 29
2.3.2. Ahmedî (ö. 815/1412-13) 29
2.3.3. 'Adnî (ö. 878/1474) 31
2.3.4. Ahmed Paşa (ö. 902/1496-97) 32

2.4. MECMÛ‘ADA YER ALAN NAZIM BİÇİMLERİ 33
2.4.1. Gazel 33
2.4.2. Kaside 34
2.4.3. Terkib-Bend 34
2.4.4. Müfred 35
Mu‘ammâ 35
TABLO 2.5.: Şairler, nazım biçimleri ve sayıları, toplam şiir sayısı 36
2.5. MECMÛ‘ADA KULLANILAN VEZİNLER 36
2.5.1. Hezec Bahri 36
2.5.2. Muzâri‘ Bahri 37
2.5.3. Müctes Bahri 37
2.5.4. Remel Bahri 37
TABLO 2.6.: Mecmû‘ada yer alan şiirlerin bahir, vezin, şiir numarası ve toplam şiir sayısı 38
2.6. MECMÛ‘ANIN KAFİYE VE REDİF YÖNÜNDEN İNCELENMESİ 40
2.6.1. Kafiye 40
TABLO 2.7.: Kafiye türü, şiir numarası, kafiyenin kullanıldığı şiir sayısı 41
TABLO 2.8.: Şairlerin kafiye türleri ile yazdıkları şiir sayısı 41
2.6.2. Redif 42
TABLO 2.9.: Şiir numarası ve şiirlerin redifleri 45
2.7. MECMÛ‘ADAKİ ŞİİRLERİN KONU İNCELEMESİ 46
2.7.1. Mecmû‘adaki Şiirlerin İçeriklerine Göre İncelenmesi 46
TABLO 2.10.: Mecmû‘adaki şiirlerin içerik tablosu 46
2.7.2. Gazellerin Âşık-Sevgili-Rakip Bağlamında İncelenmesi 47
2.7.2.1. Âşık-Sevgili İlişkisi 47
2.7.2.2. Âşığın Durumu 48
2.7.2.3. Sevgilinin Özellikleri 50
2.7.2.4. Rakip 51
2.7.3. Mecmû‘ada Şairin Şairliğini Övdüğü Beyitler 52
3. METİN 55
3.1. METİN TESİSİNDE İZLENEN YOL 55

TRANSKRİPSİYONLU METİN 58
SONUÇ 113
KAYNAKLAR 115
EKLER 120
TIPKIBASIM 126

ÖN SÖZ

Bu tezde, Berlin Devlet Kütüphanesi (Staatsbibliothek zu Berlin), Prusya Kültürel Mirası Koleksiyonu'nda (Preußischer Kulturbesitz) kayıtlı, Ms. or. oct. 3744 numaralı şiir mecmû'asının henüz transkripsiyonu yapılarak ilim dünyasına tanıtılmamış olan 192^{b}-236^{a} varakları çalışılmıştır. Adı geçen mecmû'anın önceki varakları farklı çalışmalara konu olmuştur. İncelenen yazma eser; dîvân, risâleler ve seçme şiirler ihtiva etmektedir. Bu varakların muhtevası da nüsha tavsifi yapılırken açıklanmıştır. Bu tezde incelenen varaklar ise mecmû'anın muhtelif şairlerin, çoğunlukla gazel olmak üzere, şiirlerini içeren bölümüdür. Mecmû'anın ilgili varaklarında şiirleri bulunan şairler, 14. ve 15. yüzyıllarda yaşamışlardır.

Bu tezin ana hatları inceleme, transkripsiyonlu metin ve dil içi çeviri bölümlerinden oluşmaktadır. İncelemenin birinci bölümünde, mecmû'alarla ilgili olarak şimdiye dek yapılmış olan çalışmalara yer verilmiş ve mecmû'aların edebiyatımız için önemi üzerinde durulmuştur. Daha sonra mecmû'aların tasnifi meselesi ele alınmış, derleyicisi belli olan başlıca mecmû'alar hakkında bilgi verilmiş ve mecmû'aların şairlerin gözündeki yeri, şiirleriyle örneklendirilmiştir. İncelemenin ikinci bölümünde Berlin Devlet Kütüphanesi, Ms. or. oct. 3744 numaralı mecmû'a tanıtılmış ve pek çok açıdan incelenmiştir. Son olarak da mecmû'anın bu tezde incelenen varakları, tıpkıbasım bölümüne eklenmiştir. Şiirlerin dil içi çevirileri, üçüncü ana bölüm olan transkripsiyonlu metin bölümünde dipnot yoluyla verilmiştir. Ekler bölümünde mecmû'anın minyatürlü ve tezhipli sayfalarına yer verilmiştir.

Mecmû'anın incelenmesi kapsamında mecmû'ada bulunan şairler, şiir sayıları, kullanılan vezinler, bahirler, nazım biçimleri, bunların sayıları, şiirlerin konuları gibi hususlar ele alınmıştır. Şairlerin hangi nazım biçiminde kaç şiir yazdığı, şiirlerin kaç beyitten oluştuğu vb. bilgiler verilmiştir. Mecmû'ada yer alan şairler -Kadı Burhâneddin, Ahmedî, 'Adnî, Ahmed Paşa- hakkında da kısaca bilgiler verilmiştir. Dîvân şiirinde kullanılan kafiye çeşitleri kısaca açıklanıp redifin öneminden de söz edilmiş ve şiirler kafiye ve redif yönünden de incelenmiştir. Bütün bunlar çeşitli tablolar kullanılarak gösterilmiştir. Şiirlerin konu incelemesi kapsamında şiirlerin içerikleri hakkında bir tablo ile hazırlanmıştır. Daha sonra mecmû'ada bulunan şiirlerden örneklerle belli başlı konularda yazılmış olan beyitler açıklanmıştır.

Berlin Devlet Kütüphanesi, Ms. or. oct. 3744 numaralı mecmû'anın 192^{b}-236^{a} varakları üzerinde yapılan bu transkripsiyonlu metin neşri, dil içi çeviri ve inceleme çalışmasının mecmû'a çalışmalarına katkı sağlamasını umuyorum. Çalışmam boyunca her detayda bana destek olan kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Üzeyir Aslan'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Meryem Şentürk

İstanbul 2022

ÖZET

Arapça “cem‘” kelimesinden türemiş olan mecmû‘a “derlenmiş, toplanmış” demektir. Birden çok eserin bir araya toplanmasıyla oluşan mecmû‘alar Türk edebiyatı açısından da büyük önem taşır. Mecmû‘aların tarihi, hadis yazımının başlamasına dayanır. Mecmû‘alar, içinde çeşitli türlerden eserler ihtiva edebilir. Mecmû‘alar, derlenen eserlerin türlerine, konularına, nazım şekillerine vs. göre tasnif edilmiştir. Konularına göre tasnif edilen ilk mecmû‘alar Arap edebiyatına aittir. Türk edebiyatında birçok araştırmacı mecmû‘aların tasnifi konusunda çalışmış, bunlara tezimizin birinci bölümünde yer verilmiştir. Klâsik Türk edebiyatının araştırma alanına başta şiir mecmû‘aları, nazîre mecmû‘aları olmak üzere çeşitli mecmû‘alar (risâle, münşe‘ât, mu‘ammâ…) girmektedir. Edebiyat alanına giren mecmû‘alar, dönemin edebî zeminini yansıtan antolojik defterler olarak nitelendirilebilir. Onların bu yönüyle, mecmû‘alar üzerinde yapılacak incelemeler ve metin neşri çalışmaları edebiyat tarihimiz açısından elzemdir.

Bu tezin konusu, Berlin Devlet Kütüphanesi (Staatsbibliothek zu Berlin), Prusya Kültürel Mirası Koleksiyonu’nda (Preußischer Kulturbesitz) kayıtlı, Ms. or. oct. 3744 numaralı şiir mecmû‘asının 192^{b}-236^{a} varaklarıdır. Mecmû‘anın önceki varakları çeşitli çalışmalar yoluyla neşredilmiş olup bunlar da nüsha tavsifi bölümünde belirtilmiştir. İlgili varaklar transkripsiyon alfabesine aktarılmış ve dil içi çevirisi yapılmıştır. Daha sonra 192^{b}-236^{a} varakları biçimsel olarak ve içerik açısından incelenmiştir.

Mecmû‘ada; Kadı Burhâneddin, Ahmedî, ‘Adnî ve Ahmed Paşa’nın şiirleri mevcuttur. Mecmû‘a, nazım şekillerinden gazel, kaside, terkib-bend ve müfred içermektedir. Şiirler büyük ölçüde gazelden oluşmaktadır. Bunların da büyük bölümü beşerî aşkı ele alan şiirlerdir. Çoğunlukla sevgilinin güzelliklerinden dem vurulur. Bunun haricinde tasavvufî nitelikli bir şiir ile medhiyeler de eserde mevcuttur. Eserde müfred biçiminde yazılmış üç mu‘ammâ vardır. Toplam 44 şiir içeren bu eserde 4 bahirde 13 vezin kullanılmıştır. 192^{b}-236^{a} varakları arasında şiirleri bulunan şairler, 14. ve 15. yüzyıllarda yaşamışlardır.

Anahtar kelimeler: Berlin Devlet Kütüphanesi, Staatsbibliothek zu Berlin, Ms. or. oct. 3744, mecmua, mecmû‘a, ‘adnî, ahmedî, ahmed paşa, kadı burhaneddin, redif, kafiye, aruz, nazîre, mecmuaların tasnifi, hadarîlik, beşerî aşk, gazel, kaside, yazma, 14. yy., 15. yy.

ABSTRACT

"Mecmû'a" is a literary genre in Ottoman literature/Classical Turkish literature/Old Turkish literature. It's possible to name "mecmû'a"s as magazine or corpus and might be journal. "Mecmû'a" means "anthologized, gathered, compiled". That word derives from "cem'" which is Arabic. They consists of more than one writing which are anthologized. History of "mecmû'a"s begin with writing of hadiths. They have prominent significance for Turkish literature. "Mecmû'a"s represent literary ground of the time which they were written. "Mecmû'a"s can be classified as regarding their subject, genres et cetera. Many researchers had studied to classification, in Turkish literature. In Turkish literature, especially "mecmû'a"s of poem (mecmû'a-yı eş'âr/ mecmû'atü'l-eş'âr) were interested in by researchers.

Subject of this dissertation is the leafs 192^{b}-236^{a} of a manuscript "mecmû'a" registered Berlin State Library, Ms. or. oct. 3744. The former leafs were published via different studies as an article or a book. Leafs which are introduced by that dissertation were written via transcription alphabet. And then, the "mecmû'a" was examined. It has been studied mainly in 3 chapter. In the first chapter, "mecmû'a" in general and its historical progress, then classification of "mecmû'a"s were clarified. In the second chapter, our "mecmû'a" has introduced. Then, number of poems, number of poets, lives of poets, genres, prosody types which used in that "mecmû'a", et cetera were examined. Lastly, in the text with transcription chapter, poems have written via transcription alphabet. Then, intralingual translation was written. Facsimile of the "mecmû'a" was added to end of the dissertation text.

Ahmedi (Ahmedī), Ahmed Paşa (Ahmed Pasha), Kadı Burhaneddin (Qadi Burhan al-Din) and 'Adni (Mahmud Pasha) are the poets that took place in that "mecmû'a". It is seen that poems were mostly love ghazels. Additionally, poems were written in 14th and 15th centuries.

Key words: corpus, journal, magazine, Berlin State Library, Staatsbibliothek zu Berlin, Ms. or. oct. 3744, qasida, ode, manuscript, ghazel, divan, ottoman poetry, 14th century, 15th century, classification of magazines, rhyme, prosody, love, Ahmedi, Ahmed Pasha, Qadi Burhan al-Din, Mahmud Pasha.

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا (آ)	a, ā, e
ب	b
پ	p
ت	t
ث	s̱
ج	c
چ	ç
ح	ḥ
خ	ḫ
د	d
ذ	ẕ
ر	r
ز	z
ژ	j
س	s
ش	ṣ
ص	ṣ
ض	ḍ, ż
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	ʿ
غ	ġ
ف	f
ق	ḳ
ك	k, g, ŋ
ل	l
م	m
ن	n
و	v, o, ö, u, ü, ō, ū, ǖ
ه	h, a, e
ى	y, ı, i, ī, ė, á
vâv-ı ma‘dûle	ᵛ

KISALTMALAR VE İŞARETLER

Kısaltmalar

[a]	Beyitlerde 1. mısrayı gösterir.
A.g.e.	Adı geçen eser: Adı geçen kitap, makale, tez, ansiklopedi maddesi gibi tüm eserler için kullanılmıştır.
[b]	Beyitlerde 2. mısrayı gösterir.
Bkz.	Bakınız.
bs.	basım
C.	Cilt
DEA	Dil ve Edebiyat Araştırmaları
G.	Gazel
K.	Kaside
M.	Mîlâdî
nu.	numarası
ö.	ölümü
Örn.	örneğin
S.	Sayı
s.	sayfa
ss.	sayfadan sayfaya/sayfalar arasında
st.	satır
stn.	sütun
TB	Terkib-Bend
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
vb.	ve benzeri
Vr.	Varak
vs.	vesaire
Y.	Yazma (Berlin Devlet Kütüphanesi [Staatsbibliothek zu Berlin] Ms. or. oct. 3744 Numaralı Şiir Mecmû'ası)
yy.	yüzyıl

İşaretler

[ ]	Metne yapılan eklemeleri gösterir.
?	Şairi veya divandaki durumu bilinmeyen şiirler için "bilinmiyor" anlamında kullanılmıştır.
/	Transkripsiyonlu metnin dipnotlarında nazım şeklinin dîvândaki sayısı ile sayfa numarasını ayırır. Vezinlerin tef'ilelerini ayırır.
" "	Doğrudan alıntılanan alıntılar tırnak içinde gösterilmiştir.
(…)	Alıntının içinde, alıntıya alınmayan yer olduğunu gösterir.
=	Eşitlik gösterir.
-	"Yok" anlamındadır. Vezinlerde uzun heceyi gösterir.
+	Artı, ilâve, toplam gösterir.
.	Vezinlerde kısa heceyi gösterir.

GİRİŞ

ġazeller gül gül olmış gül-bün-i eşʿār mecmūʿa
niḥāl-i gül varaḳlar şiʿr-i gül-i gülzār mecmūʿa

tesellī-baḫş olur erbāb-ı ʿaşḳa künc-i miḥnetde
olur her dem enīs-i ʿāşıḳ-ı ġam-ḫvār mecmūʿa

mey ü maḥbūbuŋ anda mündericdür ḥāli ser-tā-pā
sezādur dėnilürse maḫzen-i esrār mecmūʿa

dėmem mecmūʿa şol evrāḳa kim çıḳmaz meʾāl andan
odur mecmūʿa kim ẕevḳi ola derkār mecmūʿa

lisān-ı ḥāl ile keyfiyyet-i ʿaşḳı beyān eyler
anuŋçün gitmez elden ***levḥiyā*** *her-bār mecmūʿa*[1]

Arapça cemʿ kökünden türemiş olan "mecmûʿa", "mecmûʿ"un müennesidir. "Bir araya getirilmiş, toplanmış" demektir.[2] Bu türde, "mecmûʿ, mecmaʿ, câmiʿ" kelimeleriyle anılan eserler de vardır. Mecmûʿa, başlangıçta bu adla anılmasa da, ilk olarak İslâm kültüründe, Hz. Peygamber'in hadis yazımına izin vermesiyle doğmuş bir türdür. Sahâbîler, hadisleri kendi seçimlerine göre bir araya getirmiş, böylece İslâm literatüründe "sahîfe, cüz, kitap" adlarıyla anılan derlemeler ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine tasnif sorunu meydana gelmiş ve bâblara göre tasnif yapılmıştır. Bâblara ayrılan mecmûʿaların eldeki ilk örneği M. 8. yüzyılda Maʿmer b. Râşid'in derlediğidir.[3]

Arap edebiyatında seçme şiirleri bir araya getiren mecmûʿaların en önemlileri "Câhiliye devrinin ünlü yedi şairinin kasidelerini toplayan *el-Muʿallaḳāt* ile Mufaddal ed-Dabbî'nin *el-Mufaḍḍaliyyāt*, Asmaî'nin *el-Aṣmaiyyāt* ve Ebû Temmâm'ın *el-Ḥamāse* adlı derlemeleri" olarak gösterilir. "Mecmûʿa" adını taşıyan ilk eserlerin ise İbn Abdûs el-Kayrevânî'nin (ö. M. 874) fıkıh konusunda yazdığı *el-Mecmûʿa* ile Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî'nin (ö. M. 1066) yazdığı *Mecmûʿatü kelâmi'ş-Şâfiʿî fî ahkâmi'l-Kur'ân* adlı eserler olduğu düşünülmektedir.[4] Konularına göre tasnif edilen mecmûʿaların -aynı zamanda bu tasnife giren şiir mecmûʿalarının- ilki ise *TDV İslâm Ansiklopedisi*'nin 1991'deki baskısında "Arap" maddesi içinde *el-Hamâse/Kitâbü'l-Hamâse* olarak geçmektedir:

> Bu tarzda tertip edilmiş mecmuaların ilki, (…) Ebû Temmâm'ın (ö. 232/846) *Kitâbü'l-Ḥamâse*'sidir. (…) İlk babı "Kitâbü'l-Ḥamâse" (yiğitliğe, bahadırlığa dair şiirleri ihtiva eden bölüm) başlıklı olduğu için bu adla anılan eser, daha sonraları tertiplenen bazı mecmualara örnek teşkil etmiş ve âdeta bir antoloji nevinin doğmasına yol açmıştır.[5]

---

1 Özge Özbay: *Bursalı Levhî Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin-İndeks)*: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Danışmanı: Abdülkerim Gülhan): Balıkesir 2013: 192. s.

2 Mustafa İsmet Uzun: "Mecmua": *TDV İslâm Ansiklopedisi*: 28. C. 265-268. ss. Ankara 2003. 265. s.

3 Mustafa İsmet Uzun: *a.g.e.*: 266. s.

4 Mustafa İsmet Uzun: *a.g.e.*: 266. s.

5 Nihad M. Çetin: "Arap (II. Yazı)": *TDV İslâm Ansiklopedisi*: 3. C. 276-309. ss. İstanbul 1991: 288. s.

Buradan hareketle, eserin antoloji özelliği taşıyan mecmû'aların ilki olduğu da düşünülebilir. Ancak ansiklopedinin 1997'deki baskısında ise "el-Hamâse" maddesinde bu eser için "Arap edebiyatında konularına göre düzenlenmiş seçme şiirler ihtiva eden eserlerin el-*Mu'allaḳāt*, *el-Mufaḍḍaliyyât* ve *el-Aṣma'iyyât*'tan sonra dördüncüsüdür." bilgisi yer almaktadır. Bu maddeye göre, *Kitâbü'l-Hamâse* adlı eser M. 835 yılı civarında yazılmıştır.[6]

Mecmû'a, birden çok eserin bir arada bulunduğu defterler olarak düşünülebilir. Günay Kut, mecmû'anın niteliğini şöyle anlatır: "Mecmua genellikle kişilerin beğenilerini yansıtan bir not defteri olarak görevine başlamış ve bu görevini sürdürmüştür. O defter bitince de mecmua dediğimiz şey ortaya çıkmıştır."[7] Buna göre, mecmû'alar kişisel not defterleri olarak değerlendirilmiş, defterin tamamlanmasıyla da mecmû'a oluşmuştur. Bu not defterlerinde başlangıçta; âyet, hadis, fetva, dua, hutbe, şiir, ilâhi, şarkı, mektup, latife, lugaz, mu'ammâ, ilaç tarifi, fevâid (faydalı bilgiler), tarihî kayıt vb. yazılıdır. Mecmû'alar, zamanla bir kitap özelliği kazanmıştır: "gelişimini tamamladıktan sonra genellikle kitap hüviyetindeki teliflerden farklı bir tarafı kalmamıştır."[8] Nitekim "dîvân" kelimesinin de önceleri "şiir mecmû'ası" anlamında kullanıldığı Ebû Temmâm'ın derlediği mecmû'anın *Dîvânü'l-hamâse* adıyla da bilinmesinden anlaşılmaktadır.[9] Burada dîvân ve mecmû'a kelimelerinin birbirlerinin yerine geçebildiğini söylemek gerekir. Ömer Faruk Akün de "divan adlı şiir mecmuaları"[10] şeklinde bir ifade kullanarak "mecmû'a" ve "dîvân" kavramlarını iç içe geçirmiştir. Fatih Köksal'ın söylediğine göre ise son dönem şairleri, mürettep olmayan dîvânlarına da "mecmû'a" demişlerdir. Ancak bu türden eserlerin *Pervâne Bey Mecmû'ası* gibi derleyeni belli olan şiir mecmû'alarıyla karıştırılmaması gerektiğini de belirtir.[11]

Mecmû'alar belirli özelliklere göre tertip edilebileceği gibi düzensiz de olabilir. Mustafa İsmet Uzun; düzensiz mecmû'aların çoğu, derleyici tarafından yazıldıktan sonra elden ele geçerek farklı kişilerin yaptığı ekleme veya değişikliklerle şekillendiğinden bunları "güvenilmez metinler" olarak görmektedir.[12] Mecmû'anın içeriği çok çeşitli olabilir. Bir mecmû'a, aynı türden eserlerden derlenebilir. Benzer nitelikteki eserlerin bir araya getirilmesiyle oluşabileceği gibi farklı konulardan ve

---

6 Hüseyin Elmalı: "el-Hamâse": *TDV İslâm Ansiklopedisi*: 15. C. 440-441. ss. İstanbul 1997: 440. s.

7 Günay Kut: "Mecmua": *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler*: 6. C. 170-173. ss. Dergâh Yayınları: İstanbul 1986: 170. s.

8 Mustafa İsmet Uzun: *a.g.e.*: 265. s.

9 Mustafa İsmet Uzun: *a.g.e.*: 266. s.

10 Ömer Faruk Akün: "Divan Edebiyatı": *TDV İslâm Ansiklopedisi*: 9. C. 389-427 ss. İstanbul 1994: 389. s.

11 Fatih Köksal: "Şiir Mecmûalarının Önemi ve 'Mecmûaların Sistematik Tasnifi Projesi' (MESTAP)": *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*: [Hazırlayanlar:] Hatice Aynur; Müjgân Çakır; Hanife Koncu; Selim S. Kuru; Ali Emre Özyıldırım: Turkuaz Yayınları: 409-431. ss. İstanbul 2012: 415. s.

12 Mustafa İsmet Uzun: *a.g.e.*: 266. s.

türlerden hatta farklı dillerden eserlerin de bir araya getirilmesiyle oluşabilir.[13] Mecmû'alar içlerinde pek çok türden eser barındırabilir. Derkenârlara yazılmış başka eserler veya notlar da bulunabilir:

> Şiir mecmûalarında sadece şiirler bulunmaz. Mecmûanın boş sayfaların[d]a, derkenarlar[d]a çeşitli dualar, tılsımlar, ilaç terkip ve tarifleri, bazı din büyüklerinin duaları, padişahların cülus veya ölüm tarihleri, türlü mektup suretleri, şecere kayıtları, mecmûa sahibi tarafından eklenen (…) bazı bilgi notları ve kayıtlar da yer alır.[14]

Mecmû'a farklı kişiler tarafından hazırlanmış olabilir. Derkenâra veya boş sayfalara bazı eklemeler yapılmış olabilir. Bir mecmû'ada farklı kişiler tarafından yazılmış eserler de derlenebilir. Bütün bunlar, mecmû'ayı "farklı kişilere ait metinlerin/metin parçalarının bir araya getirildiği eserler bütünü"[15] olarak tarif etmeye imkân tanır. Köksal, şiir mecmû'alarından sonra en çok karşılaşılan mecmû'a çeşidinin risâle mecmû'aları olduğunu belirtir.[16] Risâle mecmû'aları, bir müellifin yazılarının sonradan başkası tarafından derlendiği mecmû'alardır, çeşitli konularda olabilir.[17]

Mecmû'a, Osmanlı toplumunda ise 15. yy.dan itibaren dikkat çekmeye başlayıp 16. yy.da çeşitlenmiştir.[18] Berlin Devlet Kütüphanesi Ms. or. oct. 3744 numaralı mecmû'a da 14. ve 15. yüzyıl şairlerinden şiirler içermektedir. Mecmû'anın derlenme tarihi belirtilmemiş olmakla beraber muhtemelen bu yüzyıllarda yazılan mecmû'alar arasındadır.

---

13 Günay Kut: *a.g.e.*: 170. s.
14 Fatih Köksal: *a.g.e.*: 413. s.
15 Fatih Köksal: *a.g.e.:* 411. s.
16 Fatih Köksal: *a.g.e.*: 414. s.
17 Mustafa İsmet Uzun: *a.g.e.*: 266. s.
18 Mustafa İsmet Uzun: *a.g.e.*: 266. s.

1. KLÂSİK TÜRK EDEBİYATINDA MECMÛ'A

Bu bölümde mecmû'anın edebiyatımız açısından taşıdığı önem, mecmû'aların tasnifi sorunu, bazı öne çıkan mecmû'a çeşitleri ile örnekleri ve şairlerin mecmû'a hakkındaki görüşleri açıklanacaktır. Mecmû'aların ve mecmû'a çalışmalarının öneminin farkında olup bu konuda çalışma yapmış pek çok araştırmacı vardır. Bu çalışmaların farklı dergilerde yayımlanmış makaleler, tezler, bazen kitap olarak dağınık hâlde bulunması, mecmû'alarla ilgili yapılan çalışmaların bibliyografyasının hazırlanması ihtiyacını doğurmuştur. Bu ihtiyaca istinâden 2011 yılında Kamil Ali Gıynaş, 2012 yılında da Ahmet Tanyıldız -tezler dahil olmak üzere- şiir mecmû'aları hakkında yapılan çalışmaların bibliyografyasını oluşturmuşlardır.[19] Elbette ki mecmû'alarla ilgili yapılan çalışmalara 2012'den günümüze kadar yenileri eklenmiştir.

1.1. MECMÛ'ALARIN EDEBİYATIMIZ AÇISINDAN ÖNEMİ

Klâsik edebiyatımız açısından şiir mecmû'aları, bunun altında değerlendirilebilecek nazîre mecmû'aları başta olmak üzere farklı türdeki mecmû'alar önem taşır. Fuad Köprülü, mecmû'ayı "hakikat hâlde medfun ve meçhul birer hazine hükmünde" değerlendirmektedir. Mecmû'aların gömülü ve bilinmeyen bir hazine olmasının nedeni, eski şairlerin hayatları ve çevreleriyle ilişkileri hakkında birçok karanlık noktanın aydınlatılmasını sağlayabilecek olmasıdır. Çünkü bazen hiç umulmayan ciltlerde beklenmeyen bilgi "defineleri" ile karşılaşılabilir.[20] Ali Cânip Yöntem, bir devir edebiyatı incelenirken şairlerin dönemlerinde onların hakkındaki görüşleri de öğrenmek gerektiğini söyler. Bunun için de ilk olarak başvurulacak kaynaklar tezkirelerdir. Ancak tezkireler zaman zaman yanıltıcı olabilir. Nitekim tezkire müelliflerinin her zaman objektif olmadıkları da âşikârdır.[21] Bu durumda dönemin, şair hakkındaki görüşü mecmû'alardan öğrenilebilecektir: "Fakat kanaatimce eski bir şâiri hayatındaki mevkii ile tanımak için, o devir esnasında kaleme alınmış mecmû'alar, en doğru fikir veren vâsıtalardandır." Bir mecmû'ada o dönemin şöhret bulan şairlerinin eserleri toplanacağından mecmû'a, dönemin beğenisi hakkında yol göstericidir. Ali Cânip Yöntem'e göre, eğer mecmû'a tanınmış bir kişi tarafından derlendiyse onun beğenisi dikkate şâyandır. Bununla beraber, eğer derleyici sıradan biriyse işte onun

---

[19] Bkz. Kamil Ali Gıynaş: "Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası": *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi= Seljuk University Journal of Faculty of Letters*: 25. S (2011): 245-260 ss. Ve bkz. Ahmet Tanyıldız: "Şiir Mecmûalarının Neşri Hakkında": *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi = The Journal of International Social Research*: 5. C. 21. S. (Bahar 2012): 224-239. ss.

[20] Fuad Köprülü: "Türk Edebiyatı Tarihi'nde Usûl" *Edebiyat Araştırmaları*: 1. C. Türk Tarih Kurumu Basımevi: Ankara 1966: 37. s.

[21] Bunun örneği için bkz. Ali Cânip Yöntem: "Edebiyat Tedkiklerinde Mecmûaların Rolü": *Prof. Ali Cânip Yöntem'in Eski Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri*: [Hazırlayanlar:] Ahmet Sevgi; Mustafa Özcan: 486-490. ss.: Sözler Basım Yayın Dağıtım: İstanbul 1996: 486. s.

beğenisi dönemin genel beğenisine ışık tutacağı için daha da önemlidir.[22] Çünkü bir şairin ya da belli bir eğitimden geçmiş birinin sanat zevki, üst düzey bir zevk olabilir. Ancak böyle bir eğitimden geçmemiş sıradan insanın edebiyat zevki, o dönemdeki çoğunluğu oluşturan diğer insanların zevki ile ortak özellikler taşır. Mecmû'alardan "devrin antolojileri" olarak söz eden Ali Nihad Tarlan'a göre, bir devrin edebî hüviyetini kavramak için yalnız birinci derece şairlerin eserlerini okumak yeterli değildir. Bu antolojileri de incelemek gerekir: "Mecmualardaki eserler, bize devrin umumî edebî zevkini verir, devrin edebî zeminini gösterir." Çünkü mecmû'alarda ikinci ve üçüncü derecede şairlerin de şiirlerine rastlanır ve devrin edebî zeminini bunlar oluşturmaktadır. Bununla beraber, birçok dîvân şairi dîvânlarını tertip etmemiş veya bu eserler günümüze ulaşamamış olabilir. Bu eserlere de mecmû'alarda rastlamak mümkündür.[23] Ali Nihad Tarlan, "Eski Mecmualar Arasında" adlı makalesinde de mecmû'aların önemine şunları eklemiştir:

> Mecmua şiirleri, bize bir devrenin ruhi ihtiyaçlarını gösterir. Çünkü seçilen şiirler, bu ihtiyacın cevabıdır. (…) Divan edebiyatının hayatı aksettiren canlı şekillerinden biri de terci ve terkib-i bentlerdir. Bu mecmualara geçen terci ve terkipler, bize bir devrin hayat telâkkisini, topluluk içinde yayılması[,] elden ele geçmesi suretiyle pek canlı olarak gösterir.[24]

Günay Kut ise mecmû'aların önemini şöyle sıralar:

a. Bugün için kayıp olan bir eser bu mecmuaların birinde ortaya çıkabilir.
b. Zamanında şairin herhangi bir sebeple divanına koymadığı veya daha sonra yazdığı şiir veya yazılar kulaktan kulağa veya elden ele geçerek bu mecmualarda yer alabilir. (Buna Taşlıcalı Yahya'nın meşhur Şehzâde Mustafa Mersiyesi ile Veysî'nin İstanbul'la ilgili kasidesi örnek verilebilir.)
c. Divanı olmayan bir şairin şiirleri dağınık veya toplu şekilde bu mecmualarda bulunabilir.[25]

Fatih Köksal da mecmû'anın daha önce de belirtilmiş olan önemlerini tekrar etmiş ve bunlara yeni maddeler eklemiştir:

- Şairlerin dîvânlarındaki şiirlerin farklı şekillerine (fazla veya eksik beyitler, nüsha farkları vs.) tesadüf edebiliriz.
- Bilinmeyen veya kullanılmayan nazım şekilleri, bilinen nazım şekillerinin örneği görülmeyen kafiye tipleri, farklı bend yapıları; yeni türler, edebiyatımızda kullanımına rastlamadığımız aruz kalıpları vb. örneklerle de mecmûalarda karşılaşabiliriz.
- Mecmûalarda, zaman zaman şairlerin hayatıyla ilgili önemli bilgileri de yakalama imkânı vardır. Bu, ölüm tarihi bilinmeyen bir şairin ölümü için düşülmüş bir tarih manzumesi şeklinde olabileceği gibi, araştırmacılar için çok önemli olabilecek derkenara düşülmüş bir bilgi notu veya şiir başlığı şeklinde de olabilir.[26]

Mecmû'alar, edebiyat araştırmacıları için birtakım imkânlar sunmaktadır. Bu imkânların listesi yapılacak olursa, yukarıda da belirtildiği gibi, yeni bir esere, şaire, nazım şekline ulaşma vs. olarak uzayıp gider. Bunlara ek olarak Yaşar Aydemir, onların

---

[22] Ali Cânip Yöntem: *a.g.e.*: 486-487. s.

[23] Ali Nihad Tarlan: "Mukaddime": *Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. Asır Divan Şiiri (Rahmî ve Fevrî)*: 1. Fasikül. İstanbul Üniversitesi Yayınları: İstanbul 1948: III. s.

[24] Ali Nihad Tarlan: "Eski Mecmualar Arasında": *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*: 1. C. 2. S. (İstanbul 1946-47): 122-137. ss.: 122-123. s.

[25] Günay Kut: *a.g.e.*: 170. s.

[26] Fatih Köksal: *a.g.e.*: 418-419. s.

bazen edebiyat tarihi kaynaklarına yardımcı olduğunu bazen de yegâne kaynak oluşturduğunu belirtir.[27] Tezkirelere girememiş şairlerle burada karşılaşılabilir.[28] Dîvânı bulunamayan şairlerin dîvânları da mecmû'alardan derlenerek oluşturulabilir. Helâkî, Hayretî, Behiştî dîvânları bu şekilde oluşturulmuştur.[29]

Yukarıda sayılan sebeplerden dolayı mecmû'a çalışmaları edebiyatımızda büyük önem arz etmektedir. Mecmû'alar neşredilirken dikkat edilmesi gereken hususlar da vardır. Çünkü mecmû'aların metin tenkidinde kullanılması bazı sorunları doğurabilir. Örneğin, mecmû'ada bulunan bir şiir o şairin -eğer dîvânı varsa- neden dîvânında yoktur? Acaba bu şiirleri edebiyat araştırmacısının dîvâna dahil etmesi ne ölçüde doğrudur? Yaşar Aydemir, bu konuda bazı tespitlerde bulunmuştur. Ona göre, bazı şiirlerin mecmû'ada bulunup dîvâna girmeme sebepleri şunlar olabilir:

- Bu şiir, nâşirin göremediği bir dîvân nüshasında olabilir.
- Şiir, dîvânın tertip edilmesinden sonra yazılmış olabilir. Şair hayattayken dîvânını yeniden tertip edememiş olabilir.
- Şairin yeteneğini geliştirmek için meşk ettiği bir şiir olabilir. Şair, bunun dîvânına girmesini istememiş olabilir veya meşk ettiği çalışmaların hepsini dîvânına almamış, en güzelini almış olabilir. Bu şiiri yetersiz görmüş olabilir.
- Dîvânı, şairin kendisi değil, başka biri tertip etmiş ve bazı şiirleri dışarıda bırakmış olabilir.
- Bazı şairlerin müsveddeleri ölümünden sonra yayılmış olabilir.
- Çok okunan bir şiir dilden dile dolaşarak aslından uzaklaşıp yeni bir varyant oluşturmuş olabilir.
- Tasavvufî şiirler sözlü olarak yayılıp yazıya sonradan geçirilmiş olabilir.
- Mutasavvıf şairlerin adına şiir söyleyerek onların şiirlerine ilâve yapılmış olabilir. Bunlar da dîvâna girmemiştir.
- Derleyici, bir şairin şiirini başkasına ait gibi göstermiş olabilir.

Yaşar Aydemir, bütün bu ihtimalleri göz önünde bulundurarak mecmû'aların verdiği bilgilerin mutlak doğru olmayabileceğinin de altını çizer.[30]

Yaşar Aydemir, mecmû'aların şairlerin biyografilerine de ışık tutabileceği kanaatindedir. Çünkü mecmû'alarda biyografik bilgiler yer alabilir. Mecmû'ada, şairin hayatı hakkında bilgiler verilebileceği gibi şairlerin birbirleri hakkında yazdıkları kısa notlar veya dîvânlara girmemiş, başka şairler hakkında söylenmiş bazı beyitler yoluyla da onların kendi aralarındaki ilişkileri hakkında bilgi sahibi olunabilir.[31]

---

[27] Yaşar Aydemir: "Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler": *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları*: 2. C. 3. S (2007): 122-137. ss.: 123. s.

[28] Yaşar Aydemir: *a.g.e.*: 124. s.

[29] Yaşar Aydemir: *a.g.e.*: 127. s.

[30] Yaşar Aydemir: *a.g.e.*: 132-133.

[31] Yaşar Aydemir: "Biyografi Kaynağı Olarak Mecmualar": *Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Sempozyum Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyum Bildirileri (Nevşehir, 6-8 Mayıs 2010)*:

1.2. MECMÛ'ALARIN TASNİFİ VE BU KONUDA YAPILMIŞ BAZI ÇALIŞMALAR

Daha önce de belirtildiği gibi, mecmû'alar çok çeşitlidir. Bir mecmû'ada farklı türlerde veya aynı türde birden çok eser ya da şiir yazılmış olabilir. Bu çeşitlenme, mecmû'anın tasnifi sorununu doğurmuştur. Mecmû'alar konularına, ihtiva ettiği eserlerin biçimine, türüne, derleyicisinin tanınıp tanınmamasına vs. göre çeşitli şekillerde tasnif edilebilir. Mecmû'aları, Agâh Sırrı Levend ve Günay Kut gibi daha pek çok araştırmacı tasnif etmiştir. Atabey Kılıç'ın tasnifi gibi yeni tasnifler, ilk tasniflere göre daha detaylıdır. Onlar kadar detaylı olmasa da, başka araştırmacılar da mecmû'aların sınıflandırılmasına katkı sağlamıştır. Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi Giriş* adlı kitabında mecmû'aların edebiyat tarihimiz açısından önemini belirttikten sonra mecmû'aları beş başlık altında tasnif eder. Bunlar:

a) Nazîreler mecmuaları,
b) Meraklılarca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiirler mecmuaları,
c) Türlü konulardaki risâlelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar,
d) Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar,
e) Tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmualar.[32]

Arkasından, bu başlıklar altına giren en önemli mecmû'a örneklerini sayar ve özelliklerini verir. İlk olarak nazîre mecmû'alarını tanıtır. Agâh Sırrı Levend'in Nazîre mecmû'aları için örnek verdiği mecmû'alar şunlardır: 1-*Mecmû'atü'n-nezâ'ir*, 2-*Câmi'ü'n-nezâ'ir*, 3-*Mecma'ü'n-nezâ'ir*, 4-*Pervâne Bey Mecmû'ası*, 5-*Metâli'ü'n-nezâ'ir*, 6-Derleyeni belli olmayan bazı nazîre mecmû'aları.[33] Tasnifteki seçme şiir, risâle ve aynı konudaki eserlerden oluşan mecmû'a gruplarına örnek verilen mecmû'alar genellikle isimsizdir. Bunların da özellikleri Agâh Sırrı Levend tarafından açıklanmıştır.[34] Günay Kut ise mecmû'aları şu şekilde tasnif eder:

I. Nazire mecmuaları
II. Seçme şiir mecmuaları (mecmua-i eş'ar, mecmua-i devavin)
III. Aynı konu ile ilgili eserlerin bir araya gelmesi ile oluşan mecmualar (Mecmua-i edviye, mecmua-i ed'iye, mecmua-i tevârih, mecmua-i muammeyat, mecmua-i münşeat, mecmuatü'r-resâil gibi)
IV. Karışık mecmualar. Bu tür mecmualar nazım nesir karışık olabileceği gibi Arapça, Türkçe ve Farsça gibi değişik dillerde de yazılmış olabilir.
V. Tanınmış kişilerce veya derleyeni belli kişilerce hazırlanmış mecmualar.[35]

Semra Tunç, bu tasnife altıncı başlık olarak "meşrebi aynı şâirlere ait şiirlerin toplandığı mecmûalar" başlığını ekler.[36] Örneğin Mevlevî şairlerin şiirlerinden oluşan bir mecmû'a

---

87-100. ss. T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını 404, Bilimsel Toplantılar Dizisi 51: Ankara 2011: 89. s.

[32] Agâh Sırrı Levend: *Türk Edebiyatı Tarihi Giriş*: 1. C. Türk Tarih Kurumu Basımevi: 2. bs. Ankara 1984: 166-167. s.

[33] Agâh Sırrı Levend: *a.g.e.*: 167-169. s.

[34] Agâh Sırrı Levend: *a.g.e.*: 169-176. s.

[35] Günay Kut: *a.g.e.*: 170. s.

[36] Semra Tunç: "Konya Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi 2455 Numarada Kayıtlı Bir Şiir Mecmûası":

bu sınıfa girmelidir. Bu tasniflere ek olarak Atabey Kılıç, daha detaylı bir tasnif denemesine girişmektedir. Onun tasnifi aşağıda verilmiştir:

1. Cilt ve tertip hususiyetleri bakımından
   1.1 Cönkler
   1.2 Mecmûalar
      1.2.1 Tertip durumuna göre mecmûalar
      1.2.1.1. Mürettep mecmûalar
      1.2.1.2. Mürettep olmayan mecmûalar
      1.2.2. Mürettip durumuna göre mecmûalar
      1.2.2.1. Mürettibi bilinen mecmûalar
      1.2.2.2. Mürettibi bilinmeyen mecmûalar
      1.2.3. Aynı zümreye mensup şahsiyetlerin eserlerinin toplandığı mecmûalar (Örn. Fahrî Dede mecmûası)
2. Şekil bakımından
   2.1 Manzûm metinler mecmûaları
      2.1.1 Kaside mecmûaları
      2.1.2 Gazel mecmûaları (Örn. Gazeliyyât-ı ‘Örfî)
      2.1.3 Nazire mecmûaları
      2.1.4 Mu‘ammâ mecmûaları
      2.1.5 Manzûm lugât mecmûaları
      2.1.6 İlâhî mecmûaları
      2.1.7 Şehrengîz mecmûaları
      2.1.8 Na‘t mecmûaları
      2.1.9 Hilye mecmûaları
      2.1.10 Mi‘râciyye mecmûaları
      2.1.11 Matla‘ mecmûaları
      2.1.12 Mersiye mecmûaları
      2.1.13 Çeşitli mesnevîlerden seçkileri barındıran mecmûalar
      2.1.14 Güfte mecmûaları
      2.1.15 Müstezâd mecmûaları
      2.1.16 Tarih mecmûaları
      2.1.17. Musammat mecmûaları
      2.1.18 Kıt‘a ve rubâî mecmûaları
      2.1.19 Dîvân mecmûaları
   2.2 Mensur metinler mecmûaları
      2.2.1 Lugaz mecmûaları
      2.2.2 Fetvâ mecmûaları
      2.2.3 Tefsir mecmûaları
      2.2.4 Şerh mecmûaları

2.2.5 Sakk mecmûaları
2.2.6 Mekân tasvirlerini içeren mecmûalar
2.2.7 Münşeât mecmûaları
2.2.7.1 Derleme münşe'ât mecmûaları
2.2.7.2 Tek şahsa ait inşa örneklerinden oluşan münşe'ât mecmûaları (Örn. Münşe'ât-ı Lâmi'î, Münşe'ât-ı Nâbî)

2.3 Karışık manzum ve mensur eserler mecmûaları
2.3.1 Fevâyid ve eş'âr mecmûaları
2.3.2 Farklı türleri barındıran mecmûalar

3. **Dil bakımından**
3.1 Arapça mecmûalar
3.2 Farsça mecmûalar
3.3 Türkçe mecmûalar
3.4 Çok dilli mecmûalar

4. **Muhteva bakımından**
4.1 Din (Örn. Duâ mecmûası, Hutbe mecmûası)
4.2 Tasavvuf
4.3 İlm-i nücûm / fal ve remil (Örn. Mecmûa-i sihr fâl vefk tılısmât ve ed'iye
4.4 Hikâye/latîfe
4.5 Hezel ve hiciv
4.6 Edviye (Örn. Mecmûa-i tıbbiyye, Mecmûa-i mu'âlecât, Mecmûa-i tedâviyye)
4.7 Mûsıkî
4.8 Hat ve kitâbet (Örn. Mecmûatu'l-meşk)

5. **Şahısların tertip ettiği veya şahıslar için tertip edilen mecmûalar** (Örn. Mecmûa-i İrfân Paşa, Mecmûa-i Haşmet, Mecmûa-i Râgıb Paşa)[37]

Mehmet Gürbüz'ün şiir mecmû'aları için yaptığı tasnif ise Atabey Kılıç'tan biraz daha farklıdır. O, nazîre mecmû'aları için ayrı bir başlık açmıştır. Ayrıca, mecmû'a tasnifine "aynı coğrafyada ya da aynı şehirde yetişmiş veya aynı milliyete mensup şairlerin şiirlerini toplayan mecmûalar" adıyla da bir mecmû'a türü eklemiştir. Aşağıda Mehmet Gürbüz'ün şiir mecmû'aları tasnifi verilmiştir:

I. Şiirlerin şekil özelliklerine göre oluşturulan şiir mecmûaları
1. Gazel mecmûaları
2. Kaside mecmûaları
3. Müstezad mecmûaları
4. Matla mecmûaları
5. Beyit mecmûaları
6. Mısra mecmûaları

[37] Atabey Kılıç: "Mecmû'a Tasnifine Dâir": *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*. 75-96. ss.: 81-96. s.

7. Farklı nazım şekilleriyle yazılmış şiirlerden oluşan mecmû'alar

II. Şiirlerin konularına göre oluşturulan (tematik) şiir mecmûaları
   1. Tarih mecmûaları
   2. Na't mecmûaları
   3. Mu'ammâ mecmûaları
   4. Lügaz mecmûaları
   5. Medhiye mecmûaları

III. Nazîre mecmûaları

IV. Şairlerin aidiyeti/mensubiyeti esasına göre hazırlanan mecmûalar
   1. Aynı zümreye (tasavvufî oluşum, meslek grubu vb.) mensup şairlerin şiirlerini toplayan mecmûalar
      a. Mevlevî şairlerin şiirlerini toplayan mecmûalar
      b. Hurûfî-Bektâşî şairlerin şiirlerini toplayan mecmûalar
   2. Aynı coğrafyada ya da aynı şehirde yetişmiş veya aynı milliyete mensup şairlerin şiirlerini toplayan mecmûalar

V. Bir mensubiyet ilişkisi gözetmeksizin belirli şairlerin dîvânlarını/şiirlerini bir araya getirmeyi amaçlayan mecmûalar[38]

Hanife Koncu ve Müjgân Çakır, mecmû'aları, öğreticilik açısından tasnif etmiştir. Onlara göre; mecmû'alarda bulunan nasihat, lugatçe, nazîre gibi türlerle ebcedde yer alan kelimelerin karşılığını vermek mecmû'aların öğretici yönünü gösterir. Her beytin üzerine o beyitte bulunan sanatların yazıldığı bir mecmû'a, söz sanatlarını öğretme işlevi görür.[39] Mecmû'aların bilgilendiricilik özelliğine göre ayrıldığı üç sınıf şunlardır:

1. Sadece şairlere yönelik bilgi verme gayreti
2. Genel okuyucuya yönelik bilgi verme gayreti
3. Mecmûa tertipçisinin kendisi için aldığı notlar[40]

1.2.1. Nazîre Mecmû'aları

Edebiyat araştırmacısı için şiir mecmû'aları çok zengin kaynaklardır. Bunların içinden özellikle nazîre mecmû'alarının önemi göz ardı edilemez. Nazîre, Arapça'da "benzer, eş" anlamındaki "nazîr" kelimesinden türemiştir. Kendisine nazîre yazılan şiir "zemin şiir"dir. Nazîre, bir şairin bir şiirine/zemin şiire aynı vezin ve kafiyede/redifte yazılan şiirlerdir. Ancak bir şiirin nazîre olarak kabul edilmesi için bu yeterli olmaz. Nazîre; söyleyiş tarzı, anlam ve içerik ("edâ, mânâ, muhteva"[41]) bakımından da benzer olmalıdır. Nazîre mecmû'aları ise bu çeşit şiirlerin bir araya getirildiği mecmû'alardır. Günay Kut, "Şiir açısından bizi ilgilendiren mecmua türü, nazire mecmuaları ile şiir

---

[38] Mehmet Gürbüz: "Şiir Mecmûaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi" *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*: 97-113. ss.: 108-112. s.

[39] Hanife Koncu; Müjgân Çakır: "Şairleri Yetiştiren Bir Kaynak Olarak Mecmûa": *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*: 75-96 ss.: 117-134. s.

[40] Hanife Koncu; Müjgân Çakır: *a.g.e.*: 120. s.

[41] M. Fatih Köksal: *Sana Benzer Güzel Olmaz -Divan Şiirinde Nazire-*: Büyüyenay Yayınları: 2. bs. İstanbul 2018: 45. s.

mecmualarıdır."[42] diyerek bunun önemini belirtmiştir. Nazîreler de şiir mecmû'ası başlığı altında değerlendirebilecekken Günay Kut, bu söz ile onu ayrı bir mecmû'a türü olarak ifade etmiştir. Bu söz, şiir mecmû'aları içinde nazîre mecmû'asının önem derecesini göstermeye yeterlidir.

Nazîre, beğenilen bir şiire yazılacağından dolayı döneminin şiir beğenisini ve anlayışını yansıtır. Nazîre yazmak, şairlerin yetişmesinde izlenen bir yoldur. Cemâl Kurnaz da nazîreyi "en etkin şiir öğrenim yöntemi" olarak değerlendirir.[43] Bu durumda hangi şairlere ve şiirlere daha fazla nazîre yazıldığı tespit edildiğinde kimin üstat kabul edildiği veya bir şairin şiirlerinin ne derecede rağbet gördüğü gözlemlenebilir. Nazîrelerin bunlardan başka da önemli işlevleri vardır. Cemâl Kurnaz, nazîrenin üç işlevini açıklar. Bunlardan birincisi olan meşk, şairlerin taklit ve nazîre yoluyla şiir yazma becerisini geliştirmesidir.[44] Diğer işlevlerini de şöyle açıklamaktadır: "İkinci işlevi, şiir meşk ederek belli bir söyleyiş yetkinliğine erişen şairlerin, bu becerisini korumak ve geliştirmektir."[45] Cemâl Kurnaz'a göre, "Nazirenin üçüncü işlevi ise, örnek olarak alınan anıt şiiri aşmaya yönelik, iddialı çalışmalar gerçekleştirmektir.".[46] Nazîre, beğenilen bir şiire yazılacağından dolayı üstat kabul edilmiş bir şairin, yeni bir şairin şiirine nazîre yazması da acemi şairin yeteneğini onaylaması anlamına gelir: "Tanınmış bir şairin pek meşhur olmayan bir şairin şiirine nazire yazması, onun değerini onaylayan bir durumdur."[47] Bu niteliğiyle, yazılan nazîreler dönemin onaylanan/beğenilen şiirlerini yansıtır. Birçok nazîreyi bir araya toplayan nazîre mecmû'aları ise nazîrelerin takip edilmesini sağlayarak dönemin beğenisini ve estetik zevkini gösterecektir.

Aslında birçok mecmû'ada karşımıza edebiyat tarihinde kaydı olmayan bir şair veya eseri çıkabilir. Ancak Günay Kut, bu durumu özellikle nazîre mecmû'aları için vurgulamıştır:

> Adını kimi hallerde sadece şuara tezkirelerinde gördüğümüz veya hiç tanımadığımız şairlerin adlarına bu mecmualarda rastlarız. Eserlerinden örnekleri de böylece görmüş oluruz. Meselâ Ahmed Fakih'in Çarhnâme'si eğer Camiü'n-nezâir adı verilen nazire mecmuasında bulunmasaydı bugün hâlâ ilim âleminin mechulü olacaktı.[48]

İşte bu nedenlerden nazîre mecmû'aları edebiyatımız için aydınlatıcı bir nitelik taşır. Bu noktada edebiyatımız açısından öneme hâiz mecmû'alardan örnekler vermek gerekir.

---

42 Günay Kut: *a.g.e.*: 170. s.
43 Cemâl Kurnaz: *Osmanlı Şair Okulu*: Birleşik Yayınevi: Ankara 2007: 32. s.
44 Cemâl Kurnaz: *a.g.e.*: 32. s.
45 Cemâl Kurnaz: *a.g.e.*: 40. s.
46 Cemâl Kurnaz: *a.g.e.*: 45. s.
47 Cemâl Kurnaz: *a.g.e.*: 55. s
48 Günay Kut: *a.g.e.*: 170-171. s.

1.2.1.1. Önemli Nazîre Mecmû'aları

Agâh Sırrı Levend ve Günay Kut, önemli nazîre mecmû'alarını sıralamış ve özelliklerini vermiştir. Bilindiği kadarıyla, Ömer b. Mezid'in derlediği *Mecmû'atü'n-nezâ'ir* edebiyatımızdaki ilk nazîre mecmû'asıdır.[49]

1) Mecmû'atü'n-nezâ'ir: M. 1487 yılında Ömer b. Mezid tarafından derlenmiştir. 84 şaire ait 397 şiir içerir. İçinde derleyicinin de şiirleri mevcuttur. Şiirler aruz bahirlerine göre sınıflandırılmış, bütün şiirler altı bahirde toplanmıştır. 309 yapraklık mecmû'anın ilk yaprağı kayıptır. Kilisli Rıfat Bilge tarafından istinsah edilmiştir. Mecmû'ayı ilk kez 1928'de Sadettin Nüzhet Ergun tanıtmıştır.
2) Câmi'ü'n-nezâ'ir: M. 1512'de Eğridirli Hacı Kemal tarafından derlenmiştir. 496 yapraktır ve 266 şairin şiirlerini içerir. Eğridirli Hacı Kemal de kendi şiirlerine yer vermiştir. Mecmû'a eksiktir. Eserin başında mecmû'anın derlenişi hakkında bilgi verilmiştir.
3) Mecma'ü'n-nezâ'ir: Edirneli Nazmî, M. 1523'te derlemiştir. Mecmû'ada 243 şairin vezinlere ve kafiyelere göre sıralanmış 3356 gazeli vardır.
4) Pervane Bey Mecmû'ası: Kanunî Sultan Süleyman'ın bendelerinden Pervâne b. Abdullah tarafından M. 1560'ta derlenmiştir. 641 yapraklık mecmû'anın ilk yaprağı kopuktur. Derkenârda I. Ahmed ve başka padişahlara ait şiirler mevcuttur.[50]
5) Metâli'ü'n-nezâ'ir: Mecmû'ayı Budinli Hısalî (ö. M.1651) derlemiştir. Mecmû'ada "matla'lar" vezinlere ve kafiyelere göre sıralanmıştır. Hısalî'nin kendi matla'ları da mevcuttur.[51]

Bunlara ek olarak, isimsiz veya derleyeni belli olmayan[52] daha pek çok nazîre mecmû'ası kütüphanelerde mevcuttur. Ayrıca varlığından söz edilen ancak ele geçmeyen nazîre mecmû'aları da vardır. Sabrî'nin mecmû'ası bunlardandır.[53]

1.2.2. Tanınmış Kişilerce Hazırlanan Mecmû'alar

Nazîre mecmû'alarının yanı sıra tanınmış kişiler tarafından hazırlanan mecmû'alar da araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Agâh Sırrı Levend, tanınmış kişilerin hazırladıkları mecmualar için şu örnekleri vermiştir: 1-Süleyman Faik Efendi Mecmuası, 3-Fasih Ahmed Dede Mecmuası, 4-Tayyar-zade Mecmuası, 5-Mecmuatü'l-Fevâidi'l-Müteferrika, 6-Hattat Hüseyin Hamid ve Salih Namık Efendiler Mecmuası.[54]

---

[49] M. Fatih Köksal: *a.g.e.*: 77. s.
[50] Günay Kut: *a.g.e.*: 171. s.
[51] Agâh Sırrı Levend: *a.g.e.*: 168. s.
[52] Derleyeni bilinmeyen bazı önemli nazîre mecmû'aları için bkz. M. Fatih Köksal: *a.g.e.*: 84-87. s.
[53] M. Fatih Köksal: *a.g.e.*: 83. s.
[54] Agâh Sırrı Levend: *a.g.e.*: 174-176. s.

Günay Kut, bu örneklere şunları da ekler: Müstakimzâde mecmuası, Ayvansarâyî mecmuası.[55]

1.3. ŞAİRLERİN MECMÛ'A HAKKINDAKİ DEĞERLENDİRMELERİ

Cemal Kurnaz ve Halil Çeltik, müşterek yazdıkları "Şairlerin Gözüyle Mecmua"[56] makalesinde şairlerin dîvânlarında "mecmû'a" kelimesinin ne şekilde geçtiğini incelemiştir. Şairler, bazen gökyüzü veya zamanı bir mecmû'aya benzetip mecmû'ayı terim anlamının dışına çıkarmışlar, bazen bu kelimeyi somut anlamda "seçme şiirlerin yazılı olduğu defter", bazen de "dîvân" mânâsında kullanmışlardır.

Aşağıdaki örnekte şairlerin yazdıkları mecmû'aları şiirden anlayan kişilere götürüp göstermesi anlatılır. Bu durum, dönemin sosyal gerçekliğini de gözler önüne sermektedir:

"Gösterir Yahyâ maârif ehline mecmûasın
Gûyiyâ bir bağbândur gülsitânın gezdirir (Ş. Yahyâ G 107/5)"[57]

(Yahyâ, bir bahçıvanın gül bahçesini gezdirdiği gibi, ilim ehline mecmû'asını gösterir.)

Şair, mecmû'asını ilim/şiir ilmi ehline göstermektedir. Böylece şiirlerinin tanıtımını yapabilecek, belki de yazdığı eseri birine sunacak ve hediyeler alacaktır. Belki de okuyucudan edebî eleştiri alıp şiirini geliştirecektir. Bu beyitte "mecmû'a", şairin henüz dîvân olarak tertip etmediği şiirlerinden müteşekkil bir defterdir.

Rızâ yeni öğrendiği bazı şiirleri çok beğenip diline dolamıştır. Bununla da yetinmez, bu şiirleri utanarak mecmû'asına yazar. Burada "mecmû'a", seçme şiirlerden oluşan antoloji niteliğinde bir defter anlamında kullanılmıştır:

"Bu nev-âsârı Rızâ vird-i zebân eyleyerek
Sebt ider şermile mecmûa-i eş'âra dahi (Fatîn 1996?:179)"[58]

(Rızâ, bu yeni eserleri diline dolayarak şiir(ler) mecmû'asına utanarak yazar/kaydeder.)

Şair, başka bir şairin beğendiği şiirlerini mecmû'asına yazmaktadır. Burada, kişilerin beğenilen şiirleri defterlerine yazması geleneği anlatılmıştır.

Hafîd, sanat yönü zayıf kalan şiirlerin mecmû'aya yazılmamasını söyler. Hüner ehli şairlerin de bu basit şiirleri mecmû'alarına kaydedip rağbet göstermemesi ve onlara nazire yazmaması gerekir:

---

55 Günay Kut: *a.g.e.*: 172. s.

56 Cemal Kurnaz; Halil Çeltik: "Şairlerin Gözüyle Mecmua": *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*: 8. C. 1. S. (Ankara, Kış 2013): 21-49. ss.

57 Cemal Kurnaz; Halil Çeltik: *a.g.e.*: 25. s.

58 Cemal Kurnaz; Halil Çeltik: *a.g.e.*: 26. s.

"Etmesin tanzîre rağbet ey Hafîd ehl-i hüner
Yazmasın mecmûaya herkes kelâm-ı sâdesin (Hafîd G 199/5)"[59]

(Ey Hafîd! Hüner ehli nazîre yazmaya rağbet etmesin, herkes iddiasız (olan) sözünü mecmû'aya yazmasın.)

Orijinal olmayan/sıradan sözlerle yazılmış bir şiire nazîre yazılmamalıdır. Bu tür şiirleri mecmû'alara kaydetmeye de gerek yoktur. Hüner ehli şairler yalnızca iyi şiirlere nazîre yazmalıdır. Burada, nazîre geleneğinde hüner ehli şairin kötü şiirlere nazîre yazmayacağı, beğenilen bir şiire nazîre yazacağı da anlatılmıştır.

Necâtî, şiirlerinde sevgili ve rakipten söz ettiğini, bu şiirlerin zamâne mecmû'asına yazıldığını ve böylelikle "yâr" ve "ağyâr" kelimelerinin bir araya geldiğini söyler. Aksi hâlde sevgili ve rakip bir araya gelemezdi:

"Yazılmayaydı yâr ile ağyâr muttasıl
Mecmûa-i zamanede eş'arım olmasa (Necâtî G 546/4)"[60]

(Zamâne mecmû'asında şiirlerim olmasa, sevgili ile rakip yan yana yazılmazdı.)

Necâtî, aşağıdaki beyitte mecmû'aların (veya yazma eserlerin) kaybolma, ıslanma, zarar görme vb. tehlikelerle karşı karşıya kaldığını bildirir. Şiirlerinin bir şekilde zarar görmemesi için onları tek defterde bir araya getirmeyi istemez. Çünkü şiirler, ayrı kağıtlara yazılırsa en azından bazıları korunabilir.

"Necâtî şi'rini mecmûa etme kâğıda bur
Sefih olur güher ulaşdıran sefine ile (Necâtî G 547/7)"[61]

((Ey) Necâtî! Şiirini mecmû'a etme (tek bir mecmû'ada bir araya getirme), (ayrı ayrı kağıtlara yazıp) kağıda bur (çünkü) gemi ile inci taşıyan sefih olur.)

Şiirlerini inciye, mecmû'ayı da inci taşıyan bir gemiye benzetmiştir.

Lebîb, mecmû'alarını yanlarına alan dostlarıyla çimenliğe gidip şiir okumak istemiştir. Lebîb'in can gıdası olan şiirlerini dostları beğenip mecmû'alarına kaydedecektir.

"Açıl mecmûa-i yârân ile tarf-ı çemenzâra
Lebîbâ bir gazel tarh et ki nazmın kût-ı cân oldu (Lebîb K14/20)"[62]

(Ey Lebîb! Dostların mecmû'ası ile çimenlik tarafına açıl (git), bir gazel diz (söyle) çünkü şiirin can gıdası oldu.)

Şair, güzel bir şiir söylediğinde etraftaki dostlar, onu mecmû'alarına kaydetmektedir. Beyitte bu sosyal gerçekliğe işaret edilmektedir.

---

[59] Cemal Kurnaz; Halil Çeltik: *a.g.e.*: 27. s.
[60] Cemal Kurnaz; Halil Çeltik: *a.g.e.*: 29. s.
[61] Cemal Kurnaz; Halil Çeltik: *a.g.e.*: 30. s.
[62] Cemal Kurnaz; Halil Çeltik: *a.g.e.*: 30. s.

Lebîb gibi Mezâkî de dostlarının onun şiirlerini mecmû'alarına yazacağını söyler. Böylece Mezâkî'nin kaleminden çıkan put (şiirinde anlattığı sevgili) o mecmû'aların süsü olacaktır:

"Bu nakş u nigâr-ı kalem-i dest-i Mezâkî
Ârâyiş-i mecmûa-i yârân olacakdır (Mezâkî G 86/5)"[63]

(Mezâkî'nin elinin kaleminin bu nakış ve putu dostların mecmû'asının süsü olacaktır.)

Yine Mezâkî, şiirlerin dostlara sunulup onların da bu şiirleri mecmû'alarına yazdığını söyleyerek yukarıda da örnekleri görülen sosyal gerçekliğe işaret eder. Eğer şiir, dostlara sunulup onların mecmû'asına girmeyecekse bunu yazmanın bir anlamı yoktur. Böylece, bir şairin mecmû'alarda şiirlerinin bulunmasının önemine dikkat çeker:

"Arz itmeyicek yâr-ı sühandâna Mezâkî
Şâir dahi mecmûa-i şi'r-i teri n'eyler (Mezâkî G 125/7)"[64]

((Ey) Mezâkî! Söz söylemeyi bilen dosta arz etmeyince şair dahi taze şiir mecmû'asını n'eyler?)

Şair, mecmû'asını başkalarına göstermek ister. Kimseye göstermeyecekse şiir yazmasının şair için dahi bir anlamı yoktur.

Beğenilen şiirler mecmû'alara kaydedilir. Şeyhülislam Yahyâ da kendi şiirlerinin mecmû'a tutmaktan anlayan, bu işin ehli olan kişiler tarafından beğenildiğini söyler. Şiirden anlayan kişiler, mecmû'alarda onun şiirlerini aramaktadır. Çünkü bu güzel şiirlerin başkaları tarafından da beğenilip mecmû'alara girmiş olması gerekir. Şiirini, inciye benzetmiştir:

"Mecmûalarda şi'rim arar ehl-i tab' olan
Hâce gibi ki şehrde ıkd-ı leâl arar (Ş. Yahyâ G 138/3)"[65]

(Şehirde inci dizisi arayan hoca gibi yazma ehli olan (mecmû'adan anlayan) (da) mecmû'alarda şiirimi arar.)

Bununla mecmû'a okuyanların Şeyhülislam Yahyâ'nın şiirlerini beğendiği ve ellerine geçen antoloji niteliğindeki mecmû'alarda onun şiirlerini bulup okumak istedikleri anlaşılmaktadır.

Esrar Dede'nin de şiirleri beğeni topluyor olmalı ki mecmû'asının elden ele dolaştığını söyler:

"Hayretde iken derd-i dilim söyledim Esrâr
Mecmûa-i şi'rim yine elden ele düşdü (Esrar Dede G 231/5)"[66]

---

[63] Cemal Kurnaz; Halil Çeltik: *a.g.e.*: 35. s.
[64] Cemal Kurnaz; Halil Çeltik: *a.g.e.*: 35. s.
[65] Cemal Kurnaz; Halil Çeltik: *a.g.e.*: 35. s.
[66] Cemal Kurnaz; Halil Çeltik: *a.g.e.*: 38. s.

((Ey) Esrâr! Hayrette iken gönül derdimi söyledim. Şiir mecmû'am yine elden ele düştü.)

Esrar Dede'nin gönül derdini söylemesiyle şiir mecmû'ası elden ele düşmüştür. Beyitten anlaşılıyor ki şiirlerinde gönül derdini söylemiştir. Bu şiirler de beğenilmiş ve yazıldıkları mecmû'a elden ele dolaşmaya başlamıştır.

Bu örnekler, şiirlerin bir deftere yazılarak mecmû'aların oluşum aşamasını göstermiştir. Yukarıdaki beyitlere ek olarak, Levhî Efendi'nin "mecmû'a" redifli 5 beyitlik bir gazeli de vardır. Redifinden anlaşılacağı gibi mecmû'anın kendi gözündeki yerini anlatmaktadır.

1 Ġazeller gül gül olmış gül-bün-i eş'ār mecmū'a
Niḥāl-i gül varaḳlar şi'r-i gül-i gülzār mecmū'a

2 Tesellī-baḫş olur erbāb-ı 'aşḳa künc-i miḥnetde
Olur her dem enīs-i 'āşıḳ-ı ġam-ḫ'ār mecmū'a

3 Mey ü maḥbūbuŋ anda mündericdür ḥāli ser-tā-pā
Sezādur dėnilürse maḫzen-i esrār mecmū'a

4 Dėmem mecmū'a şol evrāḳa kim çıḳmaz me'āl andan
Odur mecmū'a kim ẕevḳi ola derkār mecmū'a

5 Lisān-ı ḥāl ile keyfiyyet-i 'aşḳı beyān eyler
Anuŋçün gitmez elden **Levḥiyā** her-bār mecmū'a[67]

1- *(Gazeller gül gül olmuş; şiirlerin gül ağacı, mecmû'a; gül fidanı, varaklar; gül bahçesinin gülünün şiiri, mecmû'a (olmuş).)*
2- *(Aşk erbabına sıkıntı köşesinde teselli bahşeder. Mecmû'a, her an gam çeken âşığın dostu olur.)*
3- *(Şarap ve sevgilinin hâli baştan ayağa onda bulunur; mecmû'a, sırların mahzeni(dir) denilirse yaraşır.)*
4- *(Ondan anlam çıkmayan şu varaklara mecmû'a demem. Mecmû'a odur ki mecmû'a zevki âşikâr olur.)*
5- *(Hâl dili ile aşkın vaziyetini beyân eder. Ey Levhî! Onun için mecmû'a daima elden gitmez.)*

Levhî, bu gazelde şiir mecmû'asını bir gül ağacına, içindeki gazelleri dallardaki güllere benzetmiştir. Mecmû'anın gül bahçesinde gülden şiirler vardır. Mecmû'a, aşk erbabına teselli verir. Bu nedenle de gam çeken âşığın dostudur. Mecmû'ada şarap ve sevgilinin hâli yazılıdır. Anlamsız varaklara mecmû'a denilmez. Mecmû'anın içinde zevk olması gerekir. Mecmû'a, zevk sahibi ve anlamlı şiirlerden meydana gelmelidir. Mecmû'alar, âşığın durumunu hâl dili ile anlatır. Bu yüzden de elden hiç düşmez. Bu gazel, özelde Levhî için mecmû'anın anlamını, genelde ise mecmû'aların şairler ve okuyucular için anlamını/önemini ifade etmektedir. Mecmû'aların, yazıldıkları dönem için değeri yukarıdaki örneklerden anlaşılmaktadır.

---

[67] Özge Özbay: *a.g.e.*: 192. s.

2. BERLİN DEVLET KÜTÜPHANESİ (STAATSBIBLIOTHEK ZU BERLIN) MS. OR. OCT. 3744 NUMARALI ŞİİR MECMÛ‘ASININ İNCELENMESİ

Bu tezin konusu olan şiir mecmû‘ası Berlin Devlet Kütüphanesi (Staatsbibliothek zu Berlin), Prusya Kültürel Mirası Koleksiyonu’nda (Preußischer Kulturbesitz) kayıtlı, Ms. or. oct. 3744 numaralı şiir mecmû‘asıdır. 236 varaktan oluşan mecmû‘a muhtevasında birden çok eser içermektedir. 1[a] ile 192[a] arasında bulunan eserler, çeşitli çalışmalarda incelenmiştir. 192[b]-236[a] varakları ise bu tezde incelenecektir.

2.1. MECMÛ‘ANIN NÜSHA TAVSİFİ

Kütüphane: Berlin Devlet Kütüphanesi (Staatsbibliothek zu Berlin).

Koleksiyon adı: Prusya Kültürel Mirası (Preußischer Kulturbesitz).

Yazma Kataloğu Demirbaş numarası: Ms. or. oct. 3744.

Müstensih: Bilinmiyor.

Dili: Türkçe.

Cilt sayısı: 1.

Yaprak sayısı: 236 vr.

Ölçüsü: 215 x 135, 170 x 90 mm.[68]

Satır: 9 st.

Sütun: 1 stn.

Hattın cinsi: Harekeli nesih.

Cilt: Kahverengi deri cilt üzerinde ön ve arka yüzler ebru desenli.

Mürekkep: Siyah, altın, kırmızı (192[b]-236[a]). Başlıklarda ve cedvelde altın kullanılmış olup şiirler siyah mürekkeple yazılmıştır. 192[b]’den önce kırmızı mürekkep kullanılan yerler de vardır. 192[b]’den sonra da düzeltme yapmak için kırmızı mürekkep kullanılmış olup kullanıldığı yer çok azdır.

Tezhip: Tezhipli. Tezhipler altın ve koyu mavi ağırlıklı, muhtelif renkler içermekte. 1[b]: bulut ve penç motifleri. Derkenârda “اللهو” yazısı mevcuttur. 2[a]: Minyatür. (Kansu Gavrî’nin dîvânının başında bulunan minyatürde yer yer bozulmalar olup yüzler silinmiş olmasına rağmen bunun tahtta oturan bir hükümdar minyatürü olduğu tacı,

[68] Yazmayı elimize almak mümkün olmadığından fizikî ölçü bilgileri verilirken Berlin Devlet Kütüphanesi’nin internet sitesindeki tavsif bilgileri esas alınmıştır. Bu sitedeki bazı bilgiler mecmû‘anın bu teze konu edilen kısmıyla ilgili olarak doğru değildir. Örneğin sütun sayısı farklı gösterilmiştir.

kıyafeti ve etrafında hizmetkâra benzeyen iki kişinin olmasından anlaşılmaktadır. Bu hükümdar Kansu Gavrî olmalıdır.) 2[b] ve 3[a]: nefis tezhipli serlevhalı unvan sayfaları.[69]

Kağıt: Kağıt cinsi aharlı kağıttır. Kağıt üzerinde pek çok su lekesi bulunmakla beraber bunların neredeyse tamamı kağıdın kenarlarında olup yazıların okunmasında güçlük oluşturmamıştır. Kağıdın renginin uluslararası renk kodu tespit edilmek istenmiş ancak aynı sayfa içinde farklı tonlarda renkler bulunduğundan rastgele seçilen 200[a] ve 200[b] sayfalarının en açık ve en koyu yerlerinden toplamda 4 noktadan renk alınmıştır. Bu renklerdeki kırmızı, yeşil ve mavi oranlarının aritmetik ortalaması ile bulunan kod "D1B18D"dir. Bu kodun denk geldiği ton aşağıda gösterilmiştir:

Bu tondaki kırmızı, yeşil ve mavi oranları 255 üzerinden sırasıyla 209.5, 177.5 ve 141.25'tir. Yazmanın 200[b] sayfasının rastgele yerinden alınan renk ise şöyledir: Buradaki ton yakınlığı uluslararası kodun doğruluğunu göstermektedir.

Başı:

ėy ḫālıḳ-ı ḫalāiḳ ü maʿbūd-ı bī-zevāl
ferd ü ḳadīm ü ḥayy ü ebed rabb-i ẕü'l-celāl[70]

Sonu:

yarım ṭaş üstine bir göz ḳomışlar
anı bir dilberüŋ adın dėmişler

Açıklamalar: Nüshada minyatür, tezhip vb. süslemeler mevcuttur. Ancak bu teze konu olan kısımda (192[b]-236[a]) herhangi bir süsleme yoktur. Mecmûʿanın tezimize konu olan her sayfası içi dolu, çift çizgili altın cedvellidir. Harekeli bir metindir. Reddâdeler kullanılmıştır. Sayfa numaraları, Arap rakamları ile her sayfanın a yüzüne sonradan eklenmiştir. Tek sütun olarak yazılmış olan bu mecmûʿanın 10[b] sayfası 2 sütun halinde yazılmıştır.

Muhteva:

Yazma eserin muhtevasında dîvân, aruz risâleleri ve şiir mecmûʿası bulunmaktadır. Mecmûʿanın 1[a] yüzünde Arap harfleri ile içindeki eserler not edilmiştir. Burada yazanlar şunlardır: "dīvān-ı ġavrī ve risāle-yi ʿarūżiyye li-aḥmedī ve risāle-yi aṭvār-ı mūsıḳī li-ḳādī ʿabdi'l-lāh" Bu yazının altında "1936" yazdığı görülmektedir. Bu, eserin kütüphaneye geliş yılı olabileceği gibi ilk verilen kayıt numarası da olabilir. Altında Latin harfleri ile demirbaş numarası "Ms. or. oct. 3744" yazmaktadır. Yine

---

[69] Tezhip ve minyatür sayfaları için bkz. Ek 2, Ek 3, Ek 4, Ek 5 ve ön kapak için bkz. Ek 1.

[70] Yazmanın başı. Mecmûʿanın bu tezde incelenen bölümü için baş: ḳaddüŋ ḫırām-ı ṭūbīye ḥayret vėrüp-durur / ḫaddüŋ gül-i cināna ḫacālet vėrüp-durur

Latin harfleri ve kurşun kalemle Kansu Gavrî'nin divanı olduğu kayıtlıdır. Arap harfleriyle yazılmış ama muhtemelen su lekesinden dolayı silinen bir yazı daha vardır. Bu yazı okunamıyor. En altta Berlin Devlet Kütüphanesi'nin damgası basılmıştır.

1) 1^{b}-2^{a}: Tezhip ve minyatür sayfaları.

2) 2^{b}-93^{b}: *Ḳanṣu Ġavrī Dīvānı*: 2^{b} ve 3^{a} unvan sayfalarıdır. 2^{b}'nin serlevhasında "Dīvān-ı mevlānā e's-sulṭān", aşağıda "el-melikü'l-eşref" yazmaktadır. 3^{a}'daki serlevhada ise "Ḳanṣu Ġavrī" yazar, aşağıda da okunamayan bulanık bir yazı mevcuttur. *Dîvân*; "tevhid, na'ṭ, münâcât, gazeliyyât ve rubaiyyât" bölümlerini içermektedir. *Dîvân* içerisinde Kansu Gavrî ile birlikte yer yer muhtelif şairlerin şiirleri mevcuttur. Bunlar; Ahmedî, Nasîbî, Zarîfî, Şeyhoğlu, Salâhî, Kâdî, Ahmed, Yaş Beg, Hasanoğlu, Şirâzî, Kâtiboğlu, Nizâmî mahlaslı şairlerin gazelleridir. Kansu Gavrî'nin gazelleri bu şiirler arasına serpiştirilmiş gibidir. *Dîvân*, ilk olarak Mehmet Yalçın tarafından doktora tezi olarak çalışılmış daha sonra kitap olarak yayımlanmıştır.[71] *Dîvân*, Orhan Yavuz tarafından da neşredilmiştir.[72] Orhan Yavuz, 2^{b}-92^{a} arasında Kansu Gavrî'nin *Türkçe Dîvân*'ı ve *Hikâyât-ı Ashâb-ı Kehf* adlı bir eser olduğunu, ikincisinin Gavrî mahlaslı başka bir şaire ait olabileceğini söylemiştir.[73]

3) 93^{b}-105^{b}: Ahmed Paşa'nın iki kasidesi mevcuttur. 105^{b}'de "temmetü'l- ḳaṣāid li-aḥmed pāṣā raḥmeti'llāh" ifadesi bulunmaktadır. Bu bölüm Orhan Yavuz tarafından Kansu Gavrî *Dîvân*'ına dahil edilmemiştir.

4) 106^{a}-143^{b}: Seçme gazeller: "intiḫāb-ı ġazeliyyāt emlāhü'ş-şuʿarā aḥmed pāṣā raḥmetu'llāhi ʿaleyh" başlığı ile Ahmed Paşa'nın seçme gazelleri mevcuttur.

5) 144^{b}-147^{a}: Aruz risâlesi: "bismi'l-lāhi'r-raḥmāni'r-rahīm hāẕā risāle fi'l-ʿarūż li-aḥmedī raḥmeti'llāh" ifadesi ile başlayan aruz risâlesi mevcuttur. 145^{b}'den 147^{a}'ya kadar vezin adları kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

6) 147^{a}-153^{a}: Aruz risâlesi: "risāle-yi 'arūż ez-güftār-ı muṭahhar" başlığı ile başlayan aruz risâlesi Mutahhar b. Ebî Tâlib-i Lârendî'ye ait *Ravzatu'l-Evzân* adlı eserdir. Risâle eksiktir. Bu eseri Üzeyir Aslan neşretmiştir.[74]

7) 153^{b}-181^{a}: Aruz risâlesi: "ve eyżān risāletu fi'l-ʿarūżi li-ḳāḍī ʿabdi'llāh raḥmeti'llāh" başlığı ile başlayan aruz risâlesi mevcuttur. Risâle fasıllara ayrılmıştır. 178^{b}-181^{a} arasında aruz daireleri çizilmiş. Bu risâlenin neşrini Üzeyir Aslan yapmıştır.[75]

---

[71] Mehmet Yalçïn: *Dîvan-ï Qânṣûh al-Ğûrî: A Critical Edition of Turkish Poetry Commissioned by Sulṭan Qânṣûh al-Ğûrî (1501-1516)*: Harvard University, The Graduate School of Arts and Sciences, Inner Asian and Altaic Studies, Doktora Tezi: Cambridge, Massachusetts 1993.
ve Mehmet Yalçın: *The Dîvân of Qânsûh al-Ghûrî = Kansu Gavri Divanı*. Bay [Bilimsel Akademik Yayınlar]: İstanbul 2002.

[72] Orhan Yavuz: *Kansu Gavrî'nin Türkçe Dîvânı (Metin-İnceleme-Tıpkıbasım):* Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları: Konya 2002.

[73] Orhan Yavuz: *a.g.e.*: 14. s.

[74] Üzeyir Aslan: "Sultan II. Murad Devrine Ait Aruz Konulu Bir Eser: Mutahhar B. Ebî Tâlib'in *Ravzatu'l-Evzân*'ı": *Dil ve Edebiyat Araştırmaları (DEA)*: 24. S. (Sonbahar 2021): 9-36. s.

8) 181[b]'de serlevha için bırakılmış gibi görünen bir boşluk mevcuttur ancak süsleme yapılmamış, 181[b]-185[b] arasındaki varaklar nesir ile yazılmıştır. 186[a]-188[b] aralığında yine daireler mevcut, 189[a]-189[b] nesir ile yazılmış.

9) 190[a]-192[a]: 'Adnî'nin "-ı mülk" redifli Farsça şiiridir. Kırmızı mürekkep kullanılarak düzeltmeler yapılmıştır.

10) 192[b]-236[a]: Türkçe şiirler: 'Adnî, Ahmedî, Kadı Burhâneddin'in gazelleri, Ahmed Paşa ve Ahmedî'nin kasideleri ve Ahmedî'nin terkib-bendidir. Bu varak aralığı, bu teze konu olan Türkçe şiir kısmıdır.

Boş sayfalar: 144[a] ve 236[b].

2.2. MECMÛ'ANIN 192[b]-236[a] VARAKLARI MUHTEVASI

192[b]-236[a] varaklarında 14. ve 15. yüzyıl şairlerinin şiirleri bulunmaktadır. Bu şairler sırasıyla: 'Adnî, Ahmed Paşa, Ahmedî, Kadı Burhâneddin'dir. İstatistikî veri oluşturulmak amacıyla mecmû'ada yer alan şairler, nazım biçimleri, şiir sayısı, şiirlerin dîvânlarında bulunup bulunmadığı vb. bilgiler tablolanmıştır. Mecmû'anın içeriği çoğunlukla gazelden oluşmakla beraber, kaside, terkib-bend ve mu'ammâ da mecmû'ada mevcuttur. Toplamdaki 44 şiirin 34'ü gazel nazım biçimiyle yazılmıştır. Mecmû'ada şairlerden en çok 19 gazel ile 'Adnî'nin ve 13'ü gazel olmak üzere 15 şiir ile Ahmedî'nin şiirleri vardır. 7 bendden müteşekkil terkib-bendin 5 bendine yer verilmiş, her bend "ve lehū eyżāⁿ" ifadesi ile başlayıp mecmû'ada ayrı birer şiir gibi istinsah edilmiştir. Burada, müstensihin beğenisine göre seçtiği bendlerin yazıldığı düşünülebilir. Mecmû'anın muhteva incelemesiyle ilgili istatistikî verileri gösteren tablolar aşağıda verilmiştir.

TABLO 2.1.'de görüleceği gibi mecmû'ada 32 numaralı şiir olan Ahmedî'nin gazelindeki bir beyit dîvânında bulunmamaktadır. Dîvânındaki gazelinde de beyit sayısı mecmû'adaki ile aynıdır. Bu durumda Ahmedî, bu beyti değiştirmiş- dîvânındaki beyitten önce veya sonra yazmış- olabilir. Müstensih tarafından eklenmiş bir beyit de olabilir. Ancak bu beyit, Ahmedî'nin hadarî anlayışla[76] yazdığı şiirlerin minvalinde yazıldığından başka şaire ait olma ihtimali tarafımızca düşüktür. Mecmû'anın ilgili sayfalarında dîvânlarla karşılaştırılan şiirlerde tek bir beyit farklılığı da bulunsa bu durum göz ardı edilmemelidir. Ahmedî'ye ait o beyit şudur:

ol bizi ṣormasa n'ola bizden sen anı ṣor
aġzında[n] öp anı dė ki ḫāṭır-ṣafā mıdur

---

[75] Üzeyir Aslan: "Memlükler Dönemine Ait Aruz Konulu Türkçe Bir Eser: Kadı Abdullah Münşi-yi Divriği ve Bahri'si = A Book of Prosody in Turkish Written in Period of Mamelukes: Qadi Abd-Allah Munshi-yi Divrigi and his Bahrī": *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi / Journal of Ottoman Legacy Studies*: 8. C. 21. S. (Temmuz 2021): 185-215. ss.

[76] Ahmedî'nin şiirlerindeki hadarîlik unsurlarıyla ilgili bkz. 2.3.2. bölüm.

Aşağıda mecmû‘ada bulunan şiirlerin varak numaraları, mecmû‘ada kaçıncı şiir olduğu, şairleri, ilk mısraları, nazım biçimleri gösterilmiş; şairin divanında bulunup bulunmadığı incelenerek bazı açıklamalarla birlikte TABLO 2.1. oluşturulmuştur.

TABLO 2.1.: Mecmû‘ada yer alan şiirlerin varak numarası, şiir numarası, şairi, şiirin ilk mısrası, nazım biçimi, dîvândaki durumu ve açıklamalar

Varak nu.	Şiir nu.	Şair	Şiirin ilk mısrası	Nazım biçimi	Dîvândaki durumu	Açıklamalar
192[b]	1	ʿadnī	ḳaddüŋ ḫırām-ı ṭūbīye ḥayret vėrüp-durur	Gazel	var	
193[b]	2	ʿadnī	şekerüŋ zehresini şehd-i lebüŋ çāk eyler	Gazel	var	
194[b]	3	ʿadnī	ḳaçan ki gün gibi ol serv-i sīm-ber görinür	Gazel	var	
195[a]	4	ʿadnī	ol serv-i māh-çihre ki gülden yaŋaġı var	Gazel	var	
196[a]	5	ʿadnī	cān ṣanavber ḳāmetüŋ yādına dil ṣahbā çeker	Gazel	var	
197[a]	6	ʿadnī	ol serv-i gül-iʿẕār ki ġonca dehānı var	Gazel	var	
197[b]	7	ʿadnī	şerefde gün yüzine māh-ı āsmān ėremez	Gazel	var	
198[b]	8	ʿadnī	dildār içün endīşe-yi cān eylemek olmaz	Gazel	var	
199[b]	9	ʿadnī	dilden cihānda her kime kim terk-i ser gerek	Gazel	var	
200[a]	10	ʿadnī	şükrāna gerek terk-i ser ü cān ü ten ėtmek	Gazel	var	
201[a]	11	ʿadnī	māh öykünürse gün yüzüŋe hīç edeb degül	Gazel	var	
201[b]	12	ʿadnī	tīġ-ı derd ile dilersin dilümi ḫāme miyem	Gazel	var	

202[b]	13	ʿadnī	gözüm yaşına raḥm ėt sürme derden	Gazel	var	
203[a]	14	ʿadnī	zülfüŋ niçe ʿāḳilleri dīvāne ḳılup āh	Gazel	var	
204[a]	15	ʿadnī	cānı n'eylerdi dil-i bī-çāre cānān olmasa	Gazel	var	
204[b]	16	ʿadnī	görürse gün yüzüŋüŋ ṭalʿatın ḳamer yėrine	Gazel	var	
205[b]	17	ʿadnī	gördügümce ʿanberīn zülfi ruḫ-ı dildārda	Gazel	var	
206[b]	18	ʿadnī	götür niḳābı yüzüŋ nūrın āşikār eyle	Gazel	var	
207[a]	19	ʿadnī	tā laʿl-i lebüŋ ʿaksi dil-i sāġara düşdi	Gazel	var	
208[a]	20	aḥmed pāşā	ėy ḳaṣr-ı felek-rifʿat ü ėy ṭāḳ-ı muʿallā	Kaside	var	Kasidede, Çinili Köşk'ün inşasına tarih düşürülmüştür.
219[a]	21	aḥmedī	ṣubḥ-dem ʿīsī-nefes oldı eser bād-ı ṣabā	Kaside	var	Kaside der-bahâriyyât
221[a]	22	aḥmedī	dil ü cān zülfüŋe ḥayrān ü şeydā	Gazel	var	
221[b]	23	aḥmedī	ġamzeŋ cihānı ẓulm ile zīr ü zeber ḳılur	Gazel	var	
222[b]	24	aḥmedī	gül yüzüŋüŋ firāḳı yüregümi ḫūn ėder	Gazel	var	
223[b]	25	aḥmedī	zülfüŋ ḫamı çü hem-dem-i bād-ı seḥer olur	Gazel	var	
224[a]	26	aḥmedī	ṣaçlaruŋuŋ çīni kim yėr yüzini miskīn ėder	Gazel	var	
225[a]	27	aḥmedī	ne cān kim ʿışḳı yoḳ ol cān degüldür	Gazel	var	
226[a]	28	aḥmedī	egerçi kim işüŋ cevr ü sitemdür	Gazel	var	
227[a]	29	aḥmedī	ḫūnī gözüŋ ki ʿaḳl aluban ḳaṣd-ı cān ėder	Gazel	var	
228[a]	30	aḥmedī	çün tāze oldı güller ü açıldı lāleler	Gazel	var	

228[b]	31	aḥmedī	ṣaçuŋ sevādını göz kim göre ḳarara-gelür	Gazel	var	
229[b]	32	aḥmedī	cān ṣayd ėder gözüŋ ki cihāna belā mıdur	Gazel	var	2. beyit dîvânda yoktur. Dîvândaki 1 beyit de mecmû'adaki şiirde eksiktir.
230[b]	33	aḥmedī	ṣol māh-ruḫ ki ġāliyeden zülf ü ḫāli var	Gazel	var	
231[a]	34	aḥmedī	dėdüm yāra ki yüzüŋ erġavāndur	Gazel	var	
232[a]	35	aḥmedī	egerçi 'anber-efşāndur benefşe	Terkib-bend	var	Baştan 2 bend eksiktir. Terkib-bendin vasıta beyitleri de eksiktir. Emir Süleyman için yazılmıştır. Onu övmektedir. 35, 36, 37, 38, 39. şiirler bu terkib-bendin bendleridir. Son bendin son mısrası eksiktir. Sonraki şiirle birleştirilerek yazılmış.
232[b]	36	aḥmedī	gözüŋe öyküŋür maḫmūr nergis	Terkib-bend	var	
233[a]	37	aḥmedī	yüzüŋ göreli ėy gül-rūy ġonca	Terkib-bend	var	
233[b]	38	aḥmedī	çemende dökdi būy ü reng lāle	Terkib-bend	var	
234[b]	39	aḥmedī	bahār ėrişdi vü hengām-ı reyḥān	Terkib-bend	var	

235[a]	40	kadı burhâneddin	[zamānlar aġladı bulud ki bir gün]	Gazel	var	3 beyite ek olarak ilk mısra da eksiktir. Önceki şiirin son beytinin ilk mısrası ile birleşik yazılmıştır.
235[b]	41	kadı burhâneddin	ṣubḥ-dem gözüŋ ile ʿālemi naḫçīr ėdelüm	Gazel	var	
236[a]	42	?	ʿuḳūbetde-durur ḥāsid kimi sevdüŋ ki dėr dāyim	Müfred	?	Mu'ammâ türündedir.
236[a]	43	?	mużāriʿdür yesūmu ism-i maḥbūb	Müfred	?	Mu'ammâ türündedir.
236[a]	44	?	yarım ṭaş üstine bir göz ḳomışlar	Müfred	?	Mu'ammâ türündedir.

Yukarıdaki tabloya göre mecmûʻadaki şiirler gazel ağırlıklıdır. Şairi tespit edilemeyen son üç müfred hariç, şiirlerin tamamı şairlerin dîvânlarında mevcuttur.

Bir sonraki tablo olan TABLO 2.2.'de şiirler; vezin, bahir, beyit sayısı ve dîvânlarla karşılaştırıldığında eksik beyit bulunup bulunmadığı yönlerinden incelenmiştir.

TABLO 2.2.: Mecmû‘ada yer alan şiirlerin numaraları, şairleri, nazım şekilleri, vezin ve bahirleri, beyit/bend sayıları ve eksik beyit/bend sayıları

Şiir numarası	Şair	Nazım şekli	Şiirin vezni	Şiirin bahri	Beyit/bend sayısı	Eksik beyit/ bend sayısı
1	‘adnî	gazel	mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘îlü fâ‘ilün	muzâri‘	7	yok
2	‘adnî	gazel	(fâ‘ilâtün) fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fa‘lün (fe‘ilün)	remel	8	yok
3	‘adnî	gazel	mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün (fa‘lün)	müctes	7	yok
4	‘adnî	gazel	mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘îlü fâ‘ilün	muzâri‘	7	yok
5	‘adnî	gazel	fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün	remel	7	yok
6	‘adnî	gazel	mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘îlü fâ‘ilün	muzâri‘	7	yok
7	‘adnî	gazel	mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün (fa‘lün)	müctes	7	yok
8	‘adnî	gazel	mef‘ûlü mefâ‘îlü mefâ‘îlü fe‘ûlün	hezec	7	yok
9	‘adnî	gazel	mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘îlü fâ‘ilün	muzâri‘	7	yok
10	‘adnî	gazel	mef‘ûlü mefâ‘îlü mefâ‘îlü fe‘ûlün	hezec	6	1
11	‘adnî	gazel	mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘îlü fâ‘ilün	muzâri‘	6	1
12	‘adnî	gazel	(fâ‘ilâtün) fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün (fa‘lün)	remel	7	yok

13	‘adnî	gazel	mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ûlün	hezec	7	yok
14	‘adnî	gazel	mef‘ûlü mefâ‘îlü mefâ‘îlü mefâ‘îl (fe‘ûlün)	hezec	5	yok
15	‘adnî	gazel	fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün	remel	7	yok
16	‘adnî	gazel	mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün (fa‘lün)	müctes	7	yok
17	‘adnî	gazel	fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün	remel	7	yok
18	‘adnî	gazel	mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fa‘lün (fe‘ilün)	müctes	7	yok
19	‘adnî	gazel	mef‘ûlü mefâ‘îlü mefâ‘îlü fe‘ûlün	hezec	5	2
20	ahmed paşa	kaside	mef‘ûlü mefâ‘îlü mefâ‘îlü fe‘ûlün	hezec	101	4
21	ahmedî	kaside	fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün	remel	15	yok
22	ahmedî	gazel	mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ûlün	hezec	8	1
23	ahmedî	gazel	mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘îlü fâ‘ilün	muzâri‘	7	yok
24	ahmedî	gazel	mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘îlü fâ‘ilün	muzâri‘	7	yok
25	ahmedî	gazel	mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘îlü fâ‘ilün	muzâri‘	7	yok
26	ahmedî	gazel	fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün	remel	7	yok
27	ahmedî	gazel	mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ûlün	hezec	9	yok
28	ahmedî	gazel	mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ûlün	hezec	8	1

29	ahmedî	gazel	mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘îlü fâ‘ilün	muzâri‘	7	yok
30	ahmedî	gazel	mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘îlü fâ‘ilün	muzâri‘	6	1
31	ahmedî	gazel	mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün (fa‘lün)	müctes	7	yok
32	ahmedî	gazel	mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘îlü fâ‘ilün	muzâri‘	7	yok
33	ahmedî	gazel	mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘îlü fâ‘ilün	muzâri‘	6	1
34	ahmedî	gazel	mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ûlün	hezec	7	2
35	ahmedî	terkib-bend	mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ûlün	hezec	5 bend = 25 beyit	2 bend (6 vasıta beyti ile birlikte toplam 16 beyit)
36			mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ûlün			
37			mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ûlün			
38			mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ûlün (mefâ‘îl)			
39			mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îl (fe‘ûlün)			
40	kadı burhâneddin	gazel	mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ûlün	hezec	5	3
41	kadı burhâneddin	gazel	fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün	remel	4	1
42	?	müfred	mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün	hezec	1	
43	?	müfred	mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îl	hezec	1	
44	?	müfred	mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ûlün	hezec	1	

Tablo 2.2.'deki verilere göre mecmû'anın en uzun şiiri 101 beyit ile Ahmed Paşa'nın "Çinili Köşk Kasidesi"dir. Yukarıdaki tablo referans alınarak şiirlerin beyit sayıları karşılaştırıldığında 44 şiir içinde 22'sinin yani %50'sinin 7 beyitten oluştuğu görülmektedir. Aşağıda kaç şiirin ne kadar beyit kullanılarak yazıldığını gösteren tablo mevcuttur.

TABLO 2.3.: Beyit sayısına göre şiir sayıları

Beyit Sayısı	Şiir Sayısı
1	3
5	3 + terkib-bendin 5 bendi
4	1
7	22
6	4
8	3
9	1
15	1
101	1

2.3. MECMÛ'ADA YER ALAN ŞAİRLER

14. ve 15. yüzyıl şairlerinden 'Adnî, Ahmed Paşa, Ahmedî, Kadı Burhâneddin'in şiirleri mecmû'ada bulunmaktadır. Mecmû'ada en çok şiiri bulunan şair 'Adnî'dir. Mecmû'ada şiiri bulunan şairler ve toplam şiir sayıları TABLO 2.4. ile gösterilmiştir.

TABLO 2.4.: Şair ve toplam şiir sayıları.

Şair	Toplam Şiir Sayısı
'Adnî	19
Ahmed Paşa	1
Ahmedî	19
Kadı Burhâneddin	2
Bilinmiyor	3
TOPLAM	**44**

Aşağıda, mecmû'ada şiirleri bulunan şairlerle ilgili bilgiler verilmiştir.

2.3.1. Kadı Burhâneddin (ö. 800/1398)[77]

Asıl adı Ahmed'dir. Babası Kayseri Kadısı Şemseddin Mehmed'dir. Soyu, Oğuzların Salur boyuna dayanmaktadır. Adı bilinen bütün ataları kadıdır. Küçüklüğünden beri spor ve dinî ilimlerle ilgilenmiş, çok sayıda ilim öğrenmiştir. Eretnaoğlu Mehmed Bey tarafından Kayseri kadılığına getirilmiş ve onun kızıyla evlenmiştir.

Eretnaoğlu Mehmed Bey'in öldürülmesi üzerine merkezî otorite zayıflamış ve Karamaoğulları Kayseri'yi ele geçirmişti. Bunun üzerine Kadı Burhâneddin, bazı devlet adamlarının da yardımıyla Kayseri'yi geri aldı. Bundan sonra vezirlik makamına getirildi. Veziri olduğu Alâeddin Ali Bey'in ölümünden bir süre sonra Sivas'ta hükümdarlığını ilan etti. Eretnaoğulları Beyliği'ne son verdi ve hâkimiyet alanını genişletmek için Karamanoğulları, Memlükler ve Osmanlılarla savaştı. 17 yıl hükümdarlık yaptı. Akkoyunlu Osman Bey'le yaptığı savaşta esir düştü ve Sivas surlarının önünde başı kestirildi. Mezarı hakkında kesin bir bilgi yoktur ancak Sivas'ta Kadı Burhâneddin Türbesi'nde medfun olduğu düşünülmektedir.

Osmanlı Devleti sınırlarının dışında yaşamış, bu nedenle Osmanlı kaynaklarında fazlaca yer almamıştır. Beşerî konularda ve tasavvufî konularda şiirler yazan Kadı Burhâneddin, şiirlerinde mahlas kullanmamıştır. *TDV İslâm Ansiklopedisi*'nde kendisi hakkında şu bilgi verilmiştir: "Şair, İslâm öncesi Türk şiir türlerinden biri olan tuyuğun Anadolu'ya taşınmasında bir köprü vazifesi görmüş, eski tuyuğ tarzına hâkim olan hikmet anlayışını tasavvufî gelenekle birleştirerek devam ettirmiştir."[78] Arapça ve Farsça şiirler de yazmıştır. İranlı şairlerden Enverî, Hâfız-ı Şîrâzî ve Ömer Hayyâm'ın etkisinde kalmıştır.

Dîvân'ında gazel, rubâî ve tuyuğdan oluşan yaklaşık 1500 şiir vardır. İbadetlerin hikmetleri hakkında *İksîrü's-Sa'âdât fî-Esrâri'l-'İbâdât* adlı eseri vardır. *Tercîhu't-Tavzîh* adlı eseri hâşiye türündedir.

2.3.2. Ahmedî (ö. 815/1412-13)

Adı İbrahim, lakabı Taceddin, babasının adı Hızır'dır. Germiyanlı, Sivaslı veya Amasyalı olabilir.[79] Nasıl bir eğitim aldığı bilinmemektedir. Bilgisini arttırmak için Mısır'a gitmiş, Mısır'da Şeyh Ekmeleddin'in öğrencisi olmuştur. Tarihleri ve sırası

---

[77] Kadı Burhâneddin bölümünün tamamı *TDV islâm Ansiklopedisi*'ndeki bilgiler esas alınarak hazırlanmıştır. Bkz. Hatice Tören: "Kadı Burhâneddin (Edebî ve Tasavvufî Şahsiyeti)": *TDV İslâm Ansiklopedisi*: 24. C. 75-76. ss. İstanbul 2001.

[78] Hatice Tören: *a.g.e.*: 75. s.

[79] Amasyalı olabileceğine dair ipuçlarının tespit edildiği bilgisi Ahmet Atillâ Şentürk tarafından belirtilmiştir. Bkz. Ahmet Atillâ Şentürk: *Osmanlı Şiiri Antolojisi*: Yapı Kredi Yayınları: İstanbul 1999: 9. s. Eski kaynaklarda Ahmedî'nin Germiyanlı veya Sivaslı olduğu rivâyet edilmiştir.

kesin olarak bilinmemekle beraber, Aydınoğulları, Germiyanoğulları ve Osmanoğulları'na intisap etmiştir.[80]

14. yüzyılın en büyük şairi kabul edilir. Ahmedî, "Dîvan şiirinde, mesnevî vadisinde ve ilim yolunda tam bir kurucu şâir sıfatıyle çalışmıştır."[81] Daha çok din dışı konularda eser yazmıştır. Bâkî ona nazîre yazmıştır. "Fuzûlî'nin *Leylâ vü Mecnûn* mesnevîsinde Anadolu mesnevîcileri olarak, yalnız Ahmedî ve Şeyhî'den bahsedilmesi"[82] onun ününün Anadolu dışına taşıp 16. yüzyılda bile sürdüğünü gösterir. Hayatında şeriata bağlı olduğu bir dönem de olmakla beraber, Emir Süleyman'ın Edirne'deki sarayında geçirdiği günlerde bu anlayışı değişmiştir. Bu değişim onun şiirlerinden de izlenebilmektedir.[83] Sadık Armutlu, Ahmedî'nin eski Türk edebiyatında hadarî gazelin[84] ilk büyük temsilcisi sayıldığını söyler. Çünkü Ahmedî, "zevk içinde mutlu yaşama, dünü unutup 'an'ı değerlendirme, ve yarını düşünmeme" gibi hadarî gazelin öne çıkan özelliklerine şiirlerinde çokça yer vermiştir.[85] Şiirlerinde, beşerî aşk anlayışına dayanan istekleri şöyle dile getirir:

"Dudagun isterem kim derdime ola devâ
Gül-şekerdür kim ciger derdini ol teskîn ider"[86]

(Dudağın derdime devâ olsun isterim çünkü [o] gül tatlısıdır; ciğer derdini o yatıştırır.)

Yukarıdaki örnekte Ahmedî, beşeri aşk anlayışını açık bir şekilde ifade ederek hadarî veya şûhâne denilebilecek şiirin örneğini vermiştir.

Dîvân'ı yaklaşık olarak 9000 beyitten oluşmaktadır. Büyük İskender'in hayatını anlatan ansiklopedik mahiyetteki *İskendernâme* adlı eserini 1. Bayezid'in oğlu Emir Süleyman'a sunmuştur. Banarlı'ya göre, Ahmedî, İskender'in hayatını anlatırken esere "fikrî, ahlâkî ve terbiyevî bir hüviyet" de kazandırmıştır: "Meselâ Ahmedî'ye göre âb-ı hayat, ilim'dir, ancak onu bulanlar ölmez. Aristo, akıl'dır. İskender rûh'dur. Dârâ, ihtiras'dır ve rûh ancak ihtirâsı yendiği zaman dünyâya hâkim olur."[87] *İskendernâme*'ye

---

80 Günay Kut: "Ahmedî": *TDV İslâm Ansiklopedisi*: 2. C. 165-167 ss. İstanbul 1989: 165. s.

81 Nihad Sâmi Banarlı: *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi Destanlar Devrinden Zamânımıza Kadar-I* [C.]: Millî Eğitim Basımevi: İstanbul 1971: 387. s.

82 Nihad Sâmi Banarlı: *a.g.e.*: 391. s.

83 Nihad Sâmi Banarlı: *a.g.e.*: 390. s.

84 Detaylı bilgi için bkz. Sadık Armutlu: *Gazel Felsefesi Gazelde Beşerî Aşkın Kaynaklarını Aramak (Hadarîlik-Uzrîlik)*: Kesit Yayınları: İstanbul 2020.
Hadarîlik: Klâsik Türk şiirindeki şûhâne gazeller hadarîlik ile benzer bir anlayış taşır. (Sadık Armutlu: *a.g.e.*: 106. s.) "Hadarî söylem; her şeyden önce hercâyi bir aşk ve aşkın merkezindeki kadının bedensel arzu ve hazlar üzerine kurulmuş söylemlerden ve bu söylemlerde kullanılan imaj ve motiflerden oluşmuştur." (Sadık Armutlu: *a.g.e.*: 111. s.)

85 Sadık Armutlu: *a.g.e.*: 289. s.

86 Sadık Armutlu: *a.g.e.*: 290. s.

87 Nihad Sâmi Banarlı: *a.g.e.*: 392. s.

ilâve edilmiş İslâm tarihi, İlhanoğulları tarihi ve Osmanoğulları tarihi vardır. İçlerinden "Dâstân-ı Tevârîh-i Mülûk-i Âl-i 'Osmân" kısmı, bilinen ilk "Osmanlı tarihi" olması nedeniyle en önemlisidir. Emir Süleyman'ın isteği üzerine yazdığı *Cemşîd ü Hurşîd*, Selmân-ı Sâvecî'nin aynı isimdeki aşk konulu eserinden çeviridir. *Tervîhü'l-Ervâh*, tıp konusundaki mesnevisidir. Aydınoğulları'ndan İsa Bey'in oğlu Hamza için "Mîzânü'l-Edeb" ve "Mi'yârü'l-Edeb" adlı kaside biçiminde yazılmış Arap sarf ve nahvine dair Farsça iki risâle yazmıştır. Yine aynı kişi için yazılmış *Mirkâtü'l-Edeb* adında Arapça-Farsça manzum lugatı vardır. *Bedâyi'u's-Sihr fî-Sanâyi'i'ş-Şi'r* adında Farsça risâlesi mevcuttur.[88] Ayrıca, aruz konulu ilk Türkçe eser olarak bilinen "Risâletun fi'l-'Arûz" adlı küçük risâlesinde 6 vezin anlatılmıştır.[89]

2.3.3. 'Adnî (ö. 878/1474)

Şiirlerinde 'Adnî mahlasını kullanan Mahmud Paşa'nın kökeni ile birlikte saraya nasıl getirildiği de tam olarak bilinmemektedir. Sırp, Rum veya Bulgar asıllı olabilir. Nihad Sami Banarlı, onun büyük ihtimalle Sırp kökenli bir aileden geldiğini söyler.[90] Edirne Sarayı'nda eğitim gördü ve İstanbul kuşatmasında Fatih Sultan Mehmed'in yanında bulundu. Çeşitli yerlerin fethedilmesinde rol aldı. Sırbistan'ın büyük bir kısmını ve Bosna'yı fethettiği için "Bosna Fatihi" unvanıyla da anılmıştır.[91] Vezirlik, Rumeli beylerbeyliği, Gelibolu sancak beyliği ve donanma kaptanlığı yaptı. İki kez sadrazamlığa getirilip görevden alındı. Fatih Sultan Mehmed'in, oğlu Şehzâde Mustafa'nın ölümünde Mahmud Paşa'nın payı olduğundan şüphelenerek Mahmud Paşa'yı idam ettirdiği düşünülür. İdam nedeninin Mahmud Paşa'nın devlet işleriyle ilgili bazı hatalarda bulunması olduğunu söyleyenler de vardır.[92] İstanbul, Ankara, Bursa, Edirne, Hasköy, Sofya'da cami, han, kervansaray, medrese gibi çok sayıda hayır eseri yaptırmıştır. İstanbul'daki Mahmutpaşa semti, adını onun yaptırdığı çarşıdan almıştır. İstanbul'da kendi yaptırdığı türbede medfundur. Halk tarafından velî olarak görülmüş, sonradan kendisi için çok okunan bir *Menakıbname* yazılmıştır.

Birçok sanatçının hâmîsi olmuştur. Hayâlî, Sarıca Kemâl, Enverî gibi şairleri himayesine almıştır.[93] *Dîvân*'ında Türkçe ve Farsça şiirleriyle beraber 6 adet Farsça mektubu vardır. Adına yazılmış olan birçok eser vardır.[94] Onun edebî kişiliğiyle ilgili *TDV İslâm Ansiklopedisi*'nde şu bilgiler verilmiştir:

---

88 Nihad Sami Banarlı: *a.g.e.:* 391-395. s.

89 Üzeyir Aslan: "Sultan II. Murad Devrine Ait Aruz Konulu Bir Eser: Mutahhar B. Ebî Tâlib'in *Ravzatu'l-Evzân*'ı": 15. s.

90 Nihad Sami Banarlı: *a.g.e.:* 471. s.

91 Nihad Sami Banarlı: *a.g.e.*: 471. s.

92 Şehabeddin Tekindağ: "Mahmud Paşa": *TDV İslâm Ansiklopedisi*: 27. C. 376-378. ss. Ankara 2003: 377. s.

93 Nihad Sami Banarlı: *a.g.e.*: 471. s.

94 Şehabeddin Tekindağ: *a.g.e.*: 377. s.
Enverî'nin *Düstûrnâme*'si, Abdürrahim Karahisârî'nin *Vahdetnâme*'si, Şükrullah'ın *Behcetü't-*

> Daha ziyade terbiyevî ve lirik şiirler yazan Mahmud Paşa, örf ve âdetleri aksettiren mısralar yanında darbımesellere de yer vermiştir. İran edebiyatını çok iyi bildiği ve büyük İran şairlerine nazîreler yazdığı anlaşılmaktadır. Çeşitli münşeat mecmualarında mektup örnekleri yer alır (Sarı Abdullah, *Münşeât*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3333. vr. 45[b]).[95]

Tezkireler, 'Adnî'den övgüyle söz eder. Ünü Orta Asya'ya kadar ulaşmıştır. Molla Câmî ile mektuplaştığı Âşık Çelebi'nin tezkiresinde bildirilir.[96]

2.3.4. Ahmed Paşa (ö. 902/1496-97)

II. Murad'ın kazaskerlerinden Veliyyüddîn Efendi'nin oğludur. Bursalı Ahmed Paşa olarak tanınır. Bunun nedeni hayatının Bursa'da geçmesi ve orada ölmesidir. Edirne'de doğmuştur.[97] İyi bir eğitim gören Ahmed Paşa, Bursa ve Edirne'de müderrislik yaptı. Fatih Sultan Mehmed ile İstanbul'un fethinde bulundu. Onun tahta geçmesiyle kazasker, padişaha musahip ve hoca oldu. Daha sonra vezirlik makamına geldi. Kaynaklar, onun Fatih Sultan Mehmed'in yanından ayrılmadığını söyler. Kimi kaynaklara göre kendisini kıskananların çıkardığı dedikodulardan[98], kimi kaynaklara göre ise Fatih'in bir cariyesine duyduğu ilgiden veya sarayın iç oğlanlarından birine duyduğu ilgiden[99] olmak üzere sebebi kesin olarak bilinmeyen bir durumdan dolayı tevkif edildi. Bunun üzerine meşhur "Kerem Kasidesi"ni yazarak bu durumdan kurtuldu. Ancak yine de İstanbul'dan uzaklaştırılıp Bursa'daki medreselerde mütevellilik yaptı. Daha sonra Fatih'in vefatına kadar Sultanönü, Tire ve Ankara'da sancak beyi olarak görev yaptı. II. Bayezid zamanında Bursa'ya atandı. Hayatı boyunca bekâr olduğu veya Fatih'in ona verdiği bir cariye olan Tûtî Hatun'la evlendiği ve bu evlilikten olan kızının 8 yaşında öldüğü konusunda iki farklı iddia vardır. Bursa'da Muradiye Camii çevresinde kendi yaptırdığı medresenin yanındaki hazîrede medfundur.[100]

Şairlere değer veren Ahmed Paşa, onları etrafında toplamış ve bazı şairlere hâmîlik yapmıştır. Zeki ve nüktedan bir kişiliğe sahipti. Şeyhî ile Necâtî arasında yetişen en büyük şair kabul edilir. Hatta dîvân şiirinin kurucuları arasında sayılır. Döneminde "sultânu'ş-şuarâ" olarak adlandırıldı. Ünü Anadolu, Rumeli ve Orta Asya'ya kadar yayılmıştır. Hüseyin Baykara'nın sarayında tanındığı söylenir.[101] Ahmed

---

tevârih'i ona ithaf edilmiş, Alâeddin Ali el-Bistâmî'nin Farsça eseri *Tuhfe-i Mahmûdiyye'si* onun adına yazılmıştır.

95 Şehabeddin Tekindağ: *a.g.e.*: 377. s.

96 Âşık Çelebi (Es-Seyyid Pîr Mehmed bin Çelebi): *Meşâ'irü'ş-şu'arâ:* [Hazırlayan:] Filiz Kılıç: *Âşık Çelebi Meşâ'irü'ş-şu'arâ:* T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü 3593, Kültür Eserleri Dizisi-587. Ankara 2018 (e-kitap): 458. s.

97 Günay Kut: "Ahmed Paşa, Bursalı": *TDV İslâm Ansiklopedisi*: 2. C. 111-112 ss. İstanbul 1989: 111. s.

98 Günay Kut: *a.g.e.*: 111. s.

99 Ahmet Atillâ Şentürk: *a.g.e.*: 55. s.

100 Nihad Sâmi Banarlı: *a.g.e.*: 464. s.

101 Nihad Sâmi Banarlı: *a.g.e.*: 465. s.

Paşa, Türk edebiyatında nazîrecilikte bir çığır açmıştır.[102] Onun "Kerem Kasîdesi", Şeyhî'ye; "Güneş Kasîdesi", Atâî'ye nazîredir. Ali Şîr Nevâyî'ye de nazîre yazmıştır.[103] Ahmed Paşa'ya nazîre yazanlar arasında ise Bâkî, Necâtî, Lâmiî gibi şairler de vardır. Selmân-ı Sâvecî gibi bazı İranlı şairlerden ve Ahmedî, Şeyhî, Atâî gibi Türk şairlerden etkilenmiştir.[104] Yaşadığı dönemin bazı önemli olaylarına tarih düşürerek bu türün de kurucuları arasında yer almıştır.[105]

Dîvân'ını II. Bayezid'in emri üzerine tertip etti. *Dîvân*'ı Ali Nihad Tarlan tarafından yayımlandı. *Dîvân*'ında II. Bayezid için yazılmış 8 medhiye bulunur. Türkçe, Arapça ve Farsça şiirlerle birlikte bir de Rumca müfred yazmıştır. "Kerem", "benefşe" ve "âb" redifli kasideleri meşhurdur. *Dîvân*'ında 352 gazel, 1 murabba, 9 Arapça manzume, 16 Farsça gazel, 12 tamamlanmamış şiir ve müfred mevcuttur. Arapça, Farsça ve Türkçe toplam 27 tarih, 48 mukatta' ve 47 müfredi vardır.[106]

2.4. MECMÛ'ADA YER ALAN NAZIM BİÇİMLERİ

Mecmû'anın 192[b]-236[a] varakları arasında bulunan nazım şekilleri şunlardır: gazel, kaside, terkib-bend, müfred ve mu'ammâ. Bu nazım şekillerinin içinde en geniş yeri gazel kaplamaktadır. Bu varaklar arasında bulunan 44 şiirin 34'ü gazel nazım biçimiyle yazılmıştır. Mecmû'ada en çok gazeli bulunan şair olan Adnî'dir.

2.4.1. Gazel

Gazelin kelime anlamı "kadınlarla âşıkâne sohbet etmek"tir.[107] İlk zamanlarda "gazel" kelimesi kasidenin nesîb bölümü için kullanılmış, bunun haricinde gazel nazım biçiminden söz edilmemiştir: "[Reşideddin] Vatvat [ö. 1177], nesib için teşbîb ve gazel de dendiğini söyler."[108] Bu nedenle; gazelin, kasidenin nesib kısmından şekillendiği düşünülür. Gazel nazım biçimi, Arap edebiyatında müstakil olarak bulunmayıp İran edebiyatında şekillenmiş ve oradan Türk edebiyatına geçmiştir. İranlı Rûdekî (ö. 941) ve Unsurî (ö. 1040) gazelleriyle ünlü ilk şairlerdendir. İran'da gazelin en güzel örneklerini Selmân (ö. 1376) ve Hâfız (ö. 1390) vermiştir. [109] Türk edebiyatında 13.

---

[102] Nihad Sâmi Banarlı, nazîre edebiyatını ikiye ayırır. 1. tarz nazîrecilik üstatların şiirlerini örnek alıp nazîre söyleyerek genç şairlerin kendini yetiştirmesi için bir mekteptir. 2. tarz nazîrecilik ise üstün bir sanat seviyesinde gelişen, büyük şairlerin eski veya çağdaş şairlerin şiirlerine yazdıkları nazîrelerdir. Amacı, daha güzel söz söylemektir. Ahmed Paşa, 2. tarz nazîrecilikte çığır açmıştır. (Nihad Sâmi Banarlı: *a.g.e.*: 466. s.)

[103] Nihad Sâmi Banarlı: *a.g.e.*: 466. s.

[104] Günay Kut: *a.g.e.*: 112. s.

[105] Nihad Sâmi Banarlı: *a.g.e.*: 467. s.

[106] Günay Kut: *a.g.e.*: 112. s.

[107] Cem Dilçin: *Örneklerle Türk Şir Bilgisi*: Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara 2016: 104. s.

[108] M. A. Yekta Saraç: *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*: Bilimevi Basın Yayın A.Ş.: İstanbul 2007. 55. s.

[109] M. A. Yekta Saraç: *a.g.e.*: 54. s.

yy.da gazel örnekleri verilmiştir. Molla Câmî (ö. 1492), Örfî-i Şirazî (ö. 1591), Sâib-i Tebrîzî (ö. 1670-71) Anadolu'daki şairler üzerinde etkili olmuştur. 14. yy.da kendine has üslubuyla Kadı Burhâneddin (ö. 1393), etkisi uzun ve sürekli olan Ahmedî (ö. 1412-13), 15. yy.da gazelin Türk edebiyatında yerleşmesinde rol oynayan Ahmed Paşa (ö. 1496-97) bu türün örneklerini veren önemli şairlerimizdendir. Gazelin beyit sayısı genellikle 5-9 arasında değişir.

Mecmû'ada 'Adnî, Ahmedî ve Kadı Burhâneddin'in gazelleri vardır. 'Adnî'nin 19, Ahmedî'nin 13, Kadı Burhâneddin'in 2 gazeli mevcuttur.

2.4.2. Kaside

Arap edebiyatında doğup daha sonra İran edebiyatına giren kaside, "kastetmek, yönelmek" anlamındaki "kasada" kelimesinden gelmektedir. Arap edebiyatında çok eski bir nazım şekli olan kaside muhtemelen ilk zamanlarda daha kısa şiirlerdi. Klâsik Türk edebiyatında da yazılan uzun kasidenin ilk temsilcisi Mühelhil b. Rebîa kabul edilir. Kaside denildiğinde Kâbe duvarına asılan kasidelerden en ünlüleri "el-Muallakât-ı Seb'a"yı ve bunun en güzel örneğini veren İmrü'l-Kays'ı da anmak gerekir. Türk edebiyatında ise 14. yüzyılda Ahmed Fakih ve Şeyyad Hamza kasidenin ilk örneklerini vermiştir. Türk edebiyatında kasideler genellikle 31-99 beyit arası uzunlukta yazılmıştır. Kaside; nesib/teşbib, girîzgâh/girîz, medhiye, tegazzül, fahriye, dua olmak üzere 6 bölümden oluşur. [110]

Mecmû'ada Ahmed Paşa ve Ahmedî'nin birer kasidesi mevcuttur. Ahmed Paşa'nın kasidesi 101 beyit ile mecmû'adaki en uzun şiirdir. Bu şiir özellikle kozmik unsurların kullanımı açısından oldukça zengindir. Transkripsiyonlu metinde 20 numaralı şiir olan Ahmed Paşa'nın kasidesindeki kozmik unsurların başlıcaları şunlardır:

Cem'-i Süreyyâ (Ülker takımyıldızı), Cevzâ (İkizler burcu), Delv (Kova burcu), dokuz kubbe, felek/eflâk/gerdûn/çarh/dôlâb/yedi tabakalı çarh, güneş/şems/mihr, hırmen-i meh (ay ağılı, hâle), Hût (Balık burcu), Kâh-keşân (Samanyolu), kavs-i Kuzah (gökkuşağı), kevkeb (yıldız), Sevr (Boğa burcu), şehâb (kayan yıldız), Şi'râ (sirius/akyıldız),'Utârid (Merkür), yedi tabakalı çarh, Zühre (Venüs).

2.4.3. Terkib-Bend

Bendlerle kurulan nazım biçimlerindendir. Her bende "terkîb-hâne" veya "hâne" denir. Bendleri birbirine bağlayan beyitlere "vâsıta" veya "bendiyye" denir. Her bend 5-10 beyitten oluşur. En az üç bendden oluşmaktadır. Kafiye düzeni gazel gibidir. Vâsıta beyitleri hem bendden hem de diğer vâsıta beyitlerinden bağımsız, kendi içinde kafiyelidir. Çeşitli konularda yazılabilir: mersiye, övgü, yergi, sosyal tenkit vb. Taşlıcalı Yahyâ'nın meşhur "Şehzâde Mustafa Mersiyesi" ve Bâkî'nin Kanûnî Sultan Süleyman

[110] M. A. Yekta Saraç: *a.g.e.*: 27-29. s. ve Cem Dilçin: *Örneklerle Türk Şir Bilgisi*: 122. s.

için yazdığı mersiye terkib-bend nazım şekliyle oluşturulmuştur. Edebiyatımızda en meşhur terkib-bendlerden biri de Bağdatlı Rûhî'nin terkib-bendidir.[111]

Mecmû'ada Ahmedî'nin bir terkib-bendi baştaki bendleri ve vâsıta beyitleri eksik olarak mevcuttur. Bu şiirin her bendi ayrı birer şiir gibi değerlendirilmiştir. Bu şiir baharın gelişi, yaşamdan duyulan zevk, sevgilinin güzelliği konuları etrafında şekillenmiştir. Sevgili ile kastedilen Emir Süleyman'dır. Bu terkib-bend Emir Süleyman'ı medheder.

2.4.4. Müfred

Bağımsız hâlde tek beyitten oluşan şiirlere "müfred" veya "ferd" denilmektedir. Müfredler kafiyeli veya kafiyesiz olabilir. Mecmû'ada üç müfred bulunmaktadır. 42, 43, 44. şiirler müfreddir. 42 ve 43 numaralı şiirler olan müfredler kafiyesizdir. Son müfred ise kafiyelidir. Üçü de mu'ammâ türündedir.

Mu'ammâ

Cem Dilçin, mu'ammâyı söz sanatları arasında gösterirken[112] Rıdvan Canım'a göre mu'ammâ edebî bir türdür.[113] Ancak bir sanat olarak da kabul edilebileceğini şöyle açıklar:

> Mu'ammâ için; bazan belirsiz bir anlamı olan bir cümle veya manzumenin birtakım usûller yardımı ile, bazı harflerini kullanmak, bazılarını düşürmek, bazılarının da eş anlamlılarını almak sûretiyle yeniden düzenlenmesi sanatıdır, şeklinde bir tanım da yapılabilir.[114]

Mu'ammâ, "anlaşılması güç veya imkansız söz" anlamındadır. Lugazın bir türüdür. Cevabı bir isim olacak şekilde düzenlenir. Manzum veya mensur olabilir. Mecmû'adaki üç mu'ammâ da manzumdur. Mu'ammâ söyleme geleneği Türk edebiyatında 15. yy.da Ali Şîr Nevâyî ile başlamıştır. Eski şairler mu'ammâya çok önem vermişlerdir. Bu durum Molla Câmî'nin mu'ammâya dair üç risâle yazmasından da anlaşılabilir.[115]

Mecmû'ada bulunan nazım biçimlerinin şairlere göre sayısal dağılımı; şairler, nazım biçimleri ve sayıları, toplam şiir sayısı tablosu TABLO 2.5. ile gösterilmiştir.

---

[111] M. A. Yekta Saraç: *a.g.e.*: 177-179. s.
[112] Cem Dilçin: *a.g.e.*: 489. s.
[113] Rıdvan Canım: *Divan Edebiyatında Türler*: Grafiker Yayınları: 5. bs.: Ankara 2016: 191-197. ss.
[114] Rıdvan Canım: *a.g.e.*: 191. s.
[115] Rıdvan Canım: *a.g.e.*: 191-192. s.

TABLO 2.5.: Şairler, nazım biçimleri ve sayıları, toplam şiir sayısı

Şair / Nazım Biçimi	‘Adnî (15. yy.)	Ahmed Paşa (15. yy.)	Ahmedî (14. yy.)	Kadı Burhâneddin (14. yy.)	?	?	?	Toplam
Gazel	19		13	2				34
Kaside		1	1					2
Terkib-Bend			1 (5 bend)					1
Müfred					1	1	1	3
Toplam Şiir	19	1	15	2	1	1	1	40*

2.5. MECMÛ‘ADA KULLANILAN VEZİNLER

44 şiirlik mecmû‘ada toplamda 4 bahirden vezinler kullanılmıştır. Bunlar aşağıda sıralanmıştır.

2.5.1. Hezec Bahri

Hezec bahrinde 3 çeşit vezin kullanılmıştır. Bu bahirde toplam 19 şiir yazılmıştır. Kullanılan vezinler şunlardır:

mef‘ūlü mefā‘īlü mefā‘īlü fe‘ūlün

(- - . / . - - . / . - - . / . - -)

mef‘ūlü mefā‘īlü mefā‘īlü mefā‘īl (fe‘ūlün)

(- - . / . - - . / . - - ./ . - - . (. - -))

mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

(. - - - / . - - - / . - -)

mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün (mefā‘īl)

(. - - - / . - - - / . - - (. - - .))

* Mecmû‘adaki terkib-bendin her bendi ayrı bir şiir gibi yazıldığı için önceki tablolarda ayrı şiirler olarak değerlendirilmiş ancak bu tablo nazım biçimi tablosu olduğundan terkib-bend tek bir nazım biçimi olarak gösterilmiştir. Bu nedenle toplam şiir sayısı diğer tablolarda 44 iken burada 40 olarak yazılmıştır.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīl

(. - - - / . - - - /. - - .)

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīl (feʿūlün)

(. - - - / . - - - /. - - . (. - -))

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

(. - - - / . - - - /. - - - /. - - -)

2.5.2. Muzâri‘ Bahri

Bu bahirde tek vezin kalıbı kullanılmıştır. Buna rağmen, mecmû‘ada en çok şiirin yazıldığı vezin ve bahirlerden biridir. Aşağıdaki veznin kullanıldığı 12 şiir vardır.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

(- . - - / - . - - / - . - - / - . -)

2.5.3. Müctes Bahri

Bu bahirde 5 şiir yazılmıştır.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün (faʿlün)

(. - . - / . . - -/. - . - / . . - (- -))

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün faʿlün (feʿilün)

(. - . - / . . - -/. - . - / - - (. . -))

2.5.4. Remel Bahri

Remel bahrinde toplam 8 şiir yazılmıştır. Bu bahirde kullanılan vezin kalıpları şunlardır:

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

(- . - - / - . - - / - . - - / - . -)

(fāʿilātün) feʿilātün feʿilātün feʿilātün faʿlün (feʿilün)

((- . - -) . . - - / . . - - / . . - - / - - (. . -))

(fāʿilātün) feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün (faʿlün)

((- . - -) . . - - / . . - - / . . - - / . . - (- -))

Mecmû‘adaki şiirlerin bahir ve vezinleri, bu bahir ve vezinler kullanılarak yazılan şiirlerin kaç numaralı şiirler olduğu ve her veznin toplam kaç şiirde kullanıldığı bilgileri TABLO 2.6.’da gösterilmiştir.

TABLO 2.6.: Mecmû‘ada yer alan şiirlerin bahir, vezin, şiir numarası ve toplam şiir sayısı

Bahir	Vezin	Şiir Numarası	Toplam Şiir Sayısı
hezec	*mef‘ūlü mefā‘īlü mefā‘īlü fe‘ūlün* *- - . / . - - . / . - - . / . - -*	8, 10, 19, 20	4
	mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün *. - - - / . - - - / . - -*	13, 22, 27, 28, 34, 35, 36, 37, 40, 44	10
	mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün *. - - - / . - - - /. - - - /. - - -*	42	1
	mef‘ūlü mefā‘īlü mefā‘īlü mefā‘īl (fe‘ūlün) *- - . / . - - . / . - - ./ . - - . (. - -)*	14	1
	mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün (mefā‘īl) *. - - - / . - - - / . - - (. - - .)*	38	1
	mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īl *. - - - / . - - - /. - - .*	43	1
	mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īl (fe‘ūlün) *. - - - / . - - - /. - - . (. - -)*	39	1
mużāri‘	*mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilün* *- . - - / - . - - / - . - - / - . -*	1, 4, 6, 9, 11, 23, 24, 25, 29, 30, 32, 33	12

müctes̲	*mefāʿīlün feʿilātün mefāʿīlün feʿilün (faʿlün)* *. - . - / . . - - / . - . - / . . - (- -)*	3, 7, 16, 31	4
	mefāʿīlün feʿilātün mefāʿīlün faʿlün (feʿilün) *. - . - / . . - - / . - . - / - - (. . -)*	18	1
remel	*fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün* *- . - - / - . - - / - . - - / - . -*	5, 15, 17, 21, 26, 41	6
	(fāʿilātün) feʿilātün feʿilātün feʿilātün faʿlün (feʿilün) *(- . - -) . . - - / . . - - / . . - - / - - (. . -)*	2	1
	(fāʿilātün) feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün (faʿlün) *(- . - -) . . - - / . . - - / . . - - / . . - (- -)*	12	1

2.6. MECMÛ'ANIN KAFİYE VE REDİF YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

Mecmû'ada bulunan şiirler kafiye ve redif bakımından incelenmiş, şiirlerin kafiye ve rediflerini gösterir tablolar hazırlanmıştır. Tablolarda, şiirlerde kullanılan kafiye çeşitleri ve şiirlerin rediflerinin ne olduğu gösterilmiştir. Şiirler genellikle hem kafiye hem de redif içerirken, bazı şiirler kafiyesiz, bazıları redifsiz, bir şiir (38 numaralı müfred) de hem kafiyesiz hem de redifsiz olarak yazılmıştır.

2.6.1. Kafiye

İlk anlamı "başın boyunla bitişen arka ve son kısmı"[116] olan kafiye, terim anlamıyla mısra sonlarındaki ses benzerliğidir. Şairler için "kâfiye-gû" sözünün de kullanılması[117], kafiyenin şiirin temel yapı taşlarından olduğunu göstermek için yeterlidir.

Dîvân şiirinde kafiyenin, tekrarlanan harfe göre çeşitleri ikiye ayrılır:[118]

A) Mücerred kafiye: Yalnızca revî harfinin tekrarlanmasıyla oluşur. Revî harfi, sözcüğün asıl harfinin son harfidir.
B) Mürekkeb kafiye: Üçe ayrılmaktadır.
   1. Mürdef kafiye: Revî harfinden önce ā, ū, ī (elif, vav, ye) (ridf) bulunan kafiye türüdür.
   2. Mukayyed kafiye: Revîden önce ā, ū, ī dışında bir harfin (kayd) bulunduğu kafiye türüdür.
   3. Müesses kafiye: Revîden önce harekeli bir harf ve ondan önce de ā (elif) (te'sis) bulunan kafiye türüdür.

Mecmû'ada yer alan şiirlerin kafiye incelemesi bu bilgilere göre yapılmıştır. Buna göre şiirlerde en çok mürekkeb kafiye türünde mürdef kafiye kullanılmıştır. İkinci sırada ise mücerred kafiye vardır. M. A. Yekta Saraç da dîvân şairlerinin en çok mürdef kafiyeyi kullandığını, ikinci sıradaysa mücerred kafiyenin geldiğini belirtir. Eldeki verilere göre mürdef kafiyenin kullanımı, kullanılan kafiyelerin genel toplamının %60'ını geçmektedir.[119] Elimizdeki mecmû'a varakları da bu iddiayı desteklemektedir. Mecmû'ada bulunan 44 şiirden 25'i mürdef kafiye ile yazılmış, 16'sı da mücerred kafiye ile yazılmıştır. Mecmû'ada kafiye taşımayan 2 şiir vardır. Müesses kafiye türünü taşıyan şiir ise yoktur.

---

[116] İsmail Durmuş; Mürsel Öztürk; İskender Pala: "Kafiye": *TDV İslâm Ansiklopedisi*: 24. C. İstanbul 2001: 149-153. ss.: 149. s.

[117] İsmail Durmuş; Mürsel Öztürk; İskender Pala: *a.g.e.*: 150. s.

[118] Bu tasnifin dışında da kafiye çeşitleri vardır. Bkz. M. A. Yekta Saraç: *a.g.e.*: 272. s.

[119] M. A. Yekta Saraç: *a.g.e.*: 275. s.
Ayrıca bkz. Songül Aydın: *Gazellerde Kafiye*: Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Danışman: Namık Açıkgöz): Muğla 2004. Tezde 15-19. yüzyıllar arasında her yüzyıldan şairlerin toplam 2028 gazeli incelenmiş ve bunların 3826'sı yani %62.3'ü mürdef kafiye ile yazılmıştır.

Kafiye türleri, hangi şiirlerde kullanıldığı ve her kafiyenin bulunduğu şiir sayısı TABLO 2.7.'de gösterilmiştir.

TABLO 2.7.: Kafiye türü, şiir numarası, kafiyenin kullanıldığı şiir sayısı

Kafiye Türü		Şiir Numarası	Kafiyenin Kullanıldığı Şiir Sayısı
mücerred		1, 3, 5, 9, 10, 11, 13, 16, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 28, 32	16
mürekkeb	mürdef	2, 4, 6, 7, 8, 12, 14, 15, 17, 18, 24, 26, 27, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 43	25
	müesses	-	-
	mukayyed	38	1
kafiye yok		42, 44	2

Aşağıda her şairin hangi kafiye çeşitlerini kaç şiirde kullandıklarını gösteren tablo verilmiştir.

TABLO 2.8.: Şairlerin kafiye türleri ile yazdıkları şiir sayısı

Kafiye Türü / Şair	Mücerred	Mürdef	Mukayyed	Adı bilinen şairlerin toplam şiirleri
'Adnî	9	10		19
Ahmed Paşa	1			1
Ahmedî	6	12	1	19
Kadı Burhâneddin		2		2
Toplam Şiir	16	24	1	41*

* Şairi bilinmeyen üç müfred, tabloya dahil edilmemiştir. Müfredlerin ikisi kafiyesiz, biri mürdef kafiyelidir.

2.6.2. Redif

Redif, "arkadan gelen, takip eden" anlamındadır.[120] Kafiyeyi takip eder. Mısra sonundaki yazılış ve okunuşu aynı, anlamları farklı ek, kelime veya söz grubudur. Buna göre redifin de çeşitleri vardır. Arap şiirinde redife rağbet edilmemiştir. İran ve Türk edebiyatlarında redif kullanılmıştır.[121] Dîvân edebiyatında bazı kaside ve gazeller rediflerine göre isim alabilir. Şairlerin, kullanılmamış, yeni redifler denemeleri onların hayal gücünü ve özgünlüğünü gösterir. İşte bu yüzden redifin önemini anlayan Türk şairleri redifi sık kullanmışlardır.[122] Cemâl Kurnaz, dîvân şairlerinin kullandığı özgün rediflerin birer belge özelliği gösterdiğini söyler. Çünkü şiirde kullanılan redifler incelendiğinde şairin psikolojisini, hatta toplum psikolojisindeki değişimi gösterebilir.[123] Buna gösterdiği örnekler arasında Bağdatlı Rûhî'nin "eksilmede" redifli kasidesi ve Enderunlu Vâsıf'ın "o da bir zamân imiş" redifli gazeli vardır.

"Devrden peymâne-i mihr ü vefâ eksilmede
Kalb-i ehl-i hâlden zevk ü safâ eksilmede"[124]

(Devirden sevgi ve vefâ kadehi eksilmede, hâl ehlinin kalbinden zevk ve safâ eksilmede.)

Bağdatlı Rûhî'nin şiirinden dönemin bozulmaya uğradığı, hâl ehlinin eskisi kadar huzurlu olmadığı anlaşılmaktadır. Şair, mânevî anlamda bir şeylerin eksildiğini "eksilmede" redifi sayesinde tekrarlayarak vurgulamaktadır. Redif, tekrarı sağlayarak sözün etkisini arttırmaktadır.

"Kim şimdi nazm u nesre eder Vâsıf i'tibâr
İnşâ vü şi're rağbet o da bir zamân imiş"[125]

((Ey) Vâsıf! Şimdi nazım ve nesre kim itibar eder? İnşa ve şiire rağbet o da bir zaman imiş.)

Enderunlu Vâsıf'ın şiirinde de nazım ve nesre eskisi kadar değer verilmediğinden yakınılmaktadır. Yukarıdaki iki örnekte de şairler, toplumdaki değişmeden, kötüye gidişten yakınmakta ve üzüntülerini dile getirmektedirler. Bunu yaparken de

---

[120] Nurettin Albayrak: "Redif": *TDV İslâm Ansiklopedisi*: 34. C. 523-524. ss. İstanbul 2004: 523. s.

[121] Nurettin Albayrak: *a.g.e.*: 524. s.

[122] Cemâl Kurnaz: "Divan Şiirinde Belge Redifler": *Divan Dünyası*: Gazi Kitabevi: Ankara 2005: 116-126. ss.: 117. s.

[123] Cemâl Kurnaz: *a.g.e.*: 116-117.s.
Ayrıca Mehmet Akkaya'nın da redifin "şairlerin ruh hâline ışık tuttuğunu" belirterek dîvânlarda redif kullanımının sıklığıyla ilgili yaptığı bir çalışma vardır: bkz. Mehmet Akkaya: "Dîvân Şâirlerinin Gazellerinde Harf Tercihleri ve Redif Hususu": *İlmî Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri*: 3. S. (İstanbul 1996): 19-24. ss.

[124] Cemâl Kurnaz: *a.g.e.*: 118. s.

[125] Cemâl Kurnaz: *a.g.e.*: 124. s.

vurgulamak istedikleri, şiirin temasını veren sözler redif sayesinde tekrarlanarak sözün etkisi arttırılmaktadır.

Redif; şiirin temasını ifade etmek, bir duyguyu veya fikri vurgulamak gibi işlevler taşımaktadır. Yeni redifler bulmak, şairin söz söylemedeki ustalığını göstermektedir. Bu mecmû'ada bulunan şiirlerin redifleri aşağıda incelenmiştir. Mecmû'ada redif kullanılmayan 6 şiir mevcuttur. Şiir numaraları ve her şiirin redifi TABLO 2.9.'da gösterilmiştir.

Aşağıda redif ve kafiyeyi art arda iki mısrada görebilmek adına mecmû'adaki matla' beyitlerinden örnekler verilmiştir.

'Adnî'den alınmış 3 numaralı gazelin matla' beytinde mücerred kafiye örneği görmek mümkündür:

ḳaçan ki gün gibi ol serv-i sīm-ber görinür
ṣanavber üzre çıḳup ṣanasın ḳamer görinür

görinür: redif

r (revî): mücerred kafiye

Yine 'Adnî'den alınmış olan 19 numaralı gazelde mücerred kafiye mevcuttur:

tā laʿl-i lebüŋ ʿaksi dil-i sāġara düşdi
ʿuşşāḳ-ı cihān cümle mey-i aḥmere düşdi

-a/-e düşdi: redif

r (revî): mücerred

Ahmedî'den alınan 23 numaralı gazel mücerred kafiye taşımaktadır:

ġamzeŋ cihānı ẓulm ile zīr ü zeber ḳılur
gör bu siyeh-dili ki nice fitneler kılur

ḳılur: redif

r (revî): mücerred kafiye

'Adnî'nin 8 numaralı gazelinde mürdef kafiye vardır:

dildār içün endīşe-yi cān eylemek olmaz
yoḳ nesne içün bunca ziyān eylemek olmaz

eylemek olmaz: redif

ā (ridf) + n (revî)

ān: mürdef kafiye

Ahmedî'nin 24 numaralı gazeli mürdef kafiye ile yazılmıştır:

gül yüzüŋüŋ firāḳı yüregümi ḫūn ėder
ṣevḳı cemālüŋüŋ yaşumı lāle-gūn ėder

ėder: redif

ū (ridf) + n (revî)

ūn: mürdef kafiye

Kadı Burhâneddin'in 41 numaralı şiir olan gazeli mürdef kafiyelidir:

ṣubḥ-dem gözüŋ ile ʿālemi naḫçīr ėdelüm
bu gėce gördügümüz düşleri taʿbīr ėdelüm

ėdelüm: redif

ī (ridf) + r (revî)

īr: mürdef kafiye

Ahmedî'den alınan 38 numaralı şiir, mukayyed kafiye ile yazılmıştır:

çemende dökdi būy u reng lāle
ėder uş ʿişrete āheng lāle

lāle: redif

n (kayd) + g (revî)

ng: mukayyed kafiye

Bu şiirin redifi, şiirin içeriğini göstermesi açısından da önemlidir. "Lale" redifli bu şiirde "gonca, gül, çemen, sebze" gibi baharın gelişiyle ilgili unsurlar kullanılmıştır. Burada, Emir Süleyman övgüsüyle birlikte baharın gelişi karşısında duyulan heyecana da genişçe yer verilmiştir. "Lale" redifi de baharın gelişini göstererek şiirin içeriği hakkında ipucu vermektedir.

Mecmûʿanın büyük çoğunluğundaki şiirler, yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi hem kafiye hem de redif kullanılarak yazılmıştır. Ancak, kafiyeli ve redifsiz, kafiyesiz ve redifli veya kafiyesiz ve redifsiz şiirler de vardır. Örneğin, 20 numaralı şiir olan 101 beyitten oluşan "Çinili Köşk Kasidesi" redifsiz bir şiirdir. Mücerred kafiye ile yazılmıştır. Uzun şiirlerde redifin tercih edilmemesi ise alışılmış bir durumdur.

ėy ḳaṣr-ı felek-rifʿat ü ėy ṭāḳ-ı muʿallā
yā ḳıble-yi ʿālīsün veyā kaʿbe-yi ʿulyā

ā (revî): mücerred kafiye

44 numaralı şiirde redif kullanılmış, kafiye kullanılmamıştır:

yarım ṭaş üstine bir göz ḳomışlar
anı bir dilberüŋ adın dėmişler

-mışlar/-mişler: redif

42 numaralı şiirde ise hem kafiye hem de redif mevcut değildir:

ʿuḳūbetde-durur ḥāsid kimi sevdüŋ ki dėr dāyim
muḳaddem ṭutuban bilmez teyi tebdīl ėdüp yāya

TABLO 2.9.: Şiir numarası ve şiirlerin redifleri

Şiir Numarası	Redif
1	vėrüp-durur
2	eyler
3	görinür
4	-ı var
5	çeker
6	-ı var
7	ėremez
8	eylemek olmaz
9	gerek
10	ėtmek
11	degül
12	miyem/mıyam
13	-den/-dan
14	redif yok
15	olmasa
16	yėrine
17	-da
18	eyle
19	-a düşdi/-e düşdi
20	redif yok
21	redif yok
22	redif yok

Şiir Numarası	Redif
23	ḳılur
24	ėder
25	olur
26	ėder
27	degüldür
28	-dür/-dur
29	ėder
30	-ler
31	gelür
32	mıdur
33	-i var/-ı var
34	-dur/-dür
35	-dur benefşe
36	nergis
37	ġonca
38	lāle
39	-ı reyḥān
40	-a ėrişdi
41	ėdelüm
42	redif yok
43	redif yok
44	-mışlar/-mişler

2.7. MECMÛ'ADAKİ ŞİİRLERİN KONU İNCELEMESİ

Mecmû'adaki şiirlerin üç başlık altında konu incelemesi yapılmıştır. Şiirler, ilk olarak içeriklerine göre, ikinci bölümde gazellerdeki âşık-sevgili-rakip ilişkisine göre incelenmiştir. Son bölümde ise şairlerin kendilerini övdükleri beyitlere yer verilmiştir.

2.7.1. Mecmû'adaki Şiirlerin İçeriklerine Göre İncelenmesi

Mecmû'adaki şiirlerin içerikleri, konuları hakkında kısaca bilgiler aşağıdaki tablo ile gösterilmiştir.

TABLO 2.10.: Mecmû'adaki şiirlerin içerik tablosu

Şiir Numarası	İçeriği / Şiir Hakkında Bilgiler
1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19	Bu bölüm 'Adnî'nin mecmû'adaki bütün şiirlerinden oluşmaktadır. Tamamı beşerî aşk ve sevgili konuludur.
20	Ahmed Paşa'nın "Çinili Köşk" kasidesi: Medhiye türündedir. Konusu, Çinili Köşk'ün övgüsüdür. Çinili Köşk'ün inşasına tarih düşürülmüştür.
21	Ahmedî'nin kasidesi: Rindâne tarzda yazılmıştır. Baharın gelişi ve yaşamdan alınan zevk anlatılmaktadır. Beyit sayısı 15'tir. Beyit sayısı ve konusu itibarıyla gazele benzer.
22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34	Ahmedî'nin gazellerinden oluşan bu bölümde de beşerî aşk ve sevgilinin güzellikleri anlatılmıştır. 26. gazelin 4. beytinde hadarîlik[126] unsurları görülmektedir: ṭudaġuŋdan isterem kim derdüme ola devā gül-şekerdür kim ciger derdini ol teskīn ėder *(Dudağından derdime deva olsun isterim; (dudağın) gül tatlısıdır, bu nedenle ciğer derdini o yatıştırır.)* 32. gazelin 2. beyti de aynı şiir anlayışıyla yazılmıştır: ol bizi ṣormasa n'ola bizden sen anı ṣor aġzında[n] öp anı dė ki ḫāṭır-ṣafā mıdur *(O bizi sormasa ne çıkar? Sen onu bizden sor. Onu ağzından öp, de ki: "Gönül hoş mudur?")*

[126] Hadarîliğin kısaca açıklaması ve örnekleri için bkz. 2.3.2. bölüm.

	Bu gruptaki 34. gazelin bir diğer özelliği ise dedim-dedi tarzında yazılmış olmasıdır.
27	Ahmedî'nin tasavvufî nitelikli gazeli.
35, 36, 37, 38, 39	Ahmedî'nin Emir Süleyman'ı öven terkib-bendinden sırasıyla "benefşe", "nergis", "ġonca", "lāle", "reyḥān" redifli bu bendlerde Emir Süleyman, klâsik anlayıştaki "sevgili" tipiyle anlatılarak övülmüştür. Bendlerde baharın gelişinden duyulan mutluluğa da yer verilmiştir. Özellikle redifler bahar temasını da öne çıkarmıştır.
40	Rindâne tarzda yazılmıştır.
41	Aşk konulu.
42, 43, 44	Mu'ammâ.

2.7.2. Gazellerin Âşık-Sevgili-Rakip Bağlamında İncelenmesi

Mecmû'adaki şiirlerin büyük çoğunluğu aşk konulu gazellerdir. Dîvân şiirinde aşk konulu şiirlerin üç temel ögesi vardır. Bunlar; âşık, sevgili ve rakiptir. Buradaki gazeller, âşık-sevgili-rakip bağlamında incelenmiştir. Mecmû'adaki gazellerde rakip çok fazla geçmemektedir. Çoğunlukla âşığın, sevgilinin güzelliğini övmesi ve ona kavuşma isteğini dile getirmesi ön plandadır. Zaman zaman da âşık, rakibe taş atar.

2.7.2.1. Âşık-Sevgili İlişkisi

Klâsik şiirdeki aşk, tek taraflıdır. Âşık, her şeyini sevgilinin yolunda feda edecek durumdayken aynı durum sevgili için söz konusu değildir. Klâsik üslupta sevgilinin âşığa meylettiği görülmez. Onun aşkına vereceği karşılık sevgi ve ilgi değil, cevr ü cefâdır. Ahmedî, aşağıdaki beytinde âşık ve sevgili ilişkisini oldukça net bir şekilde çizmiştir:

senüŋ baŋa cefādur ü benüm saŋa vefā
mihr ü vefā muḳābili cevr ü cefā mıdur (G. 32/5)

(Senin bana (ettiğin) eziyettir, benim sana (gösterdiğim ise) sadakat; sevgi ve sadakat karşılığı zulüm ve eziyet midir?)

Âşık, sevgiliye sadıktır, onun için her cefâya katlanmaya hazırdır. Ancak sevgili, âşığa hiç acımaz, ona daima eziyet eder. Âşığın sadakat ve sevgisinin karşılığında, sevgili ona yalnızca zulüm ve eziyette bulunmuştur.

34 numaralı Ahmedî'nin gazeli dedim-dedi tarzında yazılmıştır. Böylece sevgili de konuşturularak âşık ve sevgilinin diyaloguna yer verilmiştir. Bu şiirde âşık, sevgilinin

fiziksel özelliklerini benzetme yoluyla över. Sevgili de bunlara yenilerini ekleyerek kendini övmektedir.

1	dėdüm yāra ki yüzüŋ erġavāndur dėdi ki ḳāmetüm serv-i revāndur	*(Sevgiliye, yüzün erguvandır, dedim.* *Boyum salınan servidir, dedi.)*
2	dėdüm yāḳūt-ı ter-durur ṭudaġuŋ dėdi aġzum yarı ki ḳūt-ı cāndur	*(Dudağın taze yakuttur, dedim. Ağzımın* *suyu can gıdasıdır, dedi.)*
3	dėdüm ki beŋlerüŋ müşgīn-nefesdür dėdi kim ṣaçlarum ʿanber-fişāndur	*(Benlerin misk kokulu nefestir, dedim.* *Saçlarım anber saçandır, dedi.)*
4	dėdüm gözüŋ ḳażā oḫını atar dėdi uş ḳaşlarum ḳurlu kemāndur	*(Gözün kaza okunu atar, dedim. Bu* *kaşlarım kurulu yaydır, dedi.)*
5	dėdüm ki ṭudaġuŋdur āb-ı kevṣer dėdi kim yaŋaġum bāġ-ı cināndur	*(Kevser suyu dudağındır, dedim.* *Yanağım cennetlerin bağıdır, dedi.)*
6	dėdüm ṣaçuŋ-durur iʿcāz-ı mūsī dėdi aġzum daḫı ʿīsī-nişāndur	*(Musa'nın mucizesi saçındır, dedim.* *Ağzım da İsa alâmetlidir, dedi.)*
7	dėdüm ġamzeŋ ḳażā-yı dīn ü dildür dėdi zülfüm belā-yı ʿaḳl ü cāndur	*(Gamzen, din ve gönül kazasıdır, dedim.* *Zülfüm akıl ve can belâsıdır, dedi.)*

(G. 34)

Âşık, sevgilinin yüzünü överken sevgili de kendi boyunu övmektedir. Âşık, sevgilinin dudağını överken, sevgili ağız suyunu över. Âşık, sevgilinin benlerini över, sevgili ise kendi saçlarını över. Sevgilinin güzellikleri hakkında karşılıklı konuşma bu şekilde devam etmektedir.

2.7.2.2. Âşığın Durumu

Âşık, sevgiliye kavuşma arzusundan ve ayrılık gamından hasta olmuş, perişan bir hâldedir. Üzüntüden kâh ağlar kâh inler kâh feryat eder. Bu davranışlar aşkı bilmeyenler için ayıplanacak şeylerdir. Bu yüzden âşık, derdini dışarı yansıtmaz, içinde yaşar. 'Adnî'nin beytinde de bunun örneği görülmektedir. Âşık, acısını göstermez. Dışarıdan güler gibi görünür. Hakikatte ise gönlü yanmıştır. 'Adnî, şem ü pervâne hikâyesine de telmihte bulunur. Pervâne, kavuşma isteğiyle mumun etrafında dönmektedir. Mumun ateşinde yanarak yok olacaktır. İşte âşıkların gönlü de pervâne gibi, sevgiliye kavuşma isteğinden dolayı yanmıştır. Sevgili ise bu durumdan ya habersizdir ya da bunu önemsemez.

göyündi derd ile pervāne-veş dil-i **'adnī**
egerçi şemʿ bigi ẓāhirā güler görinür (G. 3/7)

('Adnî'nin gönlü görünüşte mum gibi güler görünürse de pervane gibi dert ile yanmıştır.)

Bu beyitte de âşık, dışarıdan bakıldığında mum/sevgili gibi kaygısız görünse de gerçekte pervâne gibi acı çekmektedir.

Âşık, aşk acısından hasta olmuştur. Bu hastalığın tek çaresi, sevgiliye kavuşmaktır. Onun da mümkünâtı yoktur. Âşık ile sevgili arasındaki tek münasebet ancak birbirini

uzaktan görmek olabilir. Âşık, sevgiliyi uzaktan görmekle âşık olmuştur ve ilk gördüğünde sevda hastalığına yakalanmıştır. Bu aşk acısı yıllarca geçmez:

ḫasta gönlüm ol mehüŋ bir gün görelden yüzini
yıl[lar] olmışdur ki daḫı ʿillet-i sevdā çeker (G. 5/3)

(Hasta gönlüm o ayın yüzünü bir gün gördüğünden beri yıllar olmuştur, hâlâ sevda hastalığı çeker.)

Aşağıdaki beyitte, bir yere giderken eli boş gitmeme geleneğine işaret edilmiştir. Âşık, adı sanı olduğu için gittiği yere hediye götürmek zorundadır. Aksi hâli yakışık almaz. Bu yüzden sevgilinin kûyuna eli boş gidemez. Hediye olarak ise canını götürür. Zaten başka bir sermayesi de yoktur. Âşık, sevgili uğrunda canından vazgeçmeye her zaman hazırdır:

varduḳça ʻadnī dilbere cān tuḥfe iledür
nic'ėtsün eli boş varamaz ad ü ṣanı var (G. 6/7)

(ʻAdnî sevgiliye vardıkça can hediye götürür; ya ne yapsın, eli boş varamaz (çünkü) adı ve sanı var.)

Sevgiliye kavuşmak mümkün olmadığı gibi, çoğu zaman onu görmek dahi mümkün değildir. Sevgilinin hayalini görmek bile âşığı mutlu eder. Sevgilinin hayali, âşığın vîrân gönül hânesine uğradığında âşığın gönlü saray gibi olur. Ahmedî de düşüncelerini sevgilinin hayali kapladığı için düşüncesine âşık olmuştur. Çünkü sevgilinin hayali bile hayranlık uyandırıcıdır:

fikrümdedür hemīşe ḫayāli cemālüŋüŋ
fikrüme ʿāşıḳam ki ne zībā ḫayāli var (G. 33/4)

(Yüzünün hayali daima fikrimdedir; fikrime âşığım çünkü ne güzel hayali var.)

Aşağıdaki beyitte âşığın vîrân gönlü balçığa benzetilmiştir. Bununla, aynı zamanda insanın çamurdan yaratılmış olması da anlatılmaktadır. Sevgilinin güneşe benzetilmesiyse dîvân şiirinde yaygın bir durumdur:

sīnemde ruḫuŋ mihri ḳaçan gizlene çünkim
ḫurşīd[i] gil içinde nihān eylemek olmaz (G. 8/4)

(Göğsümde yanağının sevgisi nasıl gizlensin? Çünkü güneşi balçık içinde saklamak olmaz.)

Güneşi balçık içinde saklamak mümkün olmadığından âşığın balçıktan gönlünde sevgilinin güneşe benzeyen yanağı/yüzü gizlenemez. 'Adnî'nin aşağıdaki beytinde ise sevgili, âşığı öldürme sözü verip sözünde durmamıştır. Âşık ise sevgiliyi yalancı çıkarmamak için onun sözünü yerine getirmeye hazırdır. Sevgili sözünü tutabilsin diye can vermeye razı olmuştur.

öldürmege ḳavl ėtdügine ṭurmadı gerçi
cān vėrmek olur anı yalan eylemek olmaz (G. 8/2)

(Her ne kadar öldürmek için verdiği sözünde durmadıysa da can vermek olur, onu yalancı çıkarmak olmaz.)

Âşık, sevgilinin ona çektirdiği acıları tümüyle kabullenmiştir. Öyle ki bu durumdan memnundur bile. Bu durum 'Adnî'nin aşağıdaki beytinde de görülmektedir:

cigerde ġamzesi zaḫmın göŋül ġanīmet bil
bu devlete niçeler vėrdi baş u cān ėremez (G. 7/2)

(Ey gönül, ciğerdeki gamzesinin yarasını ganimet bil; bu devlete birçokları baş ve can verdi, eremez.)

Sevgilinin gamzesinden çıkan oklar âşığın ciğerini yaralamıştır. Âşık ise bu yarayı ganimet olarak görmektedir. Çünkü sevgili, âşığa bakıp bakış oklarıyla onu yaralamıştır.

Sevgilinin göz, kaş, kirpikten oluşan gamzesi en öldürücü unsurlarından biridir. Çünkü yay, ok, hançer, mızrak gibi savaş aletlerinden müteşekkildir. Sevgili, gamze oklarıyla âşığın canına kastetmektedir. Ahmedî'nin aşağıdaki beytinde âşık, bu durumdan şikâyetçi de değildir. Hatta sevgilinin, gözünden gelen savaş aletleriyle can alması ve kan içmesi onun için mutluluktur:

gözüŋ ger cān ala ve ger içe ḳan
baŋa şādīdür ol ṣanma ki ġamdur (G. 28/2)

(Gözün eğer can alırsa ve eğer kan içerse, o bana mutluluktur; gam (olduğunu) sanma.)

Bu mutluluğun sebebi, sevgilinin bakışının âşığa yönelmesi olsa gerektir. Nitekim bakışıyla âşığın canını alabilmesi için bakışını ona doğrultması gerekir. Âşık içinse bu büyük bir mutluluktur. Çünkü sevgiliyle göz göze gelmek için başka bir şansı yoktur.

2.7.2.3. Sevgilinin Özellikleri

Sevgili, âşığı gördüğü yerde ona kötü sözler söylemektedir. Âşık ise bu durumdan memnundur. Çünkü sevgilinin ona kötü söz söylemesi, âşıkla hiç konuşmamasından yeğdir. Aşağıdaki beyitte 'Adnî, sevgilinin kötü sözler söyleyen dilini "tatlı dillilik" olarak nitelendirmektedir:

gördükçe ḫışm ėdüp acı sözler vėrür baŋa
ḳurbān olayın aŋa ne şīrīn zebānı var (G. 6/6)

(Gördükçe öfkelenip bana acı sözler söyler; ona kurban olayım, ne tatlı dili var.)

Dîvân şiirinde sevgili paraya düşkün bir tiptir. Âşıktan maddî beklentileri vardır. Âşığın ise tek sermayesi canıdır. Âşık, hastalıktan sarardığı için altına benzeyen yüzünü, kanlı aktığı için yakuta benzeyen, kanlı değilken de gümüş ve inciye benzeyen gözyaşlarını sermaye etmeye çalışır.

yüzüŋle yaşuŋı sīm ü zer eyle ėy 'adnī
ki yār dāmenine dest-i müflisān ėremez (G. 7/7)

(Ey ‘Adnî, yüzünle (göz)yaşını gümüş ve altın eyle çünkü sevgili eteğine iflas edenlerin eli eremez.)

Bu beyitte de âşık gözyaşlarını gümüş ve altın ederek sevgilinin dikkatini çekmeye çalışacaktır. Çünkü sevgili, iflas edenlerin yüzüne bakmamaktadır. Onun ilgisini çekebilmek için altın, gümüş ve akçe sahibi olmak gerekir. Beyitte aynı zamanda değersiz nesneleri değerli madenlere çeviren simya ilmine de atıfta bulunulmuştur.

Sevgili, hile ile kâh hançer kâh yay kullanarak âşığa saldırmaktadır. Ahmedî, sevgilinin savaş aletleriyle donanmış göz çevresini böyle anlatmıştır:

geh ḫancere ṣunar gözüŋ āl geh ḳurar kemān
bu fitneyi kim ėtdi kim ol ẕū-fünūn ėder (G. 24/5)

(Gözün, kâh hançere hile sunar kâh yay kurar; bu fitneyi kim etti de o âlim eder?)

Sevgilinin gözleri, ona yönelttiği savaş aletleriyle âşığın kanını dökmektedir. Bu tehlike saçan gözler, ‘Adnî’nin şiirinde de olduğu gibi, hayduta benzetilir:

ḥarām[ī] gözlerüŋe ḳanumı ḥelāl ėdeyin
belāda derdüŋi dök luṭf eyle vėr yėrine (G. 16/5)

((Senin) haydut gözlerine kanımı helal edeyim, belâ konusunda derdini saç, lutfeyle, kanımın karşılığında / onun yerine ver.)

Sevgili her ne kadar âşığın kanını döken cefâkâr bir tip olsa da ‘Adnî’nin aşağıdaki beytinde olduğu gibi, âşık bu durumdan her zaman şikâyetçi değildir:

ʿışḳ-ı cānān ile dil ol deŋlü ülfet ṭutdı kim
kāşkī cümle cihān derd olsa dermān olmasa (G. 15/6)

(Gönül, sevgilinin aşkı ile o kadar kaynaştı ki keşke bütün cihan dert olsa, derman olmasa!)

Gönlü sevgilinin aşkı ile dolmuş olan âşık, bu dertleri çekmekten âdetâ memnundur. Dertlerine derman dahi aramaz.

2.7.2.4. Rakip

Bu mecmû‘adaki gazellerde rakibe fazlaca değinilmemiştir. Âşık, sevgilinin aşkı için çeşitli cefâlara katlanmaya alışıktır. Ne var ki âşık, ayrılık acısı çekerken rakip, sevgilinin etrafında dolaşabilmektedir. Âşık ile rakip arasında kıskançlık ilişkisi vardır. Âşık, çoğu zaman rakibe beddualar ve hakaretler eder. Çünkü sevgili, âşığa eziyet ederken rakibe etmez. Hâlbuki rakip bunu hak etmemektedir. Ahmedî, sevgilinin gamzesinden/kirpiğinden çıkan okların dostu yaraladığını, rakibe zarar vermediğini söyler:

çü resmi var ki ḳılalar cefāyı aġyāra
senüŋ gözüŋ ne ḳażā oḳ[ı] k’ata yāra gelür (G. 31/3)

(Eziyeti rakibe etsinler çünkü âdeti var (ancak) senin gözün ne kaza oku atarsa dosta gelir.)

Âşık, sevgilinin artık kendine eziyet etmemesini istemektedir. Ancak rakibe eziyet edilmesini ister.

ʿAdnî'nin rakibi eleştirdiği şöyle bir beyti de vardır:

meclis-i ḫāṣ[ı] raḳībā ḳoyuban ʿāma varam
ḥāşe ben sencileyin ālet-i hengāme miyem (G. 12/6)

(Ey rakıp, hâşâ ben senin gibi kalabalığın aleti miyim (de) meclis-i hası bırakıp avâma varayım?)

Meclis-i has, sevgilinin bulunduğu meclistir. Âşık, bir an bile olsun onun kûyundan ayrılmak istemez. Sevgilinin bulunduğu meclisi bırakıp başka bir yere gidecek değildir. Ancak rakip, aşkı hususunda dürüst değildir. Bu meclisi bırakıp başka yerlere gidebilir. Şiirde, sevgiliyi gerçekten seven kişi rakip olamaz. Âşık her zaman kendisinin gerçek âşık olduğu iddiasındadır. Rakip böyle bir iddiada bulunacak olursa da onun iddiası yalandır.

2.7.3. Mecmûʿada Şairin Şairliğini Övdüğü Beyitler

Klâsik şiirde şairler kendi söz söyleme yeteneklerini övmektedirler. Kasidede bu bölüme "fahriye" denir. Ancak bu övgü yalnızca kasideye mahsus değildir. Çeşitli nazım biçimlerinde de şair, kendi şiirini ve şairliğini övebilir. Aşağıda, bu mecmûʿa içindeki, şairin söz söyleme gücünü övdüğü beyitler bir araya getirilmiştir.

ʿAdnî, söz söylemedeki ustalığını bülbül ile kıyaslar ve kendini bu konuda bülbülden bile üstün görmektedir. Yüz binlerce bülbülün biri bile sevgilinin güzelliğini ʿAdnî kadar yetkin bir şekilde övemeyecektir:

biri de **ʿadnī** gibi gül yüzüŋi medḥ ėdemez
gerekse bülbüli bāġuŋda şad hezār eyle (G. 18/7)

(Gerekirse bağında bülbülü yüz binlerce eyle, biri dahi (senin) gül yüzünü ʿAdnî gibi övemez.)

Burada ʿAdnî genelde şiir, özelde sevgiliyi öven şiirdeki ustalığını anlatmıştır. Yani o, beşerî aşk konulu şiirlerde oldukça iddialıdır. Kendini, güzel ötüşüyle bilinen bülbül ile kıyaslar. ʿAdnî'nin hoş sesli gazelleri bülbülün ötüşünden bile güzeldir. Aşağıdaki örnekte ise ʿAdnî, şiirini "cevher saçan" olarak nitelendirmektedir:

ʿadniyā dildār gūşına münāsibdür hemīn
işbu dür kim var-durur bu naẓm-ı gevher-bārda (G. 17/7)

(Ey ʿAdnî! Bu cevher saçan şiirdeki inci sevgili(nin) kulağına her zaman uygundur.)

Onun her sözü birer incidir. Bu inciyi sevgilinin kulağına lâyık bir küpe olarak görmektedir. Burada ʿAdnî kendi sözünün değerini, onun sevgiliye lâyık olmasıyla ispat

etmiştir. Ahmed Paşa da "gevher-i ter-nazm" (taze nazım incisi) terkibi ile şiirini inciye benzetmiştir:

şol gevher-i ter-naẓm ki aŋa ėrmedigiçün
deryāya düşer ġayret ile lü'lü-yi lālā (K. 20/88)

(Parlak inci, şu taze nazım incisine ermediği için kıskançlığından denize düşer.)

Ahmed Paşa'nın nazım incisi öyle güzeldir ki parlak inci onu kıskanmaktadır, kıskançlığından denize düşer. Yine aynı kasidede, Ahmed Paşa kendini papağana benzetmiştir. Şiirlerde papağan konuşma yeteneğiyle anılır. Aşağıdaki beyitte papağanların konuşmayı öğrenirken şeker çiğnemesine de telmihte bulunulmuştur:

ḳanda bula medḥüŋ bigi şīrīn şekeristān
aḥmed bigi bir ṭūṭī-yi ter-gūy-i şeker-ḫā (K. 20/93)

(Ahmed gibi taze sözlü, şeker çiğneyen bir papağan medhin gibi bir tatlı şeker kamışlığını nerede bulsun?)

Ahmed Paşa, kendini taze/orijinal şiirler söyleyen bir papağan olarak nitelendirmiştir. Ahmed Paşa'nın şiirindeki sözler, şeker gibi tatlı olduğu için papağanın çiğnediği şekere benzemektedir. Sevgilinin medhi ise tatlı bir şeker kamışlığıdır. Çünkü sevgiliyi medhederken pek çok tatlı söz söylemektedir. (Bu kaside özelinde düşünülecek olursa burada Çinili Köşk övgüsü yapıldığından "sevgili" ile Çinili Köşk kastedilmiştir. Ancak genel mânâda "sevgili" için de benzer söyleyişler kullanılacağından burada övüleni "sevgili" olarak genellemek de mümkündür.)

Bazen de şairin güzel söz söylemesi, kendi yeteneğine bağlanmaz, sevgilinin vasıflarının güzelliğine bağlanır. Sevgilinin niteliklerinin anlatıldığı sözler elbette ki tatlı/güzel sözler olacaktır. Nitekim aşağıdaki Ahmedî'nin beytinde de bu durum görülmektedir:

vaṣfını laʿlüŋüŋ sözine derc eyleyen
her söz ki naẓma getüre dürc-i güher ḳılur (G. 23/3)

(Dudağının vasfını sözünde toplayanın nazma getirdiği her söz mücevher kutusu olur.)

Nazım yine mücevhere benzetilmiştir. Sözün mücevher olmasının sebebi, sevgilinin dudağının vasfını anlatmasıdır. Burada şair, kendini övmekten ziyade, genel mânâda şairlerin şiirlerindeki başarısını sevgilinin güzelliğine dayandırmaktadır. Yine de sevgilinin vasfını sözünde toplayabilmek ona lâyık sözler düzebilmek de bir maharettir. Aşağıdaki beyitte de Ahmedî'nin sözünü zarif ve hoş eden sevgilinin yüzünün hayalidir:

aḥmedī cān levḥine yüzüŋ ḫayālin ḳıldı naḳş
ol ḫayāl anuŋ sözini nāzük ü rengīn ėder (G. 26/7)

(Ahmedî, can levhasına (senin) yüzünün hayalini nakşetti; o hayal onun sözünü zarif ve hoş eder.)

Ahmedî, can levhasına sevgilinin yüzünün hayalini nakış nakış işlediği için can levhasından süzülerek gelen sözleri, sevgilinin güzelliğiyle bezenir. Onun hayali, şairin sözüne zarafet ve hoşluk katar.

3. METİN

Bu bölümde, transkripsiyonlu metnin kuruluşunda izlenen yol açıklanmış, arkasından transkripsiyonlu metin verilmiştir. Transkripsiyonlu metin bölümünün dipnotlarında metnin dil içi çevirisi yapılmıştır.

3.1. METİN TESİSİNDE İZLENEN YOL

1. Metin transkripsiyon alfabesi ile neşredilmiştir. "kapalı e" sesleri "ė" ile gösterilmiştir.
2. Osmanlı alfabesinde büyük-küçük harf farkının olmadığı gözetilerek, mısra başları ve özel isimler dahil, büyük harf kullanılmamıştır.
3. Mahlaslar kalın harflerle yazılmıştır.
4. Metin neşri, harekelere bağlı kalınarak yapılmıştır.
5. Metnin genel imlâsına ters düşen imlâlar göz ardı edilmiştir. Örneğin 39. şiirde de geçen "müşk" kelimesi "mişk"[127] gibi harekelenmiş ama transkripsiyonlu metne "müşk" olarak yazılmıştır. 35. şiirde "müşgīn" kelimesi "mişgīn"[128] gibi harekelenmiştir. Bu türden değişiklikler transkripsiyonlu metin bölümünde metin üzerinde veya dipnotta gösterilmemiştir.
6. Şiirlerin dil içi çevirisi dipnotlar yoluyla verilmiştir.
7. Her şiirin başında vezni ve bahri gösterilmiştir.
8. Metin tamiri yapılırken metin üzerinde gösterilebilen eklemeler köşeli parantez "[ ]" ile gösterilmiştir.
9. Metin üzerinde gösterilmeye elverişli olmayan metin tamirleri dipnotlarda gösterilmiştir.
10. Mecmû'anın neşri yapılırken dîvânlar ile nüsha farkları gösterilmemiştir. Yalnızca beyit sayısı açısından dîvânlar ile mecmû'a karşılaştırılmıştır.
11. Metinde geçen âyetler ve Arapça ifadeler metinde eğik/italik yazılmıştır
12. Âyetler, bulundukları sûre ve âyet numarası ve Türkçe çevirileriyle beraber dipnotta gösterilmiştir. Arapça yazılmış olan bir Arap atasözünün de anlamı dipnotta verilmiştir.
13. Metin tamiri yapılırken mecmû'ada geçen şairlerin dîvânları üzerinde yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulmuştur.
14. Birinci şiirin ilk mısrası ile ikinci şiirin son mısrasının alt alta yazılıp tek beyit gibi yazılarak iki şiirin birleştirildiği bir örnekte (39 ve 40 numaralı şiirler) şiirler ayrı ayrı gösterilmiş, birleştirilirken yazılmayan mısralar köşeli parantez içinde metne eklenmiştir.

---

127 : Y.: 234[b].

128 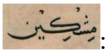 : Y.: 232[b].

15. Eksik mısraların metin tamiri yapılırken yayımlanmış dîvânda yazan mısralar metne eklenmiştir. Bu mısralar yazılırken dîvândaki imlâ esas alınmamış, bunun yerine transkripsiyonlu metnin genel imlâsına uygun olarak yazılmıştır.
16. Hazırlanan metin transkripsiyonlu olduğundan dolayı, yayımlanan dîvânlar transkripsiyonla yazılmamış dahi olsa metin tamiri için dîvândan nakledilen kelimeler transkripsiyon alfabesine göre yazılmıştır.
17. Transkripsiyonlu metin haricindeki alıntılar, alıntılanan kaynaktaki imlâya göre yazılmıştır. Başka bir metinden alıntılanıp bu tezde transkripsiyonla yazılan yerlerde alıntılanan kaynak üzerinde "i"nin "ė" olarak yazılması gibi değişiklikler yapılmıştır. Doğrudan alıntılanan beyitler ise tırnak içinde veya blok alıntı şeklinde verilmiştir.
18. Dil içi çeviride "ay" ve "güneş" kelimeleri cümle başı hariç, her zaman küçük harflerle yazılmıştır.
19. Yazımda genellikle Türk Dil Kurumu yazım kuralları benimsenmiştir. Birleşik kelimelerin bitişik veya ayrı yazımı konusunda sözlüklerde birliğin olmadığı durumlarda kelimelerin imlâsı nâşirin tercihine göre belirlenmiştir. Örneğin "takımyıldız, gökkuşağı" kelimeleri Türk Dil Kurumu'na uyularak birleşik yazılmıştır. Başvurulan bazı sözlüklerde bulunmayan "dil içi çeviri" ayrı yazılmıştır.
20. Yazma üzerindeki tashih ve notlar transkripsiyonlu metin üzerinde gösterilmemiştir. Yazma üzerinde yapılan bu değişiklikler şunlardır:

    1- 196[a]: "nūrını", üzeri kırmızı mürekkeple çizilerek "zülfini" olarak tashih edilmiştir.[129] Transkripsiyonlu metinde ise anlam karinesinden yola çıkılarak bunların ikisi de doğru bulunmamış "yüzini" şeklinde bir metin tamiri yapılmıştır. Dipnotta yazmadaki "zülfini" kelimesine tamir yapıldığı gösterilmiştir.

    2- 197[a]: "bir gün" ifadesinin üzerine "خ" işareti ile "aŋa" yazılmıştır.[130] Bu kısaltma yazma eserlerde, nüsha farkını göstermek için kullanılmaktadır.[131] Yani şiirin başka bir nüshasında "bir gün" yerine "aŋa" yazmaktadır. Ancak, nüsha farkları transkripsiyonlu metinde gösterilmediğinden bu not da dipnota eklenmedi.

129

130

131 Selami Ece: *Klâsik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri (I-II)*: Erzurum 2015: 373. s.

3- 215[a]: “zemīn” kelimesi üzerine “خ” işareti ile “felek” eklenmiştir.[132] Başka bir nüshada “zemīn” yerine “felek” yazıyor olmalıdır. Bu durum transkripsiyonlu metinde gösterilmemiştir. Transkripsiyonlu metinde anlam karinesinden yola çıkılarak buradaki “felek” kelimesi kullanılmıştır.

132

TRANSKRİPSİYONLU METİN

ve lehu eyżā[n]

1.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

mużāriʿ - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1 ḳaddüŋ ḫırām-ı ṭūbīye ḥayret vėrüp-durur
ḫaddüŋ gül-i cināna ḫacālet vėrüp-durur

2 meh gün yüzüŋle daʿvī-yi ḥüsn ėtse vech yoḳ
çün ḫaṭ yazup ʿiẕāruŋa ḥüccet vėrüp-durur

3 güm ḳılsa cānı şehd-i lebüŋden diler göŋül
şīrīn degül mi ṣan kim emānet vėrüp-durur

4 dīvāne dil belā-yı ġamuŋdan fiġān ėder
bilmez ki aŋa taŋrı ne niʿmet vėrüp-durur

5 bir demde biŋ ölüye ḥayāt-ı ebed vėrür
kevṣer lebüŋe ḥaḳ ne kerāmet vėrüp-durur

6 ġam leşkeri ziyān ėde mi çünki yā ḳaşuŋ
ġamzeŋ oḳını cāna ʿalāmet vėrüp-durur

7 **ʿadnī** ḫadeng-i ġamzesin aŋduḳça cān vėrür
allāh aŋa ne ṭurfe maḥabbet vėrüp-durur

---

1. 192[b] Y. *Adnî Divanı*: G. 33/53.

1 Boyun, tûbânın salınışına hayret verir (salınışını durdurur); yanağın, cennetlerin gülünü utandırır.

2 Ay, (senin) güneş yüzünle güzellik davasında bulunsa uygun değildir çünkü hat yazıp (o senin) yanağına delil gösterir.

3 Gönül, canı kaybetse dudağının balından diler; (can) sanki şirin / tatlı değil midir, emanet vermiştir. 3[a]: güm ḳılsa: kim ḳalsa: Y.

4 Divane gönül, (senin) gamının belâsından feryat eder; ona Tanrı ne nimet vermiştir, bilmez.

5 Allah, (senin) bir anda bin ölüye ebedî hayat veren kevser dudağına ne keramet vermiştir.

6 Yay kaşın senin gamze okunu cana alamet olarak verdiğinden gam ordusu onu ziyan eder mi?

7 ʻAdnî, gamzesinin okunu andıkça can verir; Allah ona ne görülmemiş bir muhabbet vermiştir.

ve lehu eyżāⁿ

2.

(fāʿilātün) feʿilātün feʿilātün feʿilātün faʿlün (feʿilün)

remel (- . - -) . . - - / . . - - / . . - - / - - (. . -)

1 şekerüŋ zehresini şehd-i lebüŋ çāk eyler
ḳamerüŋ çihresini mihr-i ruḫuŋ ḫāk eyler

2 vėrmege lāyıḳ olam dėyü nişānın lebüŋüŋ
dehenin ġonca gül-āb ile seḥer pāk eyler

3 cüst ü cū-yı ḳad-i servüŋle yaşum çābükdür
rāstī çoḳ ḥareket merdümi çālāk eyler

4 zülfüŋ efʿīsi dil ü cāna ne ġam ger ura nīş
ki lebüŋ nūşı anuŋ zehrini tiryāk eyler

5 degme ʿāḳil ne bilür gün yüzi māhiyyetini
ṭalʿat-ı leylī[yi] mecnūn olan idrāk eyler

6 gözlerüm cūyı kenārında ḳıl ėy serv ḳarār
naẓar-ı āb-ı revān cānı feraḫnāk eyler

7 ay yüzüŋ şavḳına ser-geşte olan zerre miṣāl
kend'özin gün gibi tāc-ı ser-i eflāk eyler

8 leb ü ḫaddüŋ ġamı-la lāle vü gül **ʿadnī** bigi
başına ḫāk ḳuyup yaḳasını çāk eyler

---

2. 193[b] Y. *Adnî Divanı*: G. 2/36.

1 (Senin) dudağının balı, şekerin ödünü patlatır; yanağının güneşi, ayın yüzünü toprak eyler.

2 Seher, (senin) dudağının nişanını vermeye layık olayım diye gonca ağzını gül suyu ile temizler.

3 Göz yaşım / yaşım (senin) servi boyunu aramakla hızlanmıştır; doğrusu, çok hareket insanı çevik eyler.

4 (Senin) zülfünün yılanı gönül ve cana zehir vursa ne çıkar? Çünkü (senin) dudağının balı onun zehrini panzehir eyler.

5 Sıradan akıllı güneşin yüzünün mahiyetini ne bilir? Leylâ'nın yüzünün güzelliğini Mecnûn olan idrak eder.

6 Ey servi, gözlerimin ırmağı kenarında dur (çünkü) akarsuya bakış, canı ferahlatır.

7 Senin ay yüzünün şavkıyla / hevesiyle zerre gibi tutulan dönen kişi kendisini güneş gibi feleklerin baş tacı eder.

8 Lale ve gül (senin) dudak ve yanağının gamı ile 'Adnî gibi başına toprak kuyup yakasını yırtar.

8[b]: başına: : Y.

ve lehu eyżāⁿ
3.
mefāʿīlün feʿilātün mefāʿīlün feʿilün (faʿlün)
mücteẕ . - . -/. . - -/. - . -/. . - (- -)

1 ḳaçan ki gün gibi ol serv-i sīm-ber görinür
ṣanavber üzre çıḳup ṣanasın ḳamer görinür

2 dėdüm muʿabbire zülfini düşde gördügümi
dėdi yaḳında saŋa bir uzun sefer görinür

3 miyānı rāzına heyhāt ėrişmedüm ḳılca
ne deŋlü diḳḳat ėdem nesne yoḳ kemer görinür

4 müneccim uşbu göz ü ḳaşı gün yüzüŋde görüp
bu ay başında dėdi ḫalḳa fitneler görinür

5 ne yüzden ėtdi gözüŋ siḥri zülfüŋe taʿlīm
ki cānlar almaġ içün mār-ı heft-ser görinür

6 raḳīb özin görüben yār ile arama girer
bu ḫayra ėrmeyesinüŋ gözine şer görinür

7 göyündi derd ile pervāne-veş dil-i **ʿadnī**
egerçi şemʿ bigi ẓāhirā güler görinür

---

3. 194[b] Y. *Adnî Divanı*: G. 17/44.

1 Ne zaman o gümüş göğüslü servi güneş gibi görünür(se), sanki çam fıstığı ağacı üzerine ay çıkıp görünür.

2 (Onun) zülfünü düşte gördüğümü rüya tabircisine sordum; yakında sana uzun bir yolculuk görünür, dedi.

3 (Onun) belinin sırrına kıl kadar erişmedim, ne yazık! Ne kadar dikkat etsem nesne yok, kemer görünür.

4 Müneccim bu göz ve kaşı (senin) güneş yüzünde görüp, bu ay başında halka fitneler görünür, dedi.

5 Gözün, zülfüne nasıl bir sihir öğretti ki canlar almak için yedi başlı yılan görünür?

6 Rakip kibirlenerek sevgili ile arama girer, hayra ermeyesinin gözüne bu şer görünür.

7 'Adnî'nin gönlü görünüşte mum gibi güler görünürse de pervane gibi dert ile yanmıştır.

ve lehu eyżā[n]

4.

mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

mużārı' - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1 ol serv-i māh-çihre ki gülden yaŋaġı var
cān ü göŋülde lāleleyin mihr-i dāġı var

2 dil murġı ḫāl dānesi ṣaydındadur velī
bilmez anı ki zülf-i siyāhında aġı var

3 bezm-i ġamuŋda ḳanlu gözüm dil kebāb ėdüp
nūş eylemege ṭolu şarāb ü ḳabaġı var

4 beŋzetme mihr ü māhı felekde cemāline
nā-gāh kimse işide yėrüŋ ḳulaġı var

5 zülfüŋ ruḫuŋla her gėce şehrinde ḥüsnüŋüŋ
ṣan pāsbān-durur kim elinde çerāġı var

6 bāġ-ı ruḫını murġ-ı naẓardan ṣaḳınmaġa
zülfinden aṣlu serv boyı üzre zāġı var

7 **'adnī** gerekse derdine ṣabr ėt gerekse öl
cānānenüŋ dirīġ ki senden ferāġı var

---

4. 195[a] Y. *Adnî Divanı*: G. 30/51.

1 O gülden yanağı olan ay yüzlü servi(nin) can ve gönülde lale gibi yarasının güneşi var.
1[b]: lāleleyin: lāleyin: Y.

2 Gönül kuşu, (onun) iri ben tanesinin / buğdayının avındadır ama siyah zülfünde ağı olduğunu bilmez.

3 Gam meclisinde kanlı gözüm gönlü kebap etmiştir, içmek için onun dolu şarap kabağı / şarabı ve nargilesi var.

4 Felekteki güneş ve ayı yüzünün güzelliğine benzetme (çünkü) ansızın (bir) kimse işitir, yerin kulağı var.

5 Zülfün, yanağınla güzelliğinin şehrinde her gece elinde çerağı olan bekçidir san(ırsın).

6 Yanağının bağını bakış kuşundan korumak için servi boyu üzerinde asılı zülfünden kargası var.

7 Ey 'Adnî, gerekirse derdine sabret, gerekirse öl (çünkü) yazık ki sevgilinin senden vazgeçmesi var.

ve lehu eyżā[n]

5.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1 cān ṣanavber ḳāmetüŋ yādına dil ṣahbā çeker
serv-i ṣādī gülşen-i cānda bitüp bālā çeker

2 bāġbān-ı ḥüsn yüzi gülşenin ṣuvarmaġa
zülf zencīriyile çāh-ı zenaḫdan mā çeker

3 ḫasta göŋlüm ol mehüŋ bir gün görelden yüzini
yıl[lar] olmışdur ki daḫı ‘illet-i sevdā çeker

4 ḥüsn milkini musaḫḫar ḳılmaġ içün ḥükmüŋe
ḫūblıḳ menşūrına reyḥān ḫaṭı ṭuġrā çeker

5 ėşigünden zülfini gökden yuḳaru çekdügi
ṣan melekdür kim zemīnden göge ejderhā çeker

6 ‘ālemüŋ ẕevḳ u ṣafāsını gedā sürer hemīn
pādşāh-ı dehr olan ancaḳ ḳuru ġavġā çeker

7 yine bir meh-rū ḳamer-ruḫsār **‘adnī** sevdi kim
ḫāk-i pāyın sürme dėyü gözine ḥavrā çeker

---

5. 196[a] Y. *Adnî Divanı*: G. 48/62.

1 Can ve gönül çam fıstığı boyun yâdına şarap içer; sevinç servisi canın gül bahçesinde filizlenip boy atar.
1[b]: bitüp: yatup: Y.

2 Güzellik bahçıvanı (onun) yüzünün gül bahçesini sulamak için zülf zinciriyle çene çukurundan su çeker.

3 Hasta gönlüm o ayın yüzünü bir gün gördüğünden beri yıllar olmuştur, hâlâ sevda hastalığı çeker.
3[a]: yüzini: zülfini: Y.

4 Güzellik devletini emrine itaat ettirmek için reyhan ayva tüyü / hattı güzellik fermanına tuğra çeker.

5 Eşiğinden zülfünü gökten yukarı çekmesi şunun gibidir: Sevgili sanki yerden göğe ejderha çeken bir melektir.

6 Âlemin zevk u sefasını her zaman dilenci/derviş sürer, dünyanın padişahı olan ancak kuru kavga çeker.

7 ‘Adnî yine öyle bir ay yüzlü, ay yanaklı sevdi ki hûrîler ayağının toprağını gözüne sürme diye çeker.

ve lehu eyżāⁿ
6.
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün
mużārīʿ - - . / - . - . / . - - . / - . -

1 ol serv-i gül-ʿiẕār ki ġonca dehānı var
bir gün muḳābil olmaġa ayuŋ ne cānı var

2 göŋlüm ki cān vėrüp ġam ile aldı derdini
çoḳ aṣṣı ėtdi ṣanmaŋuz anuŋ ziyānı var

3 ḳaṣd ėtdügiyiçün leb-i cān-baḫşına göŋül
ger öldürürse gözleri kim dėr ki ḳanı var

4 çün göŋlüm alduŋ ėtme daḫı ḳaṣd-ı cān ü dil
igende ḥadden aşma her işüŋ oranı var

5 geh cān emīr olur ġamı milkine gāh dil
lā-büd cihānda her kişinüŋ bir zamānı var

6 gördükçe ḫışm ėdüp acı sözler vėrür baŋa
ḳurbān olayın aŋa ne şīrīn zebānı var

7 varduḳça **ʿadnī** dilbere cān tuḥfe iledür
nic'ėtsün eli boş varamaz ad ü ṣanı var

---

6. 197ᵃ Y. *Adnî Divanı*: G. 54/66.

1 Ayın, bir gün gonca ağzı olan o gül yanaklı servi(ye) mukabil olmaya ne canı var?

2 Gönlüm, can verip gam ile derdini aldı; (böylece) çok kâr etti, onun ziyanı var sanmayın.

3 Gönül, can veren dudağına kasd ettiği için eğer gözleri öldürürse kim kanı / derdi / suçu var, der?

4 Can ve yüreğe de kasd etme çünkü gönlümü aldın; haddini fazla aşma, her işin oranı var.

5 (Onun) gamı(nın) devletine kâh can kâh gönül emir olur; elbette cihanda herkesin bir zamanı var.

6 Gördükçe öfkelenip bana acı sözler söyler; ona kurban olayım, ne tatlı dili var.

7 'Adnî sevgiliye vardıkça can hediye götürür; ya ne yapsın, eli boş varamaz (çünkü) adı ve sanı var.
7ᵇ: nic'ėtsün: nice ėtsün: Y.

ve lehu eyżāⁿ
7.
mefāʿīlün feʿilātün mefāʿīlün feʿilün (faʿlün)
mücteẕ . - . -/. . - -/. - . -/. . - (- -)

1 şerefde gün yüzine māh-ı āsmān ėremez
revişde ḳāmetine serv-i būstān ėremez

2 cigerde ġamzesi zaḫmın göŋül ġanīmet bil
bu devlete niçeler vėrdi baş u cān ėremez

3 dehānı sırrını fikr ile nice keşf ėdeler
yaḳīn budur ki aŋa vehm ile gümān ėremez

4 yaŋaġı zülf ucından görünmese ne ʿaceb
ki nāra nūr-ı baṣar çün ola duḫān ėremez

5 diledüm elde iken ẕevḳ ile geçe ʿömrüm
meṣel-durur ki zamān devrine zamān ėremez

6 ruḫuŋa öyküneli meh yüzinde noḳṣānın
yügürür urmaġ içün mihr-i āsmān ėremez

7 yüzüŋle yaşuŋı sīm ü zer eyle ėy **ʿadnī**
ki yār dāmenine dest-i müflisān ėremez

---

7. 197[b] Y. *Adnî Divanı*: G. 57/67.

1 Gökyüzünün ayı, şerefte güneş yüzüne eremez; bağın servisi, yürüyüşte boyuna eremez.

2 Ey gönül, ciğerdeki gamzesinin yarasını ganimet bil; bu devlete birçokları baş ve can verdi, eremez.

3 Ağzının sırrını düşünerek nasıl keşfetsinler? Yakîn bilgi şudur: ona vehm ile şüphe eremez.

4 Yanağı zülfi yüzünden görünmese şaşılmaz, çünkü gözün nûru duman olduğunda ateşe eremez.

5 Ömrüm elde iken zevkle geçsin, diledim; meseldir: Zamanın devrine zaman erişemez.

6 Ay senin yüzüne öyküdüğünden beri gökteki güneş onun eksikliğini yüzüne vurmak için yürür ama yetişemez.

7 Ey ʻAdnî, yüzünle (göz)yaşını gümüş ve altın eyle çünkü sevgili eteğine iflas edenlerin eli eremez.

ve lehu eyżān
8.
mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün
hezec - - . / . - - . / . - - . / . - -

1 dildār içün endīşe-yi cān eylemek olmaz
yoḳ nesne içün bunca ziyān eylemek olmaz

2 öldürmege ḳavl ėtdügine ṭurmadı gerçi
cān vėrmek olur anı yalan eylemek olmaz

3 aġzuŋ ḫaberin ṣorduġuma ḫışm ile baḳma
her laḥẓada bir yoḳ yėre ḳan eylemek olmaz

4 sīnemde ruḫuŋ mihri ḳaçan gizlene çünkim
ḫurşīd[i] gil içinde nihān eylemek olmaz

5 dāġ-ı ġamın aŋduḳça göŋül cānuŋı yaḳma
her aŋduġını kişi hemān eylemek olmaz

6 rāz-ı dehenüŋ ṣaḳladuġum cān bigi bu kim
ser vėrmek olur sırrı ʿayān eylemek olmaz

7 āh eyleme ʻadnī dile geldükçe ġamı kim
mihmān var iken evde duḫān eylemek olmaz

---

8. 198[b] Y. *Adnî Divanı*: G. 31/52.

1 Sevgili için candan endişe etmek olmaz; bir yok nesne için bu kadar ziyan etmek olmaz.

2 Her ne kadar öldürmek için verdiği sözünde durmadıysa da can vermek olur, onu yalancı çıkarmak olmaz.

3 Ağzının haberini sormama öfkeyle bakma, her an yok yere öldürmek olmaz.

4 Göğsümde yanağının sevgisi nasıl gizlensin? Çünkü güneşi balçık içinde saklamak olmaz.

5 (Ey) gönül, gam yarasını andıkça canını yakma; kişi(nin) her andığını hemen eylemesi olmaz.

6 Ağzının sırrını can gibi sakladığım bu(ndandır): Ser vermek olur, sır vermek olmaz.

7 (Ey) ‘Adnî, (sevgilinin) gamı dile/gönle geldikçe âh eyleme; çünkü misafir varken evde duman eylemek olmaz.

ve lehu eyżāⁿ
9.
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün
mużārīʿ - - . / - . - . / . - - . / - . -

1 dilden cihānda her kime kim terk-i ser gerek
ġamzeŋ oḳına sīnesi yārā siper gerek

2 teşbīh ėdermiş özini yāḳūt laʿlüŋe
ḥaḳḳā bu işi ėtmege ṭaşdan ciger gerek

3 ʿanber ṣaçuŋ hevāsına dilden düşenlere
hindūstān diyārına cānā sefer gerek

4 inanma zülf ʿahdine cānānuŋ ėy göŋül
bir başı var ü biŋ dili andan ḥaẕer gerek

5 göŋlüm ḳapıldı çeşmine zaḫm ile cān çeker
ḫūn-rīz ü meste uyana bundan beter gerek

6 ḫaṭṭı ḫayāli gitmedi dilden ne ṭurfedür
āteş içinde bitmege reyḥān-ı ter gerek

7 **ʿadnī** bigi muḥibleri ol māh-çihrenüŋ
maḥşer güninde bī-dil ü cān ḳopsalar gerek

---

9. 199[b] Y. *Adnî Divanı*: G. 79/80.

1 Ey sevgili! Cihanda her kime gönülden başı terk etmek gerek(irse) (senin) gamzenin okuna göğsü siper etmesi gerekir.

2 Yakut, kendini (senin) dudağına benzetirmiş; doğrusu bu işi yapmak için taştan ciğer gerek(ir).

3 Ey sevgili, gönülden (senin) anber saçının hevesine düşenlere Hindistan diyarına sefer gerek(ir).

4 Ey gönül! Sevgilinin zülf yeminine inanma (çünkü) bir başı ve bin dili var, ondan korkmak gerek.

5 Gönlüm gözüne kapıldı, yara ile can çekişir; kan dökücü ve sarhoşa uyana bundan beter gerek.

6 Hattının hayali gönülden gitmedi, ne tuhaftır; ateş içinde filizlenmeye taze reyhan gerek.

7 O ay yüzlünün ‘Adnî gibi sevenleri mahşer gününde gönülsüz ve cansız dirilseler gerek.

ve lehu eyżā[n]

10.

mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

hezec - - . / . - - . / . - - . / . - -

1 şükrāne gerek terk-i ser ü cān ü ten ėtmek
ger mümkin ola kūyını bir dem vaṭan ėtmek

2 tī̇ġına libās eyledügüm ḫūn-ı cigerden
'uryāna bu kim ḫayr-durur pī̇rehen ėtmek

3 gülşende boyuŋ servine öykündügini gör
düşürmedi andan bu işi nārven ėtmek

4 yüzüŋle yaŋaġuŋ var iken bāġ-ı cihānda
bī̇-vech-durur yād-ı gül ü yāsemen ėtmek

5 cān vėrmek ile yoluŋa göŋlüŋ ḫōş olursa
sen şehden anı dėmek ü ben bendeden ėtmek

6 yüz bulduŋ ise it ile hem-ser dirilürsin
ḫaddüŋ mi-durur işbu işi 'adnī̇ sen ėtmek

---

10. 200[a] Y. *Adnî Divanı*: G. 63/71. Mecmuada 1 beyit eksiktir.

1 Eğer bir an mahalleni vatan etmek mümkün olursa şükrane için başı, canı ve teni terk etmek gerek.

2 Çıplağa gömlek yapmak hayırdır: ciğer kanından onun kılıcına elbise eylediğim bu(ndan)dır.

3 Gül bahçesinde (senin) boyunun servisine özendiğini gör, kara ağaç bu işi etme(yi) bırakmadı.

4 Cihan bağında yüzünle yanağın varken gül ve yasemini anmaya sebep yoktur.

5 (Senin) yoluna can vermek ile gönlün hoş olacaksa sen padişahtan onu söylemek ve ben kuldan (onu) yapmak (gerekir).

6 İtiyle yüz bulduysan onunla dirilirsin. Ey 'Adnî, bu işi sen(in) etme(n) haddin midir?

ve lehu eyżān

11.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

mużārīʿ - - . / - . - . / . - - . / - . -

1 māh öykünürse gün yüzüŋe hīç edeb degül
gün nice beŋzesün saŋa kim ġonca-leb degül

2 şīrīn lebüŋe öykünür imiş şeker meger
çün kelledür utanmamaḳ andan ʿaceb degül

3 ṣu üzre uġraduḳça gelüp māh[ı] ditreden
gül yüzüŋüŋ ḫayāl[i]-durur tāb-ı teb degül

4 olmaz bu ḥüsn ü ḫulḳ u leṭāfetde ėy perī
ol kimse k'aŋa mihr ana vü māh eb degül

5 başdan ayaġa rūḥ-ı mücessem-durur tenüŋ
kim dėr vücūd-ı pāküŋi kim luṭf-ı rab degül

6 ėy ḥūr **ʿadnīnüŋ** ṣımaġıl göŋül şīşesin
kim edrene diyār[ı]-durur bu ḥaleb degül

---

11. 201[a] Y. *Adnî Divanı*: G. 38/56. Mecmuada 1 beyit eksiktir.

1 Ay, (senin) güneş yüzüne özenirse hiç utanması yoktur; güneş sana nasıl benzesin? Çünkü (o) gonca dudaklı değil.

2 Şeker (senin) tatlı dudağına özenirmiş meğer, ondan (dudağına özenmesinden) utanmaması şaşılacak şey değildir çünkü o kelledir.

3 Su üzerine gelip uğradıkça ayı titreten; gül yüzünün hayalidir, humma ateşi değil.

4 Ey peri, güneşin ana ve ayın baba olmadığı kimse bu güzellik, yaratılış ve incelikte olamaz.
4[b]: k'aŋa: ki aŋa: Y.

5 Tenin baştan ayağa cisimleşmiş ruhtur, kim kusursuz vücudun (için) Allah'ın lütfu değildir, der?

6 Ey hûrî, 'Adnî'nin gönül şişesini kırma çünkü burası Edirne diyarıdır, Halep değil.

ve lehu eyżā[n]

12.

(fāʿilātün) feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün (faʿlün)

remel (- . - -) . . - - / . . - - / . . - - / . . - (- -)

1 tīġ-ı derd ile dilersin dilümi ḫāme miyem
dest-i cevr ile bükersin bėlümi nāme miyem

2 ḳo beni zār olayın zülfüŋ ucından niçe bir
başumuŋ ḳaṭʿına el uzadasın ḫāme miyem

3 kāz-ı ḥasretle tenüm ṭoġradı ḫayyāṭ-ı cihān
yā rab endāmına cevr-i felegüŋ câme miyem

4 bilmezem ʿaḳlumı sevdā alalı kim meftūn
bu leb-i pisteye yā ol göz-i bādāma mıyam

5 müşki beŋzetdügüme zülfine pür-çīn oluban
dėdi uzatma dilüŋ baŋa nedür şāme miyem

6 meclis-i ḫāṣ[ı] raḳībā ḳoyuban ʿāma varam
ḥāşe ben sencileyin ālet-i hengāme miyem

7 ʿadniyā kimse beni bilmedi hicr ile esīr
serv-i āzāde m[i] yā māh-ı gül-endāma mıyam

---

12. 201[b] Y. *Adnî Divanı*: G. 37/55.

1 Dert kılıcı ile gönlümü dilimlersin, kalem miyim; eziyet eli ile belimi bükersin, mektup muyum?
1[a]: ḫāme: câme: Y.

2 Ko beni, (senin) zülfünün yüzünden ne zamana kadar ağlayacağım? Başımın kesilmesine el uzatırsın, kalem miyim?

3 Cihanın terzisi hasret makasıyla tenimi doğradı. Yâ Rab, feleğin eziyetinin vücuduna elbise miyim?

4 Aklımı sevda alalı, bu fıstık dudağa (mı) yoksa o badem göze mi tutkunum, bilmem.

5 Misk(i) zülfüne benzettiğim için büklüm büklüm olarak / canı sıkılarak "Bana dilini uzatma, (ben) geniz miyim, nedir?" dedi.

6 Ey rakip, hâşâ ben senin gibi kalabalığın aleti miyim (de) meclis-i hası bırakıp avâma varayım?

7 Ey 'Adnî, hür servi ye mi yoksa gül endamlı aya mı ayrılık yüzünden esir oldum, kimse beni anlamadı.

ve lehu eyżāⁿ
13.
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün
hezec . - - - /. - - - /. - -

1 gözüm yaşına raḥm ėt sürme derden
ki merdüm-zādedür düşmez naẓardan

2 şol āhūdur gözüŋ kim bir naẓarda
dil ü cān ṣayd ėder biŋ şēr-i nerden

3 niçün menʿ ėtdi yārüŋ tīr-i zaḫmın
ümīdüm bu m'ıdı bėnüm siperden

4 dil-i cānāndan umma ėy göŋül raḥm
ki bitmez verd-i ter hergiz ḥacerden

5 ḫayāl-i laʿl-i dür-pūşuŋla çeşmüm
döker yāḳūt ile mercān güherden

6 ben ol zühre-cebīne müşterīyem
k'elüme ṣuna ḫūrşīd ü ḳamerden

7 yolında dilberüŋ cān vėrmegiçün
eyā **ʿadnī** ḥaẓer eyle ḥaẓerden

---

13. 202[b] Y. *Adnî Divanı*: G. 29/51.

1 Gözümün yaşına merhamet et, kapıdan sürme çünkü göz bebeği yavrusudur/insanoğludur, gözden düşmez.

2 Gözün, bir bakışta bin erkek aslandan gönül ve can avlayan şu ahudur.

3 Niçin sevgilinin okunun yarasını engelledi, benim kalkandan ümidim bu muydu?

4 Ey gönül, sevgilinin gönlünden merhamet umma, çünkü taze gül asla taştan bitmez.

5 Gözüm (senin) la'l ve inci giyinmiş hayalinle cevherden yakut ile mercan döker.

6 Ben, elime güneş ve aydan sun(ması) için o Zühre/Venüs alınlıya Müşteri/talibim.
6[b]: k'elüme: ki elüme: Y.

7 Ey 'Adnî, sevgilinin yolunda can vermek için ihtiyattan sakın!

ve lehu eyżān

14.

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü mefāʿīl (feʿūlün)

hezec - - . / . - - . / . - - . / . - - . (. . -)

1 zülfüŋ niçe ʿāḳilleri dīvāne ḳılup āh
şimdi baŋa ṭolaşdı *tevekkeltu ʿalá ʾllāh*

2 ėy mihr-cebīn seni bu vech ile gören dėr
tāc ile ḳabā gėydi yėre gökden inüp māh

3 cānā göreli yüzüŋi dil vird ėdinüpdür
zülf ü ruḫuŋuŋ fikrini her şām ü seḥer-gāh

4 sulṭān-ı dü-ʿālem-durur ol bende ki yārüŋ
hem-demlige kūyında bulur itiyile rāh

5 **ʿadnī** yoluŋa cān ü serin vėrdügi bu kim
el-ʿabdu ve mā-yemlikuhu kāne li-mevlāh

---

14. 203[a] Y. *Adnî Divanı*: G. 27/50.

1 Âh! Zülfün pek çok akıllıyı dîvâne kılıp şimdi bana dolaştı, *tevekkeltu ʿala'llāh* (Allah'a tevekkül ettim).
1[b]: *tevekkeltu ʿalá ʾllāh*: Hûd (11)/56: (İnni tevekkeltu alallahi rabbi ve rabbikum, ma min dabbetin illa huve ahızun bi nasıyetiha, inne rabbi ala sıratın mustekim: Ben, benim de rabbim, sizin de rabbiniz olan Allah'a dayandım. Çünkü her canlının kontrolü O'nun elindedir. Şüphesiz rabbimin yolu dosdoğru yoldur.)

2 Ey güneş alınlı! Seni bu yüz ile gören, ay gökten yere inip taç ve kaftan giydi, der.

3 Ey sevgili! Gönül, (senin) yüzünü göreli zülf ve yanağının düşüncesini her akşam ve seher vakti diline dolamıştır.

4 Sevgilinin mahallesinde itiyle arkadaşlığa yol bulan kul, iki âlemin sultanı olur.

5 *el-ʿAbdu ve mā-yemlikuhu kāne li-mevlāh* (Kul ve sahip olduğu şeyler efendisine aittir); 'Adnî(nin) (senin) yoluna can ve başını verdiği bu(ndan sebeptir).

ve lehu eyżā[n]
15.
fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1 cānı n’eylerdi dil-i bī-çāre cānān olmasa
bülbüle ʿālem ḳafesdür ger gülistān olmasa

2 öldürem dėdügine āḫir peşīmān oldı āh
n’olayıdı ḫūblar bī-ʿahd ü peymān olmasa

3 leblerüŋ-çün cān ü dilde mācerā var ḳorḫaram
ol iki ḫūn-rīz arasında bir ḳan olmasa

4 gözlerüme tūtiyā-yı ḫāk-i pāyüŋ bes-durur
ėy ṭabīb-i cān ne ġam kuḥl-i ṣıfāhān olmasa

5 ḥüsnüŋüŋ gencīnesin yaġmā ḳılurdı ḫūblar
ejdehā-yı ṭurre-yi zülfüŋ nigeh-bān olmasa

6 ʿışḳ-ı cānān ile dil ol deŋlü ülfet ṭutdı kim
kāşkī cümle cihān derd olsa dermān olmasa

7 ol ḳadar oldı ġam ü hicrüŋ ile ʿadnī nizār
ki anı bilmezdi kimse āh ü efġān olmasa

---

15. 204[a] Y. *Adnî Divanı*: G. 34/54.

1 Zavallı gönül, sevgili olmasa canı n’eylerdi; âlem, eğer gül bahçesi olmasa bülbüle kafestir.

2 Öldüreyim dediğine sonra pişman oldu. Âh, güzeller yemininde durmasa ne olurdu!

3 Dudakların için can ve gönülde macera var, o iki kan dökücü arasında bir kan olmasa, (bundan) korkarım.

4 Ey can doktoru, gözlerime (senin) ayağının toprağının sürmesi yeter, İsfahan sürmesi olmasa ne çıkar?

5 Güzeller, zülfünün lülesinin ejderhası bekçi olmasa, güzelliğinin hazinesini yağmalarlardı.

6 Gönül, sevgilinin aşkı ile o kadar kaynaştı ki keşke bütün cihan dert olsa, derman olmasa!

7 ‘Adnî gam ve ayrılığınla o kadar zayıfladı ki âh ve feryad(ı) olmasa onu kimse tanımazdı.

ve lehu eyżān

16.

mefāʿīlün feʿilātün mefāʿīlün feʿilün (faʿlün)

mücteṣ . - . -/. . - -/. - . -/. . - (- -)

1 görürse gün yüzüŋüŋ ṭalʿatın ḳamer yėrine
sėzerse şehd-i lebüŋ vaṣfını şeker yėrine

2 ḳaşuŋ kemānı ne deŋlü atarsa ġamzeŋ oḳın
nişān ėder dil aŋa cānını siper yėrine

3 boyuŋ ki serv-i gülistān-ı ḥüsndür ne ʿaceb
ki vėrdügi baŋa nār-ı ġam oldı ber yėrine

4 cefāsı ḫᵛānını baḫş ėtdügini ġayrlara
işitse derd ile dil yaḳılup ciger yėrine

5 ḥarām[ī] gözlerüŋe ḳanumı ḥelāl ėdeyin
belāda derdüŋi dök luṭf eyle vėr yėrine

6 ėrerse boyuŋa serv-i sehī ola māyil
görürse lāle yaŋaġuŋı verd-i ter yėrine

7 ayaġuŋuŋ tozı girseydi ʿadnīnüŋ eline
çekeydi gözlerine sürme-yi baṣar yėrine

---

16. 204[b] Y. *Adnî Divanı*: G. 35/54.

1 Güneş yüzünün güzelliğini görürse ay yerinir, dudağının balının özelliğini sezerse şeker yerinir.

2 Kaşının yayı gamzenin okunu ne kadar atarsa, gönül ona canını siper yerine nişan eder.

3 Boyun, güzelliğin gül bahçesinin servisidir; (buna) şaşılmaz çünkü bana verdiği meyve yerine gam ateşi oldu.

4 Yabancılara eziyet sofrasını sunduğunu işitse gönül dert ile yakılır, ciğer yerinir.

5 (Senin) haydut gözlerine kanımı helal edeyim, belâ konusunda derdini saç, lutfeyle, kanımın karşılığında / onun yerine ver.

6 Düzgün servi, boyuna ererse sana meyleder; gelincik renkli yanağını görürse taze gül yerinir.

7 (Senin) ayağının tozu ‘Adnî’nin eline geçseydi, (onu) göz sürmesi yerine gözlerine çekerdi.

ve lehu eyżāⁿ
17.
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün
remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1 gördügümce ʿanberīn zülfi ruḫ-ı dildārda
mār-ı müşk-efşān yatupdur ṣanuram gülzārda

2 yād ḳılduḳça leb-i cān-baḫşuŋı peydā olur
ġonca-yı şādī gülistān bu dil-i efgārda

3 lāle ḫaddüŋden meger gül reng ü bū uġurladı
kim dıraḫta ṣaruban gezdürdiler bāzārda

4 ey gözüm nūrı budur eşigüŋe yüz sürdügüm
kaʿbeyi her kim ṭavāf ederse yanmaz nārda

5 zülfüŋ ey meh-rū ruḫuŋda olduġı pür-tāb bu
günde yatduḳça olur ḳuvvet ziyāde mārda

6 yaluŋuz cān alduġın fikr etme ey dil ḳıl ḥaẕer
daḫı niçe ḥīle var ol ṭurre-yi ṭarrārda

7 ʿadniyā dildār gūşına münāsibdür hemīn
işbu dür kim var-durur bu naẕm-ı gevher-bārda

---

17. 205ᵇ Y. *Adnî Divanı*: G. 3/36.

1 Sevgilinin yanağında anber kokulu zülfü gördükçe gül bahçesinde misk saçan yılan yatıyor sanırım.

2 (Senin) can veren dudağını andıkça gül bahçesi olan bu yaralı gönülde sevinç goncası biter.

3 Gül, (senin) lale yanağından muhtemelen renk ve koku çaldı; bu yüzden (onu) ağaca sarıp pazarda gezdirdiler.

4 Ey gözümün nûru! Kâbe'yi her kim tavaf ederse ateşte yanmaz, eşiğine yüz sürdüğüm bundandır.

5 Ey ay yüzlü! Güneşte yattıkça yılanda kuvvet artar, (senin) zülfünün yanağında büklüm büklüm olduğu bu(ndandır).

6 Ey gönül, sadece can aldığını düşünme, kork; (çünkü o) dolandırıcı lülede daha ne hile var!

7 Ey 'Adnî! Bu cevher saçan şiirdeki inci sevgili(nin) kulağına her zaman uygundur.

ve lehu eyżā[n]

18.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün faʿlün (feʿilün)

mücteṣ . - . -/. . - - /. - . -/- - (. . -)

1 götür niḳābı yüzüŋ nūrın āşikār eyle
zevāle ṣal güneşi māhı şerm-sār eyle

2 cigerde ġamzeŋ oḳın oda yaḳayın hele ben
senüŋ de her ne elüŋden gelürse var eyle

3 güneş ṭutulduġın ey māh görmek istерseŋ
benefşe zülfüŋi gün yüzde tārumār eyle

4 yüzin çevürdi ḫōş ėtdi raḳīb cevrüŋden
var indi her kişi kend'özüŋe yār eyle

5 ḫarāb-ı cānı dilerseŋ ʿimāret eyleyesin
göŋülde ʿışḳ esāsını üstüvār eyle

6 cihānda isterisеŋ ey göŋül ḥayāt-ı ebed
ayaġı ṭopraġına baş u cān niṣār eyle

7 biri de **ʿadnī** gibi gül yüzüŋi medḥ ėdemez
gerekse bülbüli bāġuŋda ṣad hezār eyle

---

18. 206[b] Y. *Adnî Divanı*: G. 68/74.

1 Örtüyü (yüzünden) kaldır, yüzünün nûrunu ortaya çıkar (böylece) güneşi batmaya bırak, ayı utandır. 1[a]: niḳābı: niḳāb: Y.

2 Hele ben gamzenin okunu ciğerde ateşe yakayım, senin de elinden her ne gelirse var yap.

3 Ey ay! Güneş tutulmasını görmek istersen menekşe zülfünü güneş yüz(ün)de dağıt.

4 Rakip, (senin) eziyetinden yüzünü çevirdi, iyi etti; şimdi git, her kişi(yi) kendine dost eyle.

5 Can harabesinin bayındır olmasını istersen gönülde aşk temelini sağlamlaştır.

6 Ey gönül, cihanda ebedî hayat istersen (sevgilinin) ayağı toprağına baş ve can saç.

7 Gerekirse bağında bülbülü yüz binlerce eyle, biri dahi (senin) gül yüzünü 'Adnî gibi övemez.

ve lehu eyżā[n]
19.
mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün
hezec - - . / . - - . / . - - . / . - -

1 tā laʿl-i lebüŋ ʿaksi dil-i sāġara düşdi
ʿuşşāḳ-ı cihān cümle mey-i aḥmere düşdi

2 cān vėrdügi dil ġamzeŋüŋ üstinde budur kim
hicr odına ṣabr ėdemeyüp ḫancere düşdi

3 vardı müjeden zülfine cān-bāz oluban dil
gör nice ḳılıçdan atılup ḫancere düşdi

4 gülşende görüp ḳad ü ruḫuŋ reşk ü ḥayādan
güller ḳızarup lerze ten-i ʿarʿara düşdi

5 **ʿadnī** gibi saʿd-aḫter ü ferḫunde-zamāndur
şol dil ki bugün ol yüzi meh dilbere düşdi

---

19. 207[a] Y. *Adnî Divanı*: G. 40/57.
2 beyit eksiktir.

1 (Senin) dudağının laʿli kadehin gönlüne düştüğü an cihanın bütün âşıkları kırmızı şaraba düştü.

2 Gönül, ayrılık ateşine sabredemeyip hançere düştü (intihara kalkıştı); gamzenin üstünde can verdiği bu(ndan)dır.

3 Gönül, cambaz olup kirpikten zülfüne vardı; kılıçtan atılıp hançere nasıl düştü(ğünü) (intihara nasıl kalkıştığını) gör.

4 Gül bahçesinde (senin) boy ve yanağını görüp güller kıskançlık ve utançtan kızarıp ardıç ağacının bedenine titreme düştü.

5 Bugün o yüzü ay sevgiliye düşen şu gönül, ʻAdnî gibi yıldızı kutlu ve zamanı uğurlu olandır.

ḳaṣīde-yi [berāy-ı çīnīli köşk] li-aḥmed pāşā

20.

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

hezec - - . /. - - . /. - - . /. - -

1 ey ḳaṣr-ı felek-rifʿat ü ey ṭāḳ-ı muʿallā
yā ḳıble-yi ʿālīsün veyā kaʿbe-yi ʿulyā

2 gerdūnda ne saḳfuŋ bigi bir beyt ola maʿmūr
cennetde ne ferşüŋ bigi bir ʿarş ola aʿlā

3 hem ẕāt-ı ʿimāda èşigüŋ mesned-i ʿālī
hem menzil-i maḥmūda ḳapuŋ maḳṣad-ı aḳṣā

4 ḥācet elin urmaġa ṭavāf içre melāik
kaʿbe ḳapuŋuŋ ḥalḳasıdur ʿurve-yi vüṯḳā

5 ṣan āyīne-yi ġayb-nümā oldı ruḫāmuŋ
k'ètdi dü cihān naḳşını gün gibi hüveydā

6 mirḳātüŋe bir pāye yèdi çarḫ-ı muṭabbaḳ
eyvānuŋa bir ṭāḳ ṭoḳuz ḳubbe-yi ʿuẓmā

---

20. 208[a] Y. *Ahmet Paşa*: K. 11/42.

4 beyit eksiktir.

1 Ey felek yüksekliği(ndeki) kasr ve ey yüce kemer! Ya ulu kıblesin veya yüce kâbe(sin).

2 Felekte ne damın gibi bayındır bir ev vardır ne cennette zeminin gibi yüce bir arş vardır.

3 Hem eşiğin direk sahibine yüce makam(dır) hem kapın övgüye değer menzile en büyük amaç(tır).

4 Senin Kabe kapının halkası, tavafta meleklerin ihtiyaç elini koyması için sağlam bir kulptur.

3[a]: ʿimād (direk) ve 4[b]: ʿurve-yi vüṯḳā (*el-urvetü'l-vüskā* / sağlam kulp) *TDV İslâm Ansiklopedisi*'nde şu şekilde açıklanmıştır:

> Bazı rivayetlerde Abdullah b. Selâm'ın gördüğü bir rüya ile o rüyada tasvir edilen bir bahçeden, ortasında göklere uzanan bir direkten ve tepesinde bulunan bir kulptan söz edilir. Hz. Peygamber'in o bahçeyi İslâm, direği İslâm direği, kulpu da el-urvetü'l-vüskā (İslâm üzere kalmak) şeklinde yorumladığı rivayet edilmiştir (Müsned, V, 452; Buhârî, "Menâḳıbü'l-enṣâr", 19; Müslim, "Feżâ'ilü'ṣ-ṣaḥâbe", 148).

Yine *el-urvetü'l-vüskā* için:

> Bu tabir Kur'ân-ı Kerîm'de şu iki âyette geçmektedir: "Dinde zorlama yoktur. Çünkü doğru eğriden açıkça ayrılmıştır. O halde kim tâğūtu tanımayıp Allah'a inanırsa kopmak bilmeyen sapasağlam bir kulpa yapışmıştır." (el-Bakara 2/256); "İyilik yaparak kendini Allah'a teslim eden kimse şüphesiz en sağlam kulpa tutunmuştur." (Lokmân 31/22). [Ğıyasettin Arslan: "el-Urvetü'l-vüskā": *TDV İslâm Ansiklopedisi*: 42. C. 185-186. ss.: İstanbul 2012: 186. s.]

5 Mermerin sanki gaybı gösteren ayna oldu; böylece iki dünya nakşını gün gibi âşikâr etti.

5[b]: k'ètdi: ki ètdi: Y.

6 Yedi katmanlı felek (senin) merdivenine bir basamak(tır), yüce (gökyüzünün) dokuz kubbe(si) (senin) köşküne bir kemer(dir).

[7] düşmiş yapılurken göge ṣaḥnuŋdan iki ḫışt
k’olmış biri meh birisi mihr-i felek-ārā

[8] görür ser-i ḳaṣruŋdan ėden kimse neẕāre
nüh ṭāremi bir dāne-yi ḫardal bigi ednā

[9] düşüre sipihr üzre külāhını başından
her kim baḳa çarḫ üstine ṣaḥnuŋdan aşaġa

[10] vaṣf ėtdügüm ol ṣoffa-durur k’işidüp anı
ḫacletle nihān ėtmiş özin cennet-i me’vā

[11] şol ḳaṣr k’anuŋ şemsesi şerminden ėder şems
şeb sāyesi altında gėce kend’özin aḫfā

[12] bu ṭāḳ-ı zebercedden açar revzen-i zerrīn
kim ėde ʿarūs-i felek ol ḳaṣr[ı] temāşā

[13] ol bāġ-ı cinān kim pür olur ḥūr ile ġılmān
gūyā ki meleklerle ṭolar kaʿbe-yi ʿulyā

[14] şol ṣoffa ki zülfin aŋa cārūb ėde rıḍvān
süpründüsini gözlerine kuḥl ėde ḥavrā

[15] bir kūşesidür ṣoffasınuŋ ṣaḥnı dü kevnüŋ
bir fürcesidür ʿarṣasınuŋ sāḥat-i ʿuḳbā

[16] bir nükte oḳıdur kim atar bu kemer anı
şol ṭīr-i felek k’oldı dil-i çarḫda peydā

[17] ʿaḳl anda mühendisdür ü devlet aŋa miʿmār
ḥazm anda mübāşirdür ü rifʿat aŋa bennā

---

[7] (Kasrın) yapılırken avlundan iki tuğla göğe düşmüş; böylelikle biri ay, biri feleği süsleyen güneş olmuş.
7[b]: k’olmış: ki olmış: Y.

[8] Kasrının zirvesinden bakan kimse dokuz kubbeyi bir hardal tanesi gibi küçük görür.

[9] Her kim avlundan aşağı feleğ(in) üstüne bakarsa külâhını başından gökyüzü üzerine düşürür.

[10] Övdüğüm o sofadır ki Me’vâ cenneti onu işitip utançla kendini gizlemiş.

[11] Güneş, şu kasrın şemse (süsleme)sinden utandığından gece (vakti) kendini gece gölgesi altında gizler.

[12] Feleğin gelini, o kasrı seyretsin diye bu zebercet kemerden altın pencere açar.

[13] Yüce Kâbe’(nin) meleklerle dol(duğu) gibi o cennetlerin bahçesi de hûrî ve gılmân ile dolar.

[14] O (öyle bir) sofa(dır) ki Rıdvan ona zülfünü süpürge eder, hûrîler (onun) süprüntüsünü gözlerine sürme eder.

[15] Sofasının avlusu, iki cihanın bir köşesidir; âhiretin avlusu, arsasının bir çatlağıdır.

[16] Feleğin gönlünde ortaya çıkan şu feleğin oku, bu kemer(in) at(tığı) bir nükte okudur.
16[b]: k’oldı: ki oldı: Y.

[17] Akıl onda mühendistir ve devlet ona mimar(dır), dikkat onda mübaşirdir ve yücelik ona yapı ustası(dır).

[18] her ṣubḥ kireç taşır idi ṣevr ile gerdūn
her gėce ḥaṣā döker idi necm-i semāvā

[19] geh kāh-keşān gāh iledüp ḫırmen-i mehden
dōlāb-ı felek delv ile dökerdi aŋa mā

[20] geh ṣoffası dīvārına cām olmaġa rūşen
nūr alur idi ʿāriyete māh-ı mücellā

[21] ḫūrşīd işidüp dėdi ki ėy māh yėrüŋ bil
ben var iken ol mertebe degmez saŋa ẕīrā

[22] ferrāşlaruŋ çalduġı cārūb ile her ṣubḥ
kāfūr ġubārıyla ṭolar ḳubbe-yi mīnā

[23] cārūb-ṣıfat beste-miyān olsa yėridür
kim yüz sürüyüp ėşigiŋi pāk ėde cevzā

[24] bezmüŋde yanan şemʿden uyarmaġa ḳandīl
her gėce gelür revzenüŋe māh-ı muʿallā

[25] nāhīd nevāsından ėder bezmüŋi muġnī
muṭriblerüŋ alsa ele ḳānūn ile şeş-tā

[26] aḳvāl-i muġannīŋi semāʿ ėdeli her şeb
taʿlīme gelür çengin alup zühre-yi zehrā

[27] çün maṭbaḫınuŋ dūdınadur çarḫ hevā-dār
ṭolarsa dimāġına ne ṭaŋ her gėce sevdā

[28] ol serv ki dīvāruŋa naḳş eyledi naḳḳāş
teşbīh olunmaġa yarardı aŋa ṭūbā

[29] ṭūbā eger aṣılmasa cennetde nigūn-sār
ṣoffaŋdaġı serv olmasa bu vech ile raʿnā

---

[18] Felek, boğa (burcu) ile her sabah kireç taşırdı; göklerin yıldızı, her gece çakıl taşı dökerdi.
[19] Feleğin çarkı kâh Samanyolu('ndan) kâh ay ağılından getirip kova ile ona su dökerdi.
[20] Kâh parlak ay, sofası(nın) duvarına aydınlık cam olmak için ışık ödünç alırdı.
[21] Güneş işitip "Ey ay, yerini bil çünkü ben var iken o mertebe sana lâyık olmaz!" dedi.
[22] Mavi kubbe her sabah süpürgecilerin vurduğu süpürge ile kâfûr tozuyla dolar.
[23] İkizler burcu yüz sürüp eşiğini temizlesin (diye) süpürge gibi beli bağlı olsa yeridir.
[24] Yüksek ay, (senin) meclisinde yanan mumdan kandil yakmaya her gece pencerene gelir.
[25] Mutriplerin ele kânûn ile şeştâ alsa; Venüs, nağmesinden meclisini doyurur.
[26] Parlak Venüs, (senin) şarkıcının sözlerini işiteli her gece çengini alıp öğrenmeye gelir.
[27] Zihnine her gece sevda dolarsa şaşılmaz çünkü felek (senin) mutfağının dumanına tutkundur.
[28] Duvarına nakkaş(ın) nakış eyledi(ği) o serviye benzetilmeye tûbâ yakışırdı.
[29] Sofandaki servi bu yüzden güzel olmasa eğer tûbâ cennette baş aşağı asılmazdı.
29[b]: ṣoffaŋdaġı: ṣaffuŋdaġı: Y.

[30] ol serv-i dil-ārāya hevā-dār-durur āb
kim düşdi bu ḳaṣr ayaġına bī-ser ü bī-pā

[31] şādī-le geçer ʿömr bigi tāze vü ḫurrem
ol ṣu ki sarāyuŋda hemīşe ola icrā

[32] kevṣer mi bu yā şerbet-i cüllāb-ı revān-baḫş
yā nehr-i leben k'ėtdi cinān bāġını isḳā

[33] hem baḥr-i sipihr anda ḥabāb-ı güẕerāndur
hem ḫūt-ı felekdür aŋa dil teşne vü ẓamā

[34] bu ḥavż mı yā çeşme-yi ḫūrşīd-i cihān-tāb
bu ferş mi yā cām-ı cihān-bīn-i mücellā

[35] mir'āt-ı müẕehheb aṣar altun resen ile
ḫūrşīd k'ola levḥa-yı zerrīnüŋe hem-tā

[36] dōlāb olup āşüfte-yi būstān-ı sarāyuŋ
yaşlar döküben nāle ḳılur vālih ü şeydā

[37] ṣu dėyü şehāb aḳıdur uş burc-ı velādan
dōlāblaruŋ ki oldı felekler bigi aʿlā

[38] şimden gėrü bozulsa ne ġam çenber-i çarḫuŋ
kim bunlar ėder rūz ü şeb eflāk işin inşā

[39] ḳaṣruŋa ḳaçan beŋzeye bir māh ile eflāk
kim mihr-liḳālarla ṭolar bunda zevāyā

[40] āhūlar olur bunda perī-peyker ü müşgīn
ṭūṭīler olur bunda şeker-ḫande vü gūyā

---

[30] Su, o gönlü süsleyen serviye tutkundur, bu yüzden bu kasr(ın) ayağına başsız ve ayaksız düştü.

[31] Sarayında daima akan o su, mutluluk ile geçen ömür gibi taze ve gönül açıcı(dır).

[32] Bu, kevser mi yoksa can bağışlayan gül suyu şerbeti (mi) yoksa cennetler(in) bahçesini sulayan süt nehri (mi)?
32[b]: k'ėtdi: ki ėtdi: Y.

[33] Hem gökyüzü denizi onda geçici hava kabarcığıdır hem gönül ona susamış feleğin balığıdır.

[34] Bu, havuz mu yoksa cihanı aydınlatan güneşin çeşmesi (mi)? Bu, yeryüzü mü yoksa parlak cihanı gören kadeh (mi)?

[35] Güneş, altın levhasına denk olsun (diye) altın ip ile yaldızlı ayna asar.

[36] Saray bostanının âşığı çark olup yaşlar döküp şaşkın ve çılgın bir şekilde inler.

[37] Çarkların felekler gibi yüce oldu; bu dostluk burcundan su diye kayan yıldız akıtır.
37[b]: vezin bozuk.

[38] Çarkın çemberi bundan sonra bozulsa ne çıkar? Çünkü feleklerin işini gündüz ve gece bunlar inşa eder.

[39] Felekler bir ay ile (senin) kasrına nasıl benzeyebilir? Çünkü bundaki zaviyeler güneş yüzlülerle dolar.

[40] Ahular bunda peri yüzlü ve misk kokulu olur, papağanlar bunda güler ve konuşur olur.

41 her gün ser-i ḳaṣruŋa çıḳar mihr-i dil-efrūz
kim şāh-nişīnüŋi görüp ėde temāşā

42 nā-geh görinür gözine bir māh-liḳā kim
germ olup ėder revzeneden kend'özin ilḳā

43 bālā-yı sarāyuŋda ṭutar ḳaṣr-ı refī'uŋ
gerdūn-ı berīn üstine bir ḫayme-yi vālā

44 tā kim ṭoġa sa'd ılduzı ol burc-i şerefden
māh ile muḳārin görüne cem'-i s̱üreyyā

45 ol māh-ı sa'ādet ki ḳılur ṣadruŋı menzil
ḫūrşīd-i cihāndur ki felek farḳına ḳor pā

46 sulṭān-ı selāṭīn-i cihān şāh muḥammed
cemşīd ḳader ḳadr u ferīdūn ḳażā-rā

47 yoġ idi cihān milketi menşūrına taḥrīr
kim levḥde ḳılmışdı ḳalem adını ṭuġrā

48 ḫāk-i deri a'yān gözine kuḥl-i cevāhir
gerd-i rehi devlet yüzine dīde-yi bīnā

49 kem çākerinüŋ manṣıbıdur maşrıḳ u maġrib
kemter ḳulınuŋ baḫşişidür milket-i dünyā

50 luṭf u kerem ü ḫulḳ u seḫāvetle müzeyyen
faż̈l ü hüner ü 'ilm ü şecā'atle muḥallā

51 anuŋçün olur sözleri şekker bigi şīrīn
kim şīr ü şekerl'ėtmiş anı dāye mürebbā

---

41 Cumbanı görüp seyretsin (diye) gönül aydınlatan güneş her gün kasrının başına çıkar.

42 Birdenbire gözüne bir ay yüzlü görünür; bu nedenle hararetlenip pencereden kendini atar.

43 Sarayının üstünde yüce kasrın, yüksek feleğin üstüne yüce bir çadır tutar.

44 O şeref burcundan kutluluk yıldızı doğana kadar Ülker takımyıldızı, ay ile yakın görünür.

45 O, başını menzil kılar mutluluk ayı(dır); cihanın, felek tepesine temel koyar güneşidir.

46 Cihan sultanlarının sultanı şâh Muhammed, Cemşid kadar kıymetli, Feridun gibi hüküm sahibidir.

47 Fermanına yazılmamış bir cihan ülkesi yoktu çünkü kalem onun adını levh-i mahfuzda tuğra olarak yazmıştı.
47[b]: ḳılmışdı: ḳalmışdı: Y.

48 Kapısının toprağı, âyânın gözüne cevherler sürmesidir, yolunun tozu devletin yüzüne gören gözdür.

49 Doğu ve batı, değersiz bir kulunun mansıbıdır; dünya mülkü, çok itibarsız (olan) kulunun bahşişidir.

50 Lütuf, kerem, yaratılış ve cömertlikle süslenmiş, üstünlük, hüner, ilim ve cesaretle donatılmış.

51 Dadı onu süt ve şekerle beslemiş, onun için sözleri şeker gibi tatlı olur.
51[b]: şekerl'ėtmiş: şekerle ėtmiş: Y.

[52] bir ḥabbe-durur himmeti miʿyārına nüh çarḫ
bir ḳaṭre-durur cūd-ı yedinde yėdi deryā

[53] kevkeb gibi her burc ṭolar kevkebe-yi şāh
çarḫuŋ yėdi ḳat ḳalʿasını ger ḳıla yaġmā

[54] bir būte-durur tīriŋe bu beyża-yi zerrīn
bir ḥalḳa-durur nīzeŋe bu çenber-i dü-tā

[55] ḳahruŋ odınuŋ ḳıṭʿasıdur āteş-i dūzaḫ
luṭfuŋ ṣuyınuŋ ravżasıdur cennet-i me'vā

[56] ṭabʿuŋ görinür ḳāmet-i dilber gibi mevzūn
şiʿrüŋ oḳunur ḫaṭṭ-ı ṣanem bigi dil-ārā

[57] cān āyene-yi ḥüsnüŋ ile ṭūṭī-yi nāṭıḳ
dil ebr-i ʿaṭāyāŋ ile deryā-yı güher-zā

[58] tīġuŋ yüzine noḳṭa-yı zerrīn ḳodı ḫurşīd
çün dest-i ḳażā āyet-i fetḥ eyledi imlā

[59] gird-i sipehüŋ ẓulmeti-le şuʿle-yi tīġuŋ
gösterdi şehā ḥarb günin leyle-yi ḳamrā

[60] ḫurşīd-i ẓafer ṭāliʿ olur fetḥ-i ufuḳdan
çün ṣubḥ-ṣıfat keşf ėde tīġuŋ yed-i beyżā

[61] ḳılar ḳılıcuŋ ʿarşda aṣıldıġın iʿlām
ḫurşīd ki çarḫ üzre çeker tīġ-ı mücellā

[62] tīz-āb-ṣıfat çünki deler āheni tīġuŋ
pūlād siper olsa n'ola sīne-yi aʿdā

[63] rām oldı senüŋ emrüŋe bu tevsen-i gerdūn
kim şekl-i hilāl urdı felek ḫingine tamġa

---

[52] Dokuz felek yardımının ölçüsüne göre bir zerredir; elinin ihsanında bütün denizler bir damladır.
[53] Şâhın gösterişi, feleğin yedi kat kalesini yağma kılarsa her burç yıldız gibi dolar.
[54] Bu altın yumurta, okuna bir potadır; bu bükülmüş çember, mızrağına bir halkadır.
[55] Cehennem ateşi, (senin) kahrının ateşinin ülkesidir; Me'vâ cenneti, lütfunun suyunun bahçesidir.
[56] Yaratılışın, sevgilinin endamı gibi âhenkli görünür; şiirin, gönlü süsyelen put hattı gibi okunur.
[57] Can, güzelliğinin aynası ile konuşan papağan; gönül, hediyeler bulutun ile gevher doğuran deniz(dir).
[58] Güneş, kılıcın yüzüne altın nokta koydu çünkü kazâ eli, fetih âyeti yazdı.
[59] Ey şâh! Askerinin tozunun karanlığı ile kılıcının parıltısı, savaş gününü çok parlak bir gece gibi gösterdi.
[60] Ufuğun fethinden / açılmasından zafer güneşi doğar çünkü senin kılıcın sabah sıfatlı bir beyaz el ortaya çıkarır.
[61] Felek üzerine parlak kılıç çeken güneş, kılıcın göğün en yüksek katında asıldığını bildirir.
[62] Kılıcın kezzap vasıflı(dır) çünkü demiri deler, düşmanların göğsü çelikten siper olsa ne çıkar?
[63] Bu feleğin vahşi atı senin emrine boyun eğdi, bu nedenle felek, kır atına hilal şeklinde damga vurdu.

[64] āhū-yı felek gördi seḥer şīr-i livāŋı
ḫūn-i cigerinden dil-i ṣubḥ oldı dem ala

[65] māh-ı ʿalemüŋ burc-ı felek ḳıldı zemīni
kim naʿl-i semendüŋle hilāl oldı hüveydā

[66] çün ṣubḥ-ı ṣafā ṣıdk ile mihrüŋden urur dem
rūşen-dil olup bulsa ne ṭaŋ ṭalʿat-ı ġarrā

[67] dīvān-ı ḳażā içre ḳalem çekdi ʿuṭārid
ḳılmaġa ḳader ṣafḥasına ḥükmüŋi imżā

[68] bugün görinür rāyuŋ ile gün gibi rūşen
ol sır ki nihān ėtmiş-idi vaʿde-yi ferdā

[69] ʿadlüŋle yatur mest oluban bāġ yolında
zerrīn külehiyle gėceler nergis-i şehlā

[70] ʿahdüŋde fiġān ėtmedi bir kimse meger ney
devrüŋde cefā çekmedi bir kimse meger yā

[71] māh olmaġ içün meclisüŋe micmer-i gerdān
her meh pür ėder kāsesine ʿanber-i sārā

[72] bu maṭlaʿ-ı ġarrāya düzer ṣavt-ı ter-āheng
bustān-ı sarāyuŋda öten murġ-ı ḫōş-āvā

[73] ėy ḳıblegeh-i ehl-i ṣafā ol ruḫ-ı zībā
v'ėy ḥalḳa-yı beytü 'l-ḥarem ol zülf-i semen-sā

[74] dil ḫaṭṭ-ı ġubārīŋi görüp oḳudı reyḥān
rūşen bu k'ėder noḳṭa-yı ḫālüŋ anı ḫᵛāna

---

[64] Feleğin ahusu seher (vakti) (senin) sancağının aslanını gördü, sabahın gönlü ciğerinin kanından kan ala(cak) oldu.

[65] Feleğin burcu, yeri sancağın ayı kıldı, çünkü çevik atının nalıyla (o) apaçık hilal oldu.

[66] Zevk sabahı (senin) sadakat ve sevginden söz eder, bunun için gönlü aydınlık olup parlak bir yüz bulsa şaşılmaz.

[67] Merkür, kader sayfasına hükmünü imza etmek için kaza divanı içinde kalem çekti.

[68] Yarının mühleti(nin) gizlemiş (olduğu) o sır, bugün fikrin ile gün gibi aydınlık görünür.

[69] Şehla nergis, altın külahıyla geceler; bağ yolunda adaletinle kendinden geçip yatar.

[70] Ney hariç bir kimse devrinde feryat etmedi, yay hariç bir kimse devrinde eziyet çekmedi.

[71] Ay, (senin) meclisinde tütsü kabı döndürmek için her ay kâsesine katıksız anber doldurur.
71[a]: micmer-i gerdān: micmere gerdān: Y.

[72] Sarayının bostanında öten hoş sesli kuş, bu parlak matlaa taze ahenkli ses düzer.

[73] Ey o güzel yanağı zevk ehlinin kıblesi, ey yasemin gibi saçı Beytü'l-Harem'in halkası olan!

[74] Gönül, gubarî hattını görüp reyhan okudu; beninin noktası onu okuyucuya âşikâr eder.
74[a]: ḫaṭṭ-ı ġubārīŋi: ḫaṭṭ-ı ġubāruŋı: Y.
74[b]: k'ėder: ki ėder: Y.

[75] ḫıżr-ı ḫaṭuŋ ėrişmese ḳanlu yaşum ėy dost
ḳılurdı gözüm zevraḳını ġarḳa-yı deryā

[76] dökmiş ḳadeḥ-i sīme zer-i surḫ-ı müẕābı
sāḳī ki ḫıżāb ėtmiş elin bāde-yi ṣahbā

[77] ḳan yudar ıraḳdan ḳabaġum bigi ṣurāḥī
alduḳça lebüŋ būselerin bāde-yi ḫamrā

[78] zülf-i siyehüŋden görinür tāb-ı cemālüŋ
ṣan leyle-yi ḳadr içre ḳılur nūrı tecellā

[79] yā çekmesün āhū gözüŋe mekr ile ḳaşuŋ
kim ḳıldı ḫarem kūşesini menzil ü me'vā

[80] gīsūlarına tāb vėrür dost ki yaʿnī
şeh ʿahdi-durur baġlu gerek ẓulmet-i sevdā

[81] tīġ ile ṭutar ġamzesi iḳlīm-i cemāli
islām diyārın nitekim şāh-ı muʿallā

[82] şāhā ne var oldı ise evvelki sarāyuŋ
ḳudsīlere yüz urmaġ içün mescid-i aḳṣā

[83] çün eyledüŋ ol kaʿbe-yi ʿālīyi ʿimāret
oldı aŋa taḥvīl bugün ḳıble-yi ʿulyā

[84] bu yėdi ṭabaḳ kāġıd-ı şeffāfını eflāk
her ṣubḥ ḳılur mühre-yi mihr ile mücellā

[85] pergār çeküp ḳavs-i ḳuzaḫ defter-i çarḫa
ḫurşīd-i zer-efşān ėder altunla muḥaşşā

[86] gök çīnī devātını ḳılur ḥoḳḳa-yı çarḫuŋ
her gėce şeb-i tīre ṭolu ʿanber-i sārā

---

[75] Ey dost, hattının Hızır'ı erişmese kanlı yaşım, gözüm kayığını denize batırırdı.
[76] Kırmızı şarab(ın) elini boyamış (olduğu) sâkî, erimiş kırmızı altını gümüş kadehe dökmüş.
[77] Kırmızı şarap, (senin) dudağının öpücüklerini aldıkça sürahi, kadehim gibi uzaktan kan yutar.
[78] Siyah zülfünden yüzünün parıltısı görünür, sanki Kadir Gecesi içinde nûr tecelli eder.
[79] Kaşın, ahu gözüne hile ile yay çekmesin; çünkü harem köşesini, konak yeri ve yurt kıldı.
[80] Dost, saçlarına parlaklık verir çünkü sevda karanlığı padişah devrinde bağlı gerek(ir).
[81] Yüce şâh(ın) İslam diyarını (tut)tuğu gibi gamzesi de güzellik diyarını kılıç ile tutar.
[82] Ey şâh! Önceki sarayın kutsallara yüz sürmek için Mescid-i Aksa oldu ise ne var?
[83] O ulu Kâbe'yi bayındır eyledin, bu nedenle bugün yüce kıble ona çevrildi.
[84] Felekler, her sabah bu yedi tabaka şeffaf kağıdını güneş mühresi ile parlatır.
[85] Gökkuşağı, feleğin defterine pergel çekip altın saçan güneş, altınla hâşiye koyar.
[86] Gök her gece felek hokkasının çini divitini hazırlar, karanlık gece onu saf amberle doldurur;

[87] surḫ-āb ü sepīd-āb ile ḳılmaġa ʿuṭārid
ṭāḳ-ı felege ḫāme-yi zerrīn ile imlā

[88] şol gevher-i ter-naẓm ki aŋa ėrmedigiçün
deryāya düşer ġayret ile lü'lü-yi lālā

[89] şol midḥat-i ʿālī ki vaṣfında bu ḳaṣruŋ
ṣoffaŋdaki zer levḥde taḥrīr ola şāhā

[90] ṭolaşdı siyeh-baḫtum ucından dilime ḳıl
kim yazamadum ṣülṣini bir ḥarfinüŋ ammā

[91] düzdüm ṭabaḳ-ı ʿarżda bir silk-i cevāhir
kim meclisüŋe naḳl ola ol ʿaḳd-i ṣüreyyā

[92] bir naẓm k'aŋa ṭaŋa ḳalur rişte-yi pervīn
bir şiʿr ki ḥayrāndur anuŋ luṭfına şiʿrā

[93] ḳanda bula medḥüŋ bigi şīrīn şekeristān
aḥmed bigi bir ṭūṭī-yi ter-gūy-i şeker-ḫā

[94] ıṭnāb-ı kelām ėtdügüme nükte budur kim
maḥbūb-ı cihānsın saŋa maṭlūbdur ışġā

[95] niçe ki cihān bāġını göstermege ḫurrem
gülzār-ı felekde açıla bir gül-i zībā

[96] tā gülşen-i nīlūferi zerrīn ėdüp encüm
bir ḳaṭre-yi şebnem görine sebze-yi mīnā

[97] tā bāz-ı sepīd-i seḥer açup per-i zerrīn
murġ-ı siyeh-i şeb ṭoġura beyża-yi beyżā

[98] baḫtuŋ güneşi maşrıḳ-ı devletde münevver
ʿömrüŋ güli gülzār-ı saʿādetde muṭarrā

---

[87] Merkür, feleğin kemerine kırmızı ve beyaz mürekkepli altından kalemle çizsin diye.
[88] Parlak inci, şu taze nazım incisine ermediği için kıskançlığından denize düşer.
[89] Ey şâh! Bu kasrın vasfında şu şerefli övgü, sofandaki altın levhada yazılsın.
[90] Kara bahtım yüzünden dilime kıl dolaştı, ama bu yüzden bir harfinin üçte birini yazamadım.
[91] Meclisine o Ülker takımyıldızı taşınsın diye yeryüzü tabakasında bir inciler dizisi düzdüm.
[92] Bir nazım ki Ülker'in ipi ona şaşa kalır; bir şiir ki Şi'râ (yıldızı) onun lütfuna hayrandır.
92[a:] ṭāŋa ḳalur: ṭāŋa ḳılur: Y.
[93] Ahmed gibi taze sözlü, şeker çiğneyen bir papağan medhin gibi bir tatlı şeker kamışlığını nerede bulsun?
[94] Cihanın sevgilisisin, senin dinlemen istenir; sözü uzatmamdaki nükte budur.
[95] Feleğin gül bahçesinde cihan bağını gönül açıcı göstermek için güzel bir gül açıldıkça,
[96] yıldızlar nilüfer bahçesini altına çevirip çiğ tanesi yeşil mine tabakası gibi göründükçe,
[97] seherin beyaz doğanı altın kanadını açıp gecenin siyah kuşu beyaz yumurtasını yumurtladıkça,
[98] bahtın güneşi, devletin doğusunda aydınlık; ömrün gülü, mutluluğun gül bahçesinde göz alıcı (olsun).

[99] servüŋ ki şeref bāġına bir gül-bün-i terdür
var iki budaġında iki ġonca-yı raʿnā

[100] aṣluŋı ser-efrāz ėdüp ol dāim ü bāḳī
ferʿuŋı refīʿ eylesün allāh teʿālā

[101] bünyād-ı sarāyuŋa budur aḥsen-i tārīḫ
kim eyde mübārek ṭapuŋa ḥayy u tüvānā [877 / 1472]

[99] Şeref bahçesinde taze bir gül ağacı olan servinin iki dalında iki parlak gonca var.

[100] Allah teala, kökünü / aslını yüceltsin, devamlı ve kalıcı ol, dalını da yükseltsin.

[101] Sarayının binasına düşecek en güzel tarih budur: Diri ve dinç olan her kimse kapına mübarek olsun desin.
kim 70, eyde: 20, mübarek: 263, tapuna: 42, hay: 18, u: 6, tüvana: 458= 877
8=ح / 5=ه 20=ك 6=و 2=پ 9=ط / 20=ك 200=ر 1=ا 2=ب 40=م / 5=ه 4=د 10=ى 1=ا/ 40=م 10=ى 20=ك 1=ا 50=ن 1=ا 6=و 400=ت / 6=و /10=ى

aḥmedī fermāyed

21.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1 ṣubḥ-dem ‘īsī-nefes oldı eser bād-ı ṣabā
bülbüle vėrür ḫaber gül geldüginden merḥabā

2 zī ṣabā kim ḫuld bāġından gelüp baġışladı
ṭopraġa pīrāne ser-pīrāye-yi ‘ahd-i ṣabā

3 sebze olmış ḥulle-pūş u ġonca gül-gün pīrehen
ṣāḫ-ı gül gevher-niṣār ü lāle yāḳūt-ḳabā

4 cennet-i ‘aden oldı gülzār āb-ı kevṣer cūy-bār
ebr lü’lū-yi ‘aden ṣaçdı vü yėl müşk-i ḫıṭā

5 gül urunmış tāc-ı la‘l ü nergis almış cām-ı zer
ḫāre pīrūze ṣalupdur ḫāre mīnā-yı revā

6 gül serā-perde uzatmış yine cilve urmaġa
ol serā-perde içinde bülbül uş perde-serā

7 yār zülfine ṣabā yėli güẕer ḳıldı meger
kim anuŋ enfāsıyıla ḫōş mu‘aṭṭardur hevā

8 ġonca ‘ışḳından lebinüŋ her gėce uş teng-dil
gül yaŋaġı ḥasretinden her seḥer ġarḳ-ı ḥayā

9 gül gibi keşf isteseŋ nergis-miṣāl ėtgil naẓar
raḥmet āṣārına kim ṭolmış-durur bād-ı ṣabā

---

21. 219[a] Y. *Ahmedî Dîvân*: K. VII/25.

1 Sabah rüzgarı, sabah vakti İsa nefesli oldu, eser; gül(ün) geldiğinden bülbüle haber verir, merhaba der.

2 Sabah rüzgarı, cennet bağından gelip söz verdiği baş süsünü pirlere yakışır şekilde toprağa bağışladı, ne güzel!

3 Çimen, cennet elbisesi ve gonca, gül renkli gömlek giymiş; gül dalı gevhernisar ve lale, yakut kaftan giymiş.
Gevher-nisar, bir çeşit kıyafet adı olabilir.

4 Gül bahçesi, ‘Aden cenneti oldu; akarsu, kevser suyu (oldu). Bulut, ‘Aden incisi saçtı ve yel, Hıtâ miski (saçtı).

5 Gül, la‘l taç takmış ve nergis, altın kadeh almış; şarap şişesi dikene / mermere meneviş firuze salar.

6 Gül, yine cilve yapmak için perdeyi uzatmış; o, perde içinde, bu bülbül şarkıcıdır.

7 Sabah rüzgarı, yâr zülfüne geçti şu kadar ki hava, onun nefesleriyle hoş kokuludur.

8 Gonca, (onun) dudağının aşkından her gece böyle sıkıntılı; gül, yanağı hasretinden her seher utanç dolu.

9 Gül gibi keşif istiyorsan, sabah rüzgarının doldurduğu rahmet eserlerine nergis gibi bak.

[10] istesen berg ü nevā ʿayşa varalum bāġa kim
ṭolıdur gülzār ucdan uca berg ile nevā

[11] varsa gönlünde kedūret cām-ı mey nūş eyle kim
ol kedūret maḥv olup gönlün ṭola nūr-ı ṣafā

[12] fikret encāmın unut cem bigi cām-ı laʿl iç
kim bu derde daḫı nesne olmadı olmaz devā

[13] lāle vü nergis gibi elden ḳoma bir laḥẓa mül
yėle vėrüp ʿömrüni gül gibi ėtmegil hebā

[14] mevsim-i gül ʿişrete furṣatdur anı ėtme fevt
çün güli bildün ki bes nāzük-durur andan beḳā

[15] **aḥmedī** cān saña mihmāndur dürüş ḫoş ṭut anı
kim ʿazīzi ḫōr ṭutmaḳlıḳ revā degül revā

[10] Geçinecek şey istersen, bağa yiyip içmeye gidelim çünkü gül bahçesi, baştan başa yaprak ve meyve ile / nasip ve sermaye ile doludur.

[11] Gönlünde keder varsa şarap kadehi iç, böylece o keder yok olup gönlün zevk nûru dolsun.

[12] Son düşüncesini unut, Cem gibi la'l kadeh iç çünkü bu derde hiçbir şey deva olmadı olmaz (da).

[13] Şarab(ı) lale ve nergis gibi bir an elden bırakma; ömrünü gül gibi yele verip heba etme.

[14] Gül mevsimi içmeye fırsattır, onu elden kaçırma çünkü gülden daha nazik olan ebedîliği bildin.

[15] (Ey) Ahmedî! Can sana misafirdir, gayret et, onu hoş tut çünkü azizi hor tutmak ((ona) kaba davranmak) reva değildir reva!

ve lehu eyżān

22.

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

hezec . - - - /. - - - /. - -

1 dil ü cān zülfüŋe ḥayrān ü şeydā
leb-i laʿlüŋde sırr-ı rūḥ peydā

2 görinür ḫār cennet gülsitānı
yüzüŋ gülzārın ėdene temāşā

3 yüzüŋe lāle öykündi meger kim
ėder yėl ḫānümānın cümle yaġmā

4 teşebbüh ėtdügi nergis gözüŋe
ʿaceb mi çün degül bī-çāre bīnā

5 ne gevherdür leb-i laʿlüŋde görse
ḥayādan ḥall ola lü'lū̃-yi lālā

6 dimāġum ṭoludur zülfüŋ hevāsı
nedür bu başda yā rab bunca sevdā

7 lebüŋ vaṣfı ḳılur sözümi şīrīn
yüzüŋ fikri ḳılur fikrümi zībā

8 süleymān ola selmān ḳuş dilinde
dėr ise **aḥmedī** selmān *ve minnā*

---

22. 221[a] Y. *Ahmedî Dîvân*: G. 16/224.

1 Gönül ve can (senin) zülfüne hayran ve çılgın(dır), la'l dudağında ruhun sırrı âşikâr(dır).

2 (Senin) yüzünün gül bahçesini görene cennetin gül bahçesi diken görünür.

3 Lale, (senin) yüzüne öyle özendi ki rüzgar (onun) evini barkını tamamen yağmalar.
3[b]: yėl: bėl: Y.

4 Nergis(in, senin) gözüne benzemeye çalışmasına şaşılır mı? Çünkü zavallı basiretsizdir.

5 Parlak inci, (senin) la'l dudağındakinin ne cevher olduğunu görse utançtan çözülür.

6 Zihnim (senin) zülfünün isteğiyle / kokusuyla doludur. Ey Rab /acaba bu başta bunca sevda nedir?

7 (Senin) dudağının vasfı sözümü tatlı kılar, yüzünün düşüncesi fikrimi süsler.

8 (Ey) Ahmedî! Selman, "*ve minnâ"* derse kuş dilinde Selman, Süleyman olur.
8[b]: *ve minnā*: Cin(72)/11: (Ve enna minnes salihune ve minna dune zalik, kunna taraika kıdeda: Doğrusu içimizde iyiler var, ama aramızda başka türlü olanlar da var; hâsılı biz farklı gruplardan oluşuyoruz.)

ve lehu eyżāⁿ
23.
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün
mużārīʿ - - . / - . - . /. - - . / - . -

1 ġamzeŋ cihānı ẓulm ile zīr ü zeber ḳılur
gör bu siyeh-dili ki nice fitneler kılur

2 ḳaşuŋ hilālini vü yüzüŋ bedrini gören
bārīk-fikre düşer ü nāzük-naẓar ḳılur

3 vaṣfını laʿlüŋüŋ sözine derc eyleyen
her söz ki naẓma getüre dürc-i güher ḳılur

4 yüzüŋ ḥayāsı lāleyi dil-sūḫte eder
zülfüŋ hevāsı nāfeyi ḫūnīn-ciger ḳılur

5 nergis diler ki gözüŋe teşbīh ėdem anı
gör bu muḥāl fikri ki ol bī-baṣar ḳılur

6 sevdāsı zülfüŋüŋ baŋa n'ėtdi yazar iken
gözüm sevādı nāme beyāżını ter ḳılur

7 ġamzeŋ oḳı niçe ki belādan bula küşād
bī-çāre **aḥmedī** aŋa cānın siper ḳılur

---

23. 221[b] Y. *Ahmedî Dîvân*: G. 216/355.
1 beyit eksiktir.

1 Gamzen, cihanı zulüm ile altüst eder; bu siyah gönüllünün birçok fitne kıl(dığını) gör.
2 (Senin) kaşının hilalini ve yüzünün dolunayını gören, ince düşünceye düşer ve nazik bakar.
3 Dudağının vasfını sözünde toplayanın nazma getirdiği her söz mücevher kutusu olur.
4 (Senin) yüzünün utancı, laleyi yüreği yanık eder; saçının isteği, nafeyi ciğeri kanlı kılar.
5 Nergis, onu (senin) gözüne benzeteyim ister; o anlayışsız(ın) kıldığı bu imkansız fikri gör.
6 (Senin) zülfünün sevdası yazarken bana ne yaptı? Gözümün karası mektup beyazını yaş kıldı.
7 Gamzenin oku ne zaman ki belâdan açılır, zavallı Ahmedî ona canını siper kılar.

ve lehu eyżāⁿ
24.
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün
mużāriʿ - - . / - . - . /. - - . / - . -

1 gül yüzüŋüŋ firāḳı yüregümi ḫūn ėder
şevḳı cemālüŋüŋ yaşumı lāle-gūn ėder

2 cānum alur iken gözüŋe aldanur göŋül
görgil bu cādūyı ki baŋa ne füsūn ėder

3 zülfüŋ ʿuḳābı ʿaḳl-ı hümāyūnı ṣayd ėder
āhū gözüŋ peleng ile şīri zebūn ėder

4 ol cīm müşk zülf ile ol mīm laʿl aġız
iki büküp elif gibi ḳaddümi nūn ėder

5 geh ḫancere ṣunar gözüŋ āl geh ḳurar kemān
bu fitneyi kim ėtdi kim ol ẕū-fünūn ėder

6 yüzüŋ firāḳı lā[le]nüŋ urur içine dāġ
yaŋaġuŋ iştiyāḳı güli ġarḳ-ı ḫūn ėder

7 sehv ile müşk dėdi ise zülfüŋe **aḥmedī**
ʿayb ėtme kim aŋa bu ḫaṭāyı cünūn ėder

---

24. 222[b] Y. *Ahmedî Dîvân*: G. 233/368.

1 (Senin) gül yüzünün ayrılığı yüreğimi kan eder, yüzünün isteği (göz)yaşımı lale renkli eder.

2 Gönül, (sen) canımı alırken gözüne aldanır; bu cadı(nın) bana ne büyü ettiğini gör.
2[a]: göŋül: gelüŋ: Y.

3 (Senin) zülfünün kartalı, kutlu aklı avlar; ahu gözün, kaplan ile aslanı âciz kılar.

4 O cim(e benzeyen) misk (kokulu) zülf ile o mim(e benzeyen) la'l ağız elif gibi (olan) boyumu iki(ye) büküp nun eder.

5 Gözün, kâh hançere hile sunar kâh yay kurar; bu fitneyi kim etti de o âlim eder?

6 (Senin) yüzünün ayrılığı lalenin içine yara vurur; yanağının isteği gülü kana boğar.

7 Ahmedî, zülfüne yanlışlıkla misk dedi ise onu ayıplama çünkü bu hatayı divanelik ettirir.

ve lehu eyżāⁿ
25.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün
mużāriʿ - - . / - . - . / . - - . / - . -

1 zülfüŋ ḫamı çü hem-dem-i bād-ı seḥer olur
her dem hevā dimāġı ṭolu müşk-i ter olur

2 şīrīnligini nic'ėdeyim laʿlüŋüŋ beyān
kim yazar iken anı ḳalem ney-şeker olur

3 cān ise ġamzeŋe baḳıcaḳ nā-tüvān ḳalur
ʿaḳl ise zülfüŋi göricek bī-ḫaber olur

4 kūtāh-bīn-durur ḳadüŋi serve beŋzeden
ol kim hilāldür ḳaşuŋa kej-naẓar olur

5 cān zülfüŋüŋ ḳoḫusıyıla zindedür anuŋ
ögmeŋ güli ḳatında kim ol derd-i ser olur

6 ʿūdı ḳaşuŋ belāsı heves ėtdürür oda
nāfe ṣaçuŋ hevāsıyla ḫūnīn-ciger olur

7 sür **aḥmedī** gözüŋe ayaġı ġubārını
kim kuḥl-i cevheri göze nūr-ı baṣar olur

---

25. 223[b] Y. *Ahmedî Dîvân*: G. 165/316.

1 (Senin) zülfünün kıvrımı seher rüzgarının dostu olduğu için havanın dimağı her an taze misk dolu olur.

2 (Senin) dudağının tatlılığını nasıl anlatayım? Çünkü kalem onu yazarken şeker kamışı olur.
2[a]: laʿlüŋüŋ: zülfüŋüŋ: Y.
2[a]: nic'ėdeyim: nice ėdeyim: Y.

3 Can ise gamzene bakınca güçsüz kalır, akıl ise zülfünü görünce kendinden habersiz olur.
3[a]: ḳalur: ḳılur: Y.

4 (Senin) boyunu serviye benzeten kısa görüşlüdür; kaşına eğri bakan o hilaldir.

5 Can, onun zülfünün kokusuyla zindedir; gülü (onun) yanında övmeyin çünkü o baş derdi olur.

6 Kaşının belâsı, öd ağacını ateşe heves ettirir; nafe, saçının isteğiyle ciğeri kanlı olur.

7 (Ey) Ahmedî! Gözüne (onun) ayağı tozunu sür çünkü (onun) cevher sürmesi göze göz nûru olur.

ve lehu eyżā[n]
26.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1 ṣaçlaruŋuŋ çīni kim yėr yüzini miskīn ėder
cānları bende ṣalup göŋülleri miskīn ėder

2 ḳaşlaruŋa āyet-i *nūn ve'l-ḳalem* ḥayrān ḳalur
yaŋaġuŋı sūre-yi *şems* ü *ḳamer* taḥsīn ėder

3 ġamzeŋe ėder işāret cānum almaġa gözüŋ
cān-ı şīrīndür ne kim ėderse ol şīrīn ėder

4 ṭudaġuŋdan isterem kim derdüme ola devā
gül-şekerdür kim ciger derdini ol teskīn ėder

5 ol bahār-ı 'ālem-i cāndur yaŋaġuŋ kim anuŋ
nėreye kim 'aksi ėrse lāle vü nesrīn ėder

6 nāle vü āhum odına göŋlüm ınanur degül
n'ėdeyim kim mūmı daḫı ṭāli'um sengīn ėder

7 **aḥmedī** cān levḥine yüzüŋ ḫayālin ḳıldı naḳş
ol ḫayāl anuŋ sözini nāzük ü rengīn ėder

---

26. 224[a] Y. *Ahmedî Dîvân*: G. 199/342.

1 Saçlarının kıvrımı, yeryüzünü misk kokulu eder; canları tutsak edip gönülleri âciz eder.

2 Kaşlarına *nûn ve'l-kalem* âyeti hayran kalır, yanağını Şems ve Kamer sûresi beğenir.
2[a]: *nūn ve'l-ḳalem*: Kalem (Nûn)/1. (nūn ve'l-ḳalem ve mā yesṭurūne: Nûn. Kaleme ve (yazanların) onunla yazdıklarına andolsun.)
2[b]: yaŋaġuŋı: yaŋaġuŋa: Y.
2[b]: Şems(91), Kamer(54)

3 Gözün, canımı almak için gamzene işaret eder; tatlı candır, bu nedenle o ne ederse tatlı eder.

4 Dudağından derdime deva olsun isterim; (dudağın) gül tatlısıdır, bu nedenle ciğer derdini o yatıştırır.

5 Yanağın, o can âleminin baharıdır, bu nedenle onun yansıması nereye ulaşsa (onu) lale ve yaban gülü eder.

6 İnilti ve âhımın ateşine gönlüm inanır değil; çünkü talihim, mumu bile taş gibi katı eder, ne yapayım?

7 Ahmedî, can levhasına (senin) yüzünün hayalini nakşetti; o hayal onun sözünü zarif ve hoş eder.

ve lehu eyżā[n]
27.

mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün
hezec . - - - /. - - - /. - -

1 ne cān kim ʿışḳı yoḳ ol cān degüldür
anuŋ kim derdi yoḳ insān degüldür

2 ne cevherdür bu kim saŋa vėrilmiş
kim anuŋ yėri baḥr ü kān degüldür

3 ḳamudan ol ʿacebdür kim bu gevher
degül peydā vü hem pinhān degüldür

4 yaḳīn vaḥdet-durur aḥvāl-i kevniŋ
ki keşret burada imkān degüldür

5 düzet ḥüccetle tevḥīd-i ḥaḳīkī
ki taḳlīd olan ol īmān degüldür

6 beḳā-yı cāvidān içün fenā ol
beḳā mı ol ki cāvidān degüldür

7 ḳo iki kevni birlik ister iseŋ
bu yol düşvār olur āsān degüldür

8 ṭoludur **aḥmedī**nüŋ sözi ḥikmet
velīkin meẕheb-i yūnān degüldür

9 bu ḳuşlar dilini k'ol söylemişdür
süleymāndur bugün selmān degüldür

---

27. 225[a] Y. *Ahmedî Dîvân*: G. 248/379.

1 O, aşkı olmayan can, can değildir; derdi olmayan, insan değildir.

2 Bu sana verilmiş (olan), ne cevherdir? Çünkü onun yeri deniz ve maden değildir.

3 Bu cevher (hem) âşikâr değil ve hem (de) gizli değil; o hepsinden (daha) şaşılacak şeydir.

4 Varlığın halleri şüphesiz birliktir, bu nedenle çokluk burada mümkün değildir.
4[b]: ki: ḳo ki: Y.

5 Gerçek tevhidi, delil ile donat çünkü o taklit olan, iman değildir.

6 Ebedîliğin kalıcılığı için yok ol; o ebedî olmayan, kalıcılık mı(dır)?

7 Birlik ister isen iki varlığı bırak; bu yol zor olur, kolay değildir.

8 Ahmedî'nin sözü hikmet doludur ama Yunan felsefesi değildir.

9 Bu kuşlar dilini o söylemiş (olan) bugün Süleyman'dır, Selman değildir.
9[a]: k'ol: ki ol: Y.

ve lehu eyżā[n]
28.

mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün
hezec . - - - /. - - - /. - -

1 egerçi kim işüŋ cevr ü sitemdür
baŋa senden gelür luṭf u keremdür

2 gözüŋ ger cān ala ve ger içe ḳan
baŋa şādīdür ol ṣanma ki ġamdur

3 yanarken şem' gibi fürḳatüŋde
gözüm ḳan yaşlarıyla nişe nemdür

4 eger aġzuŋ nişānın kimse bilmez
diyemezem ki ol noḳṭa 'ademdür

5 ṣaçuŋ sevdāsına düşdi benefşe
benüm bigi anuŋ-çün ḳaddi ḫamdur

6 eger girse elüme sürme içün
ayaġuŋuŋ tozı zī ḫoş-ḳademdür

7 ne devlet andan artuḳ **aḥmedī**ye
ki 'ışḳuŋ ile 'ālemde 'alemdür

8 muza'fer yüzümi ėtmege gül-gūn
ṣun ol cāmı k'anuŋ rengi baḳamdur

---

28. 226[a] Y. *Ahmedî Dîvân*: G. 143/299.
1 beyit eksiktir.

1 Gerçi işin eziyet ve sitemdir (ama bu) bana senden gelen bir lütuf ve iyiliktir.

2 Gözün eğer can alırsa ve eğer kan içerse, o bana mutluluktur; gam (olduğunu) sanma.

3 Ayrılığında mum gibi yanarken gözüm kan yaşlarıyla niçin ıslaktır?

4 Eğer ağzının işaretini kimse bilmez(se) o nokta yokluktur, diyemem.
4[a]: eger: egerçi: Y.

5 Menekşe, (senin) saçının sevdasına düştü, onun için benim gibi boyu bükülmüştür.

6 Eğer (senin) ayağının tozu sürme için elime girse ne uğurlu ayaktır.

7 Ahmedî'ye ondan fazla ne mutluluk (vardır)? Çünkü aşkın ile âlemde bilinir.
7[a]: aḥmedīye: aḥmedīne: Y.

8 Safran yüzümü gül renkli etmek için o kadehi sun çünkü onun rengi bakkamdır (kırmızı boya ağacıdır).
8[b]: k'anuŋ: ki anuŋ: Y.

ve lehu eyżāⁿ

29.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün
mużārīʿ - -. / - . - . / . - - . / - . -

1 ḫūnī gözüŋ ki ʿaḳl aluban ḳaṣd-ı cān ėder
kendüye aṣṣı ėtmez ü ḫalḳa ziyān ėder

2 ġamzeŋ ḳomadı cān k'aŋa urmadı zaḫm-ı tīr
ḳaşuŋ daḫı ʿaceb nice ḳaṣd-ı kemān ėder

3 sünbül ṣaçuŋ ü gül yüzüŋüŋ fürḳati benüm
gözümi lāle yaşlarumı erġavān ėder

4 bendini ṣaçuŋuŋ anuŋ içün çözer ṣabā
kim miskini ḫıṭāy iline armaġān ėder

5 zülfüŋde oldı muʿcize-yi mūsī āşikār
laʿli ṭudaġuŋuŋ dem-i ʿīsī ʿayān ėder

6 şol serv-ḳad ḫayāliyiçün gözlerüm benüm
ėy niçe çeşmeler yėre döküp revān ėder

7 şol ḳāmet ile o lebüŋ öŋinde **aḥmedī**
ṭoġrulıġ ile her sözi şīrīn beyān ėder

---

29. 227ᵃ Y. *Ahmedî Dîvân*: G. 190/336.

1 Katil gözün akıl alıp cana kasteder, kendine fayda etmez ve halka zarar eder.

2 Gamzen, ok yarası vurmadık can bırakmadı. Kaşın dahi acaba neden yaya kasteder?
2ᵃ: k'aŋa: ki aŋa: Y.

3 Sümbül saçın ve gül yüzünün ayrılığı; benim gözümü lale, (göz)yaşlarımı erguvan eder.

4 Sabah rüzgarı, miskini Hıtay ülkesine hediye eder; onun için saçının bağını çözer.

5 Musa'nın mucizesi zülfünde ortaya çıktı, dudağının la'li İsa'nın nefesini belli eder.

6 Benim gözlerim şu servi boylu(nun) hayali için pek çok çeşmeler yere döküp akıtır.

7 Ahmedî, şu endam ile o dudağın önünde doğruluk ile her sözü tatlı söyler.

ve lehu eyżāⁿ

30.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün
mużāriʿ - -. / - . - . / . - - . / - . -

1 çün tāze oldı güller ü açıldı lāleler
içmek gerek ḥarīf ile gül-gūn piyāleler

2 bülbül benüm bigi iŋiler zār her gėce
yā rab ne derdi var kim ėder böyle nāleler

3 zülfüŋ daḫı ne ḳaṣd ėder cānum almaġa
yetmez mi gözlerüŋ aŋa bārī ḥavāleler

4 ṣıġmadı biŋ kitāba beyānı cemālüŋüŋ
derdüm bigi benüm aŋa n'ėtsün risāleler

5 şeb ẓulmetinde nūr-ı seḥerdür k'olur ʿayān
gül yaŋaġuŋa çün düşe müşgīn külāleler

6 cānuŋı istemiş k'aŋa ol yār **aḥmedī**
ḥāşā ki er olan kişiler cāna ḳalalar

---

30. 228ª Y. *Ahmedî Dîvân*: G. 185/332.
1 beyit eksiktir.
1 Dost ile gül renkli kadehler içmek gerek, çünkü güller tazelendi, laleler açıldı.
2 Bülbül, her gece benim gibi ağlayıp inler. Ey Rab, / acaba (onun) ne derdi var ki böyle iniltiler eder?
3 Zülfün dahi canımı almak için ne kasteder, gözlerinin bir uğurdan ona alacaklı olması yetmez mi?
4 Yüzünün güzelliğinin beyanı bin kitaba sığmadı, benim derdim gibi risâleler ona ne etsin?
5 Gece karanlığında açığa çıkan, seher ışığıdır çünkü gül yanağına misk kokulu kıvırcık saçlar düşer.
6 (Ey) Ahmedî! O yâr canını istemiş, yiğit olan kişiler asla cana kalmazlar.
6ª:k'aŋa: ki aŋa: Y.

ve lehu eyżā[n]

31.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün (faʿlün)
mücteṣ . - . -/. . - -/. - . -/. . - (- -)

1 ṣaçuŋ sevādını göz kim göre ḳarara gelür
düşen gönül bu belāya ḳaçan ḳarāra gelür

2 nice ḳarāra gönül senden ayru kim sensüz
gözüme nūrı günüŋ dün gibi ḳarara gelür

3 çü resmi var ki ḳılalar cefāyı aġyāra
senüŋ gözüŋ ne ḳażā oḳ[ı] k'ata yāra gelür

4 ne yara kim gelür ise gözüŋ ḫadenginden
bu başlu baġruma uş yüregümi yara gelür

5 lebüŋ ḫayāli gözüme gelür ise ne ʿaceb
deŋize çün düşe ġavvāṣ dür kenāra gelür

6 yüzüŋe vālih ü zülfüŋe fitneyem nā-çār
ne kim yazıldıysa başa aġ u ḳara gelür

7 cemālüŋüŋ ṣıfatı gibi **aḥmedī** dėr idi
ne ḫōd ḳıyāsa düşer rāst ne şümāra gelür

---

31. 228[b] Y. *Ahmedî Dîvân*: G. 197/341.

1 Saçının siyahlığını gören göz kararır, bu belâya düşen gönül ne vakit huzur bulur?
1[a]: göz: gör: Y.

2 Gönül, senden ayrı (iken) nasıl huzur bulsun çünkü sensiz güneşin nûru gözüme gece gibi karanlık gelir.

3 Eziyeti rakibe etsinler çünkü âdeti var (ancak) senin gözün ne kaza oku atarsa dosta gelir.

4 Bu yaralı bağrıma gözünün okundan ne yara gelir ise bu yüreğimi yarıp gelir.

5 Dudağının hayali gözüme gelir ise şaşılmaz çünkü dalgıç denize dalınca inci kıyıya gelir.

6 Yüzüne şaşkın ve zülfüne çaresiz fitneyim, başa ak ve kara (olmak üzere) ne yazıldıysa (o) gelir.

7 Ahmedî, yüzünün niteliğini olduğu gibi söylerdi, gerçekten ne kendisi mukayese olur ne de sayılabilir.

ve lehu eyżā[n]

32.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün
mużārīʿ - -. / - . - . / . - - . / - . -

1 cān ṣayd ėder gözüŋ ki cihāna belā mıdur
peykān urur cigerlere tīr-i ḳażā mıdur

2 ol bizi ṣormasa n'ola bizden sen anı ṣor
aġzında[n] öp anı dė ki ḫāṭır-ṣafā mıdur

3 zülfüŋ ḳoḫusıyıla muʿaṭṭar-durur hevā
bu ʿūd mıdur ya ʿanber ü müşk-i ḫıṭā mıdur

4 ʿışḳuŋda oda yandum ü ḥālümi ṣormaduŋ
cān vėrdügüm yoluŋda senüŋ pes hebā mıdur

5 senüŋ baŋa cefādur ü benüm saŋa vefā
mihr ü vefā muḳābili cevr ü cefā mıdur

6 ʿışḳuŋ diler ki döke yüzüm ṣuyını yėre
bīgāneyi ḳoyup ḳamu ḳaṣd āşinā mıdur

7 zār iŋler **aḥmedī** gibi her gėce ʿandelīb
ol daḫı ʿışḳa bencileyin mübtelā mıdur

---

32. 229[b] Y. *Ahmedî Dîvân*: G. 183/330.
2. beyit dîvânda bulunmayıp gazelin beyit sayısı yine 7'dir.

1 Gözün can avlar, cihana belâ mıdır; ciğerlere başak vurur, kaza oku mudur?

2 O bizi sormasa ne çıkar? Sen onu bizden sor. Onu ağzından öp, de ki: "Gönül hoş mudur?"

3 Hava, zülfün kokusuyla ıtırlıdır; bu, öd müdür yoksa anber ve Hıtâ miski midir?

4 Aşkında ateşe yandım ve halimi sormadın; o halde senin yolunda can verdiğim heba mıdır?

5 Senin bana (ettiğin) eziyettir, benim sana (gösterdiğim ise) sadakat; sevgi ve sadakat karşılığı zulüm ve eziyet midir?

6 Aşkın yüzümün suyunu yere dökmeyi diler, yabancıyı bırakıp bütün (öldürmeye) kasıt dost(a) mıdır?
6[b]: ḳoyup: ḳarīb: Y.

7 Bülbül, her gece Ahmedî gibi inleyerek ağlar; o da benim gibi aşka tutulmuş mudur?

ve lehu eyżān

33.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün
mużārīʿ - -. / - . - . / . - - . / - . -

1 şol māh-ruḫ ki ġāliyeden zülf ü ḫāli var
el-ḥaḳ ne ḫūb ḫulḳ u ne zībā cemāli var

2 ne yaŋaġı gibi gül ü ne lāle bulınur
ne boyı gibi serv ü ne ḫod ḳarġu ṭalı var

3 anuŋ ṣaçı hevāsı vü yüzi ṣafāsına
ger sünbülüŋ ḳoḫusı ya gül-bergüŋ alı var

4 fikrümdedür hemīşe ḫayāli cemālüŋüŋ
fikrüme ʿāşıḳam ki ne zībā ḫayāli var

5 şūrīde oldı bülbül-i bī-dil benüm bigi
ẓāhir bu kim anuŋ daḫı bir dürlü ḫāli var

6 vaṣlına **aḥmedīyi** saʿādetdür ėrgüren
devletlü ḳuldur ol ki şehiyle viṣāli var

---

33. 230[b] Y. *Ahmedî Dîvân*: G. 193/338.
1 beyit eksiktir.

1 Galiyeden zülf ve iri beni olan şu ay yanaklı(nın) hakikaten ne güzel yaratılış ve ne güzel yüzü var.
2 Ne yanağı gibi gül ve lale bulunur, ne boyu gibi servi ve kalın kamış(ın) kendi dalı var.
3 Ama sümbülün kokusu veya gül yaprağının kırmızısı onun saçı hevesi ve yüzünün saflığı için var.
4 Yüzünün hayali daima fikrimdedir; fikrime âşığım çünkü ne güzel hayali var.
5 Dilsiz bülbül benim gibi perişan oldu; onun da bir türlü hâli var, bu bellidir.
6 Ahmedî'yi vaslına erdiren mutluluktur. O, mutluluğa ermiş kuldur çünkü padişahıyla kavuşması var.

ve lehu eyżā[n]

34.

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün
hezec . - - - /. - - - /. - -

1 dėdüm yāra ki yüzüŋ erġavāndur
dėdi ki ḳāmetüm serv-i revāndur

2 dėdüm yāḳūt-ı ter-durur ṭudaġuŋ
dėdi aġzum yarı ki ḳūt-ı cāndur

3 dėdüm ki beŋlerüŋ müşgīn-nefesdür
dėdi kim ṣaçlarum ʿanber-fişāndur

4 dėdüm gözüŋ ḳażā oḫını atar
dėdi uş ḳaşlarum ḳurlu kemāndur

5 dėdüm ki ṭudaġuŋdur āb-ı kevṣer
dėdi kim yaŋaġum bāġ-ı cināndur

6 dėdüm ṣaçuŋ-durur iʿcāz-ı mūsī
dėdi aġzum daḫı ʿīsī-nişāndur

7 dėdüm ġamzeŋ ḳażā-yı dīn ü dildür
dėdi zülfüm belā-yı ʿaḳl ü cāndur

---

34. 231[a] Y. *Ahmedî Dîvân*: G. 157/310.
2 beyit eksiktir.
1 Sevgiliye, yüzün erguvandır, dedim. Boyum salınan servidir, dedi.
2 Dudağın taze yakuttur, dedim. Ağzımın suyu can gıdasıdır, dedi.
3 Benlerin misk kokulu nefestir, dedim. Saçlarım anber saçandır, dedi.
4 Gözün kaza okunu atar, dedim. Bu kaşlarım kurulu yaydır, dedi.
4[b]: ḳaşlarum: ṣaçlarum: Y.
5 Kevser suyu dudağındır, dedim. Yanağım cennetlerin bağıdır, dedi.
6 Musa'nın mucizesi saçındır, dedim. Ağzım da İsa alâmetlidir, dedi.
7 Gamzen, din ve gönül kazasıdır, dedim. Zülfüm akıl ve can belâsıdır, dedi.

ve lehu eyżā[n]

35.

mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün
hezec . - - - /. - - - /. - -

1 egerçi ʿanber-efşāndur benefşe
senüŋ zülfüŋe ḥayrāndur benefşe

2 dimāġını ṣaçuŋ sevdāsı ṭutmış
anuŋ içün perīşāndur benefşe

3 ṣaçuŋa müşk dėmiş ol ḫaṭādan
boyın egmiş peşīmāndur benefşe

4 cihān ḥayrān-durur zülfüŋe anı
ne bilsün kim ne reyḥāndur benefşe

5 dimāġını hevāŋ ki ḳıldı müşgīn
meger şāha ṣenā-ḫ[v]āndur benefşe

---

35. 232[a] Y. *Ahmedî Dîvân*: TB. III-3/203.
Terkib-bendde 2 bend eksiktir.

1 Menekşe, her ne kadar anber saçıcı ise de senin zülfüne hayrandır.

2 Zihnini saçının sevdası ele geçirmiş, onun için menekşe perişandır.

3 Menekşe, (senin) saçına misk demiş; menekşe, o hatadan (dolayı) boyun eğmiş, pişmandır.

4 Cihan, zülfüne hayrandır, menekşe onun ne reyhan olduğunu ne bilsin.

5 Sana olan hevesi zihnini misk kokulu etti galiba menekşe padişahın memduhudur.
hevāŋ ki: hevānuŋ Y.

ve lehu eyżā[n]

36.

mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün
hezec . - - - /. - - - /. - -

[1] gözüŋe öyküŋür maḫmūr nergis
nesinedür ʿaceb maġrūr nergis

[2] yüzüŋ rengi vü gözüŋ ʿişvesinden
bihişt oldı gülistān ḥūr nergis

[3] gözine uyḫu girmez ḥasretüŋden
ʿaceb mi ger ola maḫmūr nergis

[4] ayaġuŋuŋ tozından sürme ḳılsa
ėderdi gözlerin pür-nūr nergis

[5] naẓar ėtdükçe gülşende göremez
yüzüŋ-mānendi bir manẓūr nergis

---

36. 232[b] Y. *Ahmedî Dîvân*: TB. III-4/204.

[1] Mahmur nergis, (senin) gözüne özenir. Acaba gururlu nergis(in sana özenmesi onun) nesinedir?

[2] Yüzünün rengi ve gözünün cilvesinden gül bahçesi, cennet; nergis, hûrî oldu.

[3] (Senin) hasretinden gözüne uyku girmez, nergis mahmur olursa buna şaşılır mı?

[4] Nergis, (senin) ayağının tozundan sürme kılsa gözlerini nûr doldururdu.

[5] Nergis, baktıkça gül bahçesinde yüzün benzeri bir yüz göremez.

ve lehu eyżā[n]

37.

mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün
hezec . - - - /. - - - /. - -

1 yüzüŋ göreli ėy gül-rūy ġonca
yoluŋda dökdi rengīn būy ġonca

2 ṣafādan leblerüŋ aŋdı meger kim
ḥayādan oldı ḫandān-rūy ġonca

3 yėle vėrdi ġurūrı devletinde
şükür çün varlıġın ḫoş-ḫūy ġonca

4 nefes urmaz şehüm ẕikrüŋden ayru
anuŋ-çün oldı 'anber-būy ġonca

5 gül-āb ile yur aġzını şeker kim
olısar şāha midḥat-gūy ġonca

---

37. 233[a] Y. *Ahmedî Dîvân*: TB. III-5/204.

1 Ey gül yüzlü gonca! Gonca, (senin) yüzünü göreli yolunda türlü türlü koku döktü.

2 Gonca, mutluluktan / saflıktan dolayı dudaklarını andı ancak utançtan güler yüzlü oldu.

3 Hoş huylu gonca, onun iftihar devletinde varlığını şükür için yele verdi.

4 Şâhım senin zikrinden ayrı nefes alıp vermez, onun için gonca anber kokulu oldu.

5 Şeker, ağzını gül suyu ile yıkar çünkü gonca, şâha övücü söz söyleyen olacak.

ve lehu eyżāⁿ

38.

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün (mefāʿīl)
hezec . - - - /. - - - /. - - (. - - .)

1 çemende dökdi būy u reng lāle
ėder uş ʿişrete āheng lāle

2 lebüŋ luṭfından oldı ġonca ḫandān
yüzüŋ renginden aldı reng lāle

3 mey-i gül-reng nūş ėt ėy gül-endām
ki oldı ḫāk sebze seng lāle

4 ḳılur her dem ʿaḳīḳüŋ micmerinden
buḫūr-ı ʿūdı ẕī-ḫōş yeng lāle

5 senüŋ ʿışḳuŋ odı içine düşmiş
anuŋ-çündür yine dil-teng lāle

---

38 233[b] Y. *Aḥmedî Dîvân*: TB. III-6/204.

1 Lale, çimende koku ve renk döktü. Lale, bu içki meclisine uyum sağlar.

2 Gonca, (senin) dudağının lütfundan güldü (açıldı). Lale, (senin) yüzünün renginden renk aldı.

3 Ey gül endamlı! Gül renkli şarap iç çünkü toprak yeşil, taş ise lale oldu.

4 Her an akikin tütsü kabından öd tütsüsünü hoş renkli bir lale kılar.
4[b]: ẕī-: zi: Y.

5 Senin aşkının ateşi içine düşmüş, lale(nin) yine kederli (olması) onun içindir.

ve lehu eyżā[n]

39.

mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īl (fe‘ūlün)
hezec . - - - /. - - - /. - - . (. - -)

1 bahār ėrişdi vü hengām-ı reyḥān
zi-ẕevḳ eyyāmıdur eyyām-ı reyḥān

2 ḫaber vėrdi ṣabā zülfüŋ deminden
ḥasedden ditredi endām-ı reyḥān

3 beŋüŋ dāne yüzüŋde dāne-yi müşk
ṣaçuŋ gül yaŋaġuŋda dām-ı reyḥān

4 yüzüŋ rengi-durur ārāyiş-i gül
ṣaçuŋ ḳoḫusıdur ārām-ı reyḥān

5 ḫaṭuŋ bir sebzedür kim ḥayretinden
[yėre döküldi neng ü nām-ı reyḥān]

---

39. 234[b] Y. *Ahmedî Dîvân*: TB. III-7/204.

1 Bahar ve reyhan mevsimi geldi. Reyhan günleri ne güzel zevk günlerindendir.

2 Sabah rüzgarı, zülfünün nefesinden haber verdi; reyhanın bedeni kıskançlıktan titredi.

3 Yüzünde iri ben tanesi, misk tanesi; saçın, gül yanağında reyhan tuzağı(dır).

4 Gülün süsü, yüzünün rengidir; reyhanın huzuru, saçının kokusudur.

5 Hattın bir yeşilliktir ki hayretinden reyhanın şöhreti yere düştü.
5[b]: Beyit, sonraki gazelle birleşerek beyitin 2. mısrası yerine sonraki gazelin 2. mısrası yazılmış.

40.
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün
hezec . - - - / . - - - / . - -

1 [zamānlar aġladı bulud ki bir gün]
zi-nā-geh verd-i ḫandāna ėrişdi

2 içümüzde ṣanasın ʿışḳa döndi
ne kim lebden bu dendāna ėrişdi

3 bu devre ṣad hezārān āferīndür
bizümle çünki peymāna ėrişdi

4 bu ḥasretde çemende lāleyi gör
ki aġzında eli ḳana ėrişdi

5 göŋüle daḫı yoḳdur ġuṣṣadan ġam
mübeşşir çünki zindāna ėrişdi

---

40. 235[a] Y. *Kadı Burhaneddin Divanı*: G. 268/106.
3 beyit eksiktir:

1 Bulut, bir zaman ağladı ve ansızdan gülen (açan) güle erişti.
1[a]: Önceki gazelle birleşik yazıldığından 1. mısranın yerine önceki gazelin son beytinin 1. mısrası yazılmış.

2 Dudaktan bu dişe ne erişti (ise) sanki içimizde aşka dönüştü.

3 Bu zamana yüz binlerce aferin olsun çünkü bizimle yemine / kadehe erişti.

4 Bu hasrette çimende laleyi gör çünkü ağzında eli kana erişti.

5 Gönüle artık kederden gam yoktur çünkü müjdeleyici, zindana erişti.

ve lehu eyżā[n]

41.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün
remel - . - - / - . - - /- . - - / - . -

1 ṣubḥ-dem gözüŋ ile ʿālemi naḫçīr ėdelüm
bu gėce gördügümüz düşleri taʿbīr ėdelüm

2 ʿārıżı ümmī-durur zülfini bir ḫaṭ dėyüben
ḥācibi ṭuymaz ise ne ola tezvīr ėdelüm

3 müşk ile müşk ile ṣalduḳları āyetlerini
şāneyile ḳılalum ḥall anı tefsīr ėdelüm

4 ʿışḳ medresesi müderrisi yüz ḳanı ṣoran
ol delīli bize ki ʿışḳ ile taḳrīr ėdelüm

---

41. 235[b] Y. *Kadı Burhaneddin Divanı*: G. 269/107.
1 beyit eksiktir.

1 Sabah vakti gözün ile âlemi avlayalım, bu gece gördüğümüz rüyaları tabir edelim.
2 Yanağı, okuma yazma bilmez; zülfünü bir hat deyip kaşı duymaz ise ne çıkar? Yalan karıştıralım.
3 Misk ile misk ile gönderdikleri âyetlerini tarak ile çözelim, onu tefsir edelim.
4 Aşk medresesi müderrisi hani diye sürekli soran, o delili bize (sor) ki aşk ile anlatalım.

[muʿammā be-ism-i yaʿḳūb]

42.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün
hezec . - - - /. - - - /. - - - /. - - -

[1] ʿuḳūbetde-durur ḥāsid kimi sevdüŋ ki dėr dāyim
muḳaddem ṭutuban bilmez teyi tebdīl ėdüp yāya

42. 236[a] Y.
Beyitin şairi tespit edilemedi.
[1] Hasetçi işkencededir, daima "Kimi sevdin ki?" der; te harfini yeye döndürüp başa almayı bilmez. Açıklama: *uḳūbet* kelimesinin sonundaki te ye'ye dönüşür ve kelimenin başına alınırsa yaʿḳūb ortaya çıkar.

muʿammā be-ism-i mūsá

43.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīl
hezec . - - . / . - - . / . - - .

[1] mużāriʿdür yesūmu ism-i maḥbūb
oḳunduḳda bilinür adı maḳlūb

43. 236[a] Y.

[1] Muzari olan yesûmu sevgilinin ismidir. Tersine çevirilip okunursa adı bilinir.
Açıklama: Muzari bir kelime olan yesûmu tersine çevrilince Mûsî ortaya çıkar.

mu‘ammā be-ism-i ‘ömer

44.

mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün
hezec . - - - /. - - - /. - -

[1] yarım ṭaş üstine bir göz ḳomışlar
anı bir dilberüŋ adın dėmişler

44. 236[a] Y.

[1] Yarım taş üstüne bir göz koymuşlar, onu bir dilberin adıdır demişler.
Açıklama: Taş olan *mermer*in yarısı mer’dir. Başına bir göz yani ‘ayn getirilirse ‘-mer = Ömer ortaya çıkar.

SONUÇ

Mecmû‘a derleme geleneği, hadis yazımı ile başlamıştır. İlk mecmû‘alar Arap edebiyatında görülmüştür. Mecmû‘a, bir not defteri olarak yazılmaya başlanıp kitap niteliği kazanarak zamanla edebî bir kol oluşturmuştur. Bir mecmû‘a, hemen her konudan, biçimden, türden… eserler içerebilir. Mecmû‘alar içerdikleri metinlerin konusuna, biçimine vs. göre sınıflandırılabilmektedir. Konularına göre bölümlere ayrılan ilk mecmû‘alar da Arap edebiyatına dayanmaktadır. Mecmû‘alar, yazıldıkları dönemin edebiyat anlayışını yansıtması açısından değerlidir. Bu eserlerden dönemin beğenilen şiirleri, şairleri tespit edilebileceği gibi dîvânları bulunamamış, tezkirelerde yer almayan şairler de keşfedilebilir. Mecmû‘alar, beğenilen şiirlerin kaydedildiği şiir antolojileri olarak değerlendirilebilmektedir. Henüz tertip edilmemiş, tamamlanmamış dîvânlara da mecmû‘a denilmiştir. Mecmû‘a ve dîvân kelimeleri zaman zaman birbirlerinin yerine kullanılmıştır.

Türk edebiyatında ise mecmû‘a geleneği, bilindiği kadarıyla 15. ve 16. yüzyıllara dayandırılmaktadır. Bu tezde incelenen Berlin Devlet Kütüphanesi, Prusya Kültürel Mirası Koleksiyonu’nda kayıtlı Ms. or. oct. 3744 numaralı mecmû‘a da muhtemelen bu yüzyıllarda yazılmıştır. Adı geçen mecmû‘ada derleyicisi, sahibi, derlenme tarihi gibi bilgiler mevcut değildir. Ancak bu tezde incelenen 192^{b}-236^{a} varaklarında şiirleri bulunan şairler 14. ve 15. yüzyıllarda yaşamış şairler olduğundan dolayı mecmû‘anın en erken 15. yy. sonu-16. yy. başında derlendiği düşünülebilir. Berlin Devlet Kütüphanesi Ms. or. oct. 3744 numaralı mecmû‘a, birçok eser ihtiva etmektedir. Bu mecmû‘anın önceki varaklarında bulunan Kansu Gavrî *Dîvân*’ı Mehmet Yalçın ve Orhan Yavuz; Mutahhar b. Ebî Tâlib-i Lârendî’nin *Ravzatu’l-Evzân* ve Kadı Abdullah’ın *Bahrî* adlı aruz risâleleri ise Üzeyir Aslan tarafından neşredilmiştir. Minyatür, tezhip ve yukarıda sayılan eserleri ihtiva etmesiyle önem taşıyan bu mecmû‘anın son kısımını teşkil eden 192^{b}-236^{a} varaklarında bulunan şiirler de bu tez ile neşredilmiştir.

192^{b}-236^{a} varakları toplamda 44 şiir ihtiva etmektedir. 192^{b}-236^{a} varakları, 4 farklı şairin şiirlerini ve şairi tespit edilememiş üç mu‘ammâyı içermektedir. Mecmû‘ada şiirleri bulunan şairler; ‘Adnî, Ahmedî, Ahmed Paşa ve Kadı Burhâneddin ile mu‘ammâların adı bilinmeyen şair(ler)idir. Bu şairler 14. ve 15. yüzyıllarda bugünkü Türkiye coğrafyasında yaşamışlardır. İlgili varaklarda 4 farklı nazım biçimi mevcuttur. Bu nazım biçimleri; gazel, kaside, terkib-bend ve müfreddir. Gazel ağırlıklı bir mecmû‘adır. ‘Adnî’nin tamamı gazel olan 19 şiiri, Ahmed Paşa’nın 1 kasidesi, Ahmedî’nin 1 kasidesi, 13 gazeli ve 1 terkib-bendinin 5 bendi, Kadı Burhâneddin’in 2 gazeli mevcuttur. Mecmû‘adaki gazeller büyük ölçüde beşerî aşkı konu almaktadır. Medhiye, tarih, mu‘ammâ muhtevalı beyitler de mevcuttur. Ahmed Paşa, mecmû‘ada 101 beyti bulunan kasidesinde Çinili Köşk’ün inşasına tarih düşürmüştür. 192^{b}-236^{a} varakları toplamda 374 beyitten oluşmaktadır. Bu varaklarda toplamda 4 bahirde, 13 vezin kullanılmıştır. Mecmû‘adaki şiirlerin vezin kullanımında çoğu kez bozukluk yoktur. Üç çeşit kafiye kullanılmıştır: mücerred kafiye, mürekkeb kafiyelerden ise

mürdef ve mukayyed kafiye. Şiirlerde, çoğunlukla mürdef kafiye kullanılmıştır. Mücerred kafiye ile 16, mürdef kafiye ile 25 ve mukayyed kafiye ile 1 şiir yazılmıştır. Müfred biçinde kaleme alınan 2 mu‘ammâ kafiyesizdir. Şiirlerin çoğunda redif vardır. Redifsiz 6 şiir mevcuttur. Redifli şiirlerde ise sözcük hâlinde redif, ek hâlinde redif ve ek+sözcük hâlinde redif kullanımına örnekler vardır.

Bu mecmû‘a, tasnifi yapılacak olursa; derleyicisi bilinmeyen, şekil bakımından manzum, üzerinde çalışılan 192^{b}-236^{a} varakları tamamen şiirlerden (şiir mecmû‘ası/mecmû‘a-yı eş‘âr, mecmû‘atü’l-eş‘âr, seçme şiir mecmû‘ası) oluşmakla beraber mecmû‘anın tamamı karışık mecmû‘a sınıflarına dahil edilebilir. Antoloji niteliğinde bir mecmû‘adır.

Berlin Devlet Kütüphanesi, Ms. or. oct. 3744 numaralı mecmû‘anın 192^{b}-236^{a} varakları üzerinde yapılan bu tez çalışmasının mecmû‘a çalışmalarına katkı sağlamasını ümit ederiz.

KAYNAKLAR

‘ADNÎ [MAHMUD PAŞA]: *Dîvân*: [Hazırlayan:] YÜCEL, Bilal: *Mahmud Paşa Adnî Divanı*: Akçağ Yayınları: Ankara 2003.

AHMED PAŞA: *Dîvân*: [Hazırlayan:] TARLAN, Ali Nihat: *Ahmet Paşa Divanı*: Akçağ Yayınları: Ankara 1992.

AHMEDÎ: *Dîvân*: [Hazırlayan:] AKDOĞAN, Yaşar: *Ahmedî Dîvân*: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü 3141, Kültür Eserleri 424 (e-kitap).

AKKAYA, Mehmet: “Dîvân Şâirlerinin Gazellerinde Harf Tercihleri ve Redif Hususu”: *İlmî Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri*: 3. S. (İstanbul 1996): 19-24. ss.

AKÜN, Ömer Faruk: “Divan Edebiyatı”: *TDV İslâm Ansiklopedisi*: 9. C. İstanbul 1994: 389-427 ss.

ALBAYRAK, Nurettin: “Redif”: *TDV İslâm Ansiklopedisi*: 34. C. İstanbul 2004: 523-524. ss.

ARMUTLU, Sadık: *Gazel Felsefesi Gazelde Beşerî Aşkın Kaynaklarını Aramak (Hadarîlik-Uzrîlik)*: Kesit Yayınları: İstanbul 2020.

ARSLAN, Ğıyasettin: “el-Urvetü’l-Vüskā”: *TDV İslâm Ansiklopedisi*: 42. C. İstanbul 2012: 185-186. ss.

ASLAN, Üzeyir: “Memlükler Dönemine Ait Aruz Konulu Türkçe Bir Eser: Kadı Abdullah Münşi-yi Divriği ve Bahri’si = A Book of Prosody in Turkish Written in Period of Mamelukes: Qadi Abd-Allah Munshi-yi Divrigi and his Bahrī”: *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi / Journal of Ottoman Legacy Studies*: 8. C. 21. S. (Temmuz 2021): 185-215. ss

ASLAN, Üzeyir: “Sultan II. Murad Devrine Ait Aruz Konulu Bir Eser: Mutahhar B. Ebî Tâlib’in Ravzatu’l-Evzân’ı”: *Dil ve Edebiyat Araştırmaları (DEA)*: 24. S. (Sonbahar 2021): 9-36. ss.

ÂŞIK ÇELEBİ [ES-SEYYİD PÎR MEHMED BİN ÇELEBİ]: *Meşâ‘irü’ş-şu‘arâ*: [Hazırlayan:] KILIÇ, Filiz : *Âşık Çelebi Meşâ‘irü’ş-şu‘arâ*: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü 3593, Kültür Eserleri Dizisi-587: Ankara 2018 (e-kitap).

AYDEMİR, Yaşar: “Biyografi Kaynağı Olarak Mecmualar”: *Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Sempozyum Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyum Bildirileri (Nevşehir, 6-8 Mayıs 2010)*: T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını 404: Bilimsel Toplantılar Dizisi 51: Ankara 2011: 87-100. ss.

AYDEMİR, Yaşar: "Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler": *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları*: 2. C. 3. S (2007): 122-137. ss.

AYDIN, Songül: *Gazellerde Kafiye*: Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi: (Danışmanı: Namık Açıkgöz): Muğla 2004.

BANARLI, Nihad Sâmi: *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi Destanlar Devrinden Zamânımıza Kadar-I* [C.]: Millî Eğitim Basımevi: İstanbul 1971.

CANIM, Rıdvan: *Divan Edebiyatında Türler*: Grafiker Yayınları: 5. bs.: Ankara 2016.

ÇETİN, Nihad M.: "Arap (II. Yazı)", *TDV İslâm Ansiklopedisi*: 3. C. İstanbul 1991: 276-309. ss.

DİLÇİN, Cem: *Örneklerle Türk Şir Bilgisi*: Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara 2016.

DİLÇİN, Cem: *Yeni Tarama Sözlüğü*: Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara 2018.

DURMUŞ, İsmail; ÖZTÜRK, Mürsel; PALA, İskender: "Kafiye": *TDV İslâm Ansiklopedisi*: 24. C. İstanbul 2001: 149-153. ss.

ECE, Selami: *Klâsik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri (I-II)*: Erzurum 2015.

e-kaynak: Kubbealtı Lugati: http://lugatim.com. (AYVERDİ, İlhan; TOPALOĞLU, Ahmet: *Misalli Büyük Türkçe Sözlük = Kubbealtı Lugatı*: Kubbealtı Neşriyatı: İstanbul 2005.)

ELMALI, Hüseyin: "Kaside": *TDV İslâm Ansiklopedisi*: 24. C. İstanbul 2001: 562-564. ss.

GIYNAŞ, Kamil Ali: "Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası": *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi= Seljuk University Journal of Faculty of Letters*: 25. S (2011): 245-260 ss.

GÜRBÜZ, Mehmet: "Şiir Mecmûaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi" *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı:* [Hazırlayanlar:] AYNUR, Hatice; ÇAKIR, Müjgân; KONCU, Hanife; KURU, Selim S.; ÖZYILDIRIM, Ali Emre: Turkuaz Yayınları: İstanbul 2012: 97-113. ss.

KADI BURHANEDDİN: *Dîvân*: [Hazırlayan:] ERGİN, Muharrem: *Kadı Burhâneddin Divanı*: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No. 2244: İstanbul 1980.

KANSU GAVRÎ: *Dîvân*: YALÇIN, Mehmet: *The Dîvân of Qânsûh al-Ghûrî = Kansu Gavri Divanı*: Bay [Bilimsel Akademik Yayınlar]: İstanbul 2002.

KANSU GAVRÎ: *Dîvân*: YALÇİN, Mehmet: *Dîvan-ï Qânṣûh al-Ğûrî: A Critical Edition of Turkish Poetry Commissioned by Sulṭan Qânṣûh al-Ğûrî (1501-1516)*: Harvard University, The Graduate School of Arts and Sciences, Inner Asian and Altaic Studies, Doktora Tezi: Cambridge, Massachusetts 1993.

KANSU GAVRÎ: *Dîvân*: YAVUZ, Orhan: *Kansu Gavrî'nin Türkçe Dîvânı (Metin-İnceleme-Tıpkıbasım)*: Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları: Konya 2002.

KILIÇ, Atabey: "Mecmû'a Tasnifine Dâir": *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*: [Hazırlayanlar:] AYNUR, Hatice; ÇAKIR, Müjgân; KONCU, Hanife; KURU, Selim S.; ÖZYILDIRIM, Ali Emre: Turkuaz Yayınları: İstanbul 2012: 75-96. s.

KONCU, Hanife; ÇAKIR, Müjgân: "Şairleri Yetiştiren Bir Kaynak Olarak Mecmûa": *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*: [Hazırlayanlar:] AYNUR, Hatice; ÇAKIR, Müjgân; KONCU, Hanife; KURU, Selim S.; ÖZYILDIRIM, Ali Emre: Turkuaz Yayınları: İstanbul 2012: 117-134. ss.

KÖKSAL, M. Fatih: "Şiir Mecmûalarının Önemi ve 'Mecmûaların Sistematik Tasnifi Projesi' (MESTAP)": *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkamban*: [Hazırlayanlar:] AYNUR, Hatice; ÇAKIR, Müjgân; KONCU, Hanife; KURU, Selim S.; ÖZYILDIRIM, Ali Emre: Turkuaz Yayınları: İstanbul 2012: 409-431. ss.

KÖKSAL, M. Fatih: *Sana Benzer Güzel Olmaz -Divan Şiirinde Nazire-*: Büyüyenay Yayınları: 2. bs. İstanbul 2018.

KÖPRÜLÜ, FUAD: "Türk Edebiyatı Tarihi'nde Usûl" *Edebiyat Araştırmaları*: 1. C. Türk Tarih Kurumu Basımevi: Ankara 1966: 3-47. ss.

KUFACI, Osman: *Adni Divanı ve Adni Divanında Benzetmeler*: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi: (Danışmanı: Ahmet Atilla Şentürk): İstanbul 2006.

Kur'an-ı Kerim: kuran.diyanet.gov.tr

KURNAZ, Cemâl: "Belge Redifler": *Divan Dünyası*: Gazi Kitabevi: Ankara 2005: 116-126. ss.

KURNAZ, Cemâl: *Osmanlı Şair Okulu*: Birleşik Yayınevi: Ankara 2007.

KURNAZ, Cemal; ÇELTİK, Halil: "Şairlerin Gözüyle Mecmua": *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*: 8. C. 1. S. (Ankara, Kış 2013): 21-49. ss.

KUT, Günay: "Ahmed Paşa, Bursalı": *TDV İslâm Ansiklopedisi*: 2. C. İstanbul 1989: 111-112 ss.

KUT, Günay: "Ahmedî": *TDV İslâm Ansiklopedisi*: 2. C. İstanbul 1989: 165-167 ss.

KUT, Günay: "Mecmua": *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler*: 6. C. Dergâh Yayınları: İstanbul 1986: 170-173. ss.

LEVEND, Agâh Sırrı: *Türk Edebiyatı Tarihi Giriş*: 1. C. Türk Tarih Kurumu Basımevi: 2. bs. Ankara 1984.

MECMÛ'A: Berlin Devlet Kütüphanesi Prusya Kültürel Mirası Koleksiyonu, Ms. or. oct. 3744-192[b]-236[a] vr. (Staatsbibliothek zu Berlin, Preußischer Kulturbesitz)

https://digital.staatsbibliothek-berlin.de/werkansicht?PPN=PPN742554937&PHYSID=PHYS_0385&DMDID=DMDLOG_0007 (Erişim: 17.06.2022)

MÜTERCİM ÂSIM EFENDİ: *Burhân-ı Katı*: [Hazırlayanlar:] ÖZTÜRK, Mürsel; ÖRS, Derya: Türk Dil Kurumu Yayınları: İstanbul 2009.

ÖZAYDIN, Abdülkerim: "Kadı Burhâneddin": *TDV İslâm Ansiklopedisi*: 24. C. İstanbul 2001: 74-75. ss.

ÖZBAY, Özge: *Bursalı Levhî Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin-İndeks)*: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Danışmanı: Abdülkerim Gülhan): Balıkesir 2013.

REDHOUSE, Sir James: *Kitab-ı Maani-i Lehçe*: [Hazırlayanlar:] ALKIM, V. Bahadır; ANTEL, Nazim; AVERY, Robert; ECKMANN, Janos; HURİ, Sofi; İZ, Fahir; MANSUROĞLU, Mecdud; TIETZE, Andreas: *Redhouse Sözlüğü Türkçe/Osmanlıca- İngilizce*: SEV Yayıncılık Eğitim ve Ticaret A.Ş.: İstanbul 2014.

SARAÇ, M. A. Yekta: *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*: Bilimevi Basın Yayın A.Ş.: 11. bs.: İstanbul 2019.

STEINGASS, F[rancis Joseph]: *A Comprehensive Persian – English Dictionary:* Çağrı Yayınları: İstanbul 2005.

ŞEMSEDDİN SAMİ: *Kâmûs-ı Türkî*: [Hazırlayanlar:] GÜNDOĞDU, Raşit; ADIGÜZEL, Niyazi; ÖNAL, Ebul Faruk: *Kâmûs-ı Türkî (Latin Harfleriyle)*: İdeal Kültür Yayıncılık: İstanbul 2021.

ŞENTÜRK, Ahmet Atillâ: *Osmanlı Şiiri Antolojisi*: Yapı Kredi Yayınları: İstanbul 1999.

TANYILDIZ, Ahmet: "Şiir Mecmûalarının Neşri Hakkında": *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi = The Journal of International Social Research*: 5. C. 21. S. (Bahar 2012): 224-239. ss.

TARLAN, Ali Nihad: "Eski Mecmualar Arasında": *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*: 1. C. 2. S. (İstanbul 1946-47) 122-137. ss.

TARLAN, Ali Nihad: "Mukaddime": *Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. Asır Divan Şiiri (Rahmî ve Fevrî)*: 1. Fasikül: İstanbul Üniversitesi Yayınları: İstanbul 1948.

TEKİNDAĞ, Şehabeddin: "Mahmud Paşa": *TDV İslâm Ansiklopedisi*: 27. C. Ankara 2003. 376-378. ss.

TOLASA, Harun: *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*: Atatürk Üniversitesi Yayınları No. 286, Edebiyat Fakültesi Yayınları No. 56, Araştırma Serisi No. 46: Ankara 1973.

TÖREN, Hatice: "Kadı Burhâneddin (Edebî ve Tasavvufî Şahsiyeti)": *TDV İslâm Ansiklopedisi*: 24. C. İstanbul 2001. 75-76. ss.

TULUM, Mertol: *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*: Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara 2011.

TUNÇ, Semra: "Konya Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi 2455 Numarada Kayıtlı Bir Şiir Mecmûası": *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*: 6. S. (2000): 105-139. ss.

UZUN, Mustafa İsmet: "Mecmua": *TDV İslâm Ansiklopedisi*: 28. C. Ankara 2003: 265-268. ss.

VUSÛLÎ: *Dîvân*: [Hazırlayan:] TAŞ, Hakan: *Vusûlî [ö. 1000 / 1592], Dîvân [İnceleme-Metin-Çeviri-Açıklamalar-Dizin]:* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: Ankara 2010 (e-kitap).

YAZAR, Sadık: "XIV-XV. ve XVI. Yüzyıl Türkçe Divanlarında Yer Alan Arap Meseller (Atasözler)i": 38. ICANAS: Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, 10-15.2007, Ankara, Bildiriler, *Edebiyat Bilimi Sorunları ve Çözümleri* = International Congress of Asian and North African Studies, 10-15, 2007, Ankara, *Papers, Problems and Solutions of the Science of Literature*: IV. C. Ankara 2008: 1777-1803. ss.

YÖNTEM, Ali Cânip: "Edebiyat Tedkiklerinde Mecmûaların Rolü": *Prof. Ali Cânip Yöntem'in Eski Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri*: [Hazırlayanlar:] SEVGİ, Ahmet; ÖZCAN, Mustafa: Sözler Basım Yayın Dağıtım: İstanbul 1996: 486-490. ss.

EKLER

EK 1: Mecmû‘anın ön kapağı.

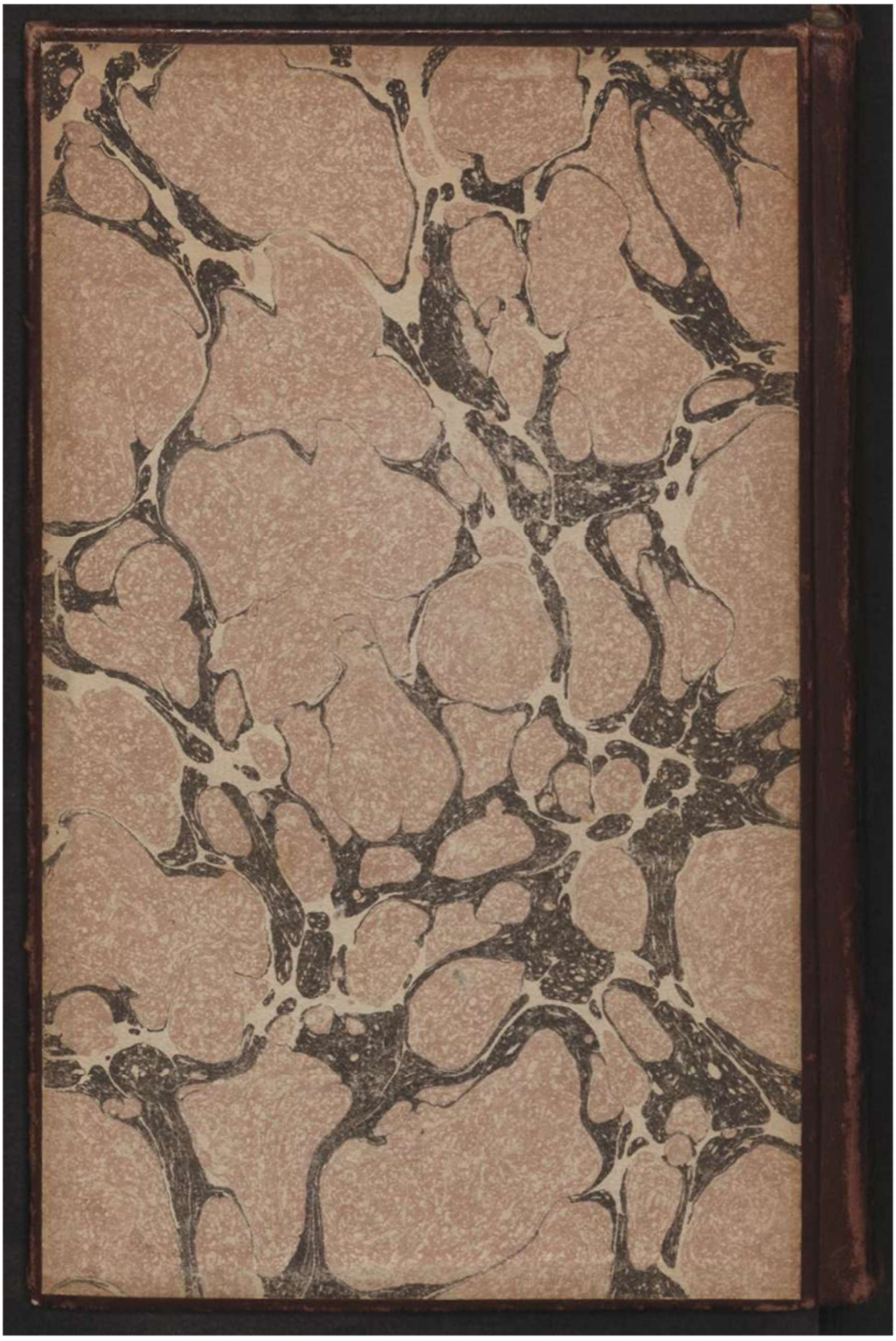

EK 2: 1^{b} (Tezhip).

EK 3: 2ª (Minyatür).

EK 4: 2[b] (Tezhipli unvan sayfası).

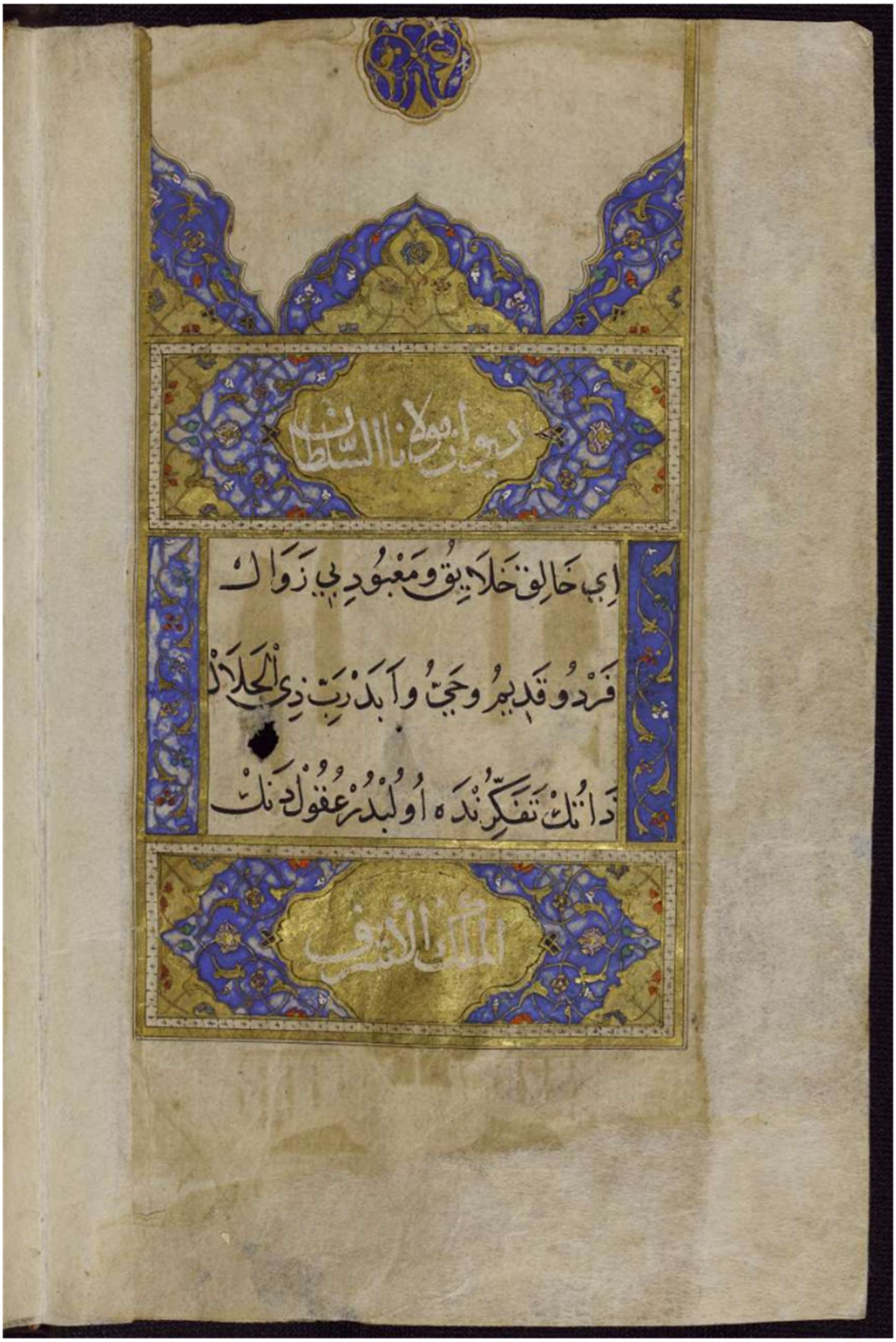

EK 5: 3[a] (Tezhipli unvan sayfası).

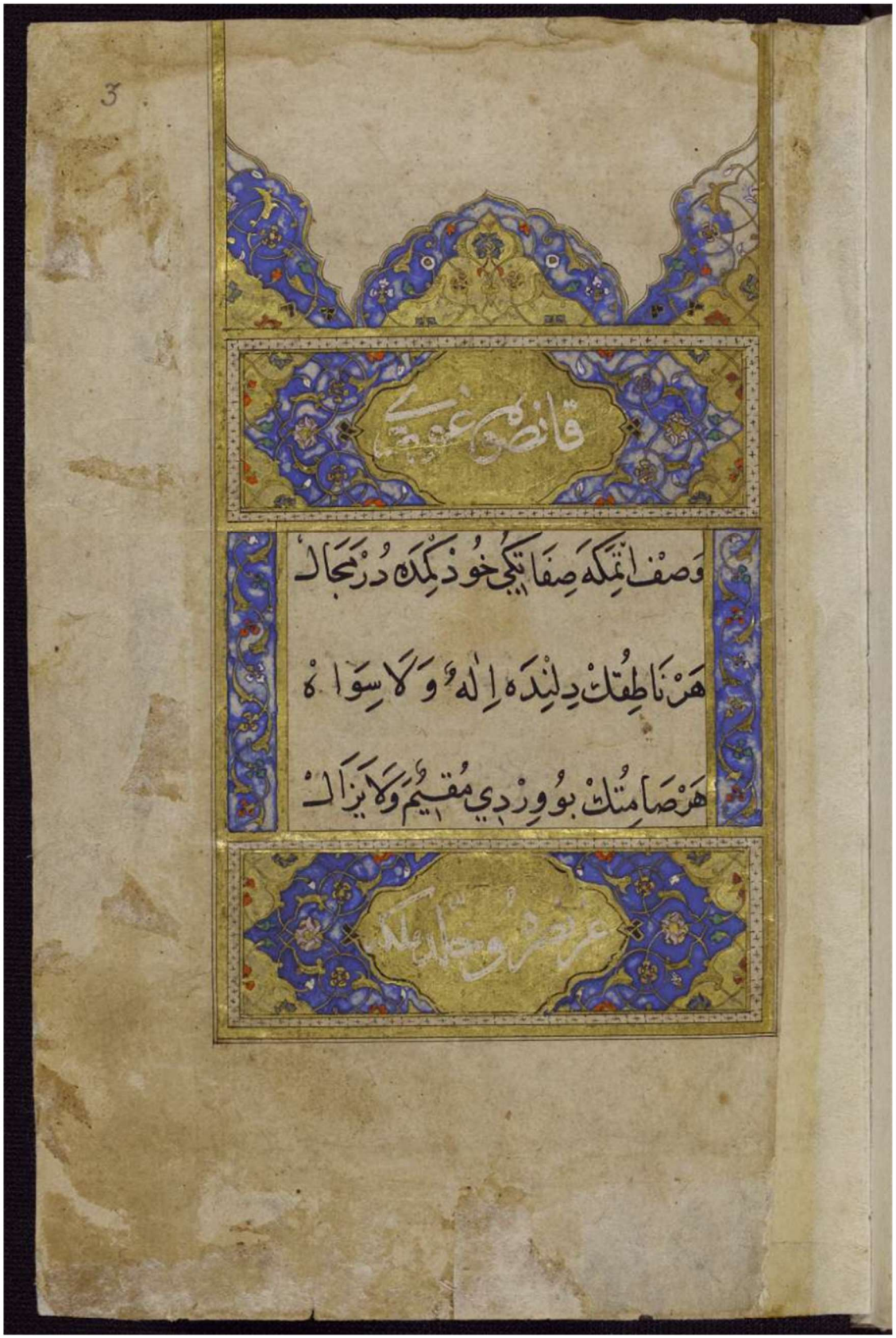

TIPKIBASIM

هر صبح و شام و سال و مه از کردکار ملك

تا مهر و ماه و چرخ و زمینست برقرار

بادا معین دیار تو پروردکار ملك

ولہ ایضا

قدك خرام طوبیه حیرت ورپدرر

خدك کلی جنانه خجالت ورپدرر

مه کون یوزکله دعوی حسن اتسه وجه یوق

چون خط یزب عذارکه حجت ورپدرر

کم قلسه جانی شهد لبکدن دلر کوکل

شیرین دکلمی صانکم امانت ورپدرر

دیوانه دل بلای غمکدن فغان ادر

بلمزکه آکه تکری نه نعمت ورپدرر

بر دمده بیك الویه حیات ابد ورر

کوثر لبوکه حق نه کرامت ورپدرر

غم لشکری زیان اده می چونکه یاقشك

غمزك اوقینی جانه علامت ورپدرر

عدنی خدنك غمزه سن اکدقجه جان ورر

الله اکا نه طرفه محبت ورپدرر

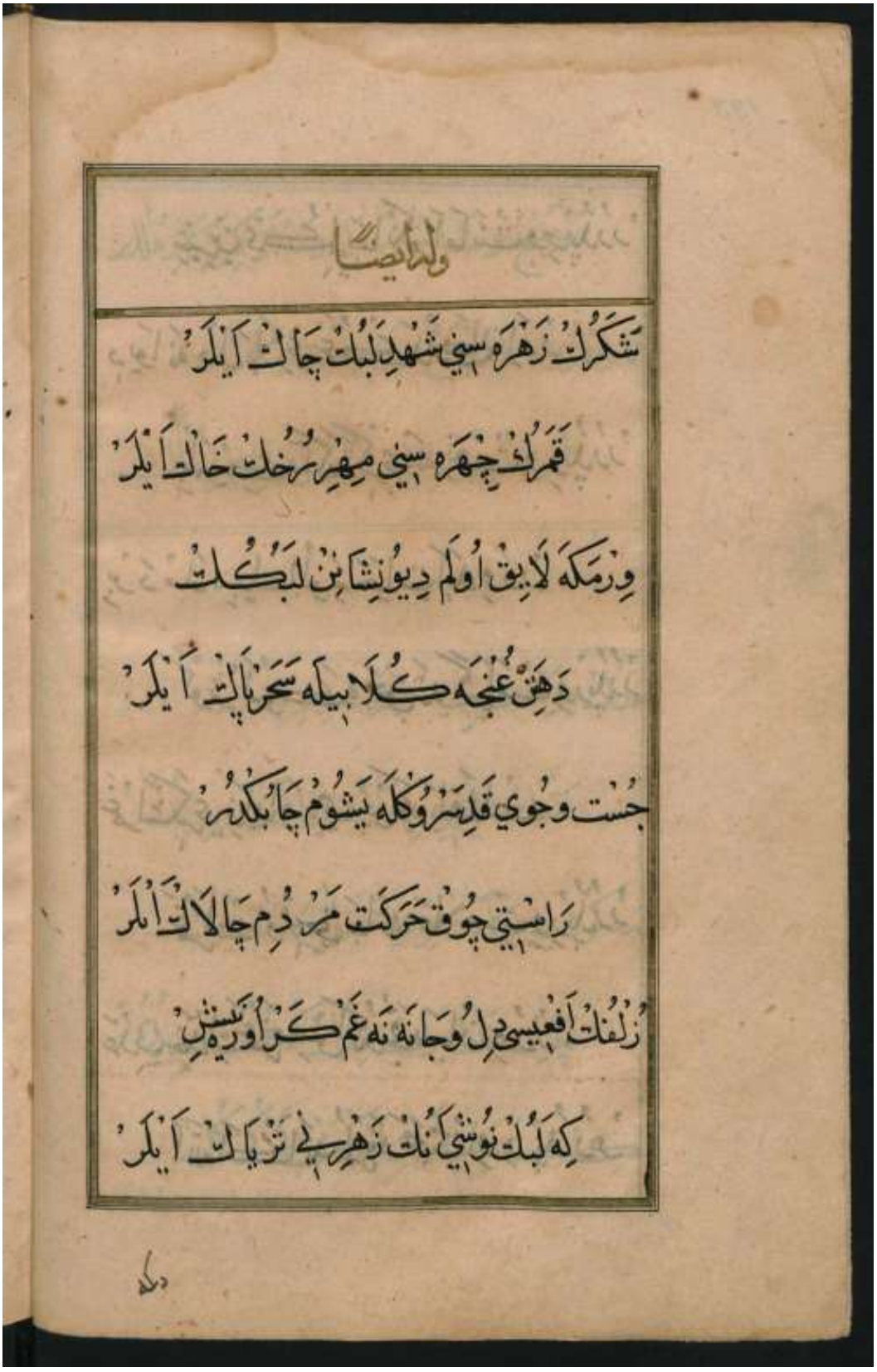

ولہ ایضاً

شکرک زهره سنی شهد لبک چاک ایلر
قمرک چهره سنی مهر رخک خاک ایلر
ورمکه لایق اولم دیو نشانن لبکک
دهن غنچه کلابیله سحر پاک ایلر
جست وجوی قد سروکله یشوم چابکدر
راستی چوق حرکت مردم چالاک ایلر
زلفک افعیسی دل وجانه نه غم کر اوره نیش
که لبک نوشی انک زهرینی تریاک ایلر

دیکه

دکمه عاقل نه بلر کون یوزی ماهیتنی

طلعت لیلی مجنون اولن ادراک ایلر

کوزلرم جوی کنارنده قل ای سرو قرار

نظر آب روان جان فرحناک ایلر

آی یوزک شوقنه سرکشته اولن ذره مثال

کندزن کون کبی تاج سر افلاک ایلر

لب و خدک غمله لاله و کل عدنی بکی

بشته خاک قویب یاقسنی خاک ایلر

وله ایضا

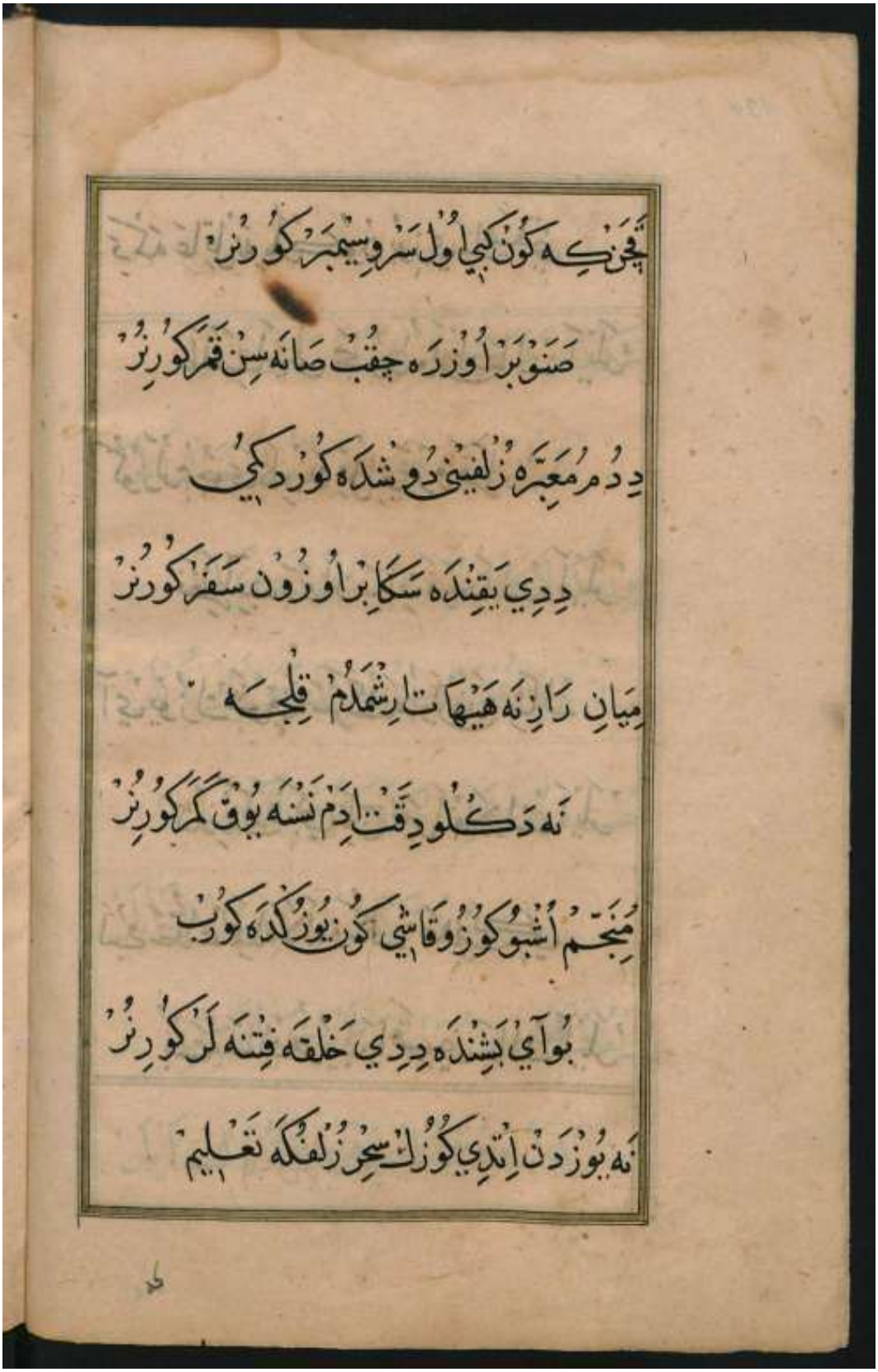

قچن که کون کبی اول سرو سیمبر کورنر

صنوبر اوزره چقب صانه سن قمر کورنر

دیدم معبره زلفینی دوشده کوردکمی

دیدی یقنده سکا بر اوزون سفر کورنر

میان رازنه هیهات ارشمدم قلجه

نه دکلو دقت ادم نسنه یوق کمر کورنر

منجم اشبو کوزو قاشی کون یوزکده کورب

بو آی بشنده دیدی خلقه فتنه لر کورنر

نه یوزدن ایتدی کوزک سحر زلفکه تعلیم

كه جانلر المغچون مار هفت سر كورنر

رقيب اوزن كوربن يارله آرامه كرر

بو خيره ارميسينك كوزينه شر كورنر

كوينديي درد له پروانه وش دل عدني

اكرچه شمع بكي ظاهرا كلر كورنر

وله ايضا

اول سرو ماه چهره كه كلدن يكاغي وار

جان وكو كلده لالين مهر داغي وار

دل مرغي خال دانه سي صيدنده در ولي

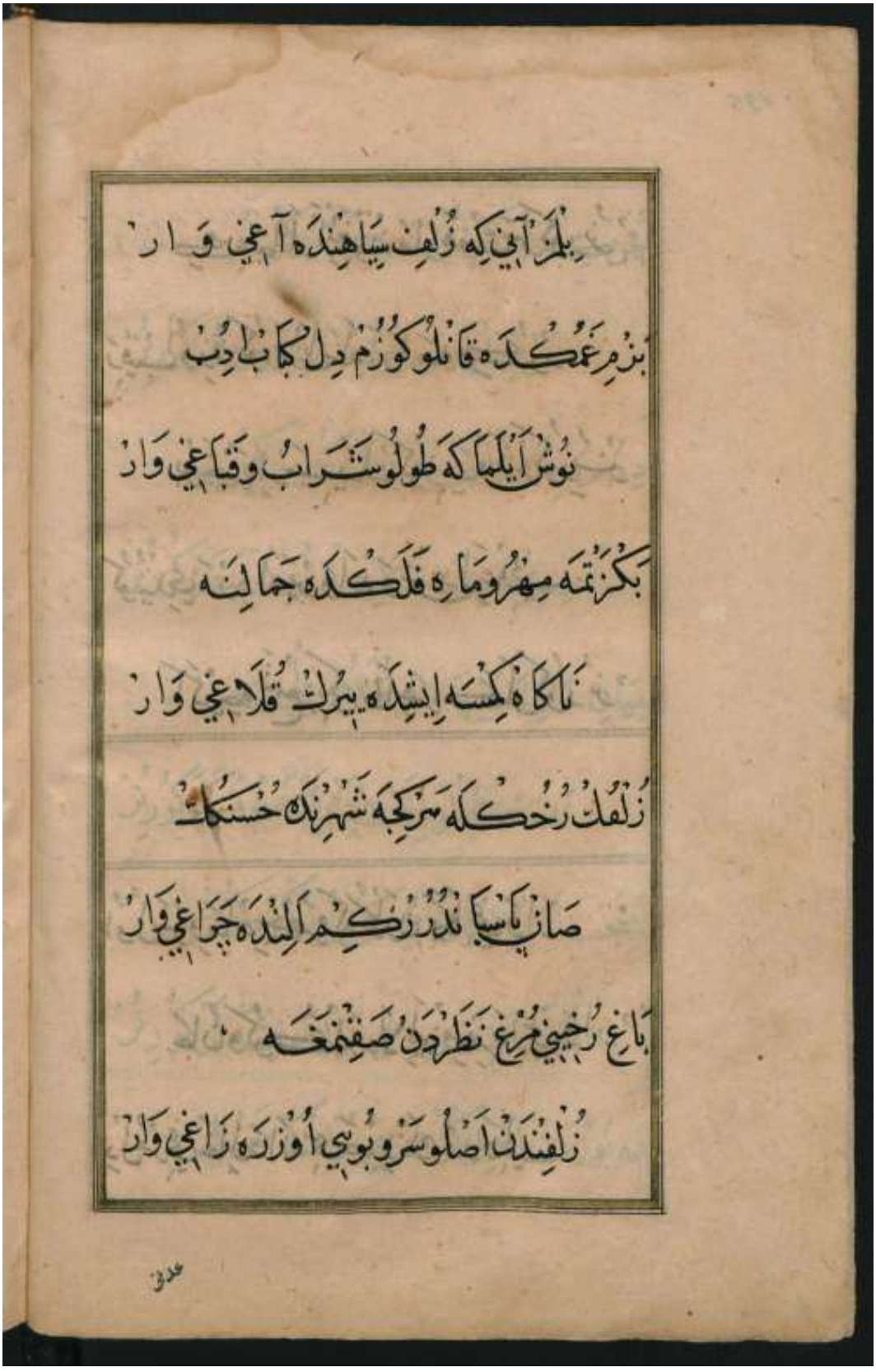

بلمز آني كه زلف سياهنده آغي وار

بزم غمكده قانلو كوزم دل كباب ادب

نوش ايلما كه طولو شراب وقباغي وار

بكزتمه مهر وماه فلكده جمالنه

ناكاه كمسه ايشده يبرك قلاغي وار

زلفك رخكله هر كجه شهرنده حسنكك

صان پاسباندر ركم الندە چراغي وار

باغ رخيني مرغ نظردن صقنمغه

زلفندن اصلو سرو بويي اوزره زاغي وار

عدنی کرکسه دردنه صبرات کرکسه اول

جانانه نك دریغ که سندن فراغی وار

ولہ ایضاً

جان صنوبر قامتك یادینه دل صهبا چکر

سرو شادی کلشن جانده یتب بالا چکر

باغبان حسن یوزی کلشن صوورمغه

زلف زنجیر ییله چاه زنخدان ما چکر

خسته کوکلم اول مهك برکون کورلدن زلفنی

یل اولمش درکه داخی علت سودا چکر

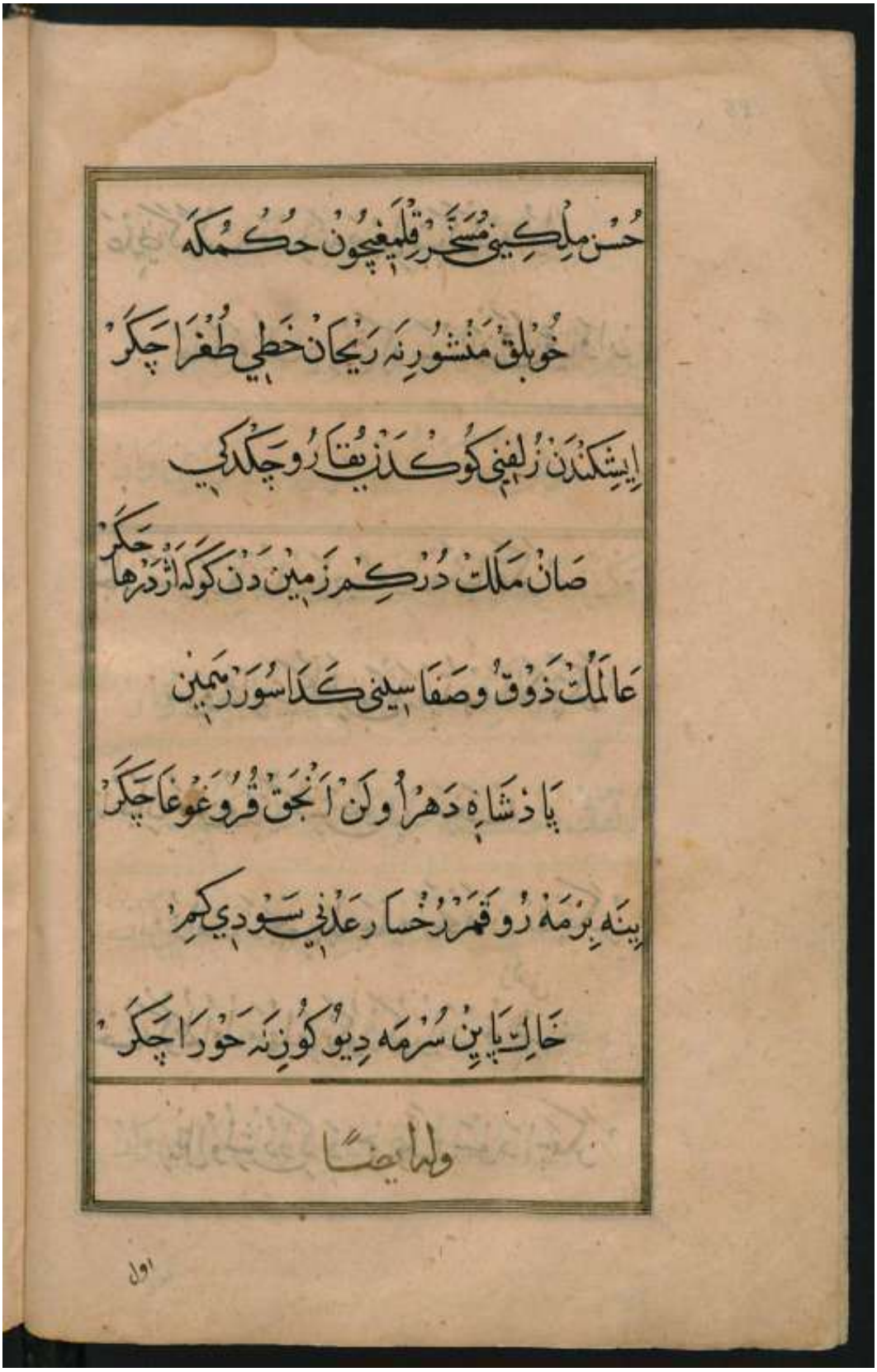

حسن ملکینی مسخر قلمغیچون حکمکه

خوبلق منشورنه ریحان خطی طغرا چکر

ایشکندن زلفنی کوکدن یقارو چکدکی

صان ملک درکم زمیندن کوکه اژدرها چکر

عالمک ذوق وصفاسینی کداسورر همین

پادشاه دهر اولن انجق قروغوغا چکر

ینه برمه رو قمر رخسار عدنی سودیکم

خاک پاین سرمه دیو کوزنه حورا چکر

ولہ ایضاً

اول

اول سرو گلعذار که غنچه دهانی وار

اکه

بر کون مقابل اولمغه آیك نه جانی وار

کوکلم که جان ورب غمله الدی دردنی

چوق آصی اتدی صنمکز انك زیانی وار

قصد اتدیکجون لب جان بخشنه کوکل

کر اولدررسه کوزلری کم درکه قانی وار

چون کوکلم الدك اتمه دخی قصد جان ودل

ایکنده حددن اشمه هر ایشك اورانی وار

که جان امیر اولر غمی ملکینه کاه دل

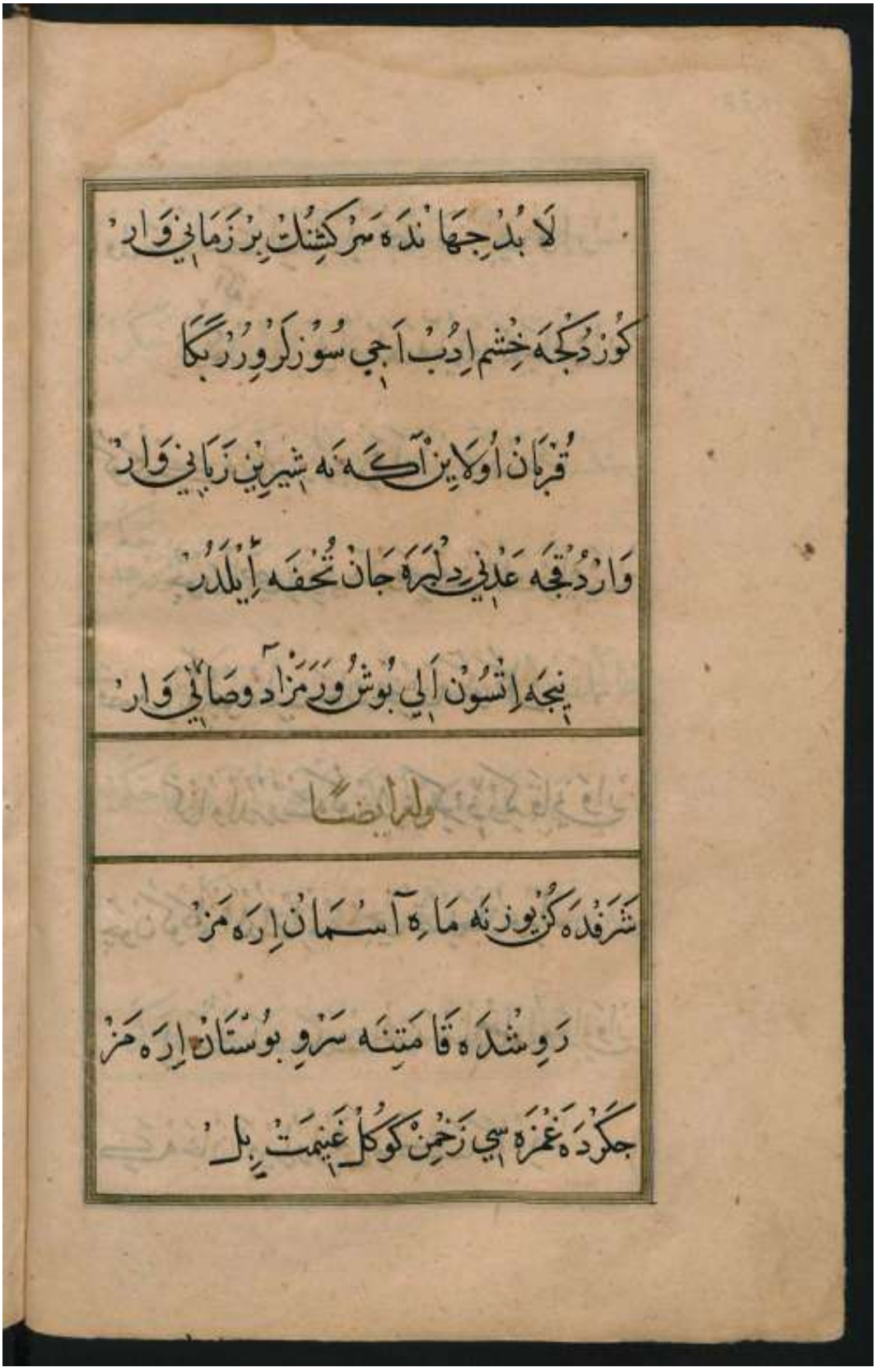

لا بد جهانده هر کشنك بر زمانی وار

کوردکجه خشم ادب اجی سوزلر ورر بکا

قربان اولاین آکه نه شیرین زبانی وار

واردقجه عدنی دلبره جان تحفه ایلدر

نیجه اتسون الی بوش ورمزاد وصالی وار

ولہ ایضاً

شرفده کن یوزنه ماه آسمان اره مز

روشده قامتنه سرو بوستان اره مز

جکرده غمزه سی زخمن کوکل غنیمت بل

بو دولته نیجه لر وردی باش وجان ارمز

دهانی سرینی فکرینله نیجه کشف اده لر

یقین بودر که اکا وهمله کمان اره مز

یکاغی زلف اوجندن کورنمسه نه عجب

که ناره نور بصر چون اولادخان اره مز

دلادم الده یکن ذوقله کچه عمرم

مثل دررکه زمان دورنه زمان اره مز

رخوکه اویکنلی مه یوزنده نقصانن

یکورر اورمغچون مهر آسمان اره مز

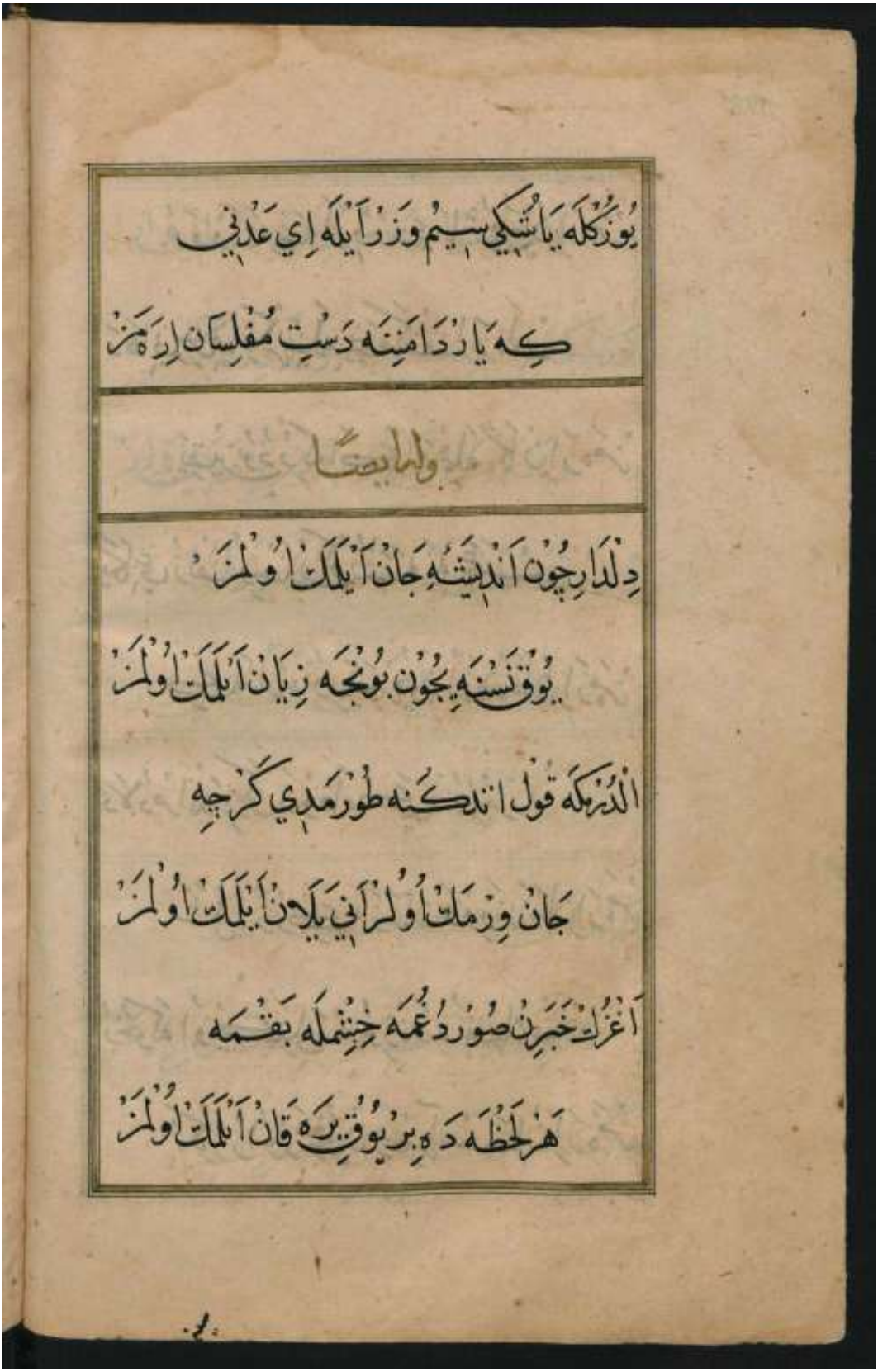

يوزكله يا شيكي سيم وزر ايله اي عدني
كه يار دامنه دست مفلسان ارمز

ولها ايضا

دلدار چون انديشه جان ايلمك اولمز
يوق نسنه يكون بونجه زيان ايلمك اولمز
الدرمكه قول اتدكنه طور مدي كرچه
جان ورمك اولر اني يلان ايلمك اولمز
اغزك خبرين صورد غمه خشملة بقمه
هر لحظه ده بر يوق يره قان ايلمك اولمز

سینمده رخك مهری قچن کزلنه چونکم

خورشید کل ایچنده نهان ایلمك اولمز

داغ غمن اکدقجه کوکل جانکی یقمه

هر اکدغنی کیشی همان ایلمك اولمز

راز دهنك صقلدغم جان بکی بوکم

سرورمك اولر سری عیان ایلمك اولمز

آه ایلمه عدنی دله کلدکجه غمی کم

مهمان ورکن اوده دخان ایلمك اولمز

وله ایضا

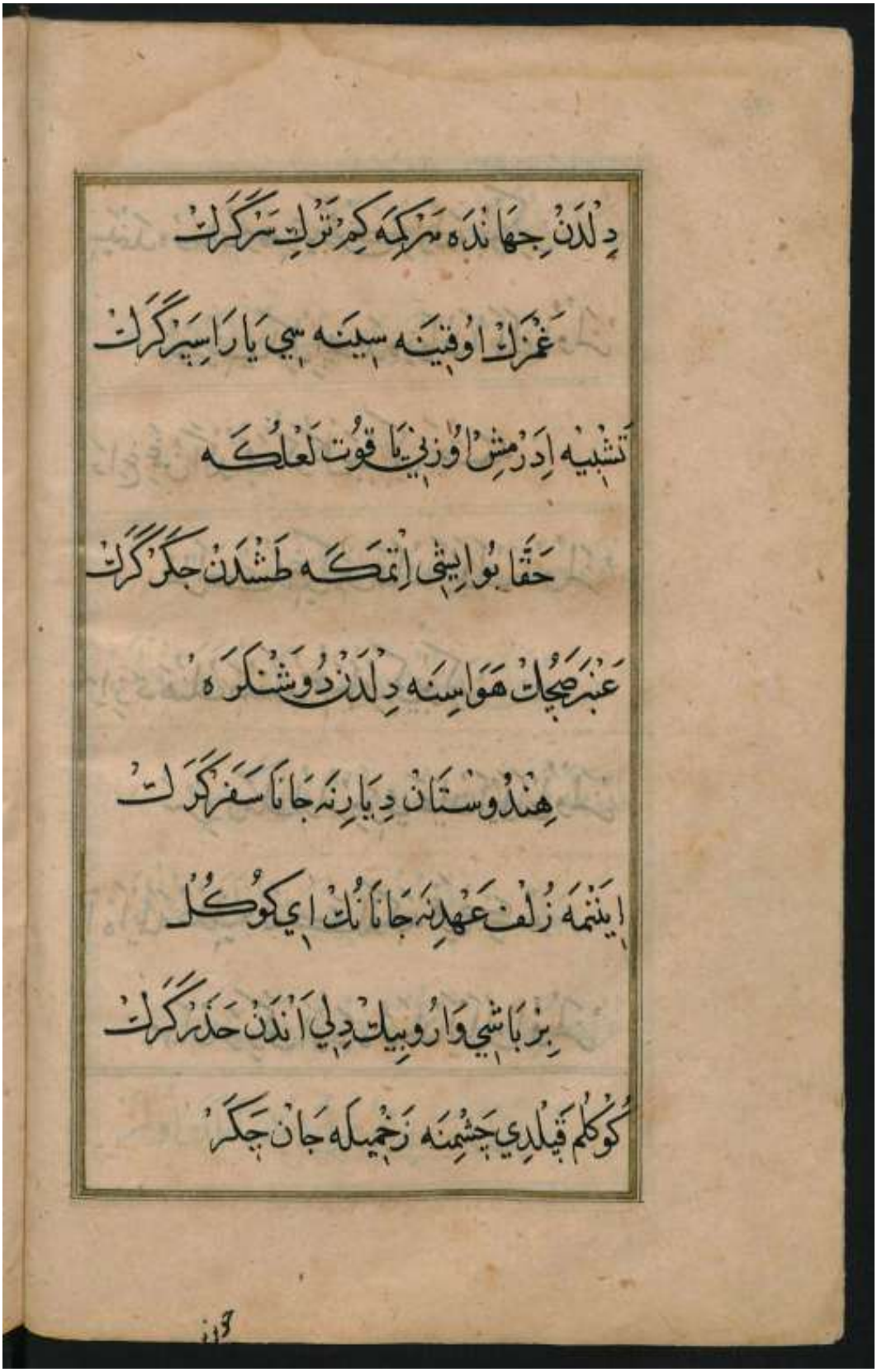

دلدن جهانده هر کمه کم ترك سرگرك

غمزك اوقینه سینه سی یارا سپر گرك

تشبیه ادرمش اوزنی یاقوت لعلکه

حقا بو ایشی اتمکه طشدن جگر گرك

عنبر صچك هواسنه دلدن دوشنکره

هندوستان دیارنه جانا سفر گرك

اینمه زلف عهدنه جانانك ای کوکل

بر باشی وار و بیك دلی اندن حذر گرك

کوکلم قپلدی چشمنه زخمیله جان چکر

خونریز و مستنه اوینه بوندن بتر گرك

خطی خیالی کتمدی دلدن نه طرفه در

آتش اچنده بتمیه ریحان تر کرك

عدنی بکی محبلری اول ماه چهره نك

محشر کوننده بی دل و جان قوپسلر گرك

وله ایضا

شکرانه گرك ترك سر و جان و تن اتمك

کر ممکن اوله کوینی بر دم وطن اتمك

تیغینه لباس ایلدکم خون جگردن

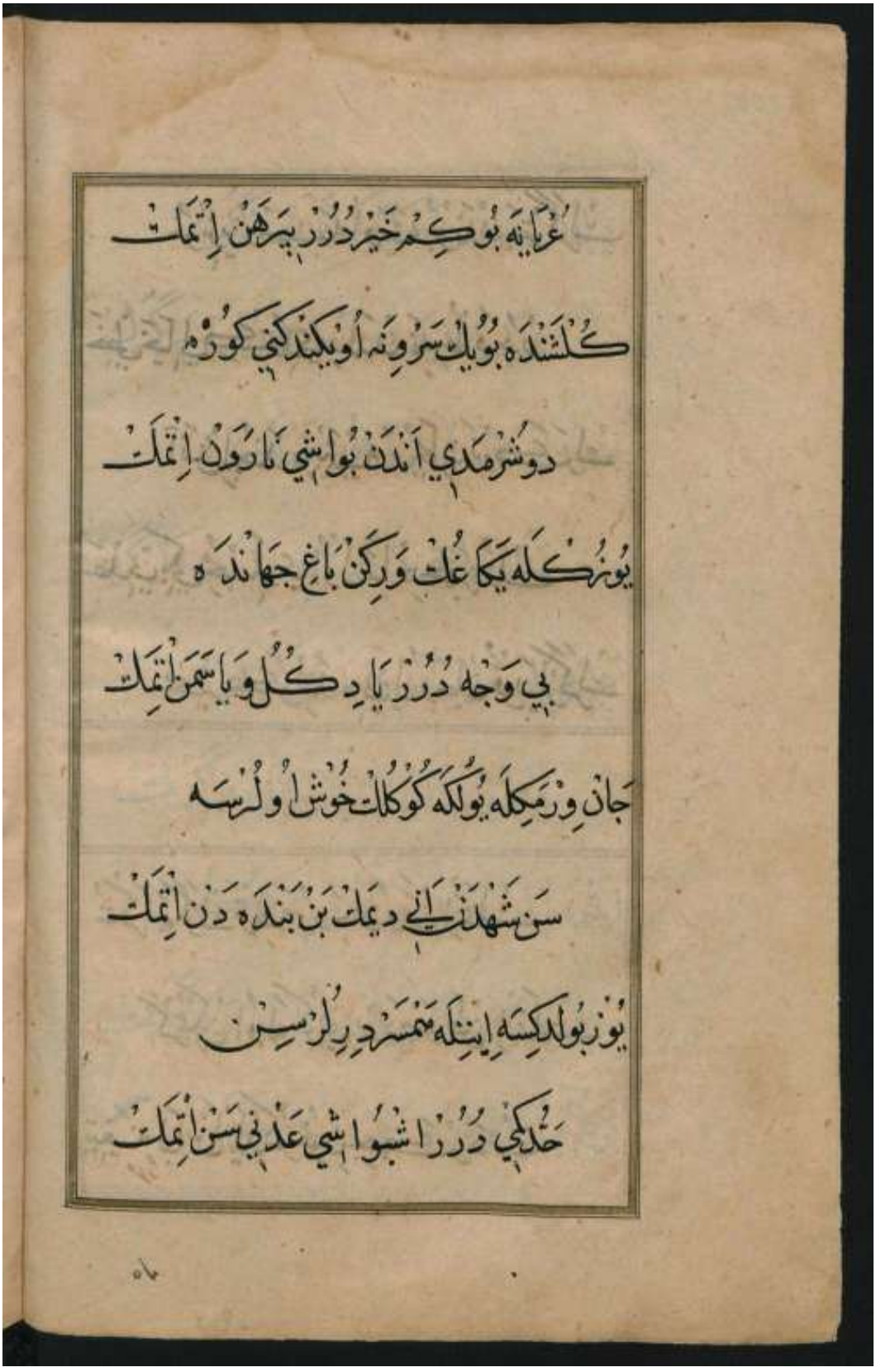

عریانه بو کم خیر دورر پیرهن اتمك

کلشنده بویك سرونه اویکندکنی کوره

دوشرمدی اندن بو اشی نارون اتمك

یوزکله یکاغك ورکن باغ جهانده

بی وجه دورر یاد کل و یاسمن اتمك

جان ورمکله یولکه کوکلك خوش اولرسه

سن شهدن انی دیمك بن بنده دن اتمك

یوز بولدکسه اینله همسر درلرسن

حدکمی دورر اشبو اشی عدنی سن اتمك

وله ایضاً

ماه اویکزسه کون یوزکه هیچ ادب دکل

کون ینجه بکزه سون سکا کم غنچه لب دکل

شیرین لبوکه اویکزیمش شکر مکر

چون کله در اوتنمق اندن عجب دکل

صو اوزره اوغردقجه کلب ماه دنردن

کل یوزکک خیال درر تاب تب دکل

اولمز بو حسن و خلق و لطافتده ای پری

اول کمسه که اکه مهرانه و ماه اب دکل

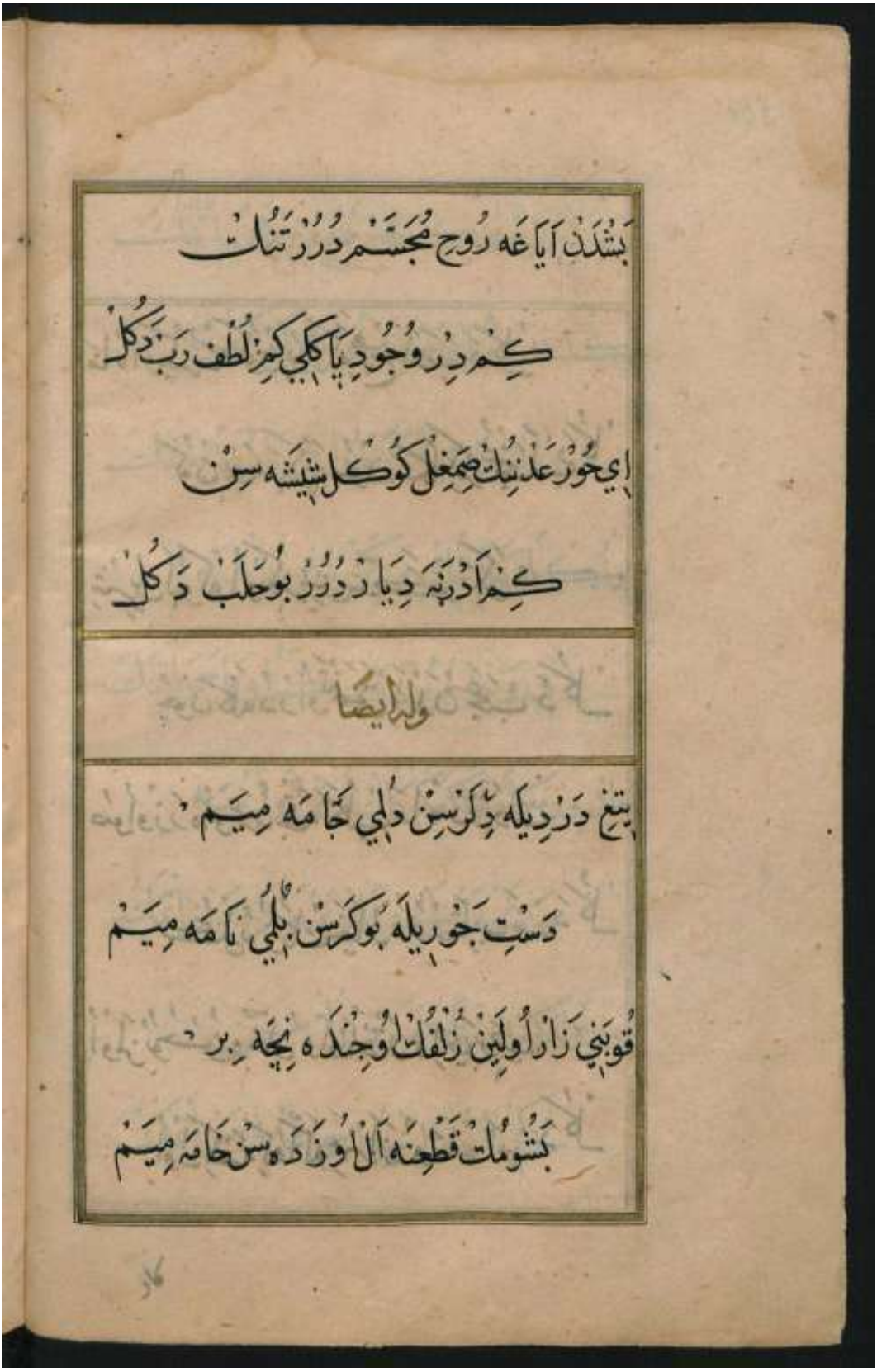

بشدن ایاغه روح مجسم درر تنك

كم در وجود پاككي كم لطف رب دكل

اي حور عدننك صمغل كوكل شيشه سن

كم ادرنه ديار درر بو حلب دكل

ولہ ایضا

يتغ درديله دلرسن دلمي جامه ميم

دست جوريله بو كرسن بلمي نامه ميم

قوبني زار اولين زلفك اوجنده نيجه بر

بشومك قطعنه ال اوزده سن خامه ميم

كاز حسرتله تنم طغردي خاط جهان

يارب اندامنه جور فلكك حامه ميم

بلمز عقلمي سودا اللي كم مفتون

بولب پستيه يا اول كوزي بادامه ميم

مشك بكزتدكه زلفنه پرچين اولبن

ددي اوزتمه دلك باكه نذر شامه ميم

مجلس خاص رقيبا قوبن عامه ورمز

حاشه بن سنجلين آلت هنكامه ميم

عذنيا كمسه بني بلدي هجريله اسير

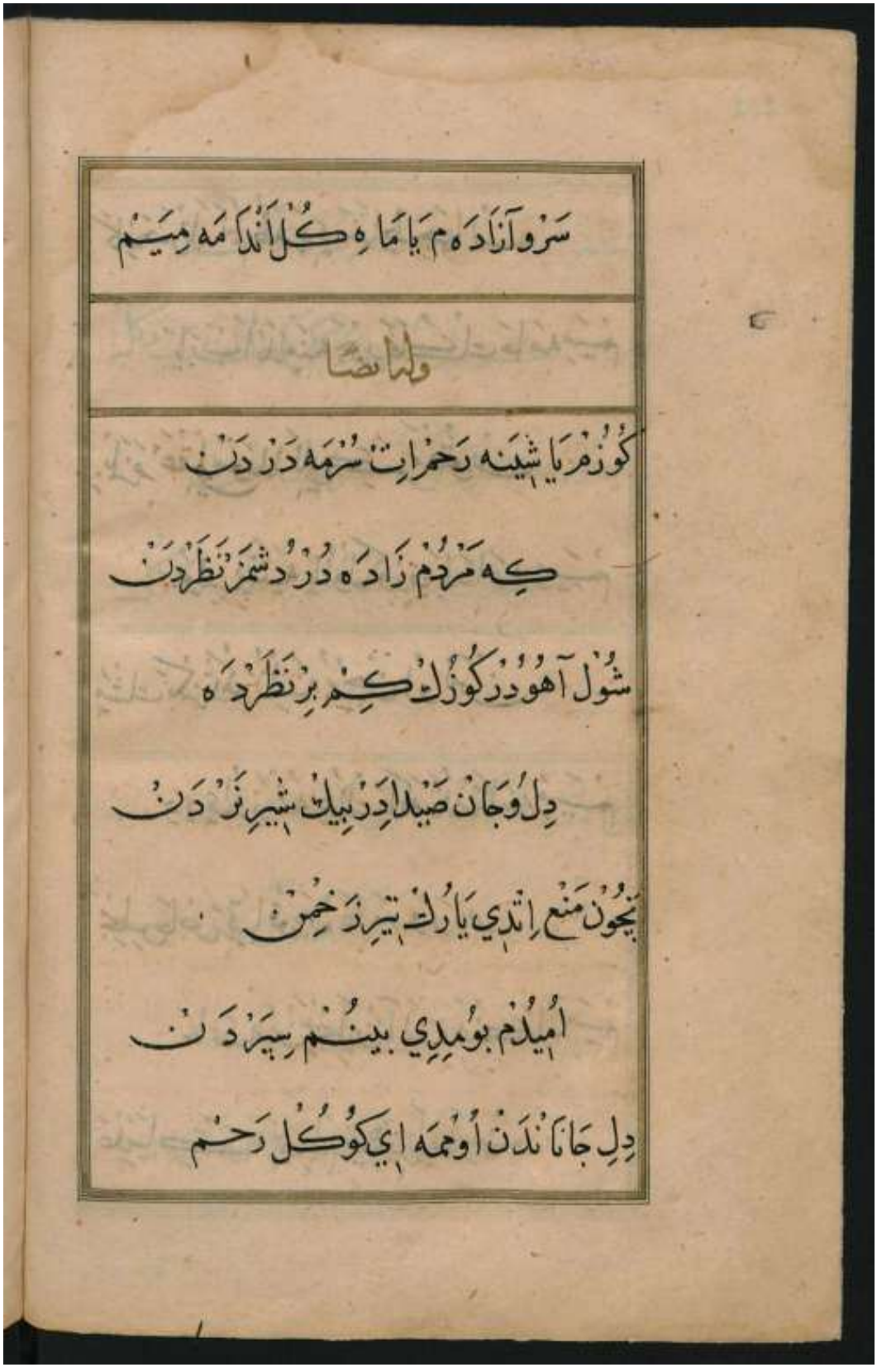

سرو آزاده م یا ماه کل اندامه میم

ولہ ایضا

کوزم یا شینه رحمات سرمه دردن

که مردم زاده در دشمن نظردن

شول آهو در کوزك کم بر نظرده

دل و جان صیدا در بیك شیر نردن

نچون منع اتدی یارك تیر زخمن

امیدم بومدی بینم سپردن

دل جانا ندن اوممه ای کوکل رحم

كه بتمز ورد تر هركز حجردن

خيال لعل در پوشكله چشمم

دوكر يا قويله مرجان كهردن

بن اول زهره جبينه مشتريم

كه آلومه صونه خورشيد وقمردن

يولنده دلبرك جان ورمكيچون

آيا عدني حذر ايله حذردن

ولهايضا

زلفك نيچه عاقللري ديوانه قلب آه

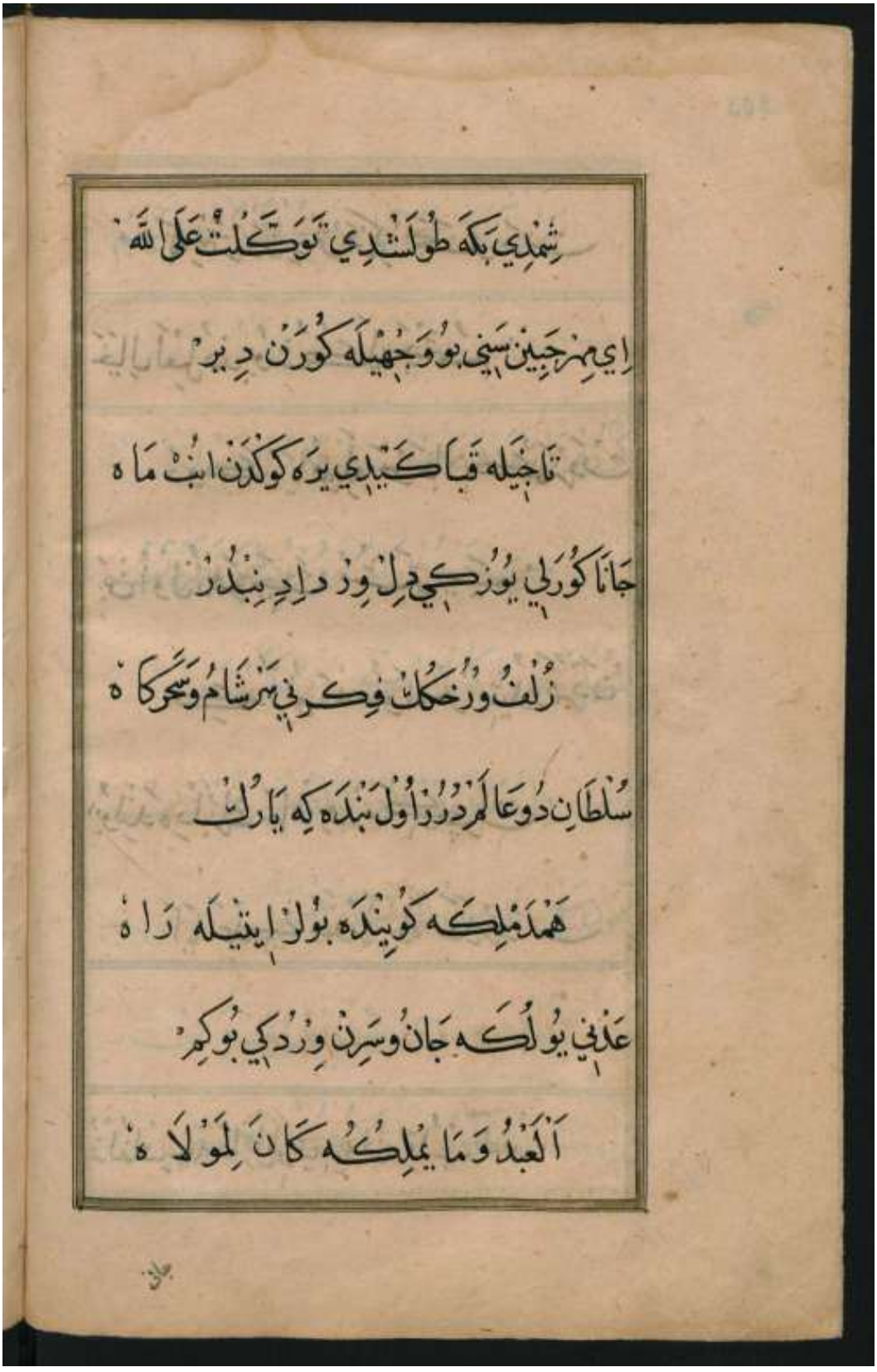

شمدی بکه طولشدی توکلت علی الله

ای مهر جبین سنی بو وجهیله کورن دیر

تاجیله قبا کیدی یره کوکدن انب ماه

جانا کورلی یوزکی دل ورد ادینبدر

زلف ورخکک فکرنی هر شام وسحرکاه

سلطان دو عالمدر اول بنده که یارک

همدملکه کوینده بولر ایتیله راه

عدنی یولکه جان وسرن وردکی بوکم

العبد وما یملکه کان لمولاه

ولها ایضاً

جانی نیکردی دل بیچاره جانان اولمسه
بلبله عالم قفس در کر کلستان اولمسه

اولدورم دیدوکنه آخر پیشیمان اولدی آه
نولیدی خوبلر بی عهد و پیمان اولمسه

لبلر کچون جان ودلده ماجرا ودر قور خرمز
اول اکی خونریز آراسنده برقان اولمسه

کوزلر ومه توتیای خاک پایك بس درر
ای طبیب جان نه غم کحل صفاهان اولمسه

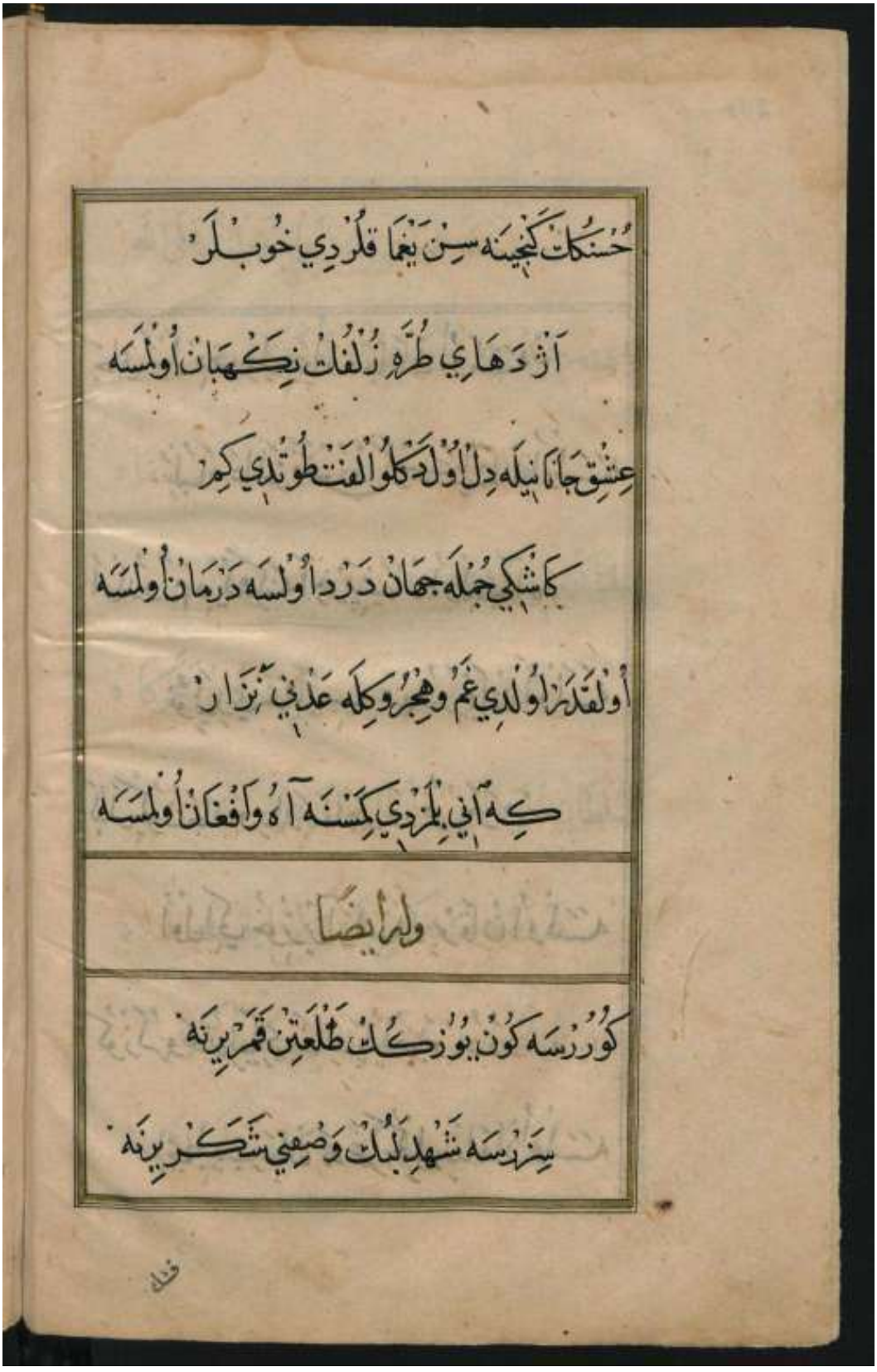

حسنکك کنجینه سن یغما قلردی خوبلر

اژدهای طره زلفك نکهبان اولمسه

عشق جانانیله دل اولدکلو الفت طوتدی کم

کاشکی جمله جهان درد اولسه درمان اولمسه

اولقدر اولدی غم و هجر و کله عدنی نزار

که انی بلمزدی کمسنه آه و افغان اولمسه

ولہ ایضا

کوررسه کون یوزکك طلعتن قمر یرنه

سزرسه شهد لبك وصفنی شکر یرنه

قشك كماني نه دكلو اترسه غمزك اوقن

نشان ايدر دل اكا جانني سپر يرنه

بويك كه سرو كلستان حسن درنه عجب

كه وردكي بكه نار غم اولدي بر يرنه

جفاسي خوانني بخش ايتدوكيني غيرلره

اشتسه دردله دل يا قلب جكر يرنه

حرام كوزلركه قانمي حلال ايدين

بلاره دردكي دك لطف ايله وريرنه

ارزسه بويكه سرو سهي اولا مايل

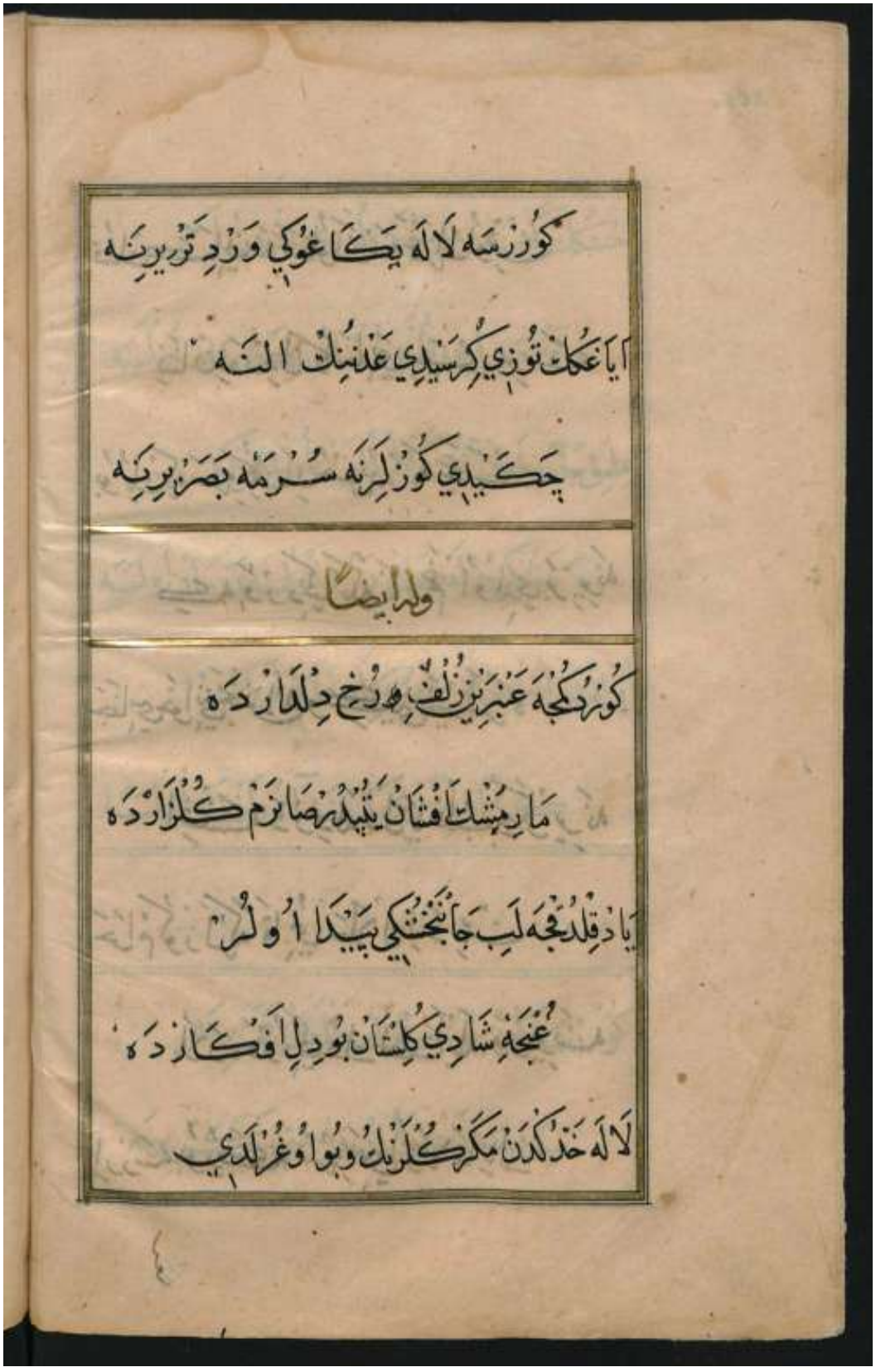

کورزسه لاله یکاغوکی وردِ تریرنه

ایاغکك توزی کرسیدی عدننك النه

چکیدی کوزلرنه سرمه بصریرنه

ولہ ایضاً

کوردکجه عنبرین زلفِ رخ دلدارده

مارِ مشك افشان یتیدر صانرم کلزارده

یاد قلدقجه لبِ جانبخشکی پیدا اولر

غنچهٔ شادی کلستان بو دلِ افکارده

لاله خدکدن مکر کلرنك وبو اوغرلدی

کم درخته صاربن کزدر دلر بازارده

ای کوزم نوری بودر ایشیکله یوز سوردکم

کعبه هر کم طواف ایدرسه ینمز نارده

زلفک ای مه رو رخکده اولدغی پرتاب بو

کونده یتدقجه اولر قوت زیاده مارده

یالکز جان الدغن فکر اتمه ای دل قل حذر

داخی نیجه حیله وار اول طرهٔ طرارده

عدنیا دلدار کوشینه مناسب در همین

اشبودر کم وردر بو نظم کوهربارده

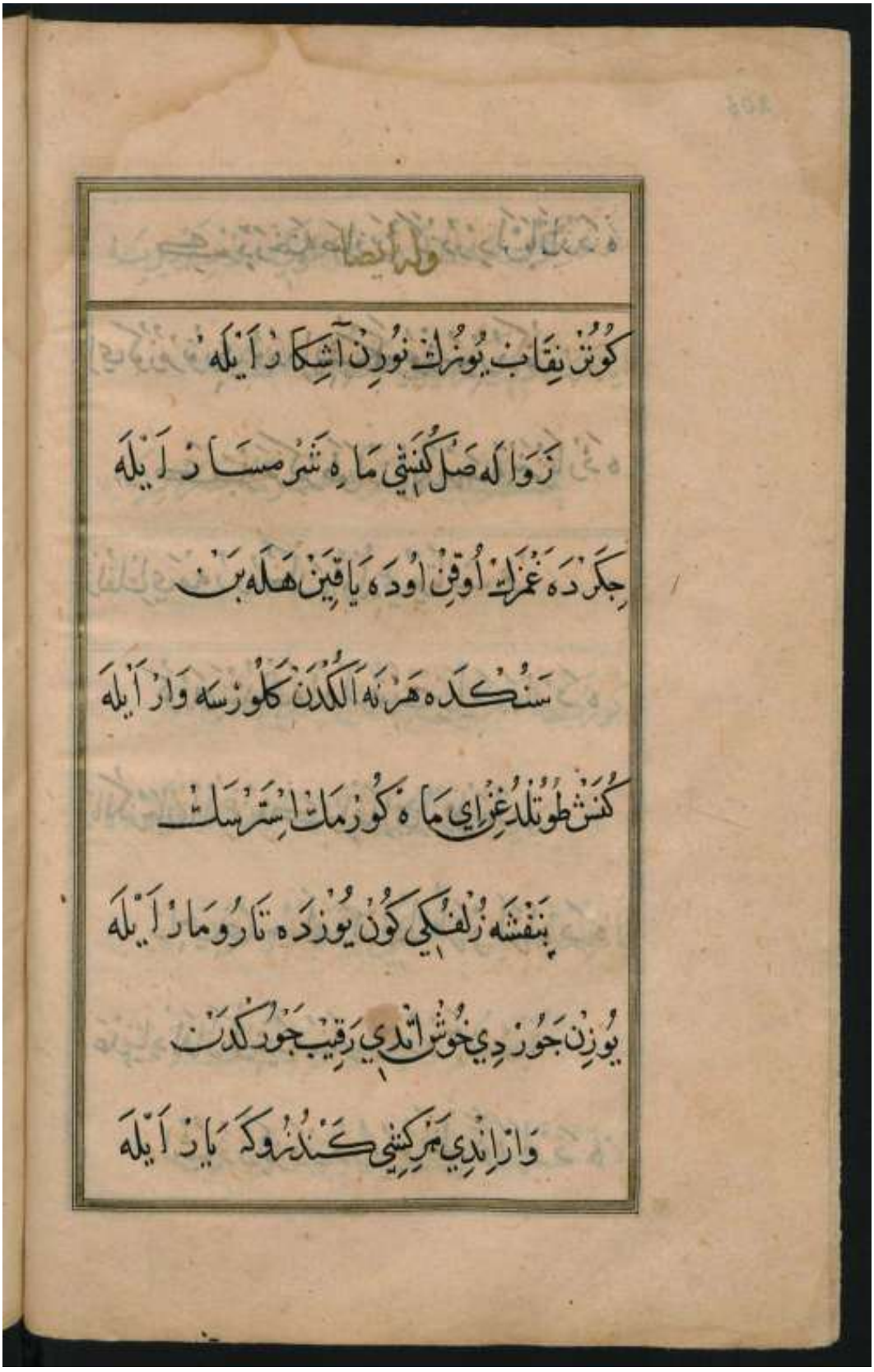

وله ایضا

کوتر نقاب یوزك نورن آشکار ایله

زواله صل کنشی ماه شرمسار ایله

جکرده غمزك اوقن اوده یاقین هله بن

سنکده هر نه الکدن کلورسه وار ایله

کنش طوتلدغن ای ماه کورمك استرسك

بنفشه زلفکی کون یوزده تار و مار ایله

یوزن جوردی خوش اتدی رقیب جورکدن

وار اندی مرکشی کندزوکه یار ایله

خراب جان دلرسك عمارت ايليه سن

كوكلده عشق اساسيني استوار ايله

جهانده استرسك اي كوكل حيات ابد

ايا عيني طپر غنه باش وجان نثار ايله

بريده عذبي كبي كل يوزوكي مدح ايده مز

كركسه بلبل باغ كده صد هزار ايله

ولها ايضا

تا لعل لبك عكسي دل ساغره دوشدي

عشاق جهان جمله مي احمره دوشدي

جان وزدکی دل غمزکك اوستنده بودر کم

هجر اودنه صبر ایده میب خنجره دوشدی

واردی مژه دن زلفنه جانباز اولبن دل

کورینجه قلجدن آتلب خنجره دوشدی

کلشنده کورب قد و رخك رشك و حیادن

کللر قزرب لرزه تن عرعره دوشدی

عدنی کبی سعد اختر و فرخنده زماندر

شول دلکه بوکن اول یوزی مه دلبره دوشدی

قصیده لاحمد پاشا

اِي قَصرِ فَلَك رِفعَت و اِي طَارِق مُعَلَّا

يَا قِبلَهِ عَالِي سَن و يَا كَعبَهِ عُلَيَا

گَردُونَدَه نَه سَقفُك بِكِي بِر بَيت اُولَه مَعمُور

جَنتَدَه نَه فَرشُك بِكِي بِر عَرش اُولَه اَعلَا

هَم ذَاتِ عِمَادَه اِشكُك مَسنَدِ عَالِي

هَم مَنزِلِ مَحمُودَه قَپُك مَقصَدِ اَقصَا

حَاجَت اِلَن اُورمَاغَه طَوَافِ اِچرَه مَلَايِك

كَعبَه قَپُكَ خَلقَه سِدُر عُرُوَه وُثقَى

صَان آيِنَهِ غَيب نُمَا اُولدِي رُخَامُك

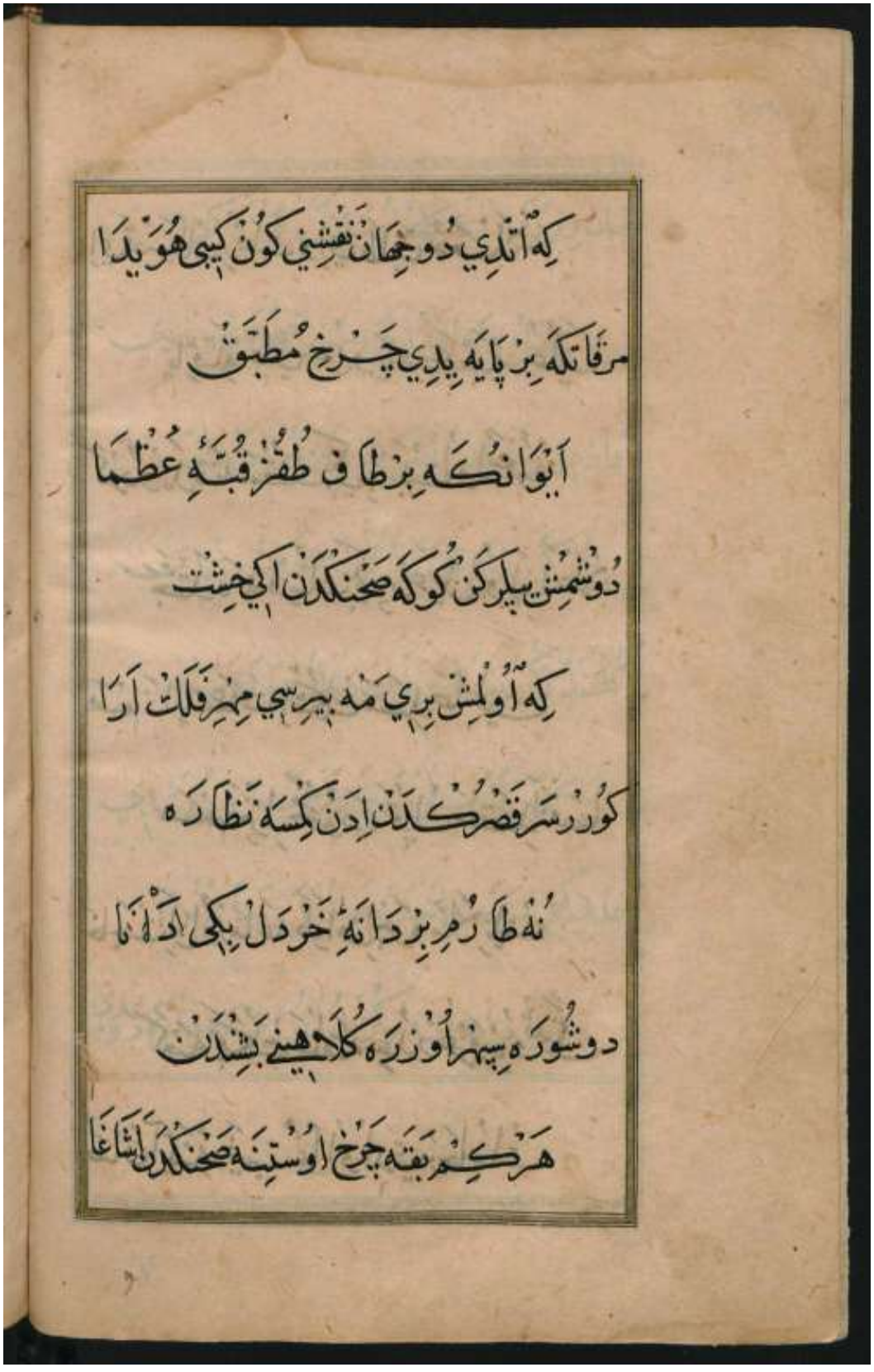

كه آتدي دو جهان نقشي كون كيبي هويدا

مرقاتكه بر پايه يدي چرخ مطبق

ايوانكه برطاق طقز قبه عظما

دوشمش بيلركن كوكه صخنكدن اكي خشت

كه اولمش بري مه بيرسي مهر فلك ارا

كور در سر قصر كدن ادن كمسه نظاره

نه طاقم بر دانه خردل بكي ادنا

دوشوره سپهر اوزره كلاهيني بشدن

هر كم بقه چرخ اوستنه صخنكدن اشاغا

وصف ایتدکم اول صفه دورر کایشدب آنی

خجلتله نهان اتمش اوزن جنت ماوا

شول قصر که انک شمسه سی شرمندن ادر شمس

شب سایه سی التنده کجه کندزن اخفا

بو طاق زبرجددن اچر روزن زرین

کم ایده عروس فلک اول قصر تماشا

اول باغ جنان کم پر اولر حورله غلمان

کویا که ملکلرله طولر کعبه علیا

شول صفه که زلفن اکه جاروب اده رضوان

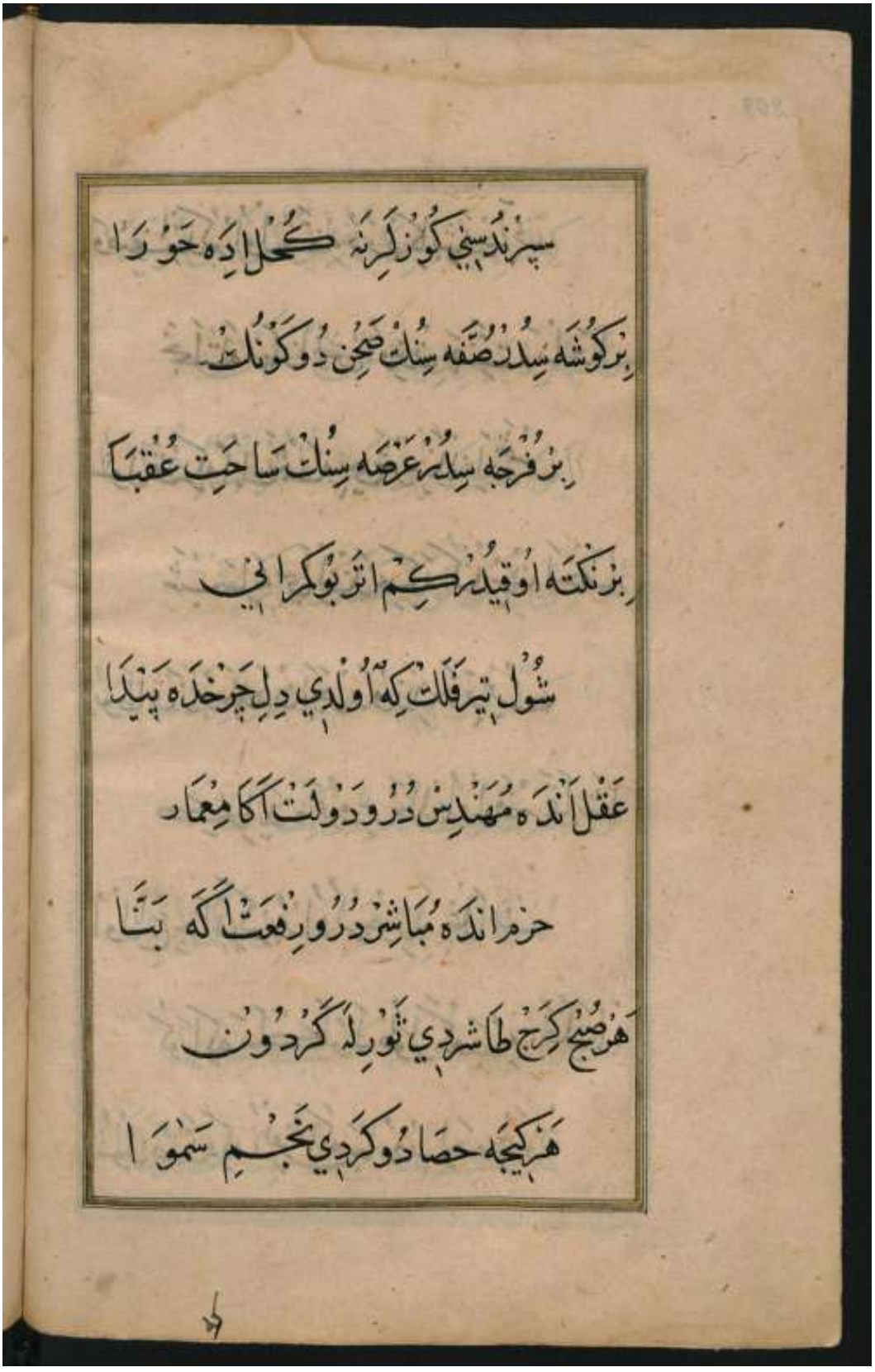

سپرندسنی کوزلرنه کحل اده حورا

بر کوشه سیدر صفه سنك صحن دوکونك

بر فرجه سیدر عرصه سنك ساحت عقبا

بر نکته اوقیدر کم اتر بو کمرانی

شول تیر فلك که اولدی دل چرخده پیدا

عقل انده مهندس درو دولت اکا معمار

حزم انده مباشر درو رفعت اکه بنا

هر صبح کرج طاشردی ثورله کردون

هر کیجه حصا دوکردی نجم سموا

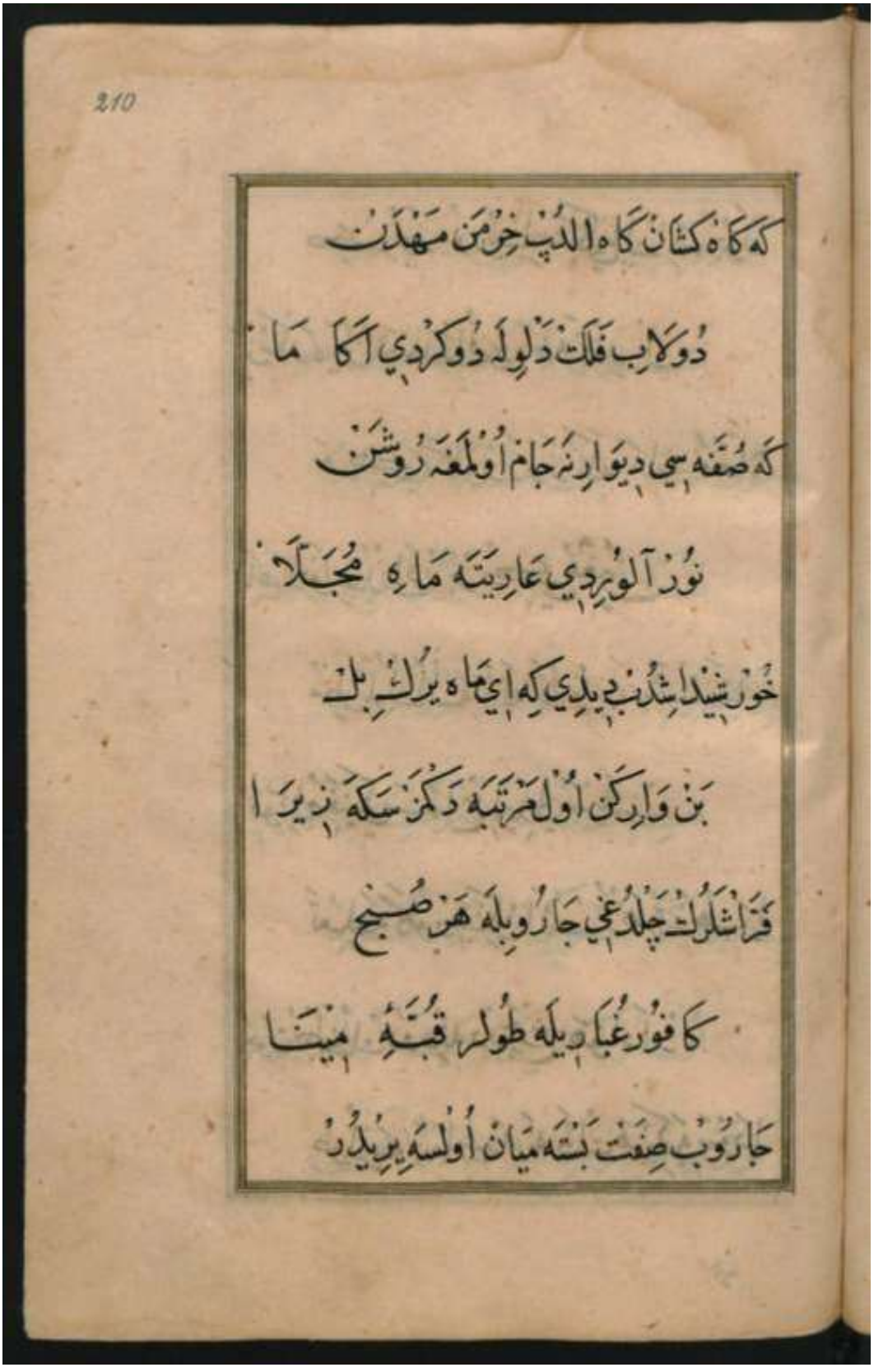

که کاه کشان کاه الدب خرمن مهدن

دولاب فلک دلوله دوکردی اکا ما

که صفه سی دیوارنه جام اولمغه روشن

نور آلوردی عاریته ماه مجلا

خورشید اشدب دیدی که ای ماه یرك بل

بن وارکن اول مرتبه دکمز سکه زیرا

قراشلرك چلدغی جاروبله هر صبح

کافور غباریله طولر قبه مینا

جاروب صفت بسته میان اولسه یریدر

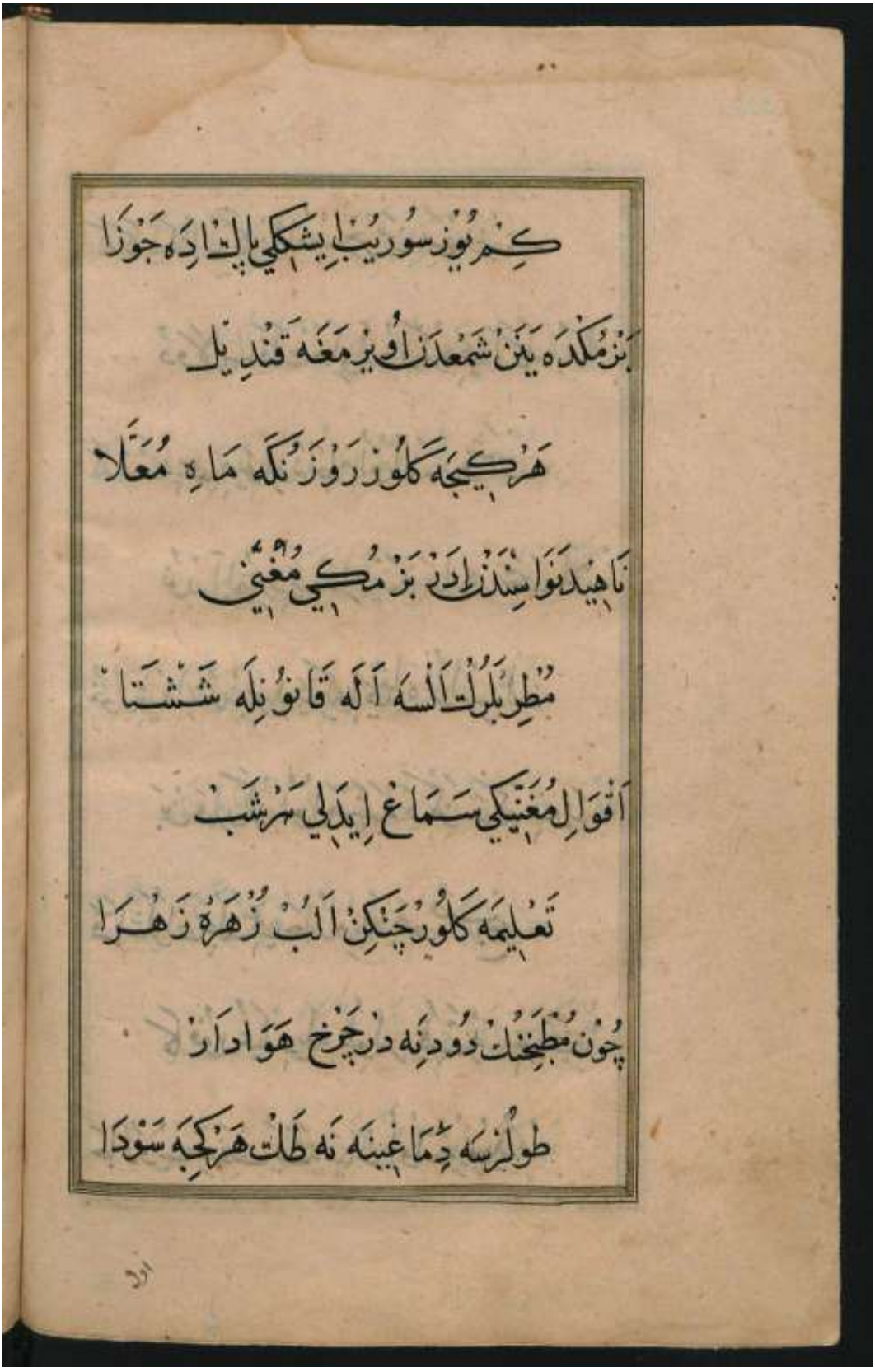

کم یوز سوریب ایشکلی پاک اده جوزا

بزمکده ینن شمعدن اویرمغه قندیل

هر کیجه کلور روزنکه ماه معلا

ناهید نواسندن ادر بزمکی مغنی

مطربلرک السه اله قانونله ششتا

اقوال مغنیکی سماع ایدلی هر شب

تعلیمه کلور چنکن الب زهره زهرا

چون مطبخنک دودنه در چرخ هوادار

طولرسه دماغینه نه طلت هر کیجه سودا

اول سرو که دیوارکه نقش ایلدی نقاش

تشبیه اولنماغه یرر دی اکه طوبا

طوبی اکر آصلمسه جتنده نکونسار

صفکدیمی سروا ولمسه بو وجهله رعنا

اول سرو دلارایه هوادار درر آب

کم دوشدی بو قضر آیغنه بی سروبی پا

شادیله کچر عمر بکی تازه و خرم

اول صوکه سرایکده همیشه اوله اجرا

کوثر می بویا شربت جلاب روانبخش

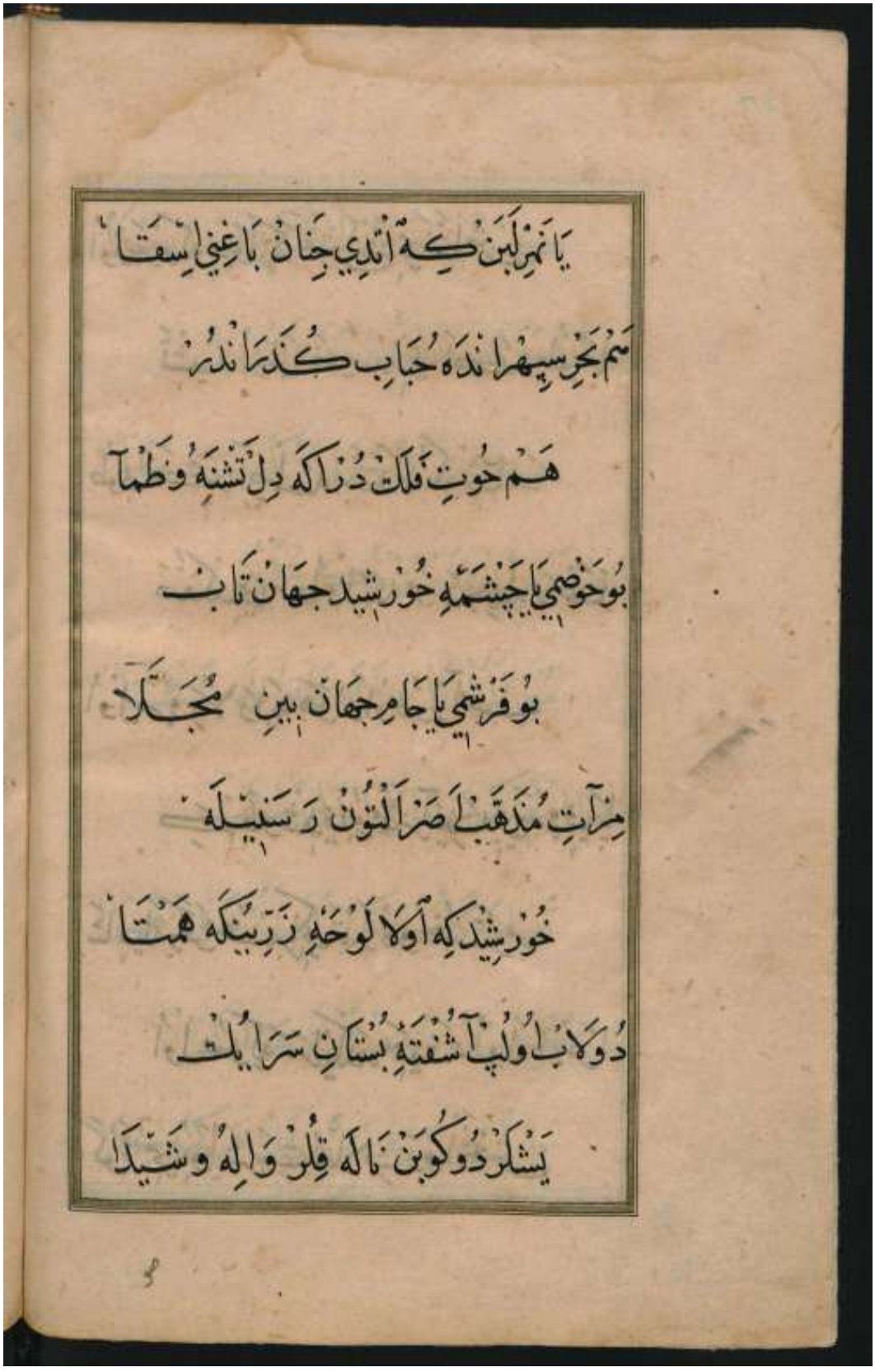
یا نهر لبن که اندی جنان باغنی اسقا

هم بحر سپهر اندوه حباب کندر اندر

هم حوت فلک دردا که دل تشنه وظمآ

بو حوضمی یا چشمه خورشید جهان تاب

بو فرشمی یا جام جهان بین مجلا

مرآت مذهب اصرا لتون رسنیله

خورشید که اولا لوحه زربنکه همتا

دولاب اولب آشفته بستان سرایلک

یشکردوکون ناله قلر واله وشیدا

صود يسون شهاب اقدر اوش برج ولادن

دولابلرك كه اولدي فلكلر يكي اعلا

شمدن كرو بوزلسه نه غم چنبر چرخك

كم بونلرا در روز وشب افلاك اشن انشا

قصروكه قحن بكزيه بزما هله افلاك

كم مهر لقالرله طولر بونده زوايا

آهولر اولر بونده پري پيكر و مشكين

طوطيلر اولر بونده شكر خند و كويا

هر كون سر قصروكه چقر مهر دلفروز

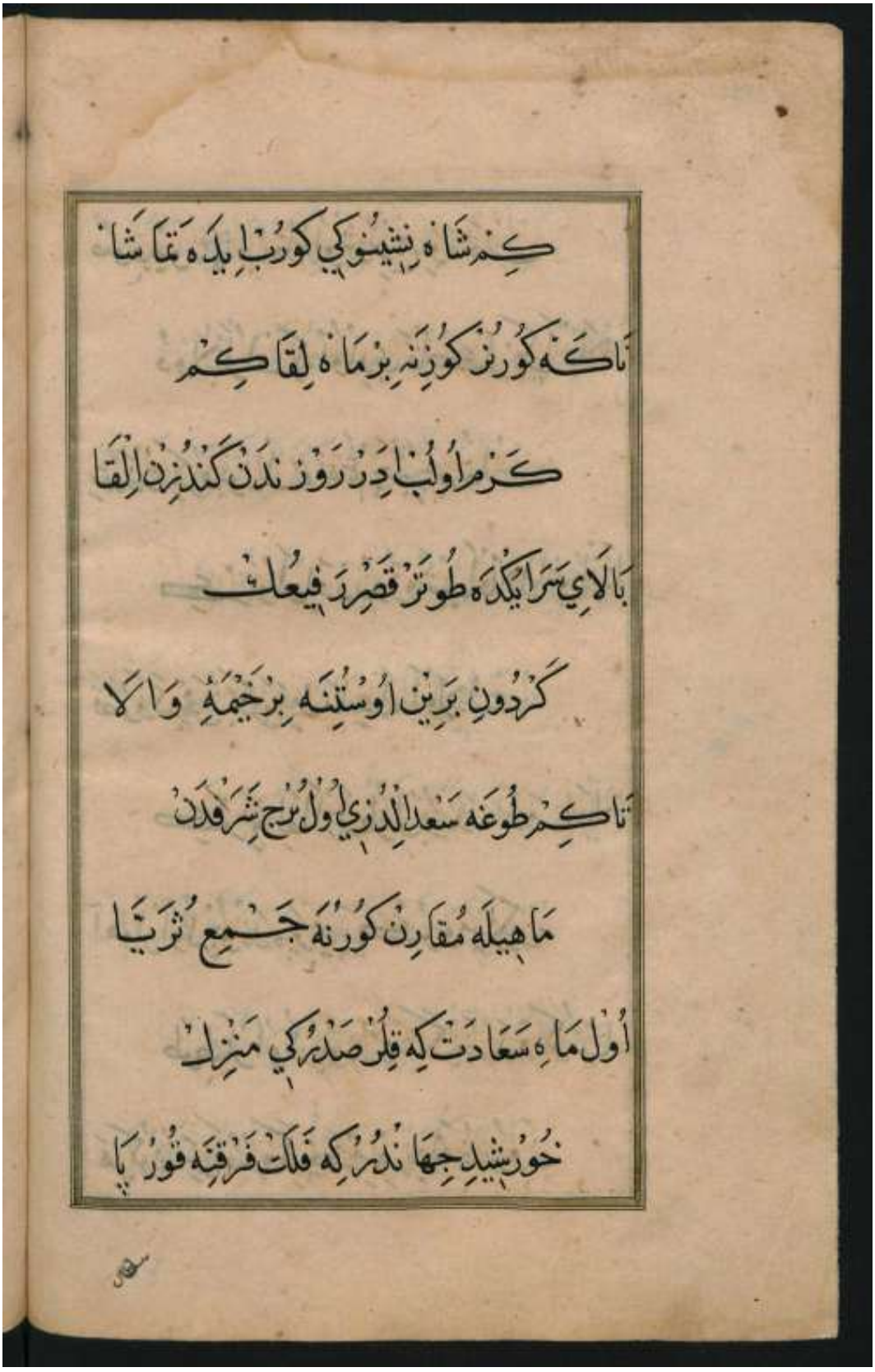

کم شاه نشینوکی کورب ایده تماشا

تاکه کورنر کوزنه بر ماه لقا کم

کرم اولب ادر روزندن کندزن القا

بالای سرایکده طوتر قصر رفیعک

کردون برین اوستنه بر خیمهٔ والا

تا کم طوغه سعد الدزی اول برج شرفدن

ماهیله مقارن کورنه جمع ثریا

اول ماه سعادت که قلر صدرکی منزل

خورشید جهاندر که فلک فرقنه قورپا

سُلطانِ سلاطینِ جهان شاه محمّد

جمشید قدر فریدونِ قضا را

یوغیدی جهان ملکت منشورنه تحریر

کلک لوحده قلمشدی قلم آدینی طغرا

خاک درِ اعیان کوزنه کحل جواهر

گردِ رهی دولت یوزنه دیده بینا

کم چاکرنك منصبدر مشرق و مغرب

کمتر قولنك بخششدر ملکت دنیا

لطف و کرمه خلق و سخا وتله مزیّن

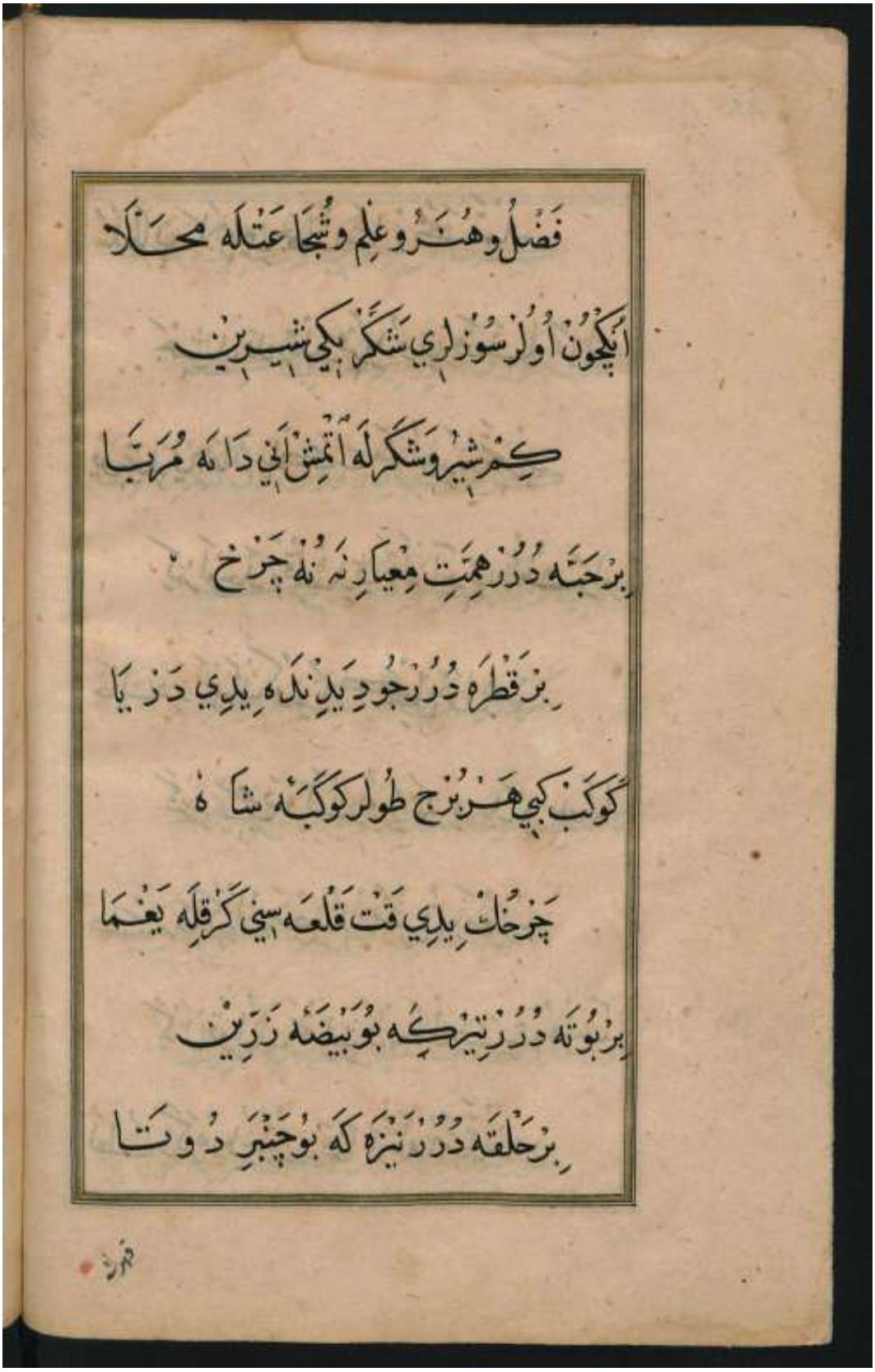

فضل و هنر و علم و شجاعتله محلا

انکچون اولر سوزلری شکر بکی شیرین

کم شیر و شکرله اتمش انی دانه مربا

بر حبه دورر همت معیار نه نه چرخ

بر قطره دورر جود یدنده یدی دریا

کوکب کبی هر برج طولر کوکبه شاه

چرخک یدی قت قلعه سنی کرقله یغما

بر بوته دورر تیرکه بو بیضه زرین

بر حلقه دورر نیزه که بو چنبر دوتا

قهرك اودنك قطعه سی در آتش دوزخ

لطفك صوینك روضه سی در جنت ماوا

طبعك كورنر قامت دلبر كبی موزون

شعرك اقنر خط صنم بیكی دلارا

جان آیینه حسنكله طوطی ناطق

دل ابر عطا یاكله دریای كهرزا

تیغك یوزنه نقطه زرین قودی خورشید

چون دست قضا آیت فتح ایلدی املا

كردسپهك ظلمتله شعله تیغك

كستردي شها حرب كونن ليله قمرا

خورشيد ظفر طالع اولر فتح افقدن

چون صبح صفت كشف اده تيغك يد بيضا

قيلر قلجك عرشده اصلدغن اعلام

خورشيدكه چرخ اوزره چكر تيغ مجلا

تيزاب صفت چونكه دلر آهني تيغك

پولاد سپر اولسه نولاسينه اعدا

رام اولدي سنك امركه بو توسن كردون

كم شكل هلال اوردي فلك خنكنه تمغا

٢

آهوي فلك كوزدي سحر شيرلوا كب

خون جكرندن دل صبح اولدي دم آلا

ثلاثة

ماه عملك برج زمين قلدي زميني

كم نعل سمندكله هلال اولدي هويدا

جون صبح صفا صدقله مهر كدنا ورزدم

روشن دل اولب بولسه نه طاق طلعت غرا

ديوان قضا اچره قلم چكدي عطارد

قلماغه قلدر صفحه سنه حكمكي امضا

بوكون كورنور رايكله كون كبي روشن

اول سرکه نهان اتمشدی وعده فردا

عدلکله یتورمست اولبن باغ یولنده

زرین کلهیله کجلر نرکس شهلا

عهدکده فغان اتمدی برکسه مکرنی

دورکده جفا چکمدی برکسه مکریا

ماه اولمغچون مجلسکه مجمره کردان

هرمه پر ادرکاسه سنه عنبر سارا

بو مطلع غرایه دوزر صوت تر آهنک

بستان سرایکده اوتن مرغ خوش آوا

ای

اي قبله كه اهل صفا اول رخ زيبا

وي حلقه بيت الحرم اول زلف سمنسا

دل خط غبار وكي كورب اوقدي ريحان

روشن بوكه ادر نقطه خالك اني خوانا

خضر خطك ايرشمسه قانلويشم اي دوست

قيلردي كوزم زورقني غرقه دريا

دوكمش قدح سيمه زر سرخ مذابي

ساقي كه خضاب ايتمش الن باده صهبا

قان يودر ارقدن قبغم بيكي صراحي

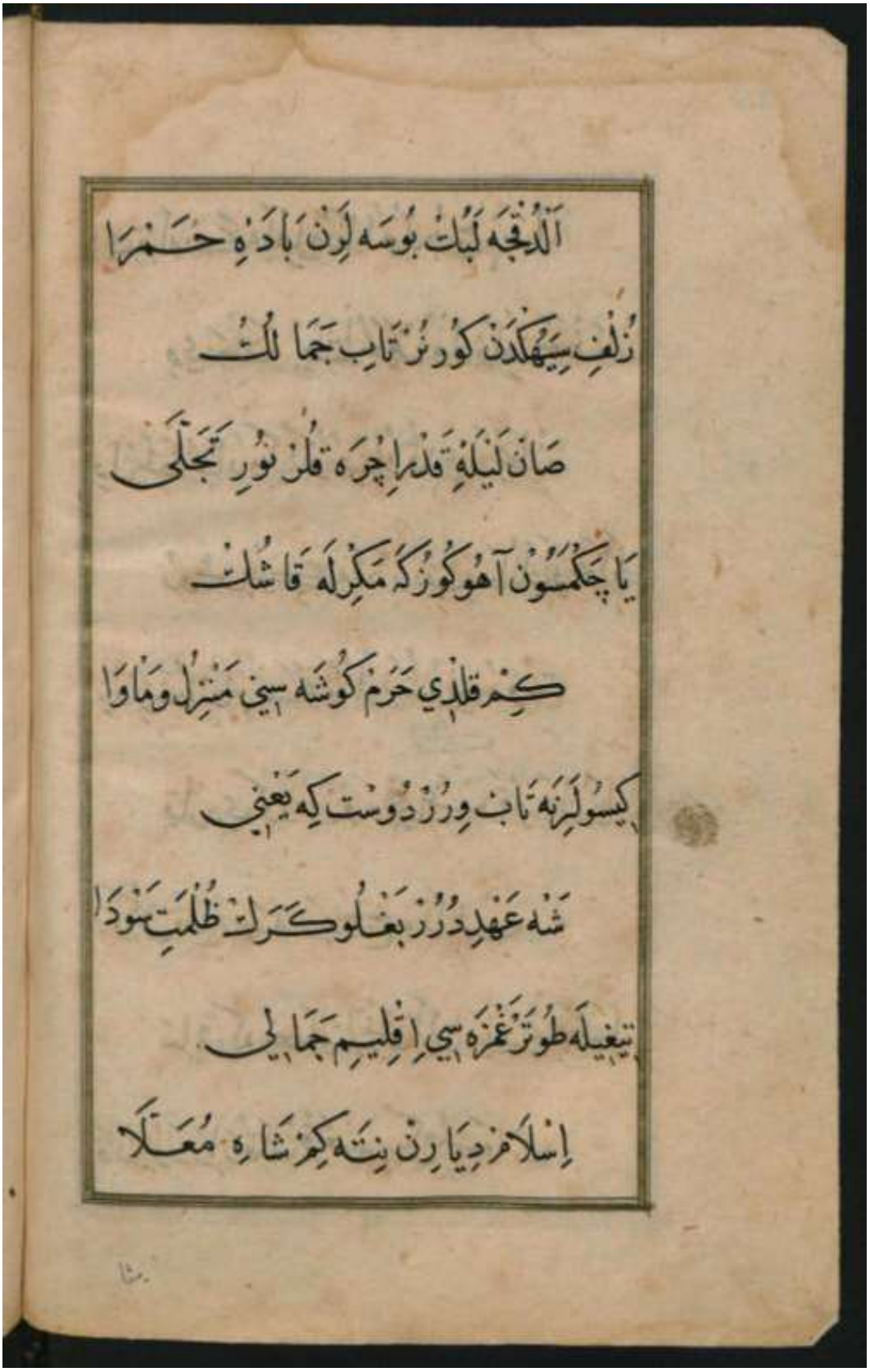
الدنجه لبك بوسه لرن بادهٔ حمرا
زلف سیهکدن کورنر تاب جمالك
صان لیلهٔ قدر اچره قلور تجلی
یا چکمسون آهو کوزکه مکرله قاشك
کم قلدی حرم کوشه سینی منزل و ماوا
کیسو لرنه تاب ورر دوست که یعنی
شه عهد دورز بغلو کرك ظلمت سودا
تیغیله طوتر غمزه سیی اقلیم جمالی
اسلام مزدیارن بنه کم شاه معلا

شاهانه وار اولدیسه اولکی سرایلك

قدسیکره یوزاور مغجون مسجد اقصا

چون ایلدك اول کعبه عالیی عمارت

اولدی اکه تحویل بکون قبله علیا

بویدی طبق کاغد شفافی فلاك

هر صبح قلور مهره مهر یله مجلا

پرکار چکب قوس قوزح دفتر چرخه

خورشید زر افشان ادر الطونله محشا

کوك چینی دوایلی قلور حقه چرخك

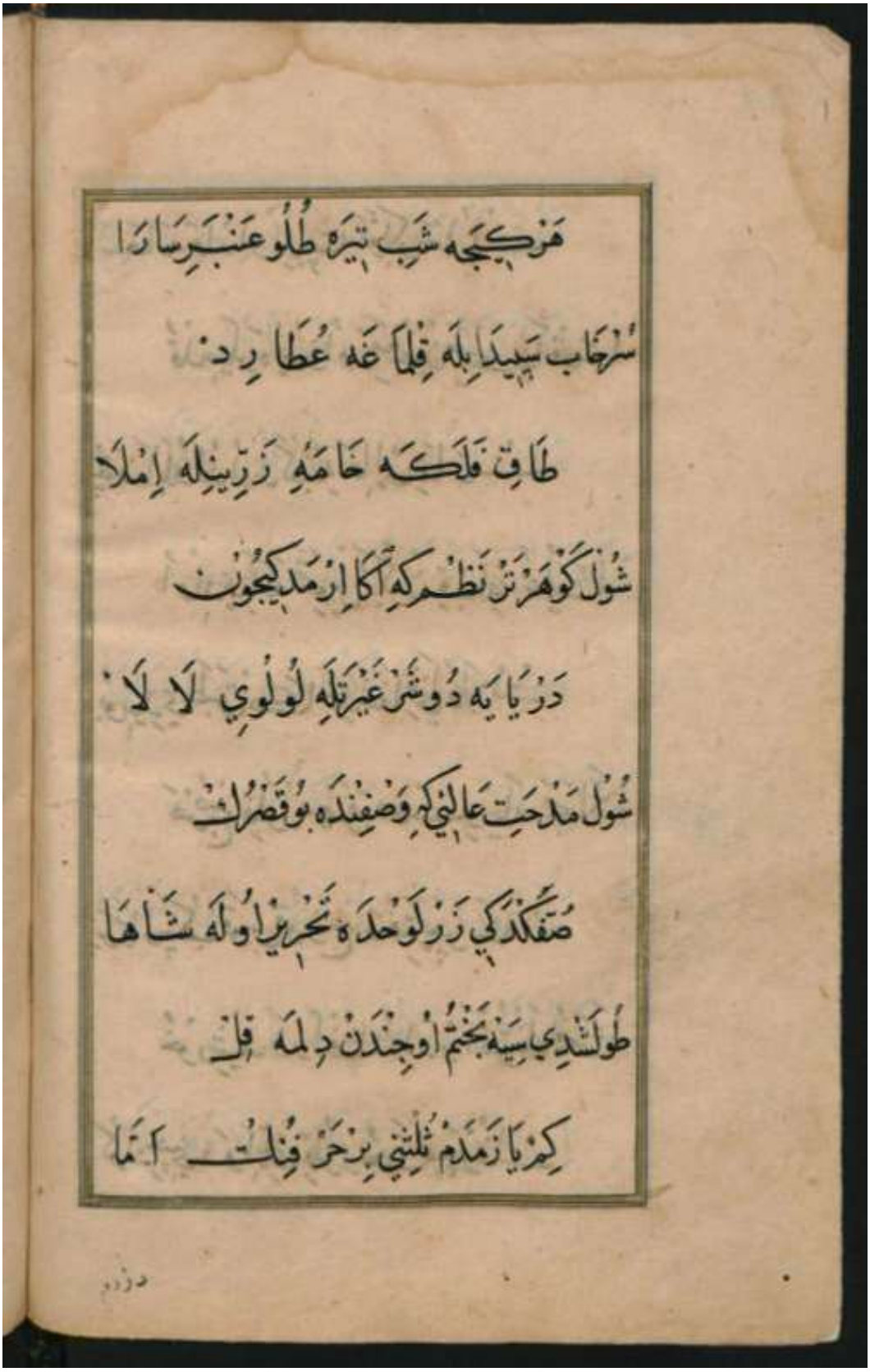

هر کیجه شب تیره طلوع عنبر سارا
سرخاب سپیدابله قلماغه عطارد
طاق فلکه خامه زرینله املا
شول گوهر تر نظمکه آکا ارمدیجون
دریایه دوشر غیرتله لولوی لالا
شول مدحت عالیکه وصفنده بوقصرك
صفکدکی زر لوحده تحریر اولهشاها
طولشدی سیه بختم اوجندن دلمه قل
کم یازمدم ثلثنی برحرفنك اما

دُزدُم طبقِ عرض ده بر سلكِ جواهر

كِم مجلسكه نقل اوله اول عقدِ ثريا

بر نظم كه آكا طاكه قلور رشتهٔ پروين

بر شعر كه حيراندر آنك لطفنه شعرا

قنده بوله مدحك بكي شيرين شكرستان

احمد بكي بر طوطي تركوي شكرخا

اطنابِ كلام اتدكمه نكته بودر كم

محبوبِ جهانسن سكه مطلوبدر اصغا

نيچه كه جهان باغني كسترمكه خرم

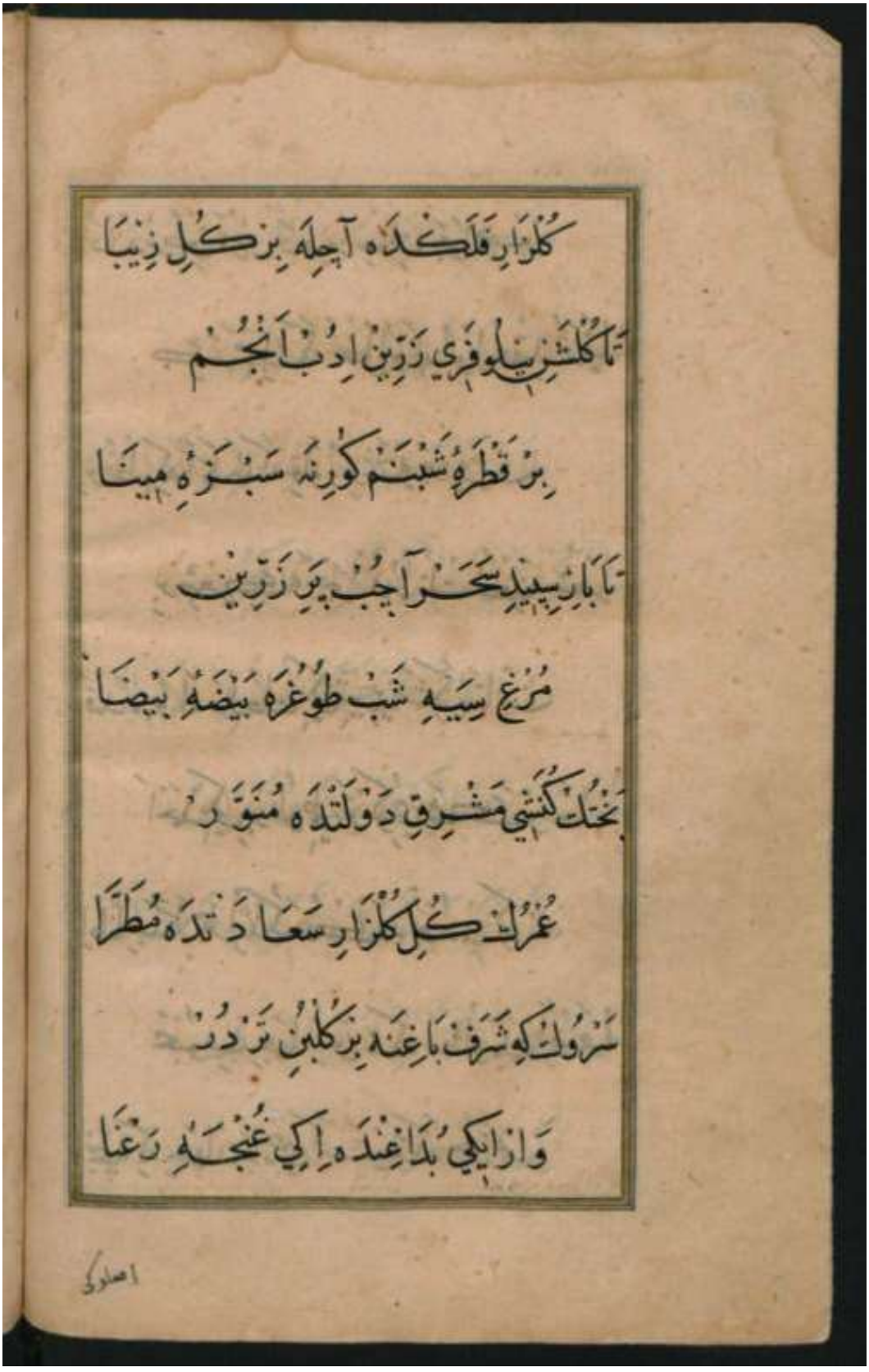

گلزار فلکده آچله بر گل زیبا

تا گلشن نیلوفری زرین ادب انجم

بر قطرهٔ شبنم کورنه سبزهٔ مینا

تا باز سپید سحر آچب پر زرین

مرغ سیه شب طوغره بیضهٔ بیضا

بختک کنشی مشرق دولتده منور

عمرک گل گلزار سعادتده مطرا

سروک که شرف باغنه بر گلبن تر در

وار ایکی بداغنده اکی غنچهٔ رعنا

اصلوکی

اصلوکی سرافراز ادب اول دایم و باقی

فرعوکی رفیع ایلسون الله تعالی

بنیاد سرایوکه بودر احسن تاریخ

کم ایده مبارک طپکه حی توانا

احمدی فرماید

صبحدم عیسی نفس اولدی اسر باد صبا

بلبله ویرر خبر کل کلدکندن مرحبا

زی صبا کم خلد باغندن کلب باغلشلدی

طپرغه پیرانه سر پیرایه عهد صبا

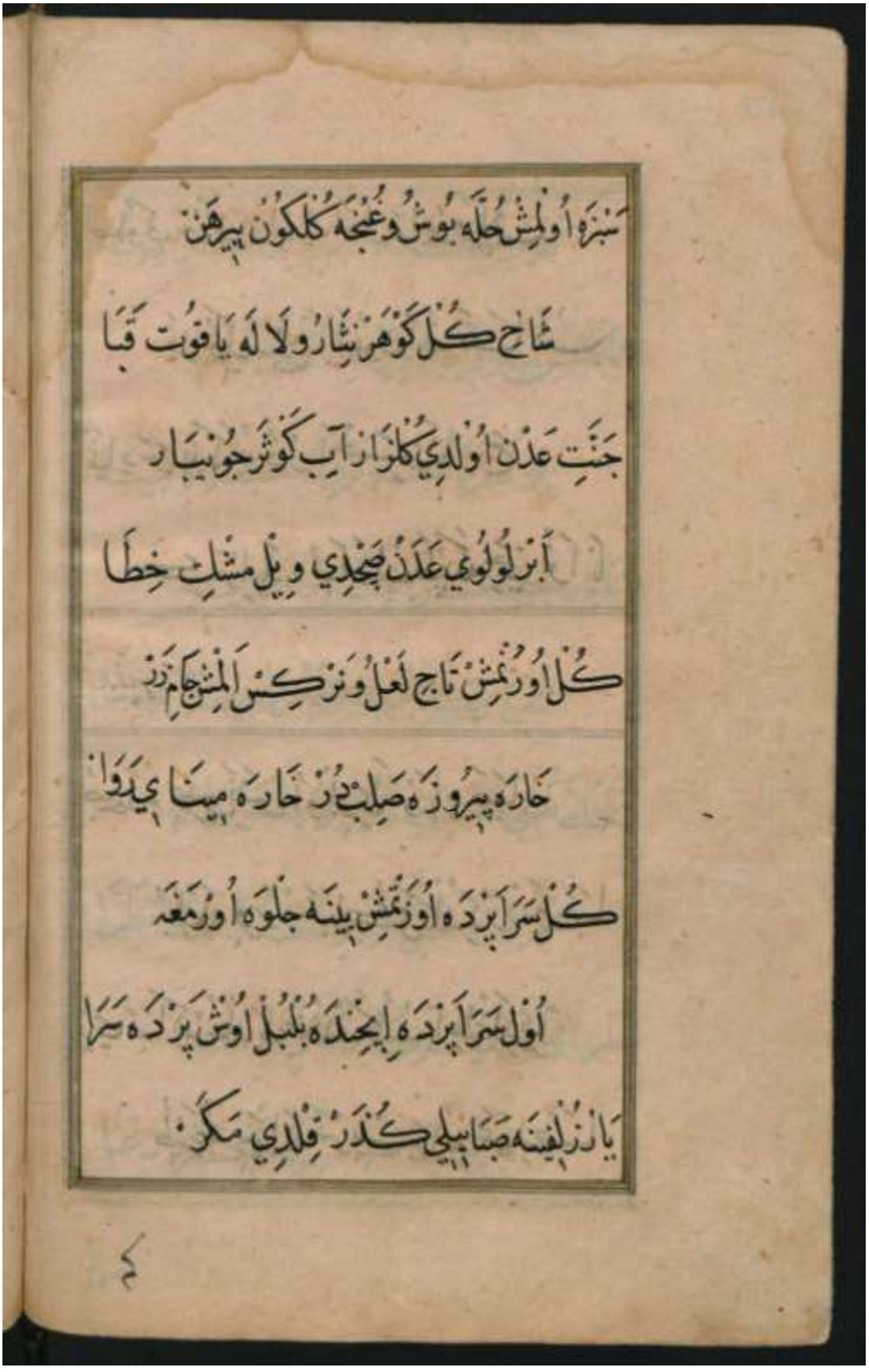

سبزه اولمش حله بوش و غنچه گلگون پیرهن

شاخ گل گوهر نثار و لاله یاقوت قبا

جنت عدن اولدی گلزار آب کوثر جویبار

ابر لولوی عدن صچدی ویل مشك خطا

گل اورنمش تاج لعل و نرگس المش جام زر

خاره پیروزه صلب در خاره مینای روا

گل سراپرده اورتمش بینه جلوه اورمغه

اول سراپرده ایچنده بلبل اوش پرده سرا

یار زلفینه صبا ییلی گذر قلدی مگر

کم آنك انفاسیله خوش معطردر هوا

غنچه عشقندن لبینك هر کیجه اوش تنکدل

کل یکاغی حسرتندن هر سحر غرق حیا

کل کبی کشف استسك نرکس مثال اتکل نظر

رحمت آثارینه کم طولمشدرر باد صبا

استسك برك و نوا عیشه ورالم باغه کم

طولدر کلزار اوجدن اوجه بر کیله نوا

ورسه کوکلکده کدورت جام می نوش ایله کم

اول کدورت محو اولب کوکلك طولا نور صفا

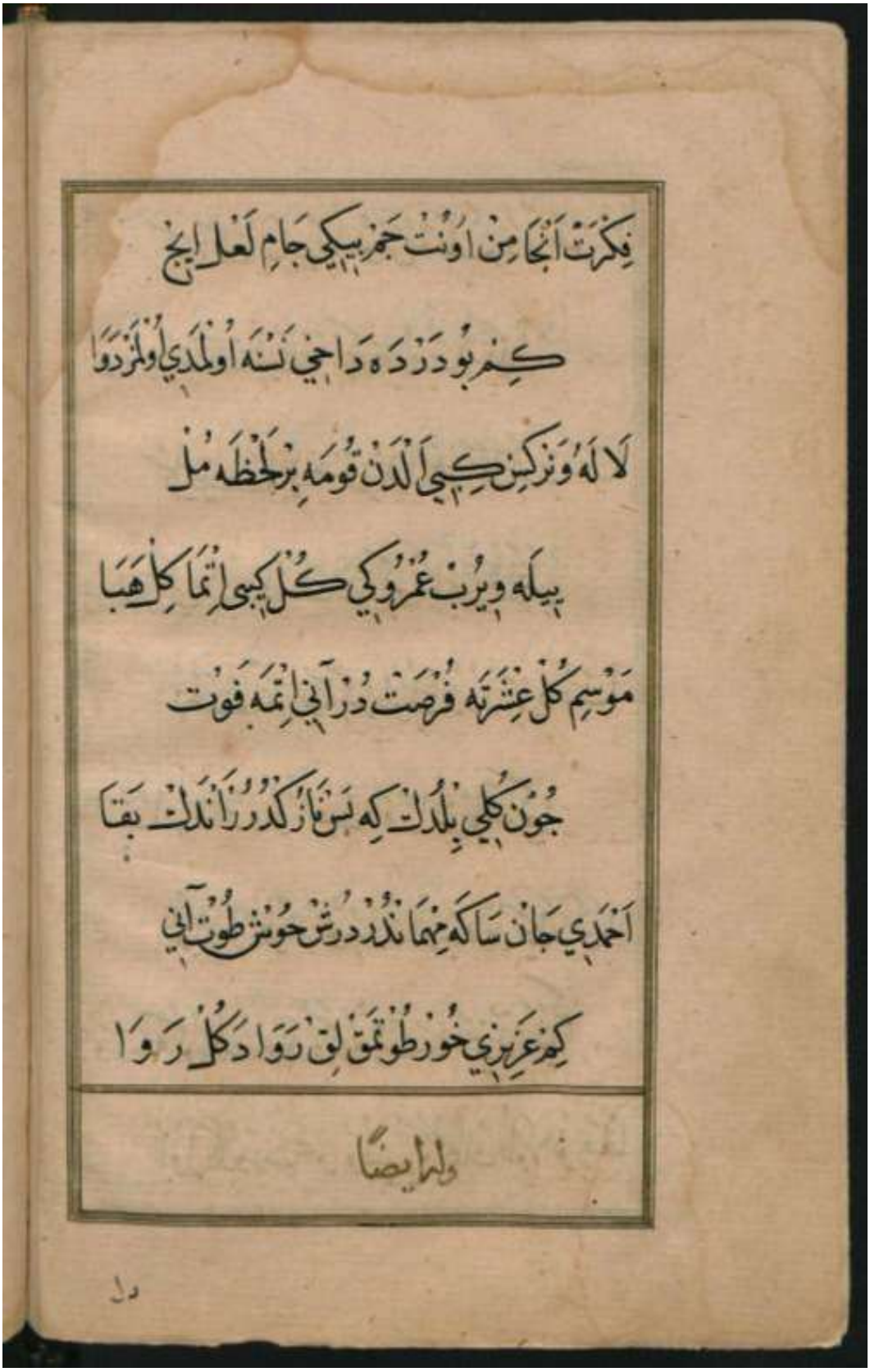

فکرت انجا من اونت جم بیکی جام لعل ایچ

کم بو دردده داخی نسنه اولمدی اولمز دوا

لاله و نرکس کبی الدن قومه بر لحظه مل

بیله ویرب عمرو کی کل کبی اتما کل هبا

موسم کل عشرته فرصت در آنی اتمه فوت

جون کلی بلدک که بس نازکدر اندک بقا

احمدی جان ساکه مهماندر درش حوش طوت آنی

کم عزیزی خور طوتمق لق روا دکل روا

ولہ ایضاً

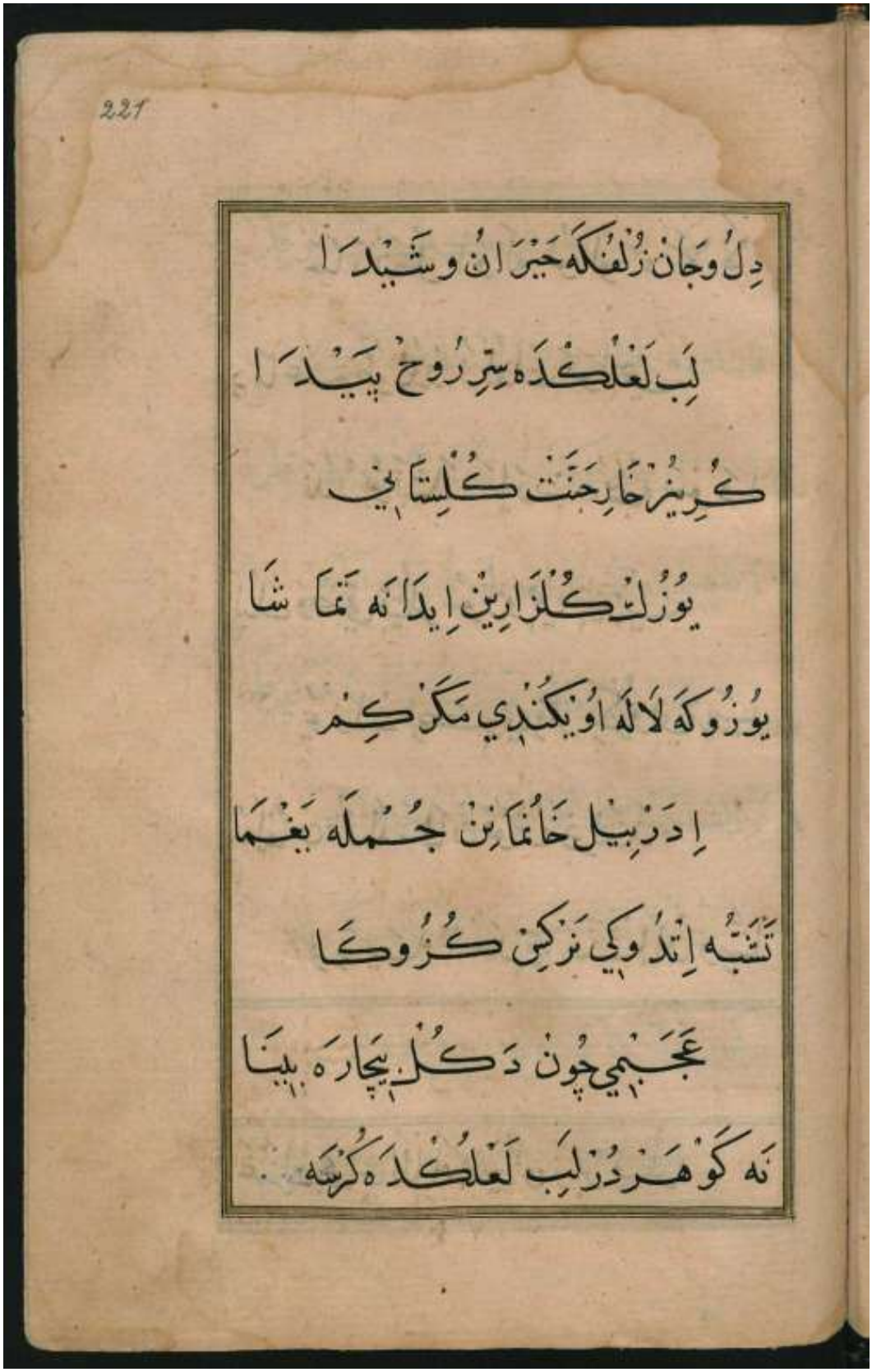

221

دِلُ وَجَانْ زُلْفُكَه حَيْرَانُ وَشَيْدَا

لَبِ لَعْلُكْدَه سِرِّ رُوحْ پَيْدَا

كُرِيزْ خَارِ جَنَّتْ كُلْسِتَانِي

يُوزُكْ كُلْزَارِينْ اِيدَانَه تَمَاشَا

يُوزُوكَه لَالَه اُويكُنْدِي مَكَرْكِمْ

اِدَرْبِيلْ خَانُمَانِنْ جُمْلَه يَغْمَا

تَشَبُّه اِتْدُوكِي نَرْكِسْ كُزُوكَا

عَجَبْمِي چُونْ دَكُلْ بِيچَارَه بِينَا

نَه كَوْهَرْ دُرْ لَبِ لَعْلُكْدَه كُرْسَه

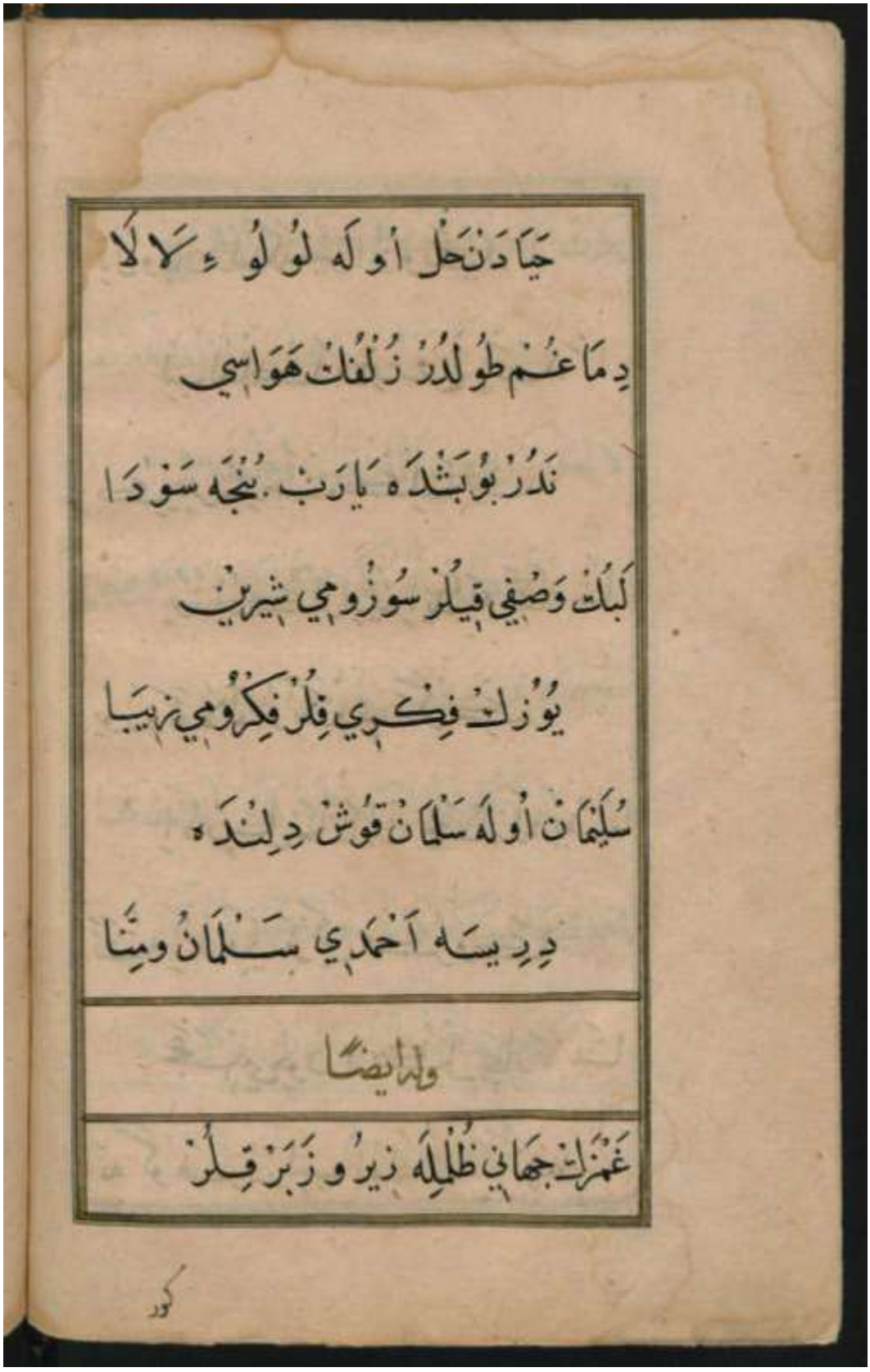

حیادن حل اوله لولوء لالا

دماغم طولدر زلفك هواسی

ندر بو بشده یارب بنجه سودا

لبك وصفی قیلر سوزومی شیرین

یوزك فکری قلر فکرومی زیبا

سلیمان اوله سلمان قوش دلنده

دریسه احمدی سلمان ومنا

وله ایضا

غمزك جهانی ظلمله زیر و زبر قلر

کور

كوز بوسينه دلي كه پنجا فتنه لر قلر

قاشك هلالي ويوزك بدري كرن

باريك فكره دوشرو نازك نظر قلر

وصفيني لعلكك سوزنه درج ايلمن

هر سوزكه نظمه گتوره درخ گهر قلر

يوزك حياسي لاله دل سوخته ايدر

زلفك هواسي نافه خونين جگر قلر

نرگس دلر كه كوزوكه تشبيه ادم ايتي

كوزبو محال فكري كه اول بي بصر قلر

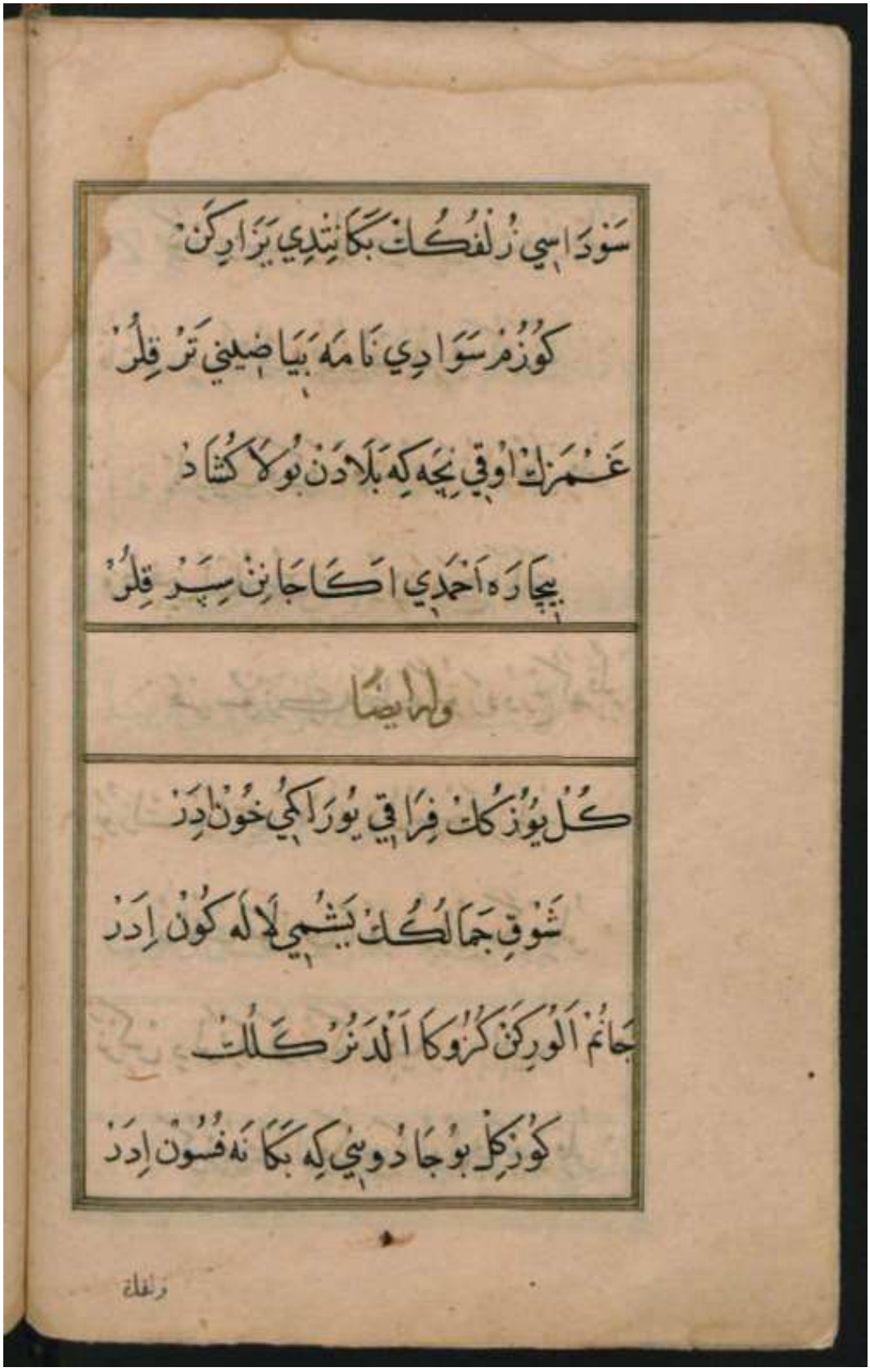

سَوْدَاسِي زُلْفُكُكْ بَكَا نِتْدِي يَزَارِكَنْ

كُوزُمْ سَوَادِي نَامَه بَيَاضِينِي تَرْ قِلُرْ

غَمْزَكْ اُوقِي نِجَه كِه بَلَادَنْ بُولَا كُشَادْ

بِيچَارَه اَحْمَدِي اَكَا جَانِنْ سِپَرْ قِلُرْ

وله ايضا

كُلْ يُوزُكُكْ فِرَاقِي يُورَاكِمِي خُونْ اِدَرْ

شَوْقِ جَمَالُكُكْ يَشْمِي لَالَه كُونْ اِدَرْ

جَانُمْ اَلُورِكَنْ كُزُوكَا اَلْدَنُرْ كَلُكْ

كُوزِكِلْ بُو جَادُوبِي كِه بَكَا نَه فُسُونْ اِدَرْ

زلفك عقابي عقل همايوني صيد ادب

آهو كزك پلنكله شيري زبون ادر

اول جيم مشك زلفله اول ميم لعل آغز

ايكي بوكپ الف كبي قدومي نون ادر

كه خنجره صونر كوزك ال كه قورر كمان

بو فتنه كم اتدي كم اول ذو فنون ادر

يوزك فراقي لانك اورر ايچينه داغ

يكاغك اشتياقي كلي غرق خون ادر

سهويله مشك ديدسه زلفوكه احمدي

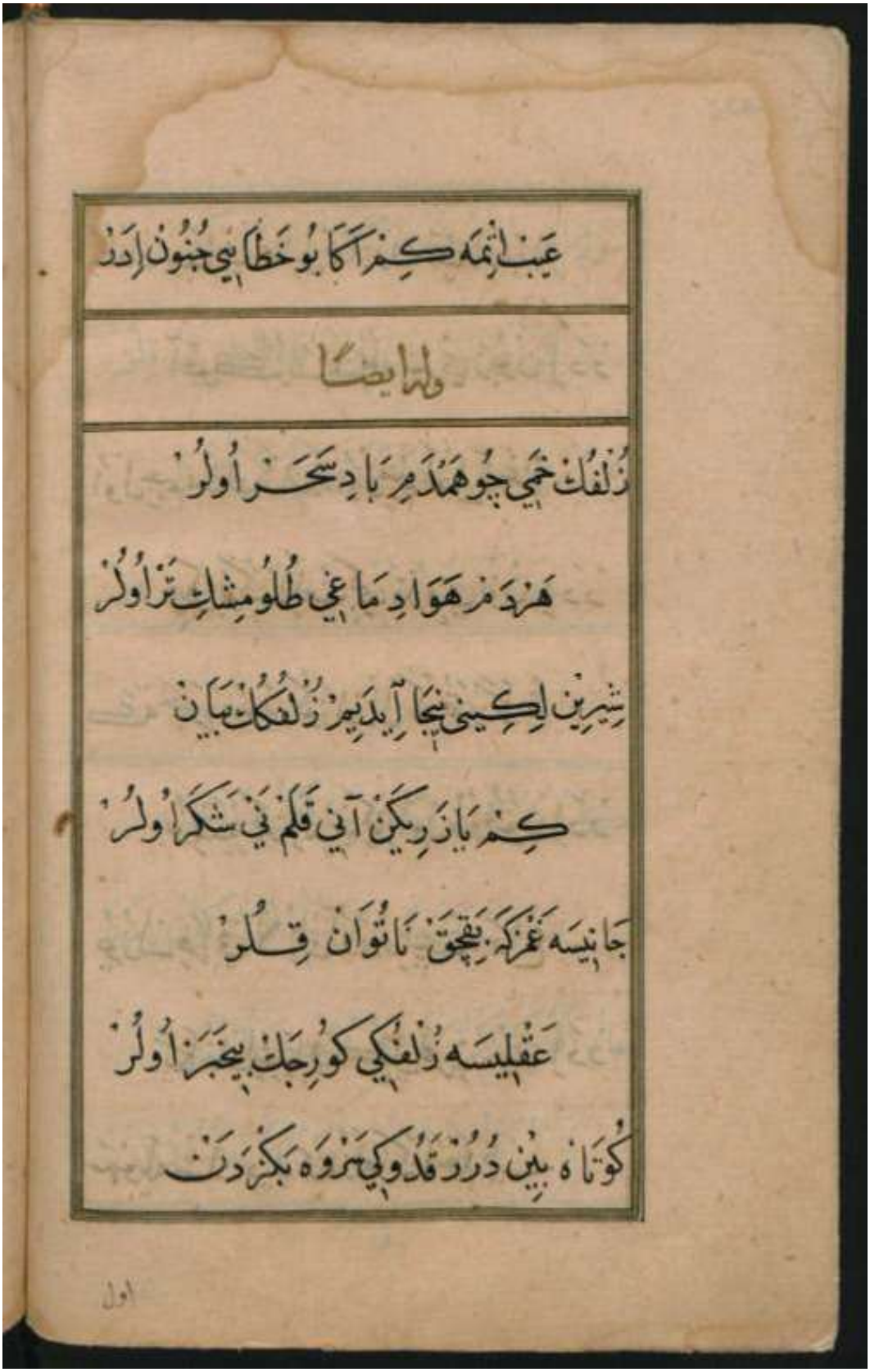

عیب اتمه کم اکا بو خطایی جنون ادر

ولہ ایضا

زلفک خمی چو همدم باد سحر اولر

هر دم هوا دماغی طلومشک تر اولر

شیرین لکینی نیجا ایدیم زلفکک بیان

کم یازریکن آنی قلم نی شکر اولر

جانیسه غمزکه بقچق ناتوان قلر

عقلیسه زلفکی کورجک بیخبر اولر

کوتاه بین درر قدوکی سروه بکزدن

اول

اول کم هلال در قشکه کژ نظر اولر

جان زلفکک قخوسیله زنده در انک

اوکمک کلی قتنده کم اول درد سر اولر

عودی قشک بلاسی هوس اتدرر اوده

نافه صچک هواسله خونین جکر اولر

سور احمدی کزوکه ایاغی غبارینی

کم کحل جوهری کوزه نور بصر اولر

ولہ ایضاً

صچلروکک چینی کم یر یوزنی مسکین ادر

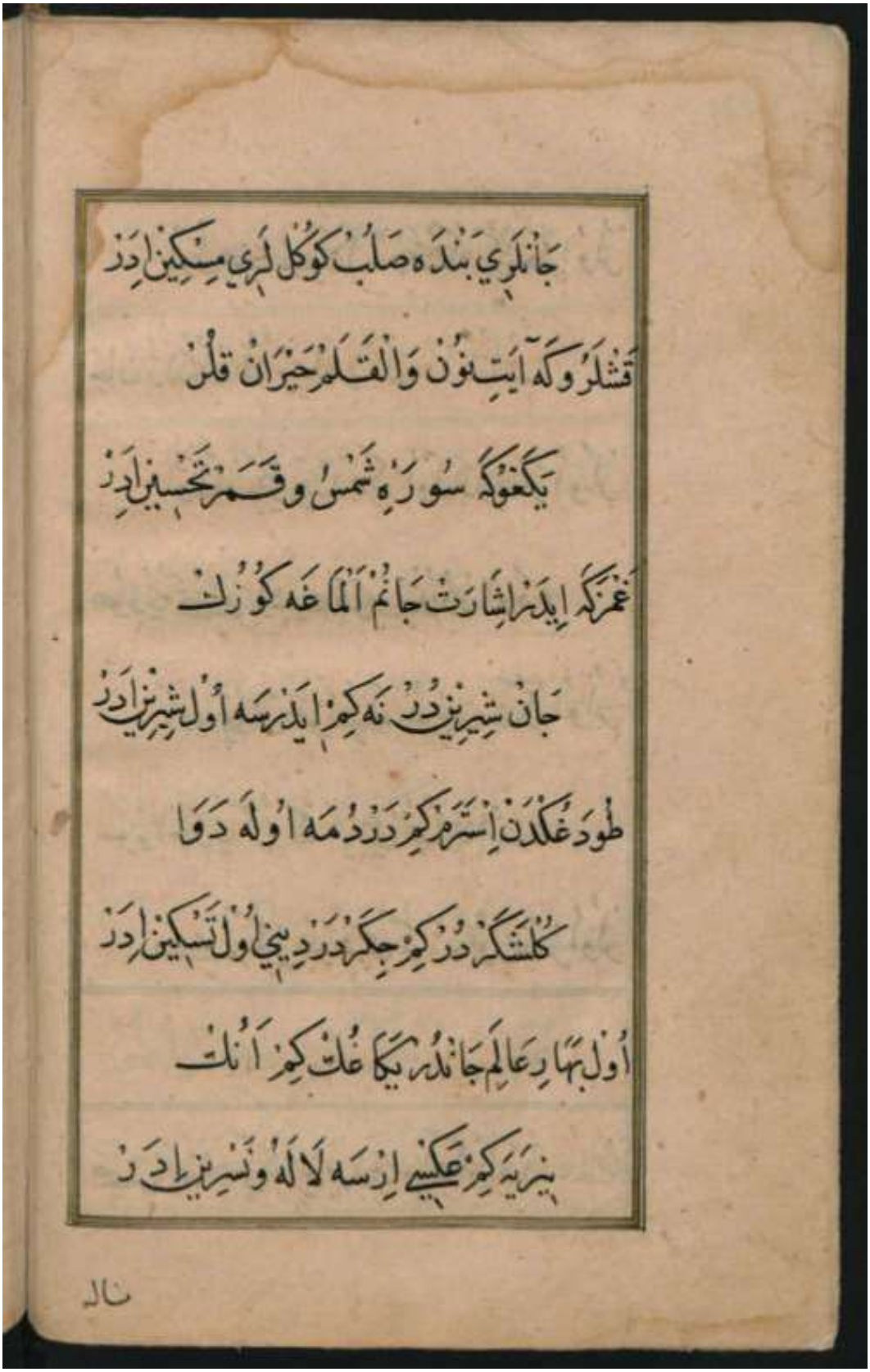

جانلری بنده صلب کوکللری مسکین ادر

قشلر وکه آیت نون والقلم حیران قلر

یکغوکه سوره شمس وقمر تحسین ادر

غمزکه ایدر اشارت جانم الماغه کوزك

جان شیرین در نه کم ایدرسه اول شیرین ادر

طودغکدن استرم کم دردمه اوله دوا

کلشکردر کم جکردر دینی اول تسکین ادر

اول بهار عالم جاندر یکاغك کم انك

نیریه کم عکسی ارسه لاله ونسرین ادر

نا له و آهم اودینه کوکلم اینانر دکل

بیدیم کم مومی داخی طالعم سنکین ادر

احمدی جان لوحنه یوزك خیالن قلدی نقش

اول خیال آنك سوزینی نازك و رنکین ادر

وله ایضا

نه جان کم عشقی یوق اول جان دکلدر

آنك کم دردی یوق انسان دکلدر

نه جوهردر بو کم ساکه ویرلمش

کم آنك ییری بحر و کان دکلدر

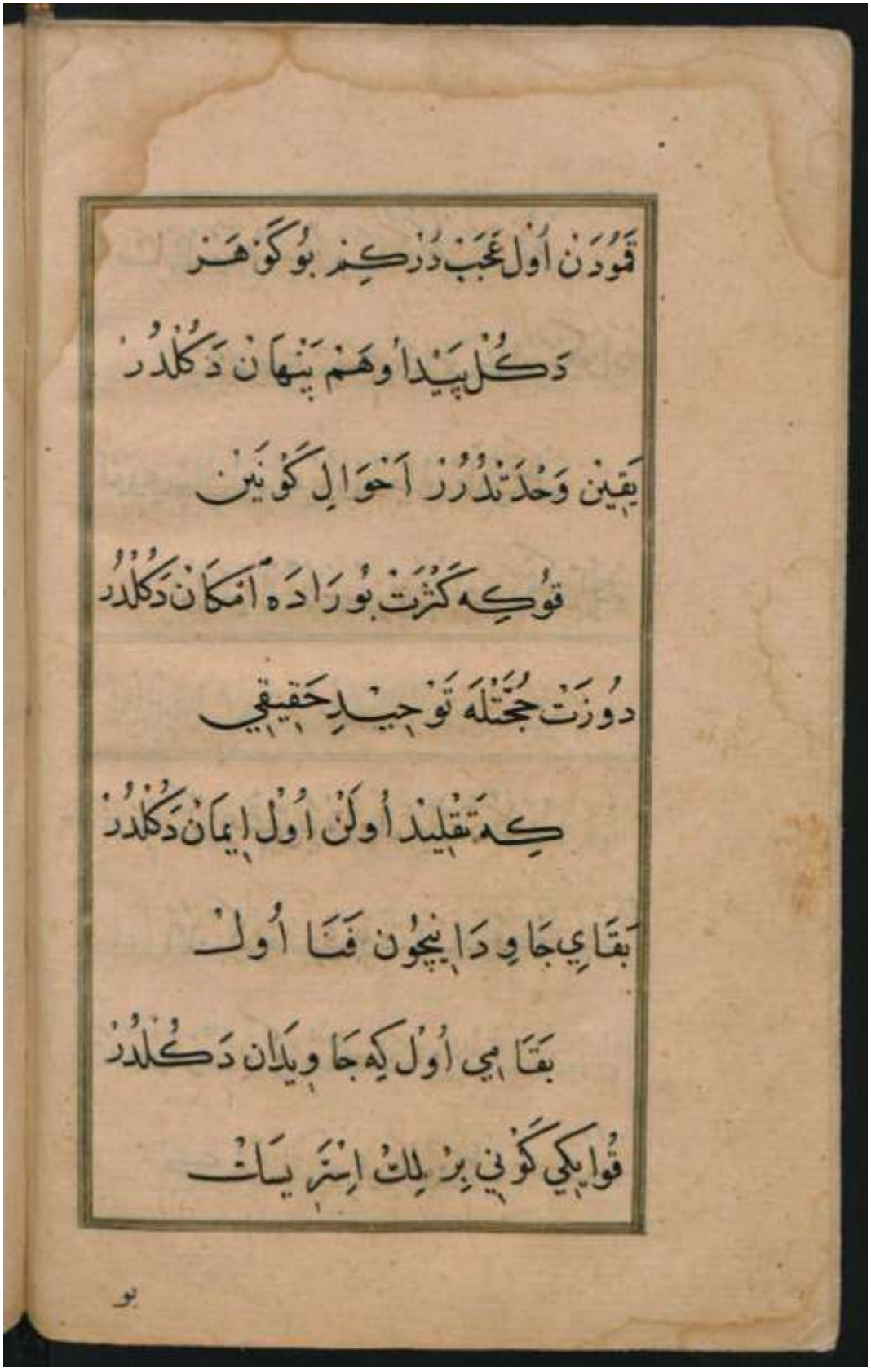

قمودن اول عجب درکم بو گوهر

دکل پیدا و هم پنهان دکلدر

یقین وحدتدرر احوال کونین

قوکه کثرت بوراده امکان دکلدر

دوزت حجتله توحید حقیقی

که تقلید اولن اول ایمان دکلدر

بقای جاودانیچون فنا اول

بقامی اول که جاویدان دکلدر

قوایکی کونی برلك استریسك

بو

بو یول دشوار اولر آسان دکلدر

طلودر احمدینك سوزی حکمت

ولیکن مذهب یونان دکلدر

بو قوشلر دیلنی که اول سویلمشدر

سلیمان در بو کن سلمان دکلدر

وله ایضا

اکرچه کم اشك جور و ستم در

بکا سندن کلر لطف و کرم در

کوزك کرجان آله وکر ایچه قان

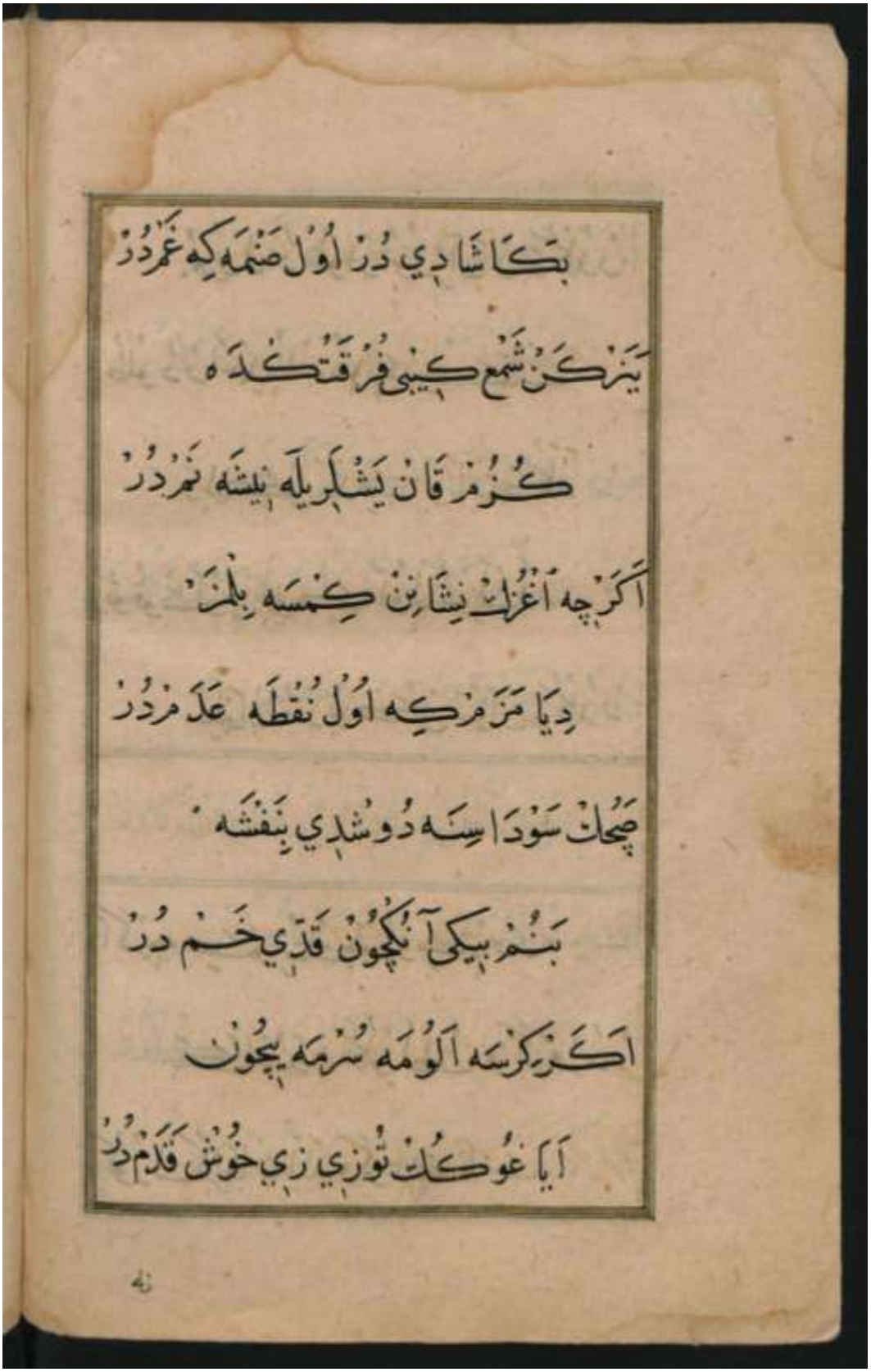

بکا شادی در اول صنمه که غم در

یزکن شمع کبی فرقتکده

کزم قان یشلریله نیشه نم در

اکرچه اغزک نشانن کمسه بلمز

دیامزم که اول نقطه عدم در

صچک سودا سنه دوشدی بنفشه

بنم بیکی آنکچون قدی خم در

اکر کرسه الومه سرمه ییچون

ایاغوکک توزی زی خوش قدم در

نه دولت اندن ارتوق احمد ینه
كه عشقوكله عالمده علم در
مزعفر يوزمي اتماكه كلكون
صون اول جامي كه انك رنكي بقم در

ولها ايضا

خوبي كزك كه عقل الين قصد جان ادر
كندويه اصي اتمز وخلقه زيان ادر
غمزك قومادي جان كه اكا اورمادي زخم تير
قاشك دخي عجب ينجه قصد كمان ادر

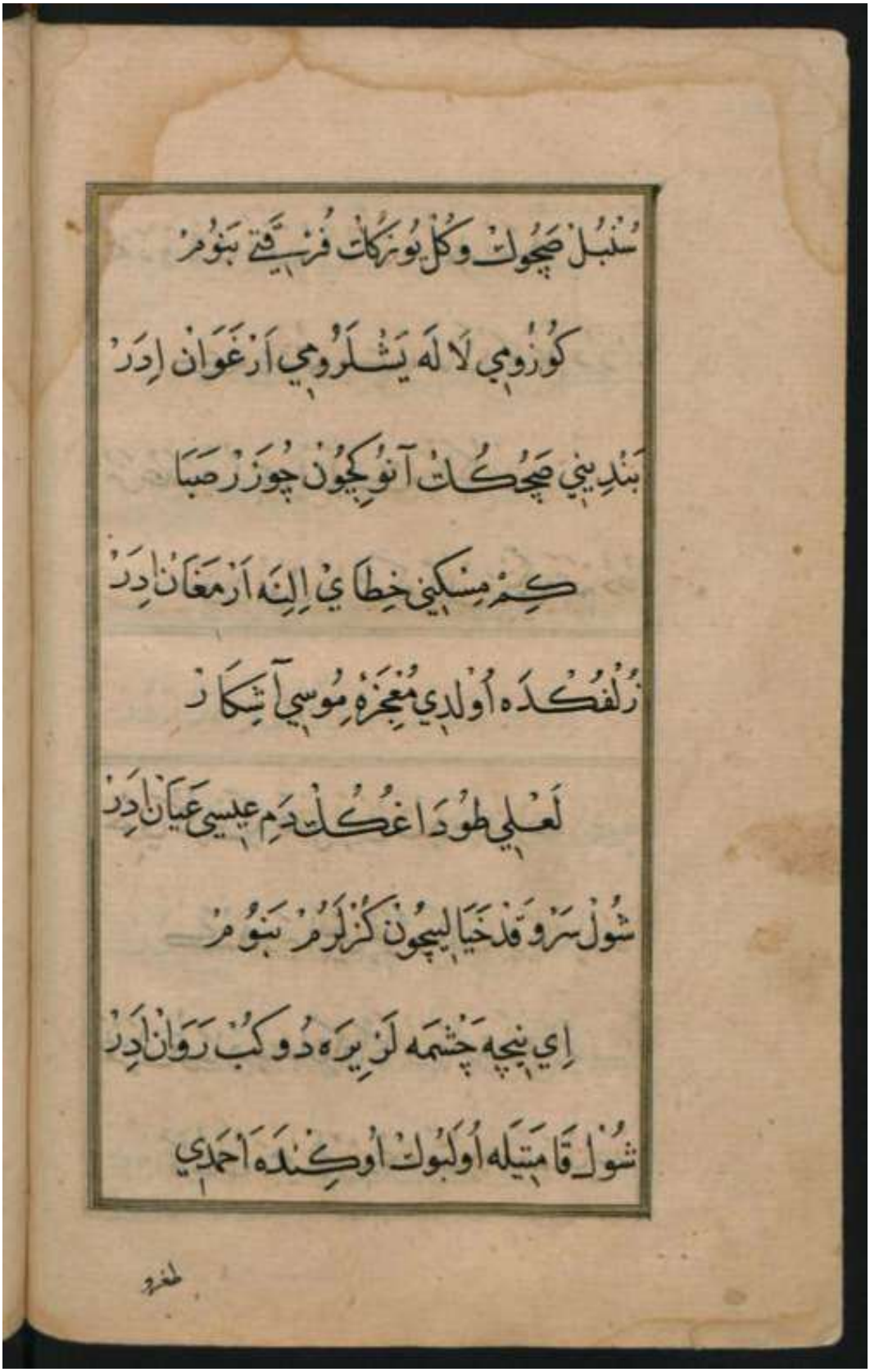

سنبل صچوك وكل يوزكك فرقتي بنوم

كوزومي لاله يشلرومي ارغوان ادر

بندينى صچكك آنوكچون چوزر صبا

كم مسكيني خطاي الينه ارمغان ادر

زلفكده اولدي معجزه موسي آشكار

لعلي طوداغكك دم عيسي عيان ادر

شول سرو قد خيالي چون كزلرم بنوم

اي نيچه چشمه لر يره دوكب روان ادر

شول قامتيله اولبوك اوكنده احمدي

طغرو

طغرولغیله هر سوزی شیرین بیان ایدر

ولہ ایضا

چون تازه اولدی کللر و آچلدی لاله لر

اچمك كرك حریفله كلكون پیاله لر

بلبل بنم بكی اكلر زار هر كیجه

یا رب نه دردی وركم ایدر یوله ناله لر

زلفك دخی نه قصد ایدر جانم المغا

یتمزمی كزلرك اكا باری حواله لر

صغمادی بیك كتابه بیان جمالكك

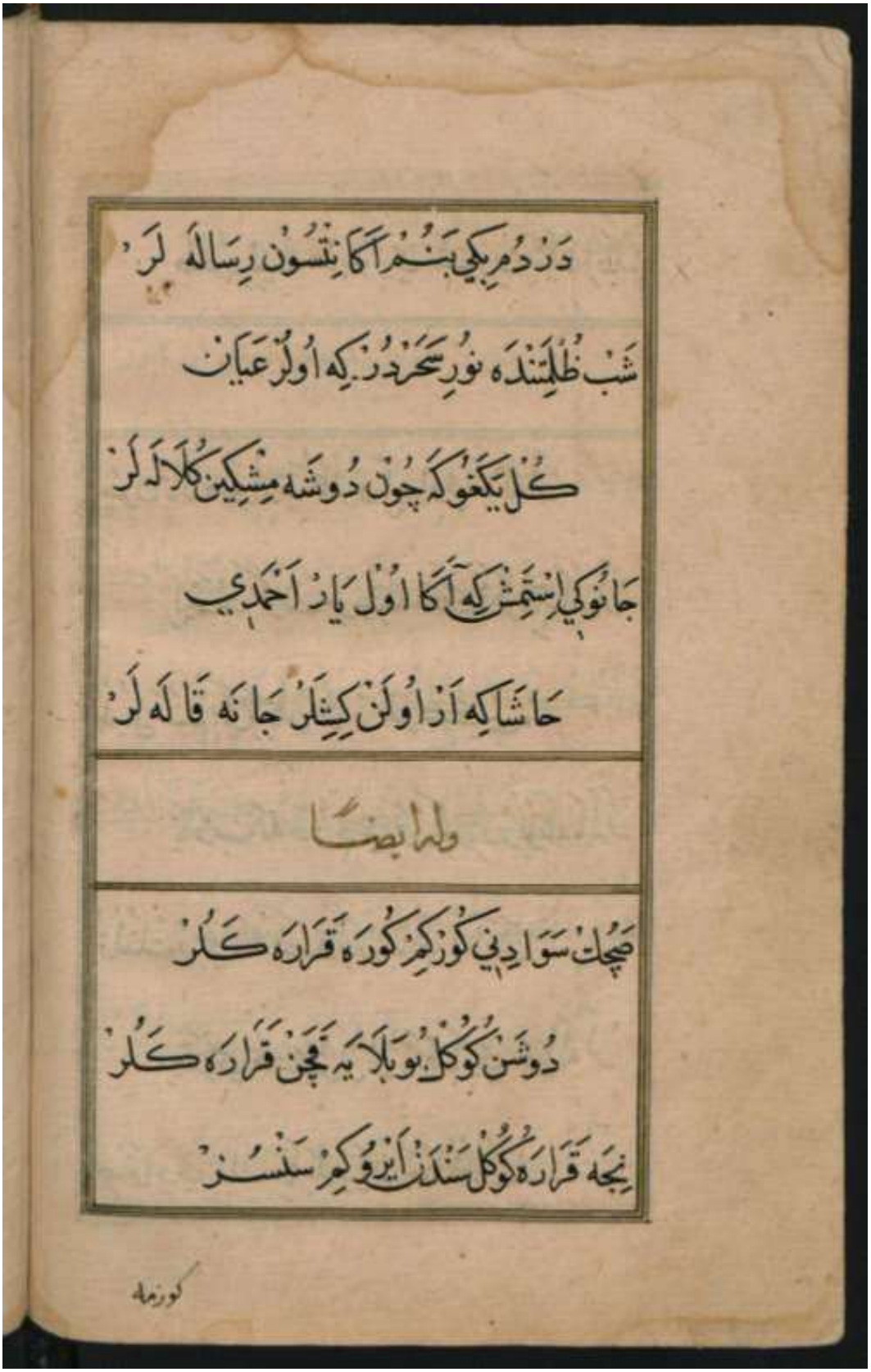

دردم بکی بنم آکا نتسون رساله لر

شب ظلمتنده نور سحردر که اولر عیان

کل یکغوکه چون دوشه مشکین کلاله لر

جانوکی استمش که آکا اول یار احمدی

حاشا که ار اولن کشلر جانه قاله لر

ولہ ایضاً

صچک سوادینی کورکم کوره قراره کلر

دوشن کوکل بو بلایه قچن قراره کلر

نیجه قراره کوکل سندن ایروکم سنسز

کورمه

کوزومه نوری کونك دون کبی قراره کلر

چورسمی وارکه قلالر جفایی اغیاره

سنك کوزك نه قضا اوق که آته یاره کلر

نه یاره کم کلریسا کوزك خدنکندن

بو بشلو بغرومه اوش یوزکمی یاره کلر

لبك خیالی کوزومه کلورسه نه عجب

دکیزه چون دوشه غواص درکناره کلر

یوزوکه واله وزلفوکه فتنه یم ناچار

نه کم یزلدیسه باشه آغ وقاره کلر

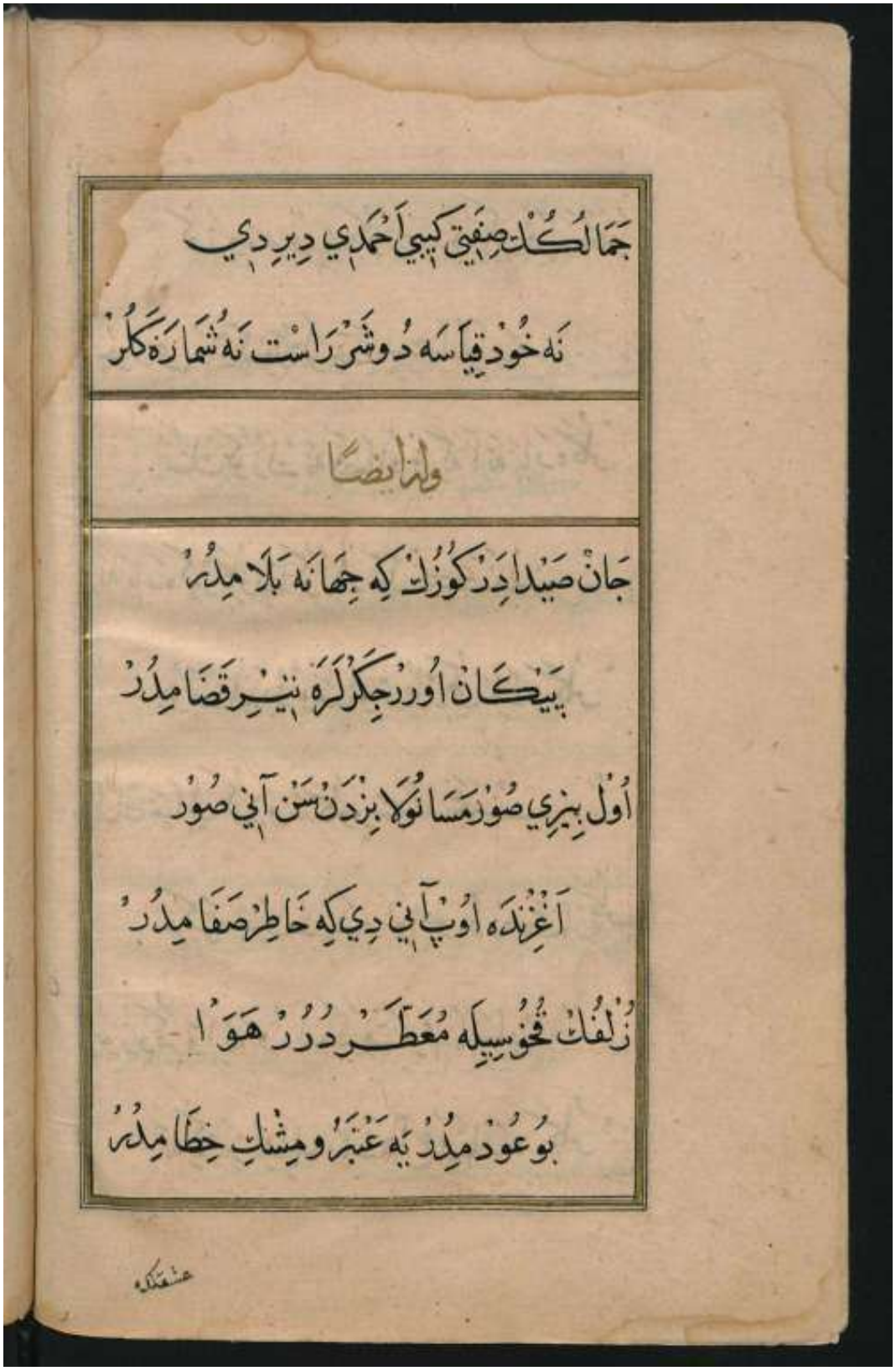

جمالك صفتي كيبي احمدي ديرديي

نه خود قياسه دوشر راست نه شماره كلر

ولنا ايضا

جان صيدادر كوزك كه جهانه بلا مدر

پيكان اورر جكرلره تير قضا مدر

اول بزي صور مسانولا بزدن سن آني صور

آغزنده اوپ آني دي كه خاطر صفا مدر

زلفك فخوسيله معطر درر هوا

بوعود مدر يه عنبر ومشك خطا مدر

عشقنكه

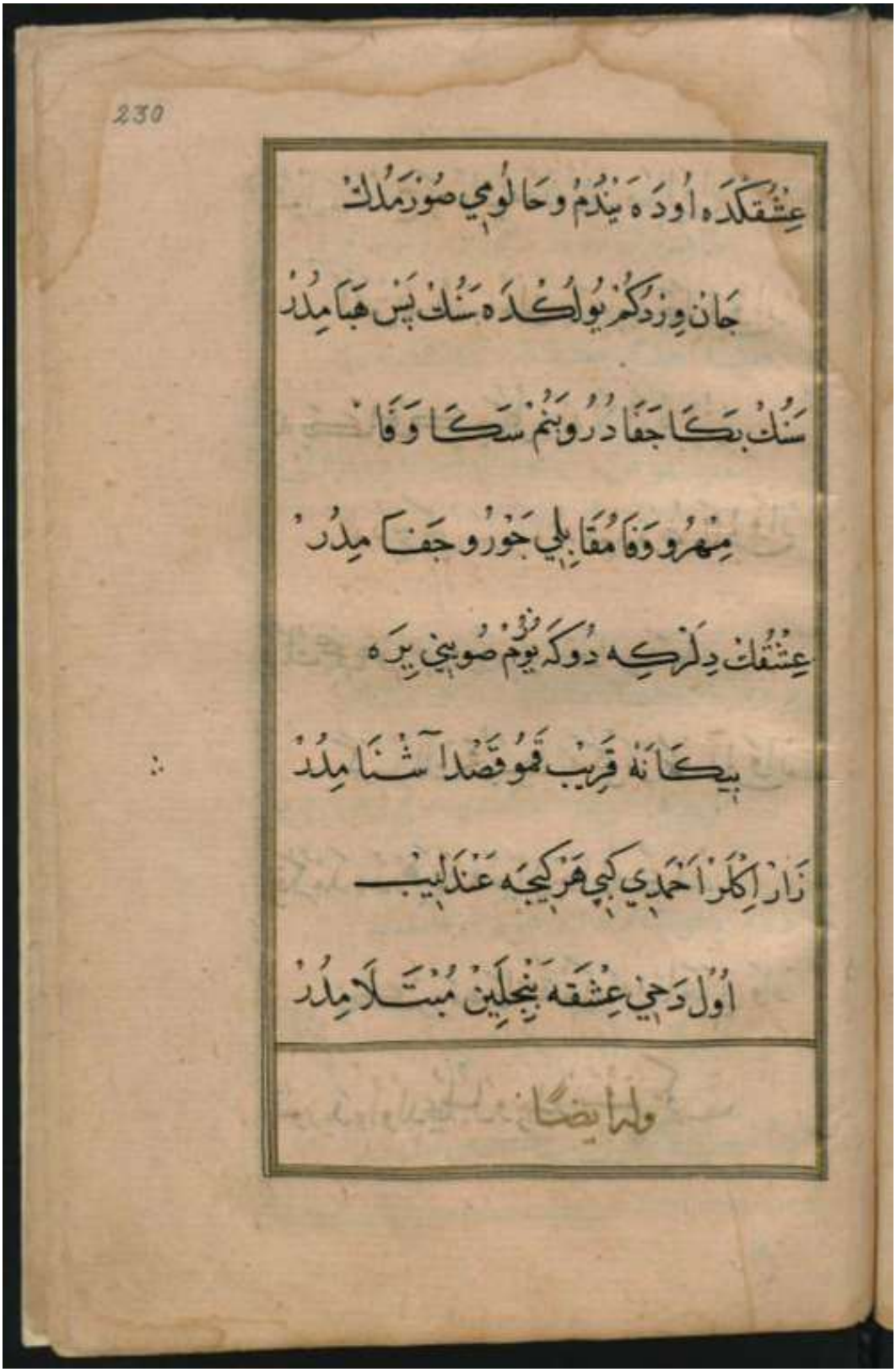

230

عشقکده اوده یندم وحالومی صورمدك

جان وردکم یولکده سنك پس هبامدر

سنك بکا جفادر وبنم سکا وفا

مهر و وفا مقابلی جور و جفامدر

عشقك دلرکه دوکه یوزم صوینی یره

بیکانه قریب قمو قصد آشنامدر

زار اکلر احمدی کبی هر کیجه عندلیب

اول دخی عشقه بنجلین مبتلامدر

ولہ ایضا

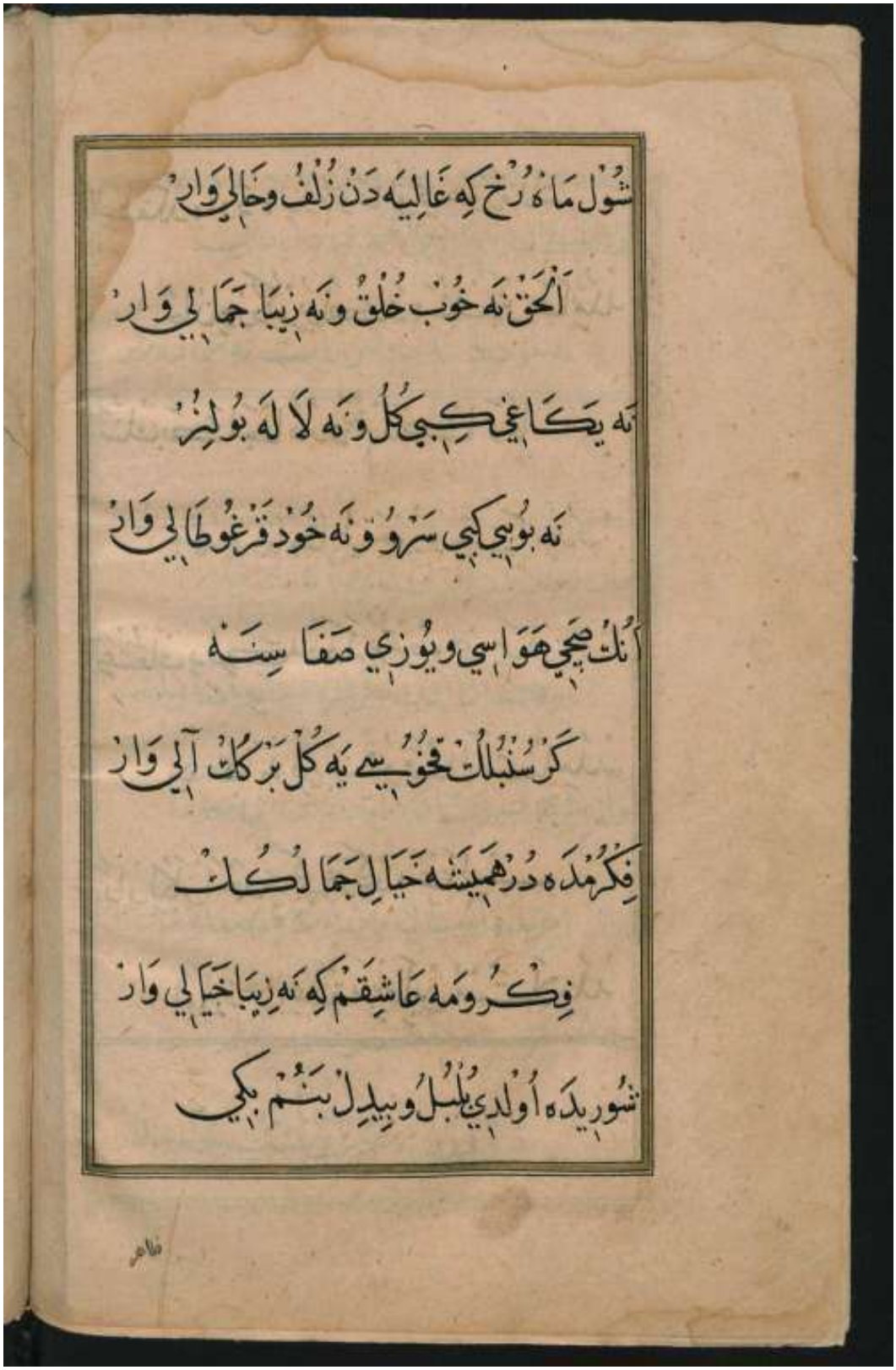

شول ماه رخ که غالیه دن زلف وخالی وار

الحق نه خوب خلق ونه زیبا جمالی وار

نه یکاغی کبی کل ونه لاله بولنر

نه بویی کبی سرو ونه خود قرغوطالی وار

انك صحی هواسی ویوزی صفاسنه

کر سنبلك قخوسی یه کل برکك آلی وار

فکرمده در همیشه خیال جمالکك

فکرومه عاشقم که نه زیبا خیالی وار

شوریده اولدی بلبل وبیدل بنم بکی

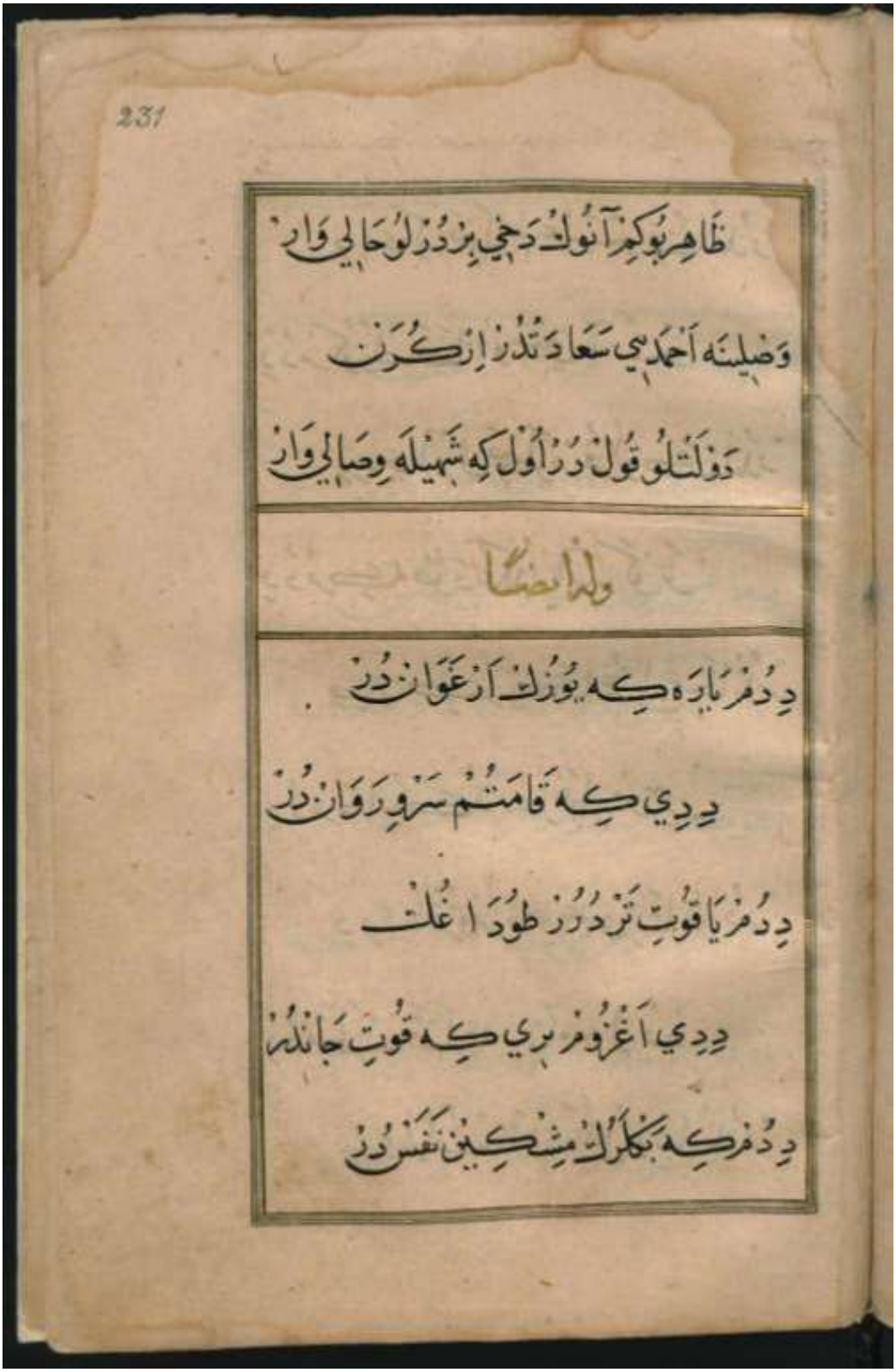

231

ظاهر بوکم آنوك دخی بر دُرلو حالی وار

وصلینه احمدیی سعادتدر ارکرن

دولتلو قول دُر اول که شهیله وصالی وار

ولہ ایضاً

دِدُم یاره که یوزك ارغوان دُر

دِدی که قامتم سرو روان دُر

دِدُم یاقوت تر دُرر طودا غك

دِدی اغزوم بری که قوت جاندر

دِدُم که بکلرك مشکین نفس دُر

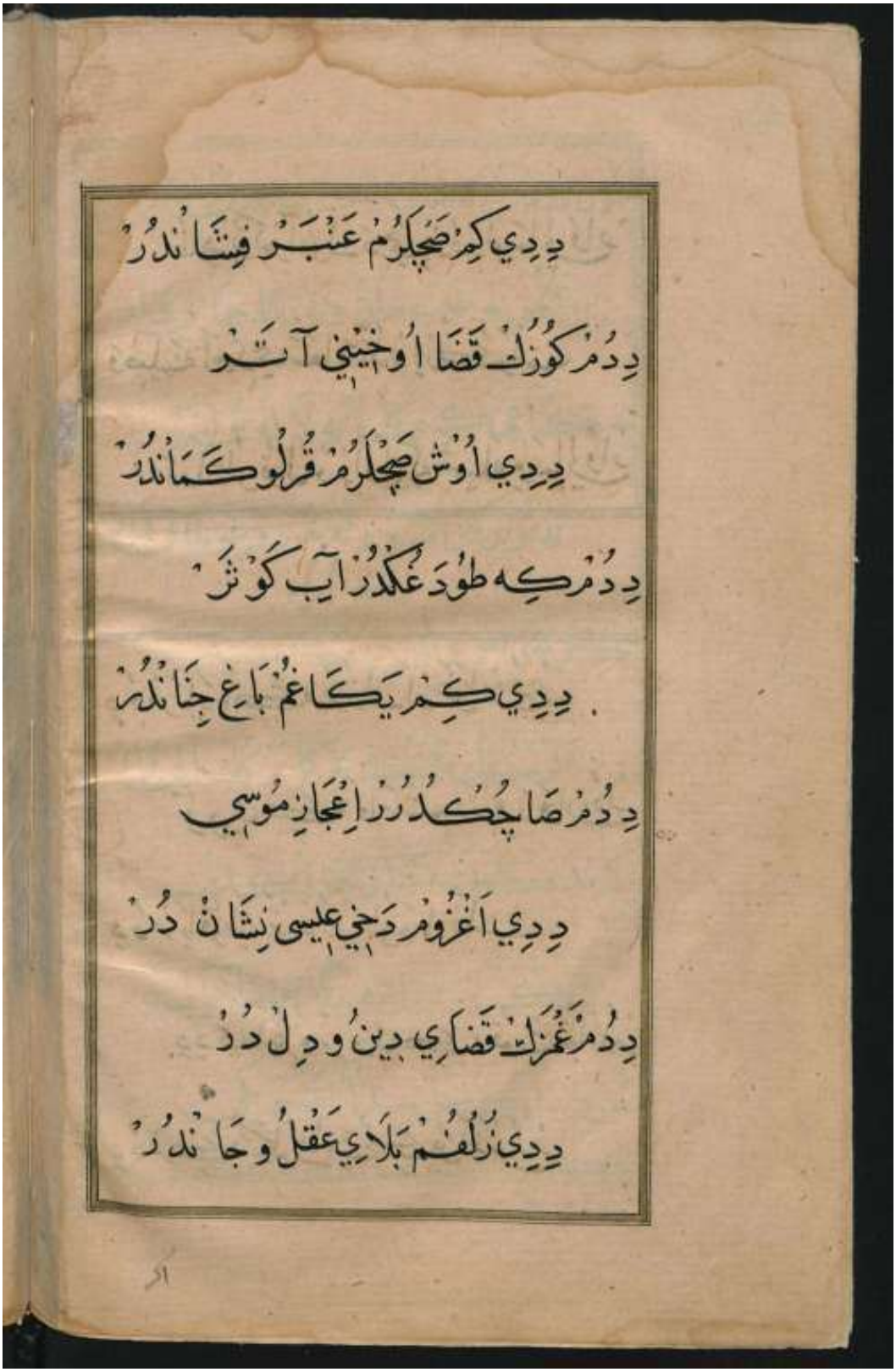

دِدِي كِمْ صَچْلَرُمْ عَنْبَرْ فِشَانْدُرْ

دِدُمْ كُوزُكْ قَضَا اُوخِينِي آتَرْ

دِدِي اُوشْ صَچْلَرُمْ قُرْلُو كَمَانْدُرْ

دِدُمْ كِه طُودَغُكْدُرْ آبِ كَوْثَرْ

دِدِي كِمْ يَكَاغُمْ بَاغِ جِنَانْدُرْ

دِدُمْ صَاچُكْدُرْ اِعْجَازِ مُوسِي

دِدِي اَغْزُومْ دَخِي عِيسَى نِشَانْ دُرْ

دِدُمْ غَمْزَكْ قَضَايِ دِينُ و دِلْ دُرْ

دِدِي زُلْفُمْ بَلَايِ عَقْلُ و جَانْدُرْ

وله ایضا

اگرچه عنبر افشان در بنفشه
سنبل زلفوکه حیران در بنفشه
دماغینی صبحدم سودای طوتمش
آنوکیچون پریشان در بنفشه
صبحوکه مشک دیمش اول خطادن
بویین اکش یشیمان در بنفشه
چهان حیران در زلفوکه آنی
نه بلسون کم نه ریحان در بنفشه

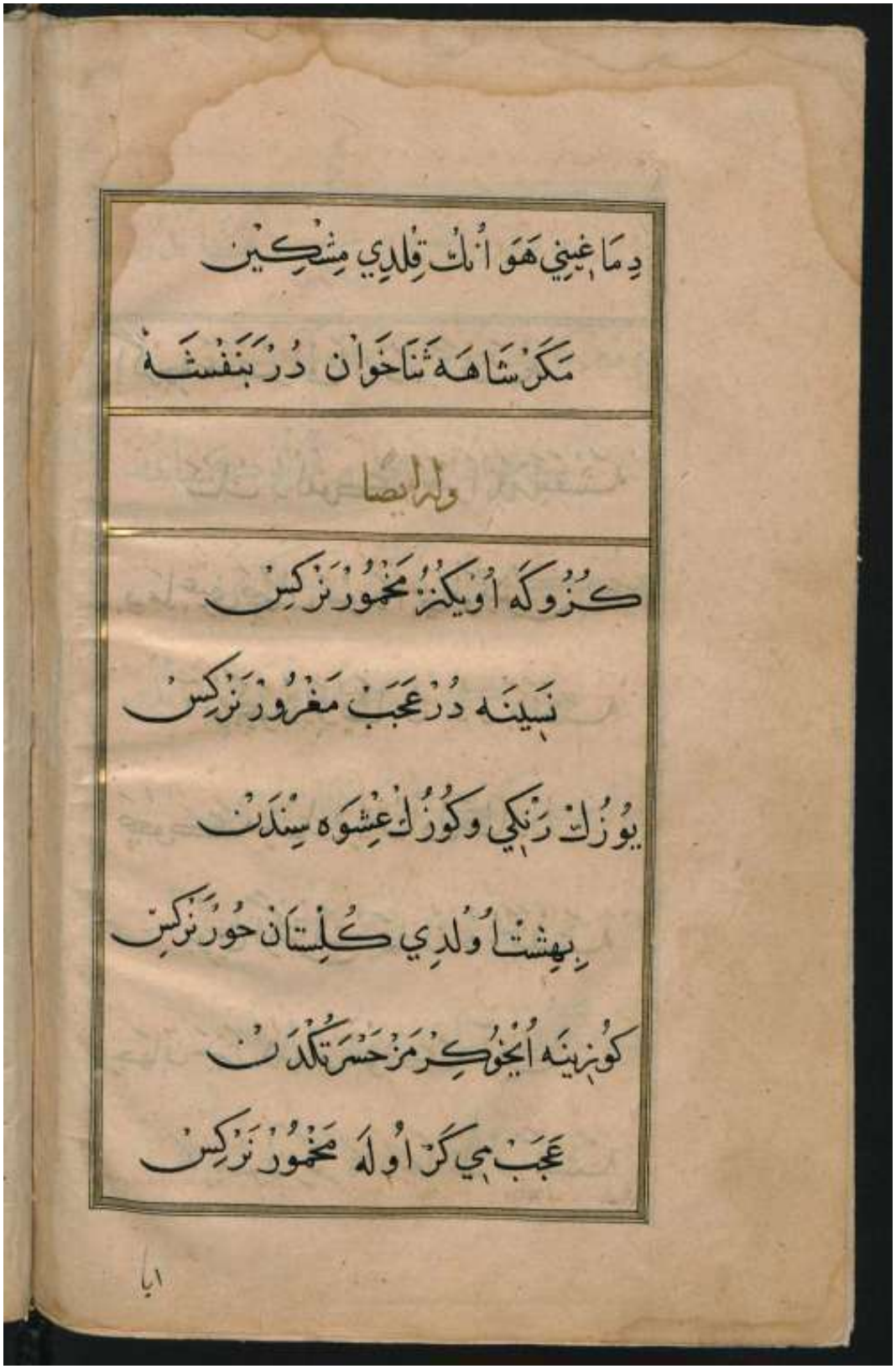

دماغینی هوانك قلدی مشکین

مکر شاهه ثناخوان در بنفشه

وله ایضا

کزوکه اویکز مخمور نرکس

نسینه در عجب مغرور نرکس

یوزك رنکی وکوزك عشوه سندن

بهشت اولدی کلستان حور نرکس

کوزینه ایخوکرمز حسرتکدن

عجب می کر اوله مخمور نرکس

ایا

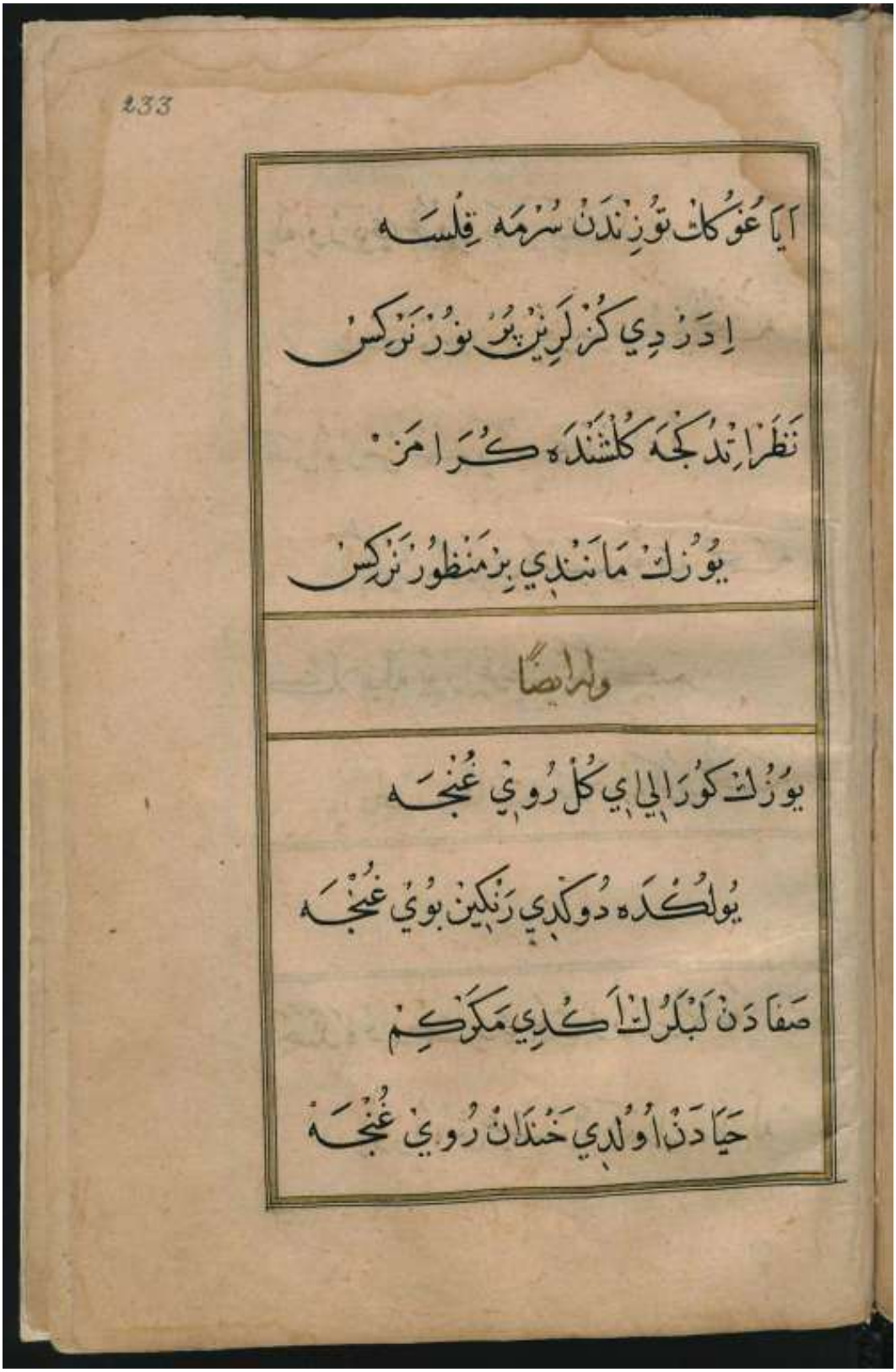

ایا غوکك توزندن سرمه قلسه

ادردی کزلرین پر نور نرکس

نظر اتدکجه کلشنده کرامز

یوزك ماننده بر منظور نرکس

وله ایضا

یوزك کورالی ای کل روی غنجه

یولکده دوکدی رنکین بوی غنجه

صفادن لبلرك اکدی مکرکم

حیادن اولدی خندان روی غنجه

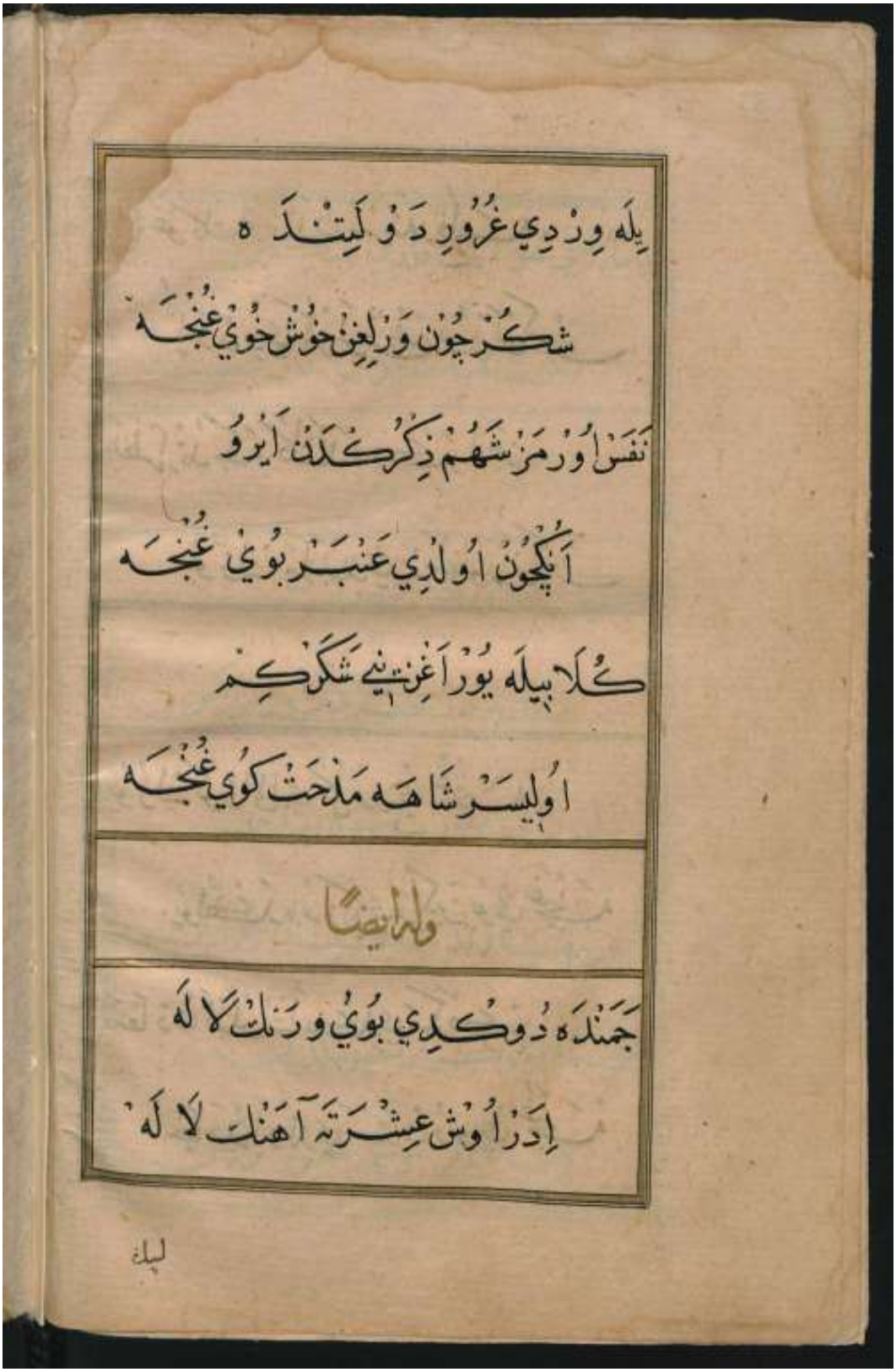

يله وردي غرور دولتنده
شكر چون ورلغن خوش خوي غنجه
نفس اورمز شهم ذكركدن ايرو
انكچون اولدي عنبر بوي غنجه
كلابيله يوراغزيني شكركم
اوليسر شاهه مدحت كوي غنجه

وله ايضا

جمنده دوكدي بوي ورنك لاله
ادر اوش عشرته آهنك لاله

234

لبك لطفندن اولدي غنچه خندان

يوزك رنكندن الدي رنك لاله

مي كل رنك نوش ات اي كل اندام

كه اولدي خاك سبزه سنك لاله

قلر هر دم عقيقك مجمرندن

بخور عودي زي خوش نيك لاله

سنك عشقك اودي ايچينه دوشمش

انكچون درينه دلتنك لاله

وله ايضا

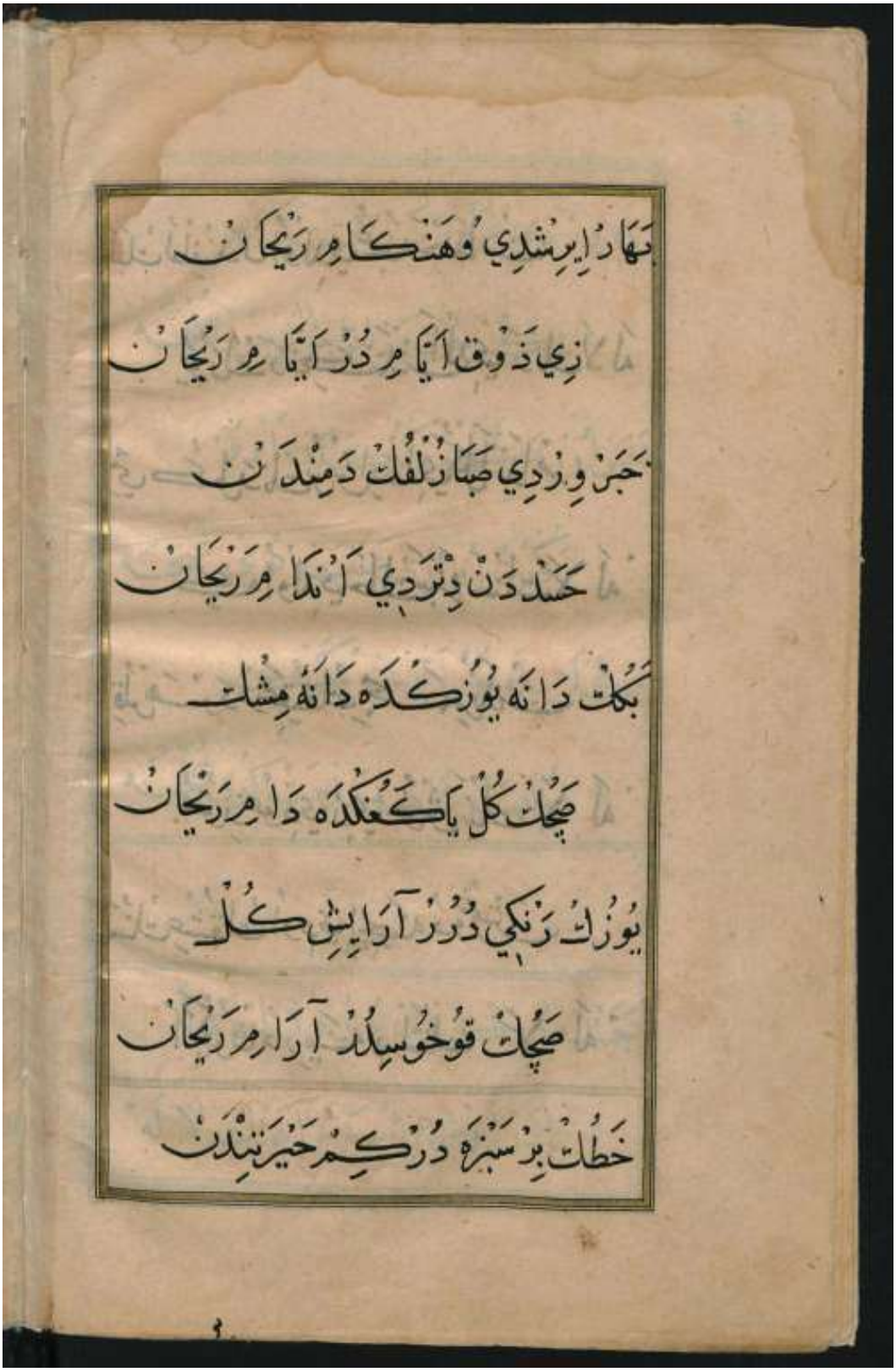

بهار ایرشدی وهنکام ریحان

زی ذوق ایام در ایام ریحان

خبر وردی صبا زلفک دمندن

حسد دن دتردی اندام ریحان

بکک دانه یوزکده دانه مشک

صچک کل یاکغکده دام ریحان

یوزک رنکی درر آرایش کل

صچک قوخوسدر آرام ریحان

خطک بر سبزه در کم حیرتندن

ذي ناکه وردِ خندانه ایرشدی

ایچو مژده صنا سن عشقه دوندی

نکم لبدن بودندانه ایرشدی

بودوره صدهزاران آفرین در

پیزمله چونکه پیمانه ایرشدی

بوحسرتده جمده لا له کور

که اغزنده الی قانه ایرشدی

کوکله دخی یوقدر غصه دن غم

مبشر چونکه رندانه ایرشدی

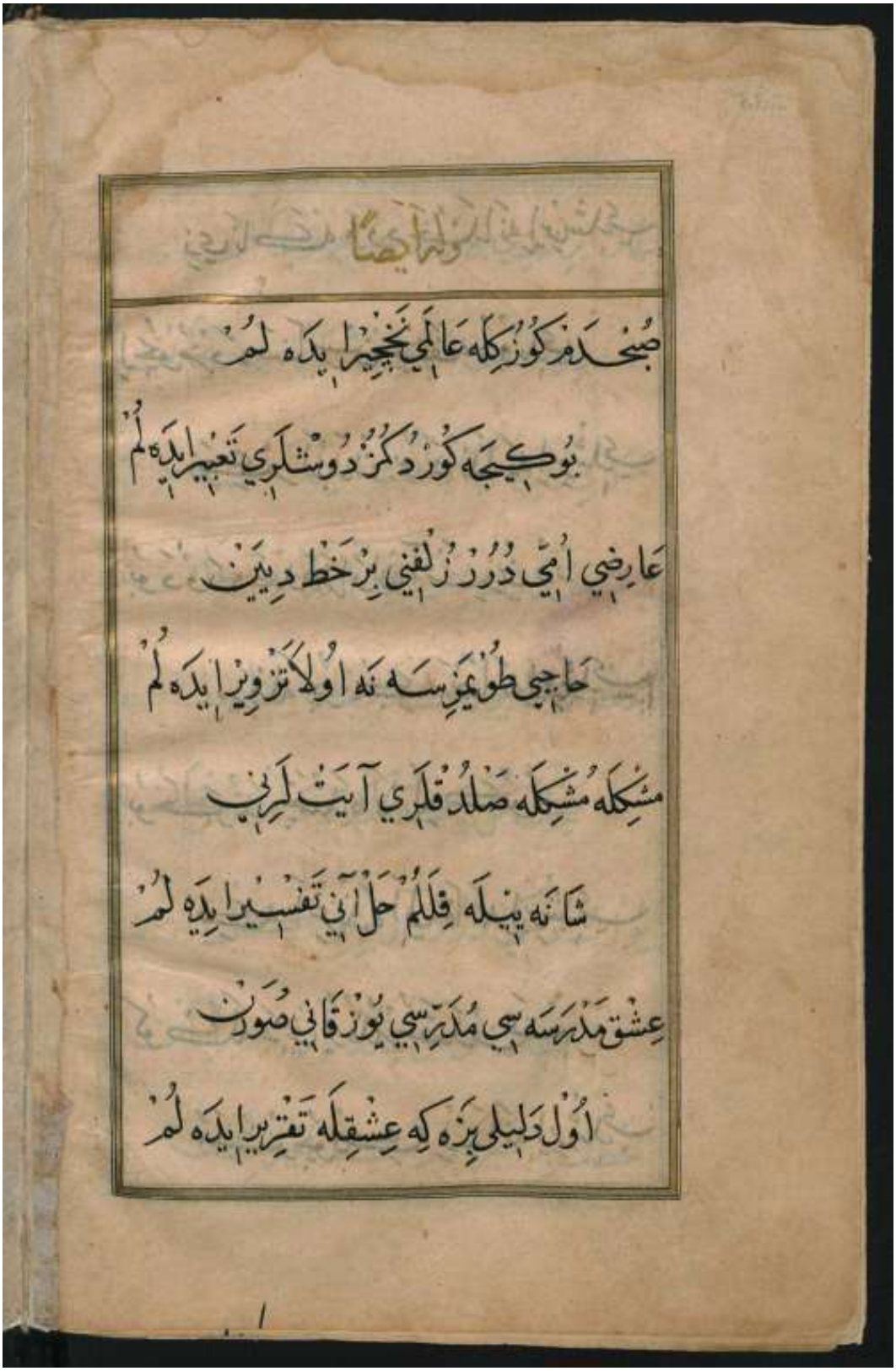

وله ايضاً

صبحدم كوزكله عالمي نخچير ايده لم

بوكيجه كوردكمز دوشلري تعبير ايده لم

عارضي امي دورر زلفني بر خط دين

حاجبي طويمزسه نه اولا تزوير ايده لم

مشكله مشكله صلدقلري آيت لرني

شانه ييله قللم حل آني تفسير ايده لم

عشق مدرسه سي مدرسي يوزقاني صورن

اول دليلي بزه كه عشقله تقرير ايده لم

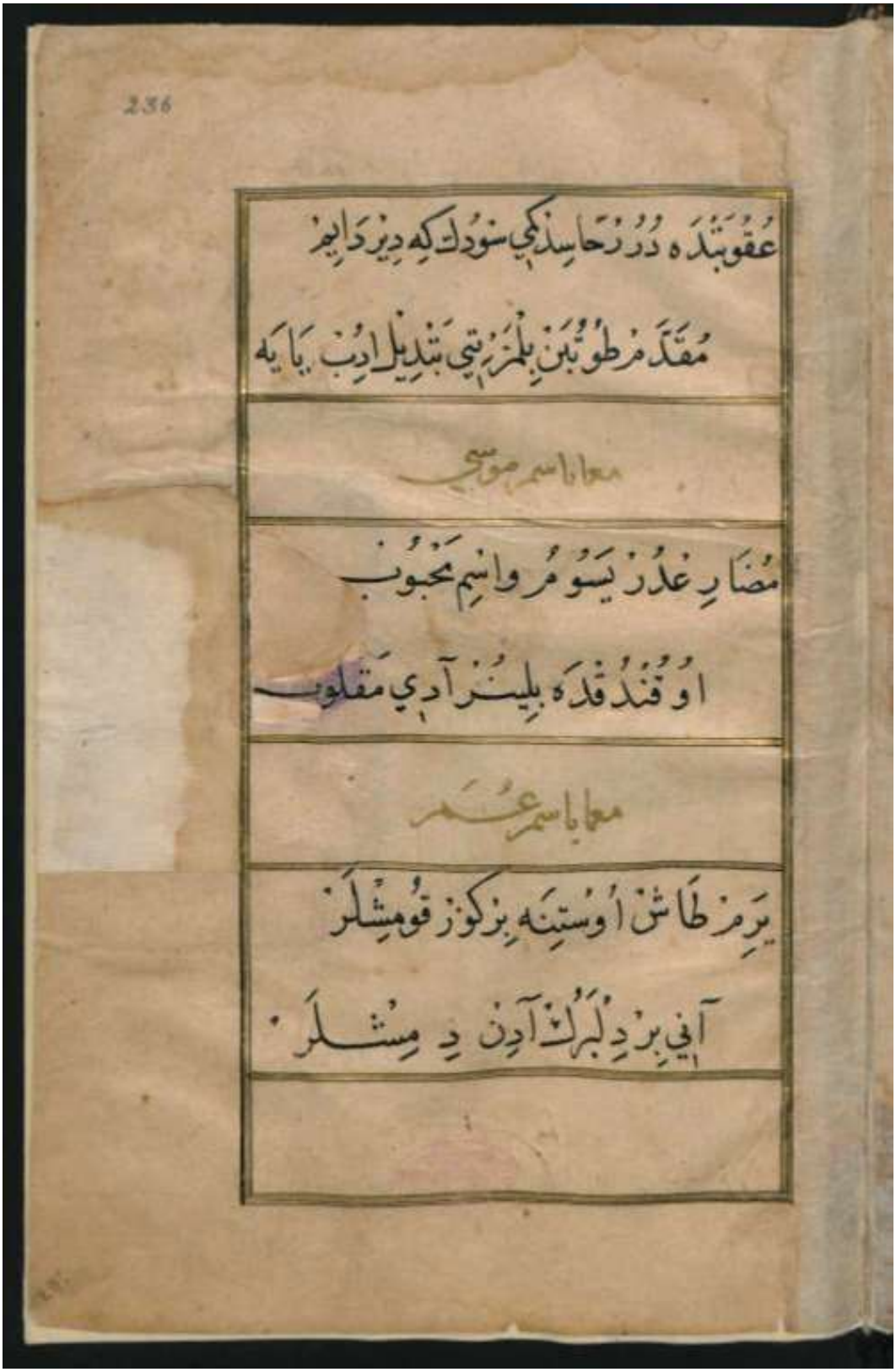

236

عقوبتده دور حاسد کمی سودك که دیر دایم

مقدم طوتبن بلمز بتی تبدیل ادب یایه

معما باسم موسی

مضارع عدر یسوم واسم محبوب

اوقندقده بلینر آدی مقلوب

معما باسم عمر

یرم طاش اوستنه بر کوز قومشلر

آنی بر دلبرك آدن دمشلر